

BELEDİyelerİN
**KÜTÜPHANE VE
ARŞİV HİZMETLERİ**
ULUSLARARASI
SEMPOZYUMU

12-14 Mayıs 2016

**Nilüfer Belediyesi
Nâzım Hikmet Kültürevi
Bursa**

BİLDİRİLER KİTABI

Yayına Hazırlayanlar
Prof. Dr. Bülent Yılmaz
Araş. Gör. Dr. Tolga Çakmak
Araş. Gör. Şahika Eroğlu

Bursa, Nilüfer Belediyesi, 2016

©2016, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi
Bölümü, Nilüfer Belediyesi Kütüphane Müdürlüğü ve yazarlar.
Her hakkı saklıdır.

e-ISBN: 978-605-9897-28-0

Kapak Tasarım: Özgür Aydın, Marka Banka

Grafik/Baskı: Rotaofset®

Rota Barışçı Matbaacılık ve Tanıtım Hizmetleri A.Ş.
Tel: 0224 242 72 00

Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu (2016:
Bursa)

Bildiriler kitabı/ Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası
Sempozyumu, 12-14 Mayıs 2016, Nilüfer Belediyesi Nazım Hikmet Kültürüvi,
Bursa; Yayına hazırlayanlar; Bülent Yılmaz, Tolga Çakmak, Şahika Eroğlu. –
Bursa: Nilüfer Belediyesi, 2016.

2c.; 14x22,5 cm.

ISBN:

1. Kütüphane bilimi – Türkiye -- Kongreler. 2. Belediye hizmetleri. I. Yılmaz,
Bülent. II. Çakmak, Tolga. III. Eroğlu, Şahika.

Z672.5 B45.2016

020 B45 2016

Sunuş

Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü ve Nilüfer Belediyesi Kütüphane Müdürlüğü işbirliği, Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD) Bursa Şubesi ve Goethe Institut-Türkiye'nin de paydaşlığı ile 12-14 Mayıs 2016 tarihlerinde Bursa, Nilüfer Belediyesi Nâzım Hikmet Kültürevi'nde yapılmıştır. Bu Sempozyum Türkiye'de bugüne kadar kapsamlı bir biçimde ele alınmayan "belediyelerin kütüphane ve arşiv hizmetlerini" bilimsel olarak değerlendirmek, sorunları saptamak ve çözüm önerileri geliştirmek, özgün araştırma ve uygulamaların paylaşımına olanak sağlamak, ilgili literatüre katkıda bulunmak ve bu alanda politikaların oluşturulmasına yardımcı olmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Sempozyum Türkiye'de bu konuyla ilgili düzenlenen ilk sempozyum olma özelliğini taşımaktadır. Sempozyumda belediyelerin kütüphane ve arşiv hizmetleri kapsamında birçok konu ele alınıp tartışılmıştır.

Sempozyum'a belediyeler, kütüphaneler, üniversiteler ile Türkiye'de belediye kütüphanelerine ve arşivlerine yönelik deneyimler, uygulama örneklerini içeren 82 bildiri başvurusu olmuştur. Bu başvurulardan 64'ü Bilim Kurulu tarafından bildiri, 2'si de poster sunumu olarak kabul edilmiştir. Bilim Kurulu tarafından kabul edilen 64 bildirin 57'si Sempozyum'da sözlü olarak sunulmuştur. 12-13 Mayıs 2016 tarihlerinde Nilüfer Belediyesi Nâzım Hikmet Kültürevi'nde 1 davetli konuşma, 1 açış konferansı ve 16 oturumda sunulan bildirilerle gerçekleştirilen Sempozyuma yaklaşık 250 kişi katılmıştır.

Sempozyumda sunulan bildiriler elinizdeki kitabı oluşturmuştur. Bildiriler Kitabı 4 ana bölüme ayrılmıştır. Buna göre, 1. Bölümde; davetli konuşma ve açış konferansı. 2. Bölümde; sözlü bildiriler. 3. Bölümde; kişisel görüşler ve kütüphanelere ait iyi uygulama örnekleri. 4. Bölümde; Sonuç Bildirgesi yer almıştır. Yazarlarından istenen editoryal ve içerik değişikliklerin

ardından Sempozyumda sunulan bildirilerin 43 tanesi tam metin olarak bize ulaştırılmıştır. Dolayısıyla, kitabımızda 2 davetli konuşma-açış konferansı, 30 sözlü bildiri ve 13 kişisel görüş-iyi uygulama örneği yazısı yer almaktadır. Bildiriler kitabının elektronik ortamda yayımlanması da planlanmaktadır.

Bu yayın ortak bir çalışmanın ürünüdür. Çabaları için en başta editör arkadaşlarım Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Araştırma Görevlileri Dr. Tolga Çakmak ve Şahika Eroğlu'na çok teşekkür etmek isterim. Ayrıca Sempozyumun gerçekleştirilmesinde gösterdikleri duyarlılık gibi Bildiriler Kitabı'nın yayımlanmasını da sağlayan Nilüfer Belediyesi Başkanı Sayın Mustafa Bozbey ve Nilüfer Belediyesi Kütüphaneler Müdürü Sayın Şafak Pala'ya çok teşekkürler. Elbette bunların ötesinde, kitap Sempozyumun ürünüdür. Sempozyum olmasaydı, gerçekleştirilmeydi kitap da olmayacaktı. O nedenle Sempozyum'da katkısı olan, emek harcayan tüm kişi ve kuruluşlara, yazarlarımıza, bilim ve organizasyon kurullarında yer alan hocalarımıza ve arkadaşlarımıza, gönüllü öğrencilerimize, Nilüfer Belediyesi kütüphaneleri ekibine en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Daha en başında Sempozyumun en önemli çıktısı olarak Sempozyum kitabı planlanmıştı. Bu amacımızı gerçekleştirmenin mutluluğunu yaşıyoruz elbette. Umarız bu konu yeni yayınlarla daha da zenginleştirilir. Buna ciddi biçimde gereksinim olduğu açıktır.

Yeni toplantılarda, bu toplantıların ürünü yeni yayınlarda buluşmak dileğiyle.

Saygılarımızla.

Prof. Dr. Bülent Yılmaz
Sempozyum Eşbaşkanı ve Editör

İçindekiler

Sunuş.....	i
İçindekiler.....	iii
Sempozyum Hakkında.....	1
Sempozyum Kurulları.....	2
Sempozyum Programı.....	5

I. BÖLÜM: DAVETLİ KONUŞMA VE AÇIŞ KONFERANSI

Davetli Konuşma

Yasal Görev ile İsteğe Bağlı Hizmet Arasında Bielefeld Şehir Kütüphanesi Örneğinde Almanya'da Belediye Arşivleri ve Belediye Kütüphaneleri/ <i>Harald Pilzer</i>	15
---	----

Açış Konferansı

Türkiye'de Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri: Kültür Bağlamında Bir Perspektif Denemesi/ <i>Prof. Dr. Bülent Yılmaz</i>	35
---	----

II. BÖLÜM: BİLDİRİLER

Belediyelerin Kütüphane Hizmetleri: Macaristan Örneği/ <i>Gizem Gültekin Dr.Várkonyi, János Pancza</i>	49
Norveç Halk ve Belediye Kütüphanelerine Genel Bir Bakış/ <i>Mubarrem Yılmaz</i>	69
Yerel Bilgi Merkezlerinde İyi Uygulama Örnekleri/ <i>Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bayter</i>	79
Belediyelerde Kültürel Miras Ürünlerinin Yönetimi: İstanbul Üsküdar Belediyesi Örneği/ <i>Araş. Gör. Dr. Semanur Öztemiz, Araş. Gör. Sümeyye Akça</i>	91
Bilgi ve Belge Yönetimi Alan Yazınında Yerel Yönetimler ve Bilgi Hizmetleri: Bir Tema Analizi/ <i>Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Akkaya, Yrd. Doç. Dr. Kasım Binici, Araş. Gör. Zarişe Yıldırım</i>	103
Yerel Yönetimlerdeki Bilgi ve Kültür Merkezlerinde Acil Durum Planlamasının Önemi/ <i>Dr. Alpaslan Hamdi Kuzucuoğlu</i>	121
Yerel Yönetimlere Bağlı Kütüphanelerin Hizmetleri: Kastamonu Belediyesi Örneği/ <i>Yrd. Doç. Dr. Güler Demir, Araş. Gör. Ayşenur Güneş</i>	134
Bursa Büyükşehir Belediyesinin Stratejik Planları ile Performans Programlarında Bilgi ve Belge Odaklı Hizmetlerin Yeri (2010-2014)/ <i>Özban Sağlık</i>	152

Belediye Arşivlerinin Sayısallaştırılmasında Bilgi ve Belge Uzmanı İstihdamının Başarıya Etkisi: Gaziosmanpaşa Belediyesi Örneği/ <i>Doç. Dr. Rıfat Günalan, Özban Sağlık</i>	178
Belediye Arşivlerinde Dijitalleştirme Uygulamaları: Altındağ Belediyesi Örneği/ <i>Araş. Gör. Dr. Semanur Öztemiz</i>	198
Belediyelerde e-Arşiv Uygulamaları ile Dijitalleştirme Çalışmalarında İzlenmesi Gereken Yol Haritası/ <i>Uzman Zeynep Akdoğan, Prof. Dr. Fabrettin Özdemirci</i>	208
Belediye Kütüphaneleri Gerekli mi?: Bilgi Toplumu Bağlamında Bir Değerlendirme/ <i>Araş. Gör. Dr. Fatih Canata</i>	213
Yerel Yönetimlerde Özel Arşiv Algısı ve Faaliyetleri/ <i>Prof. Dr. Fatih Rukanacı</i>	242
Belediye Kütüphanelerinde Dijital Teknoloji ve Sosyal Medya Kullanımı/ <i>Araş. Gör. Dr. Tolga Çakmak, Araş. Gör. Şabika Eroğlu</i>	254
Kitapsız Kütüphane Olgusu ve Esenler Belediyesi Adnan Büyükdeniz Dijital Kütüphanesi: Atatürk Üniversitesi Öğrencilerinin Kitapsız Kütüphane ve Dijital Dermeye Karşı Farkındalıkları/ <i>Prof. Dr. Hüseyin Odabaş, Ali Kavak</i>	266
İnternette Bilgi Kirliliğinde Seçicilikte Bilgi Uzmanlarının Rolü: Belediye Kütüphanelerinde Web’de Paylaşılan Bilgilerin Değerlendirilmesi/ <i>Eylül Tat, Prof. Dr. Sacit Arslantekin</i>	288
Belediyelerin Kütüphane ve Bilgi Hizmetlerinde Yenilikçi Yaklaşımlar: Buca Belediyesi Örneği/ <i>Prof. Dr. Coşkun Polat, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Akkaya</i>	313
Belediyelerde Yenilikçilik (İnovasyon) Kültürü/ <i>Araş. Gör. Erdinç Alaca, Prof. Dr. Bülent Yılmaz</i>	338
Belediyelerin Yenilikçi Kütüphane Hizmetlerinde Yaratıcı Alan (Makerspace) Uygulaması/ <i>Prof. Dr. Bülent Yılmaz, Araş. Gör. Nilay Cevher</i>	360
Belediyelerde Elektronik Belge Yönetim Sistemlerinin Boyutu ve Kurumsal Yapılanma Gereksinimleri/ <i>Prof. Dr. Fabrettin Özdemirci</i>	370
Yerel Yönetimlerde Elektronik Belge ve Arşiv Yönetimi Uygulamalarının Yapılandırılması/ <i>Prof.Dr. Özgür Külcü</i>	379

Belediyelerdeki Elektronik Belge Yönetimi Sistemlerinde Dijital Devamlılığı Tehdit Eden Yazılıma Dayalı Sorunlar/ <i>Prof. Dr. Niyazi Çiçek</i>	409
e-Devlet Süreçlerinde Yerel Yönetimlerin Arşiv Hizmetleri ve Arşivcilerin Değişen Rollerini/ <i>Araş. Gör. Şabika Eroğlu</i>	429
Halk Kütüphanesine Saygınlık Yaratmak: Sözlü Tarih/ <i>Prof. Dr. Hasan S. Keseroğlu</i>	449
Türkiye’de Halk Kütüphanesi Hizmetlerinin Yerel Yönetimlere Devri: Uygulama(çılar) Açısından Bir Yaklaşım/ <i>İsmail Akman, Nuran Akman</i>	462
Belediye Kütüphanelerinin Yaşam Boyu Öğrenme Etkinliği ve Farkındalığı Üzerine Betimsel Bir Çalışma/ <i>Öğr. Gör. Dr. Turgay Baş</i>	481
Belediyelerin Kültürel Faaliyetleri Kapsamında Kütüphane ve Bilgi Hizmetleri: Çankırı Belediyesi Örneği/ <i>Prof. Dr. Coşkun Polat, Araş. Gör. Zariye Yıldırım, Yrd. Doç. Dr. Kasım Binici</i>	493
Belediyeler Neden Kütüphane Hizmeti Vermiyor/ Veremiyor?: Aydın İl ve İlçe Belediyelerinin Kütüphane Hizmetleri Üzerine Bir Değerlendirme/ <i>Prof. Dr. Bülent Yılmaz, Uzman Özden Demircioğlu Faydalıgül</i>	509
Belediyelere Bağlı Çocuk Kütüphaneleri: Bursa ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örnekleri/ <i>Araş. Gör. Ayşenur Güneş, Yrd. Doç. Dr. Güler Demir</i>	524
İstanbul’daki İlçe Belediyelerinde Halka Yönelik Bilgi Hizmetleri: Üsküdar Belediyesine Ait Bilgi Evlerinin Nitelik Açısından İncelenmesi/ <i>Doç. Dr. Rıfat Günalan, Özban Sağlık</i>	539

III. BÖLÜM: KİŞİSEL GÖRÜŞLER VE İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Avusturya’da Kütüphanecilik Tarihinin Günümüze Kadar Yönetimsel Gelişiminde Viyana Şehir Kütüphane ve Arşiv Hizmetlerinin İşleyişi/ <i>Özlem Gündoğan Şaban</i>	559
Yeni Bir Model Olarak Çocuk Etüt Merkezleri ve Kütüphaneleri/ <i>Kadim Fırat, Kısmet Yalman</i>	567
Müzeler Işığında Bursa Büyükşehir Belediyesi Kent Belleği Çalışmaları/ <i>Muhterem Çevik, Fikret Alkan</i>	574

Belediye Kütüphanelerinde Gerçekleştirilen İki Farklı Proje Örneği: Yılın Yazarı ve Nilüfer’de Kadın Hayata Yakın Projeleri/ <i>Selin Can Cemgil</i>	582
Halkın Eğitim Görme ve Kendini Geliştirme Hakkının Sorumluluğu Kimde?/ <i>Nezaket Özdemir</i>	595
Yerel Yönetim Tarafından Kurulan Okul Kütüphanelerinin Halk Kütüphanesi Hizmetleri/ <i>Hilal Çubadar, Fidan Gül</i>	609
Beylikdüzü Belediyesi Kütüphane Oryantasyon Programları/ <i>Hilal Çubadar, Fidan Gül</i>	616
Belediyelerde Kurumsal Bellek ve Dijitalleştirme: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları Müdürlüğü Kütüphane-Arşivi Örneği/ <i>Osman Özen, Haydar Enis Kayhan</i>	624
Kadıköy Belediyesi’nin Kütüphane Politikası Çerçevesinden Hayata Geçirdiği Projeleri/ <i>Dr. Evren Mercan, Buket Sevgen, Jale Aydemir</i>	637
Tematik Kütüphane Yaklaşımları: Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi Örneği/ <i>Irem Ünsal</i> ..	644
Belediye Kütüphanelerinde Tematik Yaklaşımlara Bir Örnek: Şiir Kütüphanesi/ <i>Zeynep Terzioğlu, Arzu Tan</i>	659
Belediye Kütüphaneleri ve Kentin Okuma Kültüründeki Rolü: Nilüfer Belediyesi Örneği/ <i>Dilber Koç</i>	667
Toplumsallaşma Alanları Olarak Belediye Kütüphaneleri: Bağcılar Belediyesi Halk Kütüphanesi Örneği: “Bilge Kadın Platformu” ve “Kitapla Buluşma, Yaşarla Tanışma Kulübü”/ <i>Zeynep Gedikoğlu, Nihat Adıgüzel</i>	680
IV. BÖLÜM SONUÇ RAPORU	
Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu Sonuç Bildirgesi.....	690
Yazar Dizini.....	697

Sempozyum Hakkında

Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü ve Nilüfer Belediyesi Kütüphane Müdürlüğü işbirliğiyle 12-14 Mayıs 2016 tarihlerinde Bursa, Nilüfer Belediyesi Nazım Hikmet Kültürevi'nde düzenlenmiştir.

Sempozyumda Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD) Bursa Şubesi ve Goethe Institut-Türkiye de paydaş olarak yer almıştır.

Sempozyumun amacı Türkiye'de bugüne kadar kapsamlı biçimde ele alınmayan, belediyelerin kütüphane ve arşiv hizmetlerini bilimsel olarak değerlendirmek, tartışmak, sorunları saptamak ve çözüm önerileri geliştirmek; özgün araştırma ve uygulamaları tartışmak ve alan yazın oluşturmak, bu alanda politikaların geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

Sempozyumda belediyeler, kütüphaneler, üniversiteler ile Türkiye'de belediye kütüphanelerine ve arşivlerine yönelik deneyimler, uygulama örnekleri paylaşılacak; ayrıca yol gösterici politika ve strateji önerilerinin geliştirilmesine yönelik konular ele alınacaktır. Sempozyuma, kütüphanecilik, arşivcilik, bilginbilim alanlarına ek olarak, sempozyum teması ile ilgili çalışan akademisyenler, kütüphaneciler, karar vericiler (yöneticiler, bürokratlar), bu alanlara yönelik hizmet sağlayıcılar ve konuyla ilgilenen bireyler katılmıştır.

Sempozyum konuları şunlardır:

- Belediyelerin kütüphane hizmetleri,
- Belediyelerin arşiv hizmetleri,
- Belediyelerin bilgi hizmetleri,
- Belediyelerin kütüphane-arşiv hizmetlerinde teknolojik gelişmeler,
- Belediye kütüphaneleri ve yasal yapı (mevzuat),
- Belediye kütüphaneleri, dezavantajlı ve engelli gruplar,
- Belediye kütüphaneleri ile diğer kuruluşlar arasında ilişkiler ve iş birliği,
- Belediye kütüphaneleri ve yaşam boyu öğrenme,
- Belediye kütüphaneleri ve dijital hizmetler,
- Belediye kütüphaneleri ve okuma alışkanlığı çalışmaları,
- Belediye kütüphanelerinde tematik yaklaşımlar,
- Belediye kütüphanelerinde dijital hizmetler,
- Halk kütüphanelerinin belediyelere devri,
- Belediye kütüphaneleri ve kullanıcı grupları (çocuklar, gençler, yetişkinler, kadınlar, okuyazar olmayanlar vb.),
- Toplumsallaşma alanları olarak belediye kütüphaneleri,
- Belediye kütüphanelerinde gerçekleştirilen projeler,
- Belediyelerin kent bellekleri,
- Belediyeler ve şehir kütüphaneleri,
- Belediye kütüphane-arşiv hizmetleri ile ilgili diğer konular.

Sempozyum Kurulları

Sempozyum Eş Başkanları

- Prof. Dr. Bülent Yılmaz, Hacettepe Üniversitesi
- İnş. Yük. Müh. Mustafa Bozbey, Bursa Nilüfer Belediye Başkanı

Sempozyum Sekreteryası

Akademik Sekreteryası:

- Araş. Gör. Dr. Tolga Çakmak, Hacettepe Üniversitesi
- Yönetimsel Sekreteryası:

- Dilber Koç, Bursa Nilüfer Belediyesi Kütüphane Müdürlüğü

Düzenleme Kurulu

- Meltem Arun, Goethe-Institut – İstanbul
- Aykut Bayraktar, Türk Kütüphaneciler Derneği Bursa Şubesi
- Selin Can Cemgil, Bursa Nilüfer Belediyesi Kütüphane Müdürlüğü
- Araş. Gör. Dr. Tolga Çakmak, Hacettepe Üniversitesi
- Araş. Gör. Şahika Eroğlu, Hacettepe Üniversitesi
- Eva Hackenberg, Goethe-Institut- İstanbul
- Aydın Ileri, Türk Kütüphaneciler Derneği
- Dilber Koç, Bursa Nilüfer Belediyesi Kütüphane Müdürlüğü
- Şafak Pala, Bursa Nilüfer Belediyesi Kütüphane Müdürlüğü
- Zeynep Terzioğlu, Bursa Nilüfer Belediyesi Kütüphane Müdürlüğü

Bilim Kurulu

- Prof. Dr. Michael Buckland, California University School of Information, ABD
- Prof. Dr. Luciana Duranti University of British Columbia School of Library, Archival and Information Studies, Kanada
- Prof. Dr. John Gathegi, University of South Florida School of Information, ABD
- Prof. Dr. Hasan S. Keseroğlu, Kastamonu Üniversitesi
- Prof. Dr. Özgür Külcü, Hacettepe Üniversitesi
- Prof. Dr. Fahrettin Özdemirci, Ankara Üniversitesi
- Prof. Dr. Fatoş Subaşıoğlu, Ankara Üniversitesi
- Prof. Dr. Tania Todorova, State University of Library Studies and Information Technologies (SULSIT), Bulgaristan
- Prof. Dr. Bülent Yılmaz, Hacettepe Üniversitesi
- Doç. Dr. Ümit Konya, İstanbul Üniversitesi
- Doç. Dr. Coşkun Polat, Çankırı Karatekin Üniversitesi
- Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bayter, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
- Yrd. Doç. Dr. Güler Demir, Kastamonu Üniversitesi
- Araş. Gör. Dr. Nevzat Özel, Ankara Üniversitesi
- Dr. Corinne Rogers, University of British Columbia School of Library, Archival and Information Studies, Kanada
- Arzu Tan, Bursa Nilüfer Belediyesi Kütüphane Müdürlüğü
- Öğr. Gör. Nezaket Özdemir, Uludağ Üniversitesi

Sempozyuma gönderilen tüm bildirimler koreleme yöntemi ile bilim komitesi üyelerince değerlendirilmiştir

SEMPOZYUM PROGRAMI

BELEDİYELERİN
KÜTÜPHANE VE
ARŞİV HİZMETLERİ
ULUSLARARASI
SEMPOZYUMU

12 Mayıs 2016 - Perşembe

08:30-09:00

Kayıt

Nazım Hikmet Sahnesi

Açış Konuşmaları

09:00-09:30

Şafak Pala
Nilüfer Belediyesi Kütüphanesi Müdürü
Prof. Dr. Bülent Yılmaz,
Hacettepe Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölüm Başkanı
İnş. Yük. Müh. Mustafa Bozbey,
Nilüfer Belediyesi Başkanı

09:30-10:30

Davetli Konuşma
Yasal Görevle İstemli Hizmet Arasında:
Bielefeld Şehir Kütüphanesi Örneğinde Almanya'da
Belediye Arşivleri ve Belediye Kütüphaneleri
Harald Pilzer

10:30-10:50

Çay/Kahve Arası

Nazım Hikmet Sahnesi

10:50-11:30

Açış Konferansı
Türkiye'de Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri:
Kültür Bağlamında Bir Perspektif Denemesi
Prof. Dr. Bülent Yılmaz

11:30-12:00

Poster Sunumları (Yer: Fuaye Salonu)

12:00-13:00

Öğle Arası

Nazım Hikmet Sahnesi

13:00-14:30

Oturum 1: Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetlerinde Yurt Dışı Uygulamaları
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mehmet Emin Küçük
Belediyelerin Kütüphane Hizmetleri: Macaristan Örneği
Gizem Gülltekin Dr. Várkonyi, János Pancza,
Norveç Halk ve Belediye Kütüphanelerine Genel Bir Bakış
Mubarrem Yılmaz
Avusturya'da Kütüphanecilik Tarihinin Günümüze Kadar Yönetimsel Gelişimi: Viyana Şehir Kütüphanesi ve Şubelerinin İşleyişi
Özlem Gündoğan Şaban
Yerel Bilgi Merkezlerinde İyi Uygulama Örnekleri
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bayter

Balaban Salonu

13:00-14:30

Oturum 2: *Belediyelerde Kültürel Miras Yönetimi ve Dijital Kütüphane/Arşiv Uygulamaları*

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Fahrettin Özdemirci
Dijital Kent Kütüphaneleri, Arşivleri ve Müzelerinin Kurulması ve Yönetilmesi
Dr. Nevzat Özel

Bir Şehir Belleği Olarak Belediye Kent Arşivleri
Yrd. Doç. Dr. İsmail Altınöz

Yerel Kültürel Mirasın Korunması ve Erişilebilirliğinin Sağlanmasında Belediyelerin Rolü: Mudurnu Kültürel Miras Çalışmaları Örneği

Araş. Gör. Tolga Çakmak, Alev Ayaokur, Dr. Ege Yıldırım

Belediyelerde Kültürel Miras Ürünlerinin Yönetimi: İstanbul Üsküdar Belediyesi Örneği

Araş. Gör. Semanur Öztemiz, Araş. Gör. Sümeyye Akça Çay/Kahve Arası

14:30-14:50

Nazım Hikmet Sahnesi

14:50-16:20

Oturum 3: *Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetlerinde Politikalar*

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Hasan S. Keseroğlu
Bilgi ve Belge Yönetimi Alan Yazınında Yerel Yönetimler ve Bilgi Hizmetleri: Bir Tema Analizi

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Akkaya, Araş. Gör. Kasım Binici, Araş. Gör. Zarife Yıldırım

Yerel Yönetimlerdeki Bilgi ve Kültür Merkezlerinde Acil Durum Planlamasının Önemi

Dr. Alpaslan Hamdi Kuzucuoğlu

Yerel Yönetimlere Bağlı Kütüphanelerin Hizmetleri: Kastamonu Belediyesi Örneği

Yrd. Doç. Dr. Güler Demir, Araş. Gör. Ayşenur Güneş

Bursa Büyükşehir Belediyesinin Stratejik Planları ile Performans Programlarında Bilgi ve Belge Odaklı Hizmetlerin Yeri (2010-2014)

Özban Sağlık

Balaban Salonu

14:50-16:20

Oturum 4: *Belediye Kütüphane ve Arşivlerinde Dijitalleştirme*

12 Mayıs 2016 - Perşembe

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Hakan Anameriç
Belediye Arşivlerinin Sayısallaştırılmasında Bilgi ve Belge Uzmanı İstihdamının Başarıya Etkisi
Doç. Dr. Rifat Günalan, Özhan Sağlık
Belediye Arşivlerinde Dijitalleştirme Uygulamaları: Altındağ Belediyesi Örneği
Araş. Gör. Semanur Öztemiz
Belediyelerde e-Arşiv Uygulamaları ile Dijitalleştirme Çalışmalarında İzlenmesi Gereken Yol Haritası
Uzm. Zeynep Akdoğan, Prof. Dr. Fabrettin Özdemirci
100 Yıllık Arşiv: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları Kütüphane Arşivi
Araş. Gör. Sümeyye Akça, Araş. Gör. Müge Akbulut
Çay/Kahve Arası

16:20-16:40

Nazım Hikmet Sahnesi

16:40-18:10

Oturum 5: Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetlerine Yaklaşımları

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Özgür Külcü
Belediye Kütüphaneleri Gerekli mi?

Araş. Gör. Dr. Fatih Canata

"Herkes İçin Kütüphane" Programı

Prof. Dr. Mehmet Emin Küçük

Belediyeler Kent Arşivi Kurmalı mı?

Doç. Dr. Hakan Anameriç

Yerel Yönetimlerde Özel Arşiv Algısı ve Faaliyetleri

Prof. Dr. Fatih Rukancı

Balaban Salonu

16:40-18:10

Oturum 6: Belediyelerde Dijital Teknoloji ve Dijital Kütüphaneler

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Sacit Arslantekin

Belediye Kütüphanelerinde Dijital Teknoloji ve Sosyal Medya Kullanımı

Araş. Gör. Tolga Çakmak, Araş. Gör. Şabika Eroğlu

Kitapsız Kütüphane Olgusu ve Esenler Belediyesi Adnan Büyükdeniz Dijital Kütüphanesi: Atatürk Üniversitesi Öğrencilerinin Kitapsız Kütüphane ve Dijital Dermeye Karşı Farkındalıkları

12 Mayıs 2016 - Perşembe

Doç. Dr. Hüseyin Odabaş, Ali Kavak

Esenler Belediyesi Adnan Büyükdeniz Dijital Kütüphane

Yasemin Polat

İnternette Bilgi Kirliliğinde Seçicilikte Bilgi Uzmanlarının
Rolü: Belediye Kütüphanelerinde Webde Paylaşılan
Bilgilerin Değerlendirilmesi

Eylül Tat, Prof. Dr. Sacit Arslantekin

Gala Yemeği

19:00

Nazım Hikmet Sahnesi

09:00-10:30

Oturum 7: Belediyelerde Yenilikçi Kütüphane Yaklaşımları
Oturum Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bayter
Belediyelerin Kütüphane ve Bilgi Hizmetlerinde Yenilikçi Yaklaşımlar: Buca Belediyesi Örneği
Prof. Dr. Coşkun Polat, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Akkaya
Belediye Kütüphanelerinde Yenilikçilik (İnovasyon) Kültürü
Araş. Gör. Erdinç Alaca, Prof. Dr. Bülent Yılmaz
Belediyelerin Yenilikçi Kütüphane Hizmetlerinde Yaratıcı Alan (Makerspace) Uygulaması
Prof. Dr. Bülent Yılmaz, Araş. Gör. Nilay Cevber
Yeni Bir Model Olarak Çocuk Etüt Merkezleri ve Kütüphaneleri
Kadim Fırat, Kısmet Yalman

Balaban Salonu

09:00-10:30

Oturum 8: Belediyelerde Elektronik Belge Yönetimi ve Arşiv Uygulamaları
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Ahmet Çelik
Belediyelerde Elektronik Belge Yönetim Sistemlerinin Boyutu ve Kurumsal Yapılanma Gereksinimleri
Prof. Dr. Fabrettin Özdemirci
Yerel Yönetimlerde Elektronik Belge ve Arşiv Yönetimi Uygulamalarının Yapılandırılması
Prof. Dr. Özgür Külcü
Belediyelerdeki Elektronik Belge Yönetimi Sistemlerinde Dijital Devamlılığı Tehdit Eden Yazılıma Dayalı Sorunlar
Doç. Dr. Niyazi Çiçek
Belediyelerde Arşiv Hizmetleri: Fransa Villeneuve-la-Garenne Belediyesi Örneği
Osman Kutlu
Çay/Kahve Arası

10:30-10:50

Nazım Hikmet Sahnesi

10:50-12:20

Oturum 9: Belediyelerin Kent Belleği İşlevleri
Oturum Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Güler Demir
Belediyelerin Kent Belleği Hizmeti Olarak Yerel Tarih Sempozyumları: Kocaeli Örneği
Resul Narin

13 Mayıs 2016 - Cuma

Kent Belleğine Pragmatik Bir Dokunuş: Bursa Araştırmaları Merkezi

Mehmet Esen

Bursa Büyükşehir Belediyesi Kent Belleği Çalışmaları

Mubterem Çevik, Fikret Alkan

Kent Belleği Kavramı ve Bursa Belgeliği

Arzu Kuzgun

Balaban Salonu

10:50-12:20

Oturum 10: *Belediyelerde EBYS ve e-Devlet*

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Niyazi Çiçek

Yerel yönetim kütüphaneleri ve e-devlet hizmetleri

Prof. Dr. Ahmet Çelik

e-Devlet Süreçlerinde Yerel Yönetimlerin Arşiv Hizmetleri ve Arşivcilerin Değişen Rollerini

Araş. Gör. Şabika Eroğlu

Kamu Kurumlarında Elektronik Belge Yönetim Sistemi Kullanımı ve e-Devlet Kapsamında Diğer Sistemlerle Uyumu ve Gelişimi

Öğr. Gör. Seval Aktaş

Belediye Hizmetlerinde Bilişim Teknolojilerinin Kullanımı ve Bornova Belediyesinde E-İmar Çalışmaları

Hatice Gümüş

12:20-13:30

Öğle Arası

Nazım Hikmet Sahnesi

13:30-15:00

Oturum 11: *Belediye Kütüphanelerinin Bölümleri ve*

Okuma Alışkanlığı

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Fatih Rukancı

Halk Kütüphanesinde Sözlü Tarih

Prof. Dr. Hasan S. Keseroğlu

Türkiye’de Halk Kütüphanesi Hizmetlerinin Yerel Yönetimlere Devri: Uygulamacı(lar) Açısından Bir Yaklaşım

İsmail Akman, Nuran Akman

Engelliler İçin Belediye Kütüphane Hizmetlerinin Sürdürülebilirliği

Abmet Soysaldı

Okuma Alışkanlığı Teşvikle Gelişir Halk Kütüphanesinde Kitap Etkinlikleri

Suzan Geridönmez

Balaban Salonu

13:30-15:00

Oturum 12: *Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri: Uygulama Örnekleri I*

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Hüseyin Odabaş

Nilüfer'de Kültür Odağı Olarak Nilüfer Belediyesi Akkılıç Kütüphanesi ve Yılmaz Akkılıç Bursa Araştırmaları Ödülü
Hacı Tonak, Yener Akkılıç

Belediye Kütüphanelerinde Gerçekleştirilen İki Farklı Proje Örneği

Selin Can Cemgil

Çankaya Belediyesi-Çiğdemim Derneği Oğuz Tansel Semt Kütüphanesi

Fatih Fetbi Aksoy, Cemil Turan, Fitnat Çıtlak

Yerel Yönetimlerin Kütüphane Hizmetleri: 'Belediyelerin asli görevi kütüphane hizmetleridir.'

Hidayet Oktay

15:00-15:20

Çay/Kahve Arası

Nazım Hikmet Sahnesi

15:20-16:50

Oturum 13: *Belediye Kütüphane ve Arşivlerinde Eğitim Uygulamaları*

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Coşkun Polat

Belediye Kütüphanelerinin Yaşam Boyu Öğrenme Etkililiği ve Farkındalığı Üzerine Betimsel Bir Çalışma

Öğr. Gör. Dr. Turgay Baş

Halkın eğitim görme ve kendini geliştirme hakkının sorumluluğu kimde?

Öğr. Gör. Nezaket Özdemir

Yerel Yönetim Tarafından Kurulan Okul Kütüphanelerinin Halk Kütüphanesi Formatında Hizmete Sunulması

Hilal Çubadar, Fidan Gül

Kütüphane Kültürü Kazandırmak Amacıyla Oryantasyon Programının Yürütülmesi

Hilal Çubadar, Fidan Gül

Balaban Salonu

15:20-16:50

Oturum 14: *Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri: Uygulama Örnekleri II*

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Rifat Günalan

Belediyelerin Kültürel Faaliyetleri Kapsamında Kütüphane ve Bilgi Hizmetleri: Çankırı Belediyesi Örneği

Prof. Dr. Coşkun Polat, Araş. Gör. Zariife Yıldırım, Araş. Gör. Kasım Binici

Belediyeler neden kütüphane hizmeti vermiyor/veremiyor? Aydın il ve ilçe belediyelerinin kütüphane hizmetleri üzerine bir değerlendirme

Prof. Dr. Bülent Yılmaz, Özden Demircioğlu Faydalı

Belediyelerde Kurumsal Bellek ve Dijitalleştirme: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları Müdürlüğü Kütüphane-Arşivi Örneği

Osman Özen, Haydar Enis Kayban

Kütahya Belediyesi Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi Örneğinde Belediye ve Kütüphane Hizmetleri İlişkisi

Emine Gedik

16:50-17:10

Çay/Kahve Arası

Nazım Hikmet Sahnesi

17:10-18:40

Oturum 15: *Tematik Belediye Kütüphaneleri*

Oturum Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Akkaya

Belediyelere Bağlı Çocuk Kütüphaneleri: Bursa ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örnekleri

Araş. Gör. Ayşenur Güneş, Yrd. Doç. Dr. Güler Demir

Kadıköy Belediyesi'nin Kütüphane Politikası Çerçevesinde Hayata Geçirdiği Projeleri

Dr. Evren Mercan, Jale Aydemir, Buket Sevgen

Tematik Kütüphane Yaklaşımları: Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi Örneği

İrem Ünsal

Belediye Kütüphanelerinde Tematik Yaklaşımlara Bir Örnek: Şiir Kütüphanesi

Zeynep Terzioğlu, Arzu Tan

Balaban Salonu

17:10-18:40

Oturum 16: *Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri: Uygulama Örnekleri III*

Oturum Başkanı: Yrd. Doç. Dr. İsmail Altınöz

Belediye Kütüphaneleri ve Okuma Alışkanlığı Çalışmaları

Dilber Koç

13 Mayıs 2016 - Cuma

Bağcılar Belediyesi Halk Kütüphanesi Örneği: “Bilge Kadın Platformu” ve “Kitapla Buluşma, Yaşamla Tanışma Kulübü”

Zeynep Gedikoğlu, Nihat Adıgüzel

İstanbul'daki İlçe Belediyelerinde Halka Yönelik Bilgi Hizmetleri Üsküdar Belediyesine Ait Bilgi Evlerinin Nitelik Açısından İncelenmesi

Doç. Dr. Rifat Günalan, Özhan Sağlık

14 Mayıs 2016 - Cumartesi

09:30-10:15

10:30-17:30

Kapanış

Sosyal Etkinlik

I. BÖLÜM

DAVETLİ KONUŞMA VE AÇIŞ KONFERANSI

Davetli Konuşma

Yasal Görevle İstemli Hizmet Arasında

Bielefeld Şehir Kütüphanesi Örneğinde Almanya'da Belediye Arşivleri ve Belediye Kütüphaneleri

Harald Pilzer

Bielefeld Şehir Kütüphanesi, Almanya

Öz

Almanya'da yerel yönetimlere yani belediyelere bağlı arşiv ve kütüphanelerin açıkça belirlenmiş ve birbirinden ayrı görevleri ve çalışma alanları vardır. Konuları da yasal açıdan farklı düzenlenmiştir. Arşivler genelde yasal bir görevi yerine getirirler ve belediyelerin zorunlu görevleri arasında yer alırlar. Kütüphaneler ise belediyelerin istemli kültürel hizmetleri arasında sayılmaktadır. Bu açıdan bazen benzerlikler bazen farklılıklar kendini gösterir. Nicel ve nitel donanım da şebirden şebre büyük farklılıklar gösterebilir.

Almanya'daki arşiv ve kütüphanecilik alanındaki farklı yetki dağılımını daha kolay anlamak için Federal Almanya Cumhuriyeti'nin federal sistemine ve yönetim yapısına kısa bir göz atmak faydalı olacaktır. İkinci olarak arşiv ve kütüphanelerin hukuksal temelleri açıklanacak, üçüncü ve son olarak da belediyelerdeki somut işleyiş ayrıntısıyla aydınlatılacaktır. Genel olarak durum nedir ve Kuzey-Ren Vestfalya eyaletindeki Bielefeld gibi orta büyüklükteki bir şehirde somut durum nasıldır? Arşiv ve kütüphane birbirinden nasıl ayrılıyor? Ne tür görevleri var? Bir belediye kütüphanesi ve bir belediye arşivi hangi hizmetleri veriyor? Nasıl finanse ediliyorlar, belediye yönetiminin neresinde yer alıyorlar ve her iki oluşumun yönetimleri ne tür kararlar alabiliyor ve ne tür hareket serbestisine sahipler? Son olarak da şu önemli soruya cevap verilecek: Kütüphane ve arşivler için yerelde, hem bina, hem de tüm iç işleyiş için ne tür çözümler üretilmiş?

Önsöz

Müzelerin yanı sıra arşiv ve kütüphaneler de mükemmel birer bellek kurumu olarak kabul edilir. “Arşiv” kavramı sadece belgeleri değil, özellikle kütüphanelerin el yazmaları, taslak ve eski baskılardan oluşan tarihi koleksiyonunu da ifade ettiğinde, sıklıkla “kütüphane” ile eş anlamlı kullanılmaktadır. Kütüphane ve arşivlerin işleyişini bilen, kaynak sağlama işine aşina uzmanlar için aradaki fark(lar)ı tanımlamak tabii ki daha kolaydır.

Belediye arşivleri ile belediye kütüphaneleri açıkça tanımlanmış farklı alanlarda, farklı görevleri yerine getirirler. Hukuki statüleri de farklıdır. Arşivler bağlı oldukları tüzel kişiliğin zorunlu bir vazifesi olarak tanımlanmış olup çoğu zaman yasal bir görevi yerine getirirken, kütüphaneler genellikle kültürün korunmasına yönelik isteğe bağlı hizmet veren kurumlar olarak sınıflandırılır. Aşağıda bir arşivle kütüphaneyi tek bünyede bir araya getiren bir kurumun somut ve başarılı oluşum süreci Bielefeld şehri örnek verilerek anlatılacaktır. Bunun için önce Federal Almanya Cumhuriyeti'nin tarihi ile idari ve anayasal yapısına ilişkin bazı bilgilere ihtiyaç vardır.

Belediye Kütüphaneleri

1896 yılı, serbest veya bir belediyenin yükleniciliğinde, Almanya'da kamuya açık modern kütüphanenin (en azından basılı bir metinde adının geçmesi itibarıyla) doğum yılı olarak kabul edilir. O günden bu yana çeşitli aşamalardan geçerek farklı şekillere bürünmüş, ağırlık noktası kendi içinde değişimler geçirmiş olsa da bu şekliyle bu kütüphanelerden Almanya'da binlercesi mevcuttur.¹ Gerçi 1896'dan önce de halk kütüphaneleri mevcuttu, fakat Constantin Nörrenberg'in konuyla ilgili olarak kaleme aldığı "Halk Kütüphanesi. Görevleri ve Refom"² başlıklı yazısı, 19. yüzyılın 80'li yıllarından beri devam eden ve özellikle birer dernek olarak kurulan bağımsız Comenius Topluluğu gibi topluluklar tarafından desteklenen halk eğitim hareketinin içinde yer alan kütüphane reform hareketinin kuruluş belgesi olarak kabul edilir.³

Halk eğitim merkezleri ve kamuya açık, herkesin katılabildiği konferanslar ile halk ve şehir kütüphaneleri ve bunlara bağlı okuma salonlarına halk eğitimi açısından yüklenen anlam büyüktü. Burada özellikle Amerikan tarzı "Public Library" örneğine güçlü bir yönelim söz konusuydu ve bu örnek "birleşik kütüphane" konseptine dönüştürüldü. Yeni tür bir kütüphane ile kentlilerin tümüne, her tabakadan insana bilgi ve okuma materyali sunulacaktı. Comenius Topluluğu'nun 1899 yılında Alman kentlerinin mahalle heyetlerine yönelttiği "Kitap salonları açınız!" başlıklı çağrısı ile ortaya çıkan birtakım gayri resmi inisiyatifler ile aynı yıl içinde Prusya Kültür ve Eğitim Bakanı tarafından sağlanan belediye ve derneklerin kurup üstlendiği kütüphanelere yönelik mütevazı devlet desteği de 19. yüzyılın sonuna denk gelmektedir.⁴ Bielefeld Halk Kütüphanesi'nin kuruluşu da (1905) geniş çaplı halk eğitimine yönelik hassasiyetin arttığı bu döneme tekabül etmektedir.⁵ İlerici, liberal, eğitilmiş orta sınıfın yüklendiği bağımsız halk eğitim hareketine 1914 yılında sosyal demokrat işçi hareketi ile sendika hareketinin oldukça iyi sayılabilecek eğitim sistemi eklendi.⁶ Bu sistem 1918'den 1933 yılına dek devam eden "Weimar Cumhuriyeti" döneminde de varlığını korudu ve tıpkı belediye kütüphaneciliği gibi gelişip serpilirdi.

¹ Bkz. THAUER, Wolfgang/VODOSEK, Peter: *Geschichte der öffentlichen Bücherei in Deutschland*. Wiesbaden, 1978

² NÖRRENBURG, Constantin: *Die Volksbibliothek. Ihre Aufgabe und Reform*. Kiel, 1896

³ Bkz. DRÄGER, Horst: *Volksbildung in Deutschland. Cilt. 1,2. Bad Heilbrunn*, 1979,1984 ve THAUER, Wolfgang (haz.), *Die Bücherballenbewegung*. Wiesbaden, 1970

⁴ JOCHUM, Uwe: *Kleine Bibliotheksgeschichte*. Stuttgart 2 1999, S.158.

⁵ PILZER, Harald: "Bürgerliches Wohlfahrtsdenken und kommunale Bildungspolitik. Die Anfänge des öffentlichen Bibliothekswesens im wilhelminischen Bielefeld 1897 bis 1906". *Ravensberger Blätter* 2008, H.1, S.24-50 içinde.

⁶ LANGWIESCHE, Dieter/ SCHÖNHOFEN, Klaus: "Arbeiterbibliotheken und Arbeiterlektüre im Wilhelminischen Deutschland". *Archiv für Sozialgeschichte* 36 (1976), S.135-204 içinde.

Burada tarihsel ayrıntıların tümünü vermek mümkün olmasa da, halk kütüphanelerini ırkçı, totaliter bir ideolojinin hizmetkârına dönüştüren Nazi döneminden ve bilhassa 1949'dan sonra Federal Almanya Cumhuriyeti'nde belediyeler tarafından yüklenilip işletilen demokratik bir kütüphane ortamının tesis edildiğini ve bu ortamın 1960 – 1990 yılları arasında yoğun bir gelişme süreci yaşadığını söyleyebiliriz. Eski Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ndeki (DDR) şehir belediyeleri ile daha küçük çaplı bölge belediyeleri kütüphaneleri iki Almanya'nın 1990 yılındaki birleşmesinden sonra devletin kontrolü ve merkezi vesayetten kurtulup gerçek anlamda belediyelerin yönetimine verildi.⁷ Günümüzde, Almanya'daki belediye kütüphaneleri demokratik eğitim ve bilgi kültürünün öğeleri arasında yer alsın da birçok şehirde yoğun maddi kısıtlamalara maruz kalmakta⁸ ve neredeyse tüm bilgi kaynaklarının dijital ortama aktarılmasıyla tetiklenen sonu belirsiz bir dönüşüm süreci yaşamaktadır.

Belediye Arşivleri

Almanya'da, kamu kütüphanelerinin gelişim sürecinde olduğu gibi, arşivleri - özellikle belediye arşivlerini - bir halk eğitim aracı olarak idrak eden bir süreç yaşanmadı. Arşivler yüzyıllar boyunca bölgenin soylu veya ruhani yönetimine ait “belge odaları” idi ve iktidar mekanizmasının bir parçasıydı. Resmi belgeler, meclis tutanakları vb. evrak özel güvenlik önlemleri altında ve tabii ki kimsenin erişip inceleyemeyeceği şekilde saklanıyordu. Arşivlerin demokratikleşmesi konusuna gelince; ulusal birtakım farklılıklara rağmen ve merkezi yönetim düzeyindeki arşivler ile diğer idari düzeylerdeki arasında ortak bir standart olmasa da, 1789 Fransız Devrimi'nin arşivlerin gelişim süreci ve işlevi açısından bir dönüm noktası teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Arşivleri kamunun erişimine açan ilk yasa 1794 yılında Fransa'da çıkarıldı. “İnsan arşiv hakları beyannamesi” olarak da anılan bu yasa, arşivlerin tarihsel süreci içinde yüksek bir itibara sahiptir.⁹ Zira bu yasayla “Arşiv erişimi bir vatandaşlık hakkına dönüştü.”¹⁰ 1806 yılında Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'nun sona ermesi ve soylu ile ruhban sınıfının imtiyazlarının çoğunun kaldırılmasıyla

⁷ Bkz.: “Kültür Bakanları Kurulu'nun halk kütüphaneciliğine ilişkin üçüncü öneri raporu. Kültür Bakanları Kurulu'nun 9.9.1994 tarihli kararı”. *KMK-Erg.-Lfg.* 83, Nr. 2133 içinde.

⁸ Alman Kütüphane Birliği: 2015/16 Report on the State of Libraries in Germany.

⁹ BRENNEKE, Adolf: *Archivkunde. Ein Beitrag zur Theorie und Geschichte des europäischen Archivwesens. Leipzig*, 1953, S.182. “İnsan arşiv hakları beyannamesi” tanımlı Wilhelm WIEGAND'ın BRENNEKE'yi alıntıladığı bir yayınında geçmektedir.

¹⁰ FRIEDRICH, Markus: *Die Geburt des Archivs. Eine Wissensgeschichte. Münib*, 2013, S.279

birlikte Almanya'da akademik arşiv araştırmaları yoğunluk kazandı. Gerek kaynak bilgisi gerekse kaynak eleştirisi gibi araçların kullanımıyla bu alan yönetsel açıdan da giderek daha profesyonel bir düzeye ulaştı. Kurulan bölgesel özellikli tarih dernekleri arşivleri genellikle romantik çarpıtmalara uğrattıkları tarihsel olayların kaynağı olarak keşfettiler. Böylece 19 yüzyıl modern ulus devletlerinde belge mevcudiyetinin merkezlerde toplanması ve arşivlerin, ağır aksak da olsa, kamuya açılma süreci başladı.

1918/19 yıllarında kurulan ilk Alman cumhuriyetinin merkezi bir ülke arşivinin kurulmasını desteklemesiyle bu tarih de günümüze değin arşivciliğin belirleyici bir dönüm noktası olarak kabul edilir-tıpkı 1794 ve 1806'da kaydedilen olaylar gibi.¹¹ Bu gelişmeler, farklı şekillerde de olsa, belediye arşivlerinde de gerçekleşmiştir.¹² Kamuya açılım, tüm vatandaşların kolayca belgelere erişebilmesi adım adım gerçekleşen, tüm arşivler için geçerli olan yüzyıllık bir süreçtir.¹³ Aslında arşivlerin kamuya açılması ve demokratikleşmesi için gerekli yasal ve teknik koşullar 20. yüzyılın sonu ile 21. yüzyılın başında gelişmiştir. Bir tarafta, 1988 tarihli Federal Arşiv Yasası,¹⁴ eyaletlerin arşiv yasaları (Kuzey Ren-Vestfalya'da olduğu gibi) ya da 2006 tarihli Federal Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasaları¹⁵ ve Kuzey Ren-Vestfalya'nın Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası¹⁶ gibi yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Kaynakların dijital ortama aktarımı ve internet üzerinden yayımlanmasına yönelik olanaklar da bu yasal koşulların teknik karşılığını oluşturur. Yasal koşullar ile teknik olanakların yanına bir de üçüncü bir husus eklemek gerekir: Arşiv görevlilerinin vatandaşların tümüne hizmet vermeye istekli olmaları. Bu husus kendini gençlere yönelik düzenlenen arşiv pedagojisi çalışmalarında da göstermektedir.¹⁷

¹¹ REININGHAUS, Wilfried: "Archivgeschichte. Umriss einer untergründigen Disziplin". *Archivar*. 61 (2008), H.4, S. 352 içinde. Nasyonal sosyalizmin hüküm sürdüğü 1933-1945 arası yıllar arşiv tarihinin özel ve uğursuz bir dönemini oluşturmaktadır; ancak burada bu konu daha yakından ele alınmayacaktır.

¹² RATH, Jochen: "Stadtarchiv und Landesgeschichtliche Bibliothek. Vom „Chaos verstaubter Akten“ zur Transparenz historischer Informationen". BEAUGRAND, Andreas (Haz.): *Stadtbuch Bielefeld*. 1214-2014. Bielefeld, 2014, S.714-719 içinde.

¹³ SCHENK, Dietmar: "Aufheben, was nicht vergessen werden darf." *Archive vom alten Europa bis zur digitalen Welt*. Stuttgart, 2013, S.106

¹⁴ Federal Almanya Cumhuriyeti arşiv malzemesinin korunması ve kullanılmasına yönelik yasa (Bundesarchivgesetz BArchG) <http://www.gesetze-im-internet.de/barchg/>. Gizli arşivlerin açılmasının politik gündemde yarattığı etki ve bunun politik açıdan ne anlama geldiği, Eski Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin Devlet Güvenlik Bakanlığı evrakının korunma altına alınması ve snuflandırılması esnasında kendini göstermiştir. ¹⁵ Federal Almanya Cumhuriyeti'nin bilgi edinme özgürlüğü yasası (Informationsfreiheitsgesetz – IFG). <http://www.gesetze-im-internet.de/ifg/>

¹⁶ Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinin bilgi edinme özgürlüğü yasası (Informationsfreiheitsgesetz Nordrhein-Westfalen – IFG NRW). https://recht.nrw.de/lmi/owa/pl_text_anzeigen?v_id=4820020930120743668

¹⁷ SCHENK 2013, S.107; RATH, Jochen: "Mittendrin oder nur dabei? Ein Praxisbericht über Chancen und Grenzen von Kooperationen des Stadtarchivs Bielefeld". *Archivpflege in Westfalen-Lippe* 73(2010), S.11-16 içinde.

Günümüzde Kütüphane ve Arşivler

Özel mesleklerin ve geleneklerin oluşmasına vesile olmuş kütüphane ve arşivlerin oluşum ve gelişim hatları burada mecburen ana hatlarıyla, basitleştirilerek anlatılmıştır. Bu gelişim hatları vatandaşlarının enformasyon ve medya özgürlüğünü teminat altına alan - ve özellikle Federal Almanya Cumhuriyeti örneğinde olduğu gibi - bireye kişisel bilgilerinin kullanımını kendi başına tayin etme hakkını yasalarla koruyup garantileyen çağdaş, demokratik hukuk devletiyle kesişmektedir. Konuya demokrasinin tarihsel ve kuramsal yönünden bakıldığında, her tür bilgiye erişimleri olan kütüphaneler ve özellikle devletin ve yerel teşekküllerin yönetsel ve idari eylemlerini yansıtan arşivlerin demokratik devletleri diğerlerinden ayırt eden şeffaflık kurallarına uydukları söylenebilir. Önce sadece birer bellek kurumu olarak tasarlanmış olan arşiv ve kütüphaneler demokrasinin ve internetin koşulları içinde büyük değişimlerden geçmektedir. Her ikisi de açıklık ilkesine bağlıdır. Küreselleşen dünyamızda belediye arşivleri için bir yerin ve orada yaşayan insanların oluşmuş kimliğini ve yerel bakış açısını belgelemek ve yaşatmak gibi özel bir fırsata sahiptirler.

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Devlet Yapısının Temel Özellikleri

Almanya'nın anayasal ve idari yapısını dikkate almadan bu ülkedeki arşiv ve kütüphanelerin yasal temellerini anlamak mümkün olmayacaktır.¹⁸ Bir cumhuriyet ve hukuk devleti olarak Almanya yasama, yürütme ve yargı'dan oluşan klasikleşmiş erk ayrılığı ile birlikte federatif yapısından ötürü federal hükümet, 16 eyalet ve belediyeler düzeyinde yatay bir görev paylaşımına tabidir. Bu düzeyler arasında cereyan eden ve her defasında dengelenmesi gereken yetki karmaşası - "ince yetki çekişmeleri" - zaman zaman Federal Anayasa Mahkemesi tarafından karara bağlanır. Siyasal bilimde yasama ve yürütmenin bu şekildeki dağılımı "çok düzeyli yönetim" olarak adlandırılmakta veya bu olgunun kritik yönlerini vurgulayan sistemsal bir "politik ağ"dan bahsedilmektedir.

¹⁸Bkz. PILZER, Harald: "Library politics" und „Library policy“ im föderativen Staat. Eine Skizze“. HAUG, Christine/ THIELE, Rolf (haz.): *Buch, Bibliothek, Region. Wolfgang Schmitz zum 65- Geburtstag*. Wiesbaden, 2014, S. 321-340 içinde ve a.g.y.: "Bibliothekspolitik im föderativen Staat. Der lange Abschied vom nationalen "Planungs- und Einheitlichkeitsparadigma". *Bibliotheken: Von Anfang an Zukunft*. 104. Deutscher Bibliothekartag Nürnberg 2015, Münib 2016, S.11-23 içinde.

2003 – 2009 yılları arasında toplanan federalizm komisyonları bu ağın çözü(m)l(en)mesi ve yeni düzenlemelerin oluşturulması için bir araya geldiyse de şu ana kadar bu konuda önemli bir başarı kaydedilmemiştir.¹⁹ Federalizm olgusunun incelenmesini burada daha ileriye götürmeye gerek yoktur, zira kültürün korunması alanında sınırlar nispeten net bir biçimde çizilmiştir. Bu sınırlar ancak federal birliğin belediyelere, yani şehir ve ilçelere yönelik teşvikleri ve maddi katkıları gündemde olduğunda silikleşir. Hangi durumda çatışma yaşanacağı bazen daha en baştan bellidir.

Federal Hükümet Düzeyi

Federal Almanya Cumhuriyeti'nin federatif yapısı içinde federal hükümet öncelikle maliye ve iktisat politikası, dış politika, Avrupa Birliği iç ilişkileri, iç politika, iç güvenlik, adalet politikası ve ülke savunması alanlarında görev üstlenir. Anayasa gereğince ve anayasanın genel kapsamı dahilinde federal hükümet vatandaşlarına eşit yaşam koşulları sağlamakla yükümlü olduğu için esas itibariyle aile, sağlık, sosyal ve istihdam politikası ana görev alanlarıdır. Bilim politikası ve bilimin teşviki alanlarında federal hükümet faaliyetlerini eğitim ve bilimden sorumlu eyaletlerle işbirliği içinde yürütür. Federal hükümetin kültür politikası da benzer şekilde düzenlenmiştir. Federal Hükümetin Kültür ve Medyadan Sorumlu Bakanı doğrudan kendi görev alanına giren kurumlardan sorumludur: Örneğin Federal Arşiv ve “Eski Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin Devlet Güvenlik Teşkilatı Belgeleri Federal Dairesi (BStU)”²⁰ gibi. Yasal denetim, ilgili bir kanun ile Frankfurt/Main ve Leipzig kentlerinde kurulmuş olan Alman Ulusal Kütüphanesi üzerinden ifa edilir. Kültürü Koruma Yasası'nın revizyonu ve federal yönetimin teşvik programları gibi genel yasal planlamalar dışında kültür politikasını doğrudan yönlendirmeye yönelik başka herhangi bir araç yoktur. Genel yasal çerçeveyi şekillendirme yetkisi federal yönetimdedir. Federal yönetim örn. telif hakları yasası üzerinden veya kitap satış fiyatlarını sabitlemek²¹ suretiyle finans politikası uygulayarak piyasaya müdahale edebilir. Daha önce de ifade edildiği gibi federal yönetimin yetkisi kültür işleriyle ilgili

¹⁹Bkz. SCHELLER, Henrik: “Der „erschöpfte Föderalstaat“. Reformdebatte und Verfassungsrealität in Deutschland”. *APuZ – Aus Politik und Zeitgeschichte* 65 (2015) H.28-30, S.17-23 içinde.

²⁰ Federal Hükümetin Kültür ve Medyadan Sorumlu Bakanı:
https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/BeauftragtefuerKulturundMedien/staatsminister/Amt/organisation/_node.html

²¹ Kitap satış fiyatlarının sabitlenmesine ilişkin yasa (Buchpreisbindungsgesetz). <http://www.gesetze-im-internet.de/buchprg/BjNR344810002.html>

genel kurallar çerçevesiyle sınırlıdır. Örneğin daha alt kademede yer alan eyalet ve belediyeler için uyulması zorunlu hükümler içeren bir “Federal Kültür Yasası“ yoktur. 2007 yılında Federal Almanya Parlamentosu’nda oluşturulan araştırma komisyonunun “Almanya’da Kültür” adlı araştırma raporundaki “Federal Kütüphane Yasası“ talebinin federatif devlet yapısından ötürü başarısızlığa uğraması çok doğaldır.²² Ama bu konuya aşağıda döneceğiz.

Eyaletler ve Kent Eyaletleri – Federal Konsey Düzeyi

Federal Almanya Cumhuriyeti’nde eğitim, bilim ve kültür işleri 16 eyalet ve kent eyaletinin etkinlik alanına girer. İç güvenlik ve adalet gibi klasikleşmiş sorumluluk alanları yanında eğitim, bilim ve kültür eyaletlerin “demirbaşları” sayılır. Birçok eyalet anayasasında Kuzey Ren Vestfalya eyaleti anayasası 18. maddesinde yer alan cümlelere benzer ifadeler yer alır: “Kültür, sanat ve bilim eyalet ve belediyeler tarafından korunur ve teşvik edilir.” Veya “... sanatsal, tarihsel, kültürel ve doğal anıtlar da eyaletler, belediyeler ve belediye birliklerinin koruması altındadır.”²³ Yani, genelde arşiv ve kütüphanelerin yetki bağlamında dâhil olduğu kültür işlerinin yerel yüklenicilerle uyum içinde desteklenmesi eyaletlerin öncelikli görevleri arasında yer alır. Arşiv ve kütüphanelerin yanında her ikisinden çok daha maliyetli olan tiyatrolar, operalar, müzeler ve sanat koleksiyonları aynı başlık altında toplanır. Federal yönetimin, eyaletlerin ve belediyelerin gerçekleştirmiş maddi katkıları dikkate alındığında eyalet ve belediyelerin konumu derhal fark edilir: “2012 yılı için yapılmış olan ön hesaplamalara göre eyaletlerin finansman payı %40,3 (3,8 milyar Avro), belediyelerin finansman payı %45,9 (4,4 milyar Avro) seviyesindedir. Federal yönetim finansman payını %13,8’e (1,3 milyar Avro) yükseltmiştir.”²⁴

Federal Almanya Parlamentosu’nun yukarıda bahsi geçen 2007 tarihli Alman kültür hayatını göz önüne seren yüzlerce sayfalık araştırma raporunda Alman belediye kütüphaneciliğinin şekillendirilmesine yönelik iddialı bir tavsiye yer almaktadır: “Araştırma komisyonu, eyaletlere, kamuya açık kütüphanelerin görev ve finansmanını kütüphane yasalarıyla düzenlemelerini

²² Almanya’da Kültür. “Almanya’da Kültür” adlı araştırma komisyonunun nihai raporu. Almanya Federal Meclisi, 16. seçim dönemi. Basılı metin 16/7000. 11.12.2007, S.132.
<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/16/070/1607000.pdf>

²³ Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti anayasası (29.10.2011 tarihli versiyon).
https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_text_anzeigen?v_id=2320020927105939563

²⁴ 2014 Kültür Finans Raporu. Haz.: Federal Devletin ve Eyaletlerin İstatistik Daireleri. Wiesbaden 2015, S. 29. <https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/BildungForschungKultur/Kultur/Kulturfinanzbericht.html> Nihai rapor (bkz. 22. dipnot), S.132

tavsiye eder. Kamuya açık kütüphaneler isteği bağılı değil, zorunlu bir vazife olmalıdır.²⁵ Federal Almanya Cumhuriyeti'nin en yüksek yasama organı olan Federal Parlamento'nun bu ifadesi bir niyetin apaçık dışavurumu olarak okunabilir. Fakat federatif yapıya ilişkin daha önce verilen kıt bilgilerden sonra bile bu ifadenin doğrudan eyalet ve belediyelerin kültür işlerine müdahale ettiği anlaşılacaktır. Eyaletler kamuya açık kütüphaneleri zorunlu bir vazife olarak kabul etme fikrini neredeyse hiç algılayamazken, belediyeler bu konuda daha da fazla zorlanmışlardır.²⁶

Belediyeler ve Yerel İdare Düzeyi

Federal Almanya Cumhuriyeti'nde yerel idareler anayasal konumdadır. Yerel idareler eyaletler tarafından denetlendiği için eyaletler yerel idarelerin üst idare makamlarıdır. Anayasanın 28. maddesinde sadece eyalet anayasalarının federal anayasayla uyumluluğu tespit edilmez, yerel idarelerin öz sorumluluk esası da tarif edilir ve eyalet anayasalarının bu esasa uymaları zorunlu kılınır: “Belediye ve köylerine, yasaların çerçevesi içerisinde, kendi sorumluluklarının temelinde yerel topluluğun tüm işlerini düzenleme hakkı verilmelidir.”²⁷ Örneğin Kuzey Ren-Vestfalya Yerel İdareler Yönetmeliği'nin 8. maddesi zorunlu olmayan vazifeler kapsamında belediyelere”... eyalet nüfusunun ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının giderilmesi için gerekli kuruluşları tesis etme“ yönünde işaret eder.²⁸ Belediye, ilçe ve köylerin neredeyse tüm kültür tesisleri ve özellikle (genellikle halkın takdirini almada ön saflarda iken şöhretleri açısından arka sıralarda seyreden) kamuya açık kütüphaneler de bu kapsamda yer alır.

Belediye Kütüphane ve Arşivlerinin Yasal Temelleri

1988 yılında kararlaştırılan Federal Arşiv Yasası arşivlerin sadece bilimsel değil, her türlü araştırmaya açık olmaları yönünde atılan adımlardan biriydi. 1952 yılında kurulan Federal Arşiv ile yasanın çıkartılması arasında ne de olsa 30 yıldan fazla bir süre geçmiş, geçen süre içinde kişisel ve resmi verilerin korunmasına, esas itibarıyla de her vatandaşın arşivlere erişim hakkı verilmesine ilişkin yoğun bir tartışma

²⁵ Nihai rapor (bkz. 22. dipnot), S.132

²⁶ Alman Şehirler Birliği, Şehirlerin Gözünden Almanya'da Kültür. 2009.

http://www.staedtetag.de/imperia/md/content/dst/kultur_in_deutschland.pdf

²⁷ Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası (yürürlükteki versiyon). <http://www.gesetze-im-internet.de/gg/>

²⁸ Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti Belediye Yasası (GO NRW), 14 Temmuz 1994 tarihli versiyon

https://recht.nrw.de/lmi/owa/pl_text_anzeigen?v_id=2320021205103438063

ortamı oluşmuştu. Federal arşivin konuyla ilgili ifadesi şöyle²⁹: “Esas itibarıyla herkesin federal arşivdeki 30 yıldan fazla geride kalan geçmişe ait belgelere erişim hakkı vardır. Yasa metni, kişiselliğin korunmasına ilişkin temel haklar ile bilim ve bilgi edinme özgürlüğü arasında sağlanmış bir dengeyi ürünüdür.” 90’lı yılların ortalarından bu yana eyalet ve kent eyaletlerinin çoğu arşiv içeriğinin muhafaza edilmesine ve erişime ilişkin düzenlemelere sahipler.

2010 Yılında Yürürlüğe Giren “Kuzey Ren-Vestfalya Eyaletinde Kamusal Arşiv İçeriğinin Korunmasına ve Kullanımına İlişkin Yasa”

Büyük olasılıkla kanun koyucunun ana maksadı öncelikle biriken yazılı belgeleri koruyarak hukuksal güvencenin sürdürülebilirliğini sağlamak olmuştur. İdari faaliyetlerin şeffaflığı, anlaşılabilirliği ve denetlenebilirliği demokratik hukuk devletinin temel koşulları arasında yer alır. Öte yandan erişime açıklık demokrasi fikri açısından herkes için önemlidir. Tarih araştırmaları ve tarihi politik eğitim desteği ise önemsiz olmamakla birlikte ikincil plandaydı denebilir. Arşiv yasaları öncelikle doğrudan geçerli oldukları alanlarda, ilgili devlet arşivlerinin kurulmasını ve belge teslim ile muhafaza şartlarını düzenler. Bunun ötesinde eyalet arşiv yasaları sadece kanun koyucunun/eyalet kanun koyucusunun yükümlülüklerini tarif etmekle kalmayıp bilakis alt kademe de yer alan belediyelere de kendi sorumluluk alanları içinde biriken geleneksel ve dijital arşiv malzemesiyle ilgili apaçık talepler yönelterek bir yasanın klasik rolünü de yerine getirirler. Bu nedenle yasa metninde Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinin devlet arşivleri ile belediye arşivleri arasında net bir ayırım yapılır.³⁰ Materyalin uzmanlar tarafından muhafazası ve sınıflandırılmasından erişilebilirliğinin sağlanmasına, bilimsel araştırma ve tarihi politik eğitim çalışmalarının desteğine kadar eyalet ile belediye arşivleri arasında görev bakımından geniş çaplı bir örtüşme söz konusu olsa da belediye arşivlerinin teknik ve özellikle personel donanımı konusunda herhangi bir beyanda bulunulmamış, bir standart saptanmamıştır. Bu, tamamen belediyelere kalmış bir konudur. Böylelikle arşivlerin kurulması ve arşiv materyalinin korunması belediyelerin asli görevleri

²⁹ Federal Arşiv. Halkla İlişkiler. Federal Arşiv Yasası'nın 25. Yılı.

<https://www.bundesarchiv.de/oeffentlichkeitsarbeit/meldungen/03312/index.html.de>

³⁰ Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti'nin halka açık arşiv malzemesinin korunması ve kullanımına yönelik yasası (Archivgesetz Nordrhein-Westfalen - ArchivG NRW) 16 Mart 2010 tarihli versiyon. https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_bes_text?anw_nr=2&gld_nr=2&ugl_nr=221&bes_id=13924&menu=1&sg=0&aufgehoben=N&keyword=archivgesetz#det320561

arasında yer alır. Bu sorumluluğun kapsamı, maliyeti ve yerine getirilmesi ise ilgili belediyelerin gücüne bağlıdır. Bu yüzden pratikte şehir kütüphaneleri arasında olduğu gibi şehir arşivleri arasında da büyük farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Eyaletlerin Kütüphane Yasaları

Federal Almanya Parlamentosu'nun yukarıda bahsi geçen kültür araştırma raporunun etkisiyle bazı eyaletler 2008 yılından itibaren kütüphane yasaları çıkartmıştır: Thüringen (2008), Hessen (2010), Saksonya-Anhalt (2010) ve Rheinland-Pfalz (2014). Almanya'nın en kuzeyinde yer alan Schleswig-Holstein eyaletinde kütüphane yasasıyla ilgili görüşmeler halen devam etmektedir. Ancak yukarıda sıralanan eyalet yasalarının hiç birinde kamuya açık kütüphane belediyenin mecburi bir görevi olarak tanımlanmaz. 2008 yılında Saksonya eyaleti tarafından çıkartılan "Kültür Bölgeleri Yasası" ile belediye kütüphanelerinin de teşviklerden yararlanması kararlaştırılmış olsa da bu yasa belli bir alana yönelik bir yasal düzenleme veya bir kütüphane yasası değildir. Benzer bir durum Kuzey Ren-Vestfalya'da söz konusudur. Burada, geçen yüzyılın 50'li yıllarından bu yana konjonktürel değişikliklerle birlikte bir kütüphane yasası görüşüldüğü ve eyalet meclisinde sık sık konu edildiği halde ³¹ son raddede eyalet politikası farklı bir yoldan gitmeyi tercih etmiş, 2014 yılında genel kapsamlı bir kültür teşvik yasası³² çıkartılmıştır. Bu yasa öncelikle eyalet genelinde kurumların düzenlediği kültür etkinliklerinin tüm biçimleri (tiyatrolar, müzeler, kütüphaneler, sosyokültürel merkezler, vs.) ile kültürel eğitimin teşvikini düzenler. Yasada kütüphaneler ayrı bir maddede ele alınmaktadır. Bu düzenlemenin yararı ve avantajı şudur: Kütüphanelere yönelik teşvik daha önce salt idari bir hükümden ibaret iken artık yasal bir temele oturtulmuştur. Fakat bu düzenlemeye rağmen yine de tam bir güvence sağlanamamıştır, zira eyaletin belediyelerin kültür işlerine yönelik teşvikleri zorunlu değildir ve birtakım finansal şartlara bağlıdır.

Zaten eyalet ödeneklerini gözde büyütmemekte yarar var. 17 milyon nüfuslu, 270 kütüphanenin bulunduğu Kuzey

³¹ MITTERMAIER, Bernd: *Nordrhein-vestfälisches Bibliotheksgesetz – ein Trauerspiel in vielen Akten und in vielen Zitäten*. Bibliothekskongress. Leipzig, 2013. https://opus4.kobv.de/opus4-bib-info/files/1562/Bibliothekskongress_2013a.pdf. Ayrıca bkz.: PILZER, Harald: "Vom Bibliotheksgesetz zum Kulturfördergesetz. Neue Wege der Kulturpolitik in Nordrhein-Westfalen?" *Bibliotheken: Wir öffnen Welten*. 103. Deutscher Bibliothekartag, Bremen, 2014. o-bib. *Das offene Bibliotheksjournal*. Sonderband 1, S. 1-9 içinde ve online: <https://www.o-bib.de/article/view/2014H1S1-9>

³² Kuzey Ren-Vestfalya'da kültür, sanat ve kültürel eğitimin gelişimi ve desteklenmesine ilişkin yasa (KFG NRW). <https://broschueren.nordrheinwestfalendirekt.de/broschuerenservice/mfjks/kulturfoerderungsgesetz-nrw/1896>

Ren-Vestfalya'da kütüphaneler için belediyelerin toplam bütçesinden yaklaşık 198 milyon Avro harcanmıştır.³³ Bu rakamın yanında eyaletin yaklaşık 6 - 8 milyon Avro'luk teşviki oldukça mütevazı kalıyor. Böylelikle, kısıtlı maddi imkana sahip çok sayıda belediyede olduğu gibi büyük bir rahatlama söz konusu olamıyor.

Belediye Arşiv ve Kütüphanelerinin Görev ve Hizmetleri-Bielefeld Örneği

Şehir Kütüphanesi, Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi Dairesi

Dairenin Kuruluşu

2006 yılında yürürlüğe giren bir idari yönetmelik değişikliğiyle o ana kadar otonom birer daire konumunda olan Şehir Kütüphanesi ile Şehir Arşivi/Eyalet Tarihi Kütüphanesi bir müdürlüğe bağlı tek daire haline getirildi. Kurumların ve yürüttükleri görevlerin kendine özgü karakterinin bu yapı içinde bulanıklaşmaması için, kamuya karşı da iki ayrı kurum şeklindeki yapı muhafaza edildi. Her iki kurumun ayrı bütçeler vardır. Her birinin kendisine ait logosu, halkla ilişkiler faaliyetleri ve internet sitesinin olması³⁴ kurumların karakterlerini muhafaza etme talebini vurguluyor. Böylelikle, örn. bir Kütüphane Yönetim Sistemi'nin ortak kullanımı gibi kendi aralarında gerçekleştirdikleri her türlü kooperasyona rağmen, her birinin kurumsal bir kişilik oluşturması ve bu kurumsal kişiliği koruması mümkün oluyor. Her iki kurumun birbirinden ayrı, oldukça özelleşmiş bir kullanıcı kitlesine hitap ettiği dikkate alındığında bu hususun önemi daha iyi anlaşılıyor. "Zorunluluk" şemasından yola çıkıldığında kuruluşu zorunlu olan bir belediye teşekkülünün gönüllü bir teşekkül ile irtibatlanması ilk bakışta garip kaçabiliyor. Bölgesel tarih, biri zorunlu diğeri zorunlu olmayan iki birimden oluşan "Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi"ni hem içerik hem uzmanlık alanı açısından bir araya getiriyor ve gündelik işleyiş içinde böyle bir ikilemden hemen hemen hiç etkilenmediği görülüyor. 2012 yılında Şehir Kütüphanesi, Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi Bielefeld'de Neumarkt adresindeki modern bir yerleşkeye taşındıklarında bu yeni yapılanmanın asıl olumlu etkisi ortaya çıkmıştır. Binanın sunduğu çok sayıdaki çalışma alanlarından, modern bilgi

³³ Alman Kütüphane İstatistiği. https://www.hbz-nrw.de/dokumentcenter/produkte/dbs/archiv/auswertungen/oeb_laender_13.pdf
³⁴ www.stadtbibliothek-bielefeld.de; www.stadtarchiv-bielefeld.de

işlem altyapısı ve donanımından, ortaklaşa kullanılan sergi, konferans ve seminer mekânlarından her iki kurum da yararlanmaktadır. Aksi taktirde arşiv ve her iki kütüphane için zemin altı katlarında tesis edilen konservasyon taleplerine uygun mekanların aynı kalitede iki farklı yerde kurulması gerekecekti.

2009 yılında belediyenin karar vericilerine Bielefeld Neumarkt adresinde, eskiden “Amerika Evi” olarak bilinen yeni binaya ilişkin bir öneri metni sunulmuştu. Metinde, geniş medya olanaklarına sahip, öğrenme, çalışma ve iletişim olanakları bol modern bir “Bilgi ve Şehir Tarihi Evi”nin bu binayla hayata geçirilebileceği belirtiliyordu. Yani kısacası bir “vatandaş kütüphanesi” ya da bir “vatandaş evi”.³⁵

Dairenin Yapısı

Daire 420 * Şehir Kütüphanesi, Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi Yönetimi			
420.01 * İdare			
420.1 * Şehir Kütüphanesi Yönetimi		420.2 * Şehir Arşivi/Eyalet Tarihi Kütüphanesi Yönetimi	
420.11 * Merkez Kütüphane	420.12 8 semt kütüphanesi	* Arşiv, arşiv pedagojisi	* Eyalet Tarihi Kütüphanesi
		* Çağdaş tarih dokümantasyonu/Görsel dokümantasyon	

Ortak idare departmanı, ortak daire yönetimi altında faaliyet göstermektedir. Bunları uzmanlık departmanları takip eder. Yıldızla (*) işaretlenmiş hizmetler ortak mekanda yürütülmektedir. Böylece amaca uygun ve işlevsel bir merkezleşme gerçekleştirilebilmiştir. Bielefeld Neumarkt adresinde yer alan merkezde kamuya açık ve kapalı alanların toplamı yaklaşık 10.000 metrekaredir.

³⁵ PILZER, Harald/ RATH, Jochen: Thesen zum neuen Standort

Rakamsal veriler: personel, mali durum, ciro ³⁶

	420.1 Şehir Kütüphanesi	420.2 Şehir Arşivi/Eyalet Tarihi Kütüphanesi
Mekânlar	1 merkez kütüphane, 8 semt kütüphanesi	1
Toplam maliyet	5.602.206 €	1.394.609 €
Kadro	45 + yakl. 120 “kütüphane gönüllüsü”	9
Açık raf koleksiyonu	yakl. 330.000	yakl. 55.000
Nadir eserler	yakl. 170.000	yakl. 50.000
Evrak		yakl. 7.000 metretül
Çevrimiçi	yakl. 38.000 e-kitap + 4.000 süreli yayın	
Sanal kullanımlar	830.573	
İnternette Bielefeld tarihi: „Historischer RückKlick“ erişim sayısı		199.306
Ziyaret sayısı	561.296	3.992
Ödünç alma sayısı	1.418.745	5.906
Okuma alışkanlığının teşviki dahil çeşitli etkinlikler	994	116

Tablodaki değerler bir açıklama gerektiriyor. Buradaki rakamsal verileri iki departmanın birbiriyle rekabeti olarak değil, bilakis ana okulu öğrencileriyle ilgilenmekten kent ve bölge tarihi araştırmalarına kadar uzanan geniş bir hizmet yelpazesini karşılayan tek organizasyona bağlı iki departmanın birbirini bütünleyen faaliyetleri olarak yorumlamak gerekir. Yani şehir sakinlerine verdikleri hizmetler açısından bakıldığında faaliyetlere birbirinden ayrı değil, toplamda bakmak gerekir. Yukarıdaki rakamların ardında farklı yoğunluktaki süreçler ve farklı nitelikteki işlerin bulunması istatistiksel sunumların ortak sorunudur.

³⁶Tüm sayılar 2015 yılı raporlarından alınmıştır. <https://www.stadtbibliothek-bielefeld.de/open/Wir-%C3%BCber-uns/Gesch%C3%A4ftsberichte> ve <https://stadtaarchiv-bielefeld.de/Wir-%C3%BCber-uns/Gesch%C3%A4ftsberichte>

Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi

Her iki kurumdan talep edilenler ve verdikleri hizmetler incelendiğinde iki departman arasındaki farklar ve uyumlar netleşiyor. Şehir arşivi tanımı ve yasa gereği belediyenin arşiv materyalini uzman personel desteğiyle seçmek, kataloglamak ve erişimini sağlamakla görevli, Bielefeld Belediyesi'nin arşiv merkezidir. Medeni durum bilgilerinin (doğum, evlenme, vefat) arşiv kaydı ve kullandırılması arşiv çalışmalarının büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Yasal yönerge değişikliğiyle birlikte ileri yaş gruplarına ait medeni durum bilgileri artık belediye arşivlerinde muhafaza edilmektedir. Şehir arşivleri ayrıca bu sayede kişisel araştırmalar yürüten birçok aile tarihi araştırmacısı için cazip mekanlar haline gelmiştir.³⁷ Şehir arşivi, kent ve bölge tarihi açısından önem arz ettikleri taktirde, şirket arşivleri veya siyasi organizasyonların arşivleri gibi özel mirası da bünyesine kabul eder. Buna bir de Eyalet Tarihi Kütüphanesi'nin ilgili materyali eklenir. Burada öncelikle dernek ve organizasyonların çıkardığı, yayın ve kitapçılık dünyasının dışında kalan armağan kitaplar gibi kaynaklar söz konusudur. Bunlar çoğu zaman şehir tarihine ait konuların tek yazılı kaynaklarıdır. Şehir arşivi ayrıca Bielefeld Üniversitesi, okullar, bölgesel tarih dernekleri ve araştırma projeleriyle de çok yoğun, canlı bir işbirliği içindedir. 2007 yılından bu yana Bielefeld şehrinin tarihini internet üzerinden inceleme olanağını veren "Historischer Rückklick" adlı online hizmet yoğun ilgi ve takdir görmektedir.³⁸

Şehir Kütüphanesi

Bielefeld Şehir Kütüphanesi, Bielefeld Belediyesi'nin zorunlu olmadan hayata geçirdiği bir kuruluşu olarak bir kütüphaneden beklenen tüm klasikleşmiş hizmetleri yerine getirmektedir. İçtüzüğü gereği kütüphane genel eğitim, okul ve meslek için gereken ve boş zamanı değerlendirmeye yönelik bilgileri mümkün olduğunca geniş, güncel bir formatta ve gerek içerik gerekse medya olanakları açısından kısıtlamasız, sansürsüz bir şekilde, yaş, köken ve eğitim düzeyi ayırt etmeksizin şehrin tüm vatandaşlarına sunmak zorundadır. Kütüphane, kaynaklarını seçme özgürlüğüne sahiptir ve bu konuda, örneğin Çocukları ve Gençleri Koruma Kanunu gibi

³⁷ RATH, Jochen: "Quellen zur Familienforschung im Stadtarchiv Bielefeld". *Ravensberger Blätter*. 2012, 2.H., S.52-61 içinde.

³⁸ Internette Bielefeld tarihi: Historischer Rückklick. <https://stadtarchiv-bielefeld.de/HRK/01032016>

yasal düzenlemeler dışında başka bir yönetmeliğe bağlı değildir. Bu yaklaşımıyla kütüphane, demokratik bir ilke olan ve Almanya'daki kültür politikası tartışmasını uzun süre şekillendirmiş bulunan “herkes için kültür” ilkesini takip eder. Belediye kütüphaneleri de dahil olmak üzere kütüphanelerin son yıllarda internet ve dijitalleştirilmenin etkisiyle yaşadığı işlevsel ve biçimsel değişimi (örn. 7/24 açık kütüphaneler) burada açıklamaya gerek yok. Ancak yine de kısa bir geçmişi olan bu değişimin üç yönünü burada belirtelim: Kamuya açık kütüphaneler giderek artan oranda aktif aracılık işlevi üstlenmekte, okullar ve ana okullarıyla yoğun işbirliği içinde çalışmaktadırlar. Kütüphaneler, yine artan oranda, okul, iş yeri ve mesken dışında bireyin “üçüncü mekanı” olma iddiasındadır – bu da mekansal açıdan yeni konseptler gerektirmektedir. Son olarak da şu önemli noktayı belirtmek gerekiyor: Belediye kütüphaneleri kent nüfusuyla, “topluluklarıyla” ve sivil toplumun trendleriyle yakın temasını kaybetmemelidir.

Kütüphane ve Arşivlerin Kentsel Karar Organlarıyla Bağlantıları

Son olarak kütüphane ve arşivin kentsel karar organlarının oluşturduğu yapı içindeki konumuna bakalım. “Şehir Kütüphanesi, Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi Dairesi”nin gerek zorunlu kısmı (yani “zorunlu olmayan” kütüphane ile bağlantılı şehir arşivi) gerekse zorunlu olmayan kısmı (yani şehir kütüphanesi) belediye meclisinin tahsis ettiği bütçeye bağlıdır. Belediye meclisi ve Bielefeld şehrinin en üst düzey idare amiri, yani Büyükşehir Belediye Başkanı, Bielefeld'in oy kullanma hakkına sahip sakinleri tarafından seçilirler. Belediye meclisi Bielefeld şehrinin kültürel meselelerinin yürütülmesi amacıyla bir kültür heyeti oluşturur. Belediye meclisi tiyatro, müze, kütüphane, arşiv ve halk eğitim merkezi gibi kültür kuruluşlarının işleyişini gözetip denetleyen kültürden sorumlu bir müdür tayin eder. Kültür kuruluşlarının faaliyet raporları veya bütçe gibi tüm önemli meseleleri kültür heyetinde görüşülür. Yani kültürden sorumlu müdürün yanında kültür heyeti de belirleyici bir mercidir. Kültür kuruluşları eyaletin teşviklerinden çok belediye ödeneklerine ve dolayısıyla şehrin mali konjonktürü ve bütçesine bağlıdırlar.

Sonuç

Demokrasi, temel hak ve özgürlükler için kesintisiz mücadeleyi gerektirir. Bilgi edinme özgürlüğü ve serbest medya bu özgürlüğü temsil eder; şehir toplumu ve yerel oluşumlar toplumsal kimliklerinin onaylanmasına ve tarihsel köklerini hatırlamaya ihtiyaç duyarlar. Bielefeld şehri, arşiv ve kütüphaneden oluşan ortak bir daire ile hem demokratik hem de tarihsel-kimliksel açıdan şehir toplumunu ilgilendiren hususların karşılığını verebilen bir bilgi kurumu oluşturmuştur. Zorunlu görev ile gönüllü hizmet unsurları idari açıdan önem arz ederler ancak toplum için ve toplum ile çalışırken bunların önemi o kadar büyük değildir. Belirleyici olan çağdaş bir düzey, güncellik, müşteri dostu bir yaklaşım ve arşiv ile kütüphanenin genel teknik ve yapısal nitelikleridir.

Kaynakça

- BRENNEKE, Adolf: *Archivkunde. Ein Beitrag zur Theorie und Geschichte des europäischen Archivwesens*. Leipzig, 1953
- Federal Arşiv. Halkla İlişkiler. Federal Arşiv Yasası'nın 25. Yılı. <https://www.bundesarchiv.de/oeffentlichkeitsarbeit/meldungen/03312/index.html.de>
- Alman Kütüphane İstatistiği. https://www.hbz-nrw.de/dokumentencenter/produkte/dbs/archiv/auswertungen/0eb_laender_13.pdf
- Alman Kütüphane Birliği: 2015/16 Report on the State of Libraries in Germany. http://www.bibliotheksverband.de/fileadmin/user_upload/DBV/publikationen/dbvBericht2015ENkorr.pdf
- Alman Şehirler Birliği. Şehirlerin Gözünden Almanya'da Kültür. http://www.staedtetag.de/imperia/md/content/dst/kultur_in_deutschland.pdf
- Federal Hükümetin Kültür ve Medyadan Sorumlu Bakanı. https://www.bundesregierung.de/Webs/Breg/DE/Bundesregierung/BeauftragtefuerKulturundMedien/staatsministerAmt/organisation/_node.html
- DRÄGER, Horst: *Volksbildung in Deutschland*. Bd. 1,2. Bad Heilbrunn 1979,1984
“Kültür Bakanları Kurulu'nun halk kütüphaneciliğine ilişkin üçüncü öneri raporu. Kültür Bakanları Kurulu'nun 9.9.1994 tarihli kararı“. *KMK-Erg.-Jfg.* 83, Nr. 2133 içinde.

- FRIEDRICH, Markus: *Die Geburt des Archivs*. Eine Wissensgeschichte. Mnch 2013, S.279
- Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti Belediye Yasası (GO NRW), 14 Temmuz 1994 tarihli versiyon.
https://recht.nrw.de/lmi/owa/pl_text_anzeigen?v_id=2320021205103438063
- Kuzey Ren-Vestfalya eyaletinin bilgi edinme zgrlg yasağı (Informationsfreiheitsgesetz Nordrhein-Westfalen - IFG NRW).
https://recht.nrw.de/lmi/owa/pl_text_anzeigen?v_id=4820020930120743668
- Kitap satış fiyatlarının sabitlenmesine ilişkin yasa (Buchpreisbindungsgesetz). <http://www.gesetze-im-internet.de/buchprg/BJNR344810002.html>
- Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti'nin halka açık arşiv malzemesinin korunması ve kullanımına yönelik yasağı (Archivgesetz Nordrhein-Westfalen - ArchivG NRW) 16 Mart 2010 tarihli versiyon.
https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_bes_text?anw_nr=2&gld_nr=2&ugl_nr=221&bes_id=13924&menu=1&sg=0&aufgehoben=N&keyword=archivgesetz#det320561
- Federal Almanya Cumhuriyeti arşiv malzemesinin korunması ve kullanılmasına yönelik yasa (Bundesarchivgesetz BArchG). <http://www.gesetze-im-internet.de/barchg/>
- Kuzey Ren-Vestfalya'da kültür, sanat ve kültürel eğitimin gelişimi ve desteklenmesine ilişkin yasa (KFG NRW).
<https://broschuere.nordrheinwestfalendirekt.de/broschuerenservice/mfkjks/kulturfoerdergesetz-nrw/1896>
- Federal Almanya Cumhuriyeti'nin bilgi edinme zgrlg yasağı (Informationsfreiheitsgesetz – IFG).
<http://www.gesetze-im-internet.de/ifg/>
- Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası (yürürlükteki versiyon). <http://www.gesetze-im-internet.de/gg/> İnternette Bielefeld Tarihi “Historischer RückKlick“. <https://stadtarchiv-bielefeld.de/HRK/01032016>
- JOCHUM, Uwe: *Kleine Bibliotheksgeschichte*. Stuttgart²1999 Almanya'da Kültür. “Almanya'da Kültür“ adlı araştırma komisyonunun nihai raporu. Almanya Federal Meclisi, 16. seçim dönemi. Basılı metin 16/7000. 11.12.2007, S.132 <http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/16/070/1607000.pdf>

- 2014 Kültür Finans Raporu. Haz.: Federal Devletin ve Eyaletlerin İstatistik Daireleri. Wiesbaden 2015.
<https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/BildungForschungKultur/Kultur/Kulturfinanzbericht.html>
- LANGEWIESCHE, Dieter/ SCHNHOVEN, Klaus:
 “Arbeiterbibliotheken und Arbeiterlektre im Wilhelminischen Deutschland“. *Archiv für Sozialgeschichte* 36 (1976), S.135-204 içinde.
- MITTERMAIER, Bernd: Nordrhein-westfälisches Bibliotheksgesetz –ein Trauerspiel in vielen Akten und in vielen Zitaten. Bibliothekskongress Leipzig 2013.
https://opus4.kobv.de/opus4-bib-info/files/1562/Bibliothekskongress_2013a.pdf
- NÖRRENBERG, Constantin: *Die Volksbibliothek. Ihre Aufgabe und Reform*. Kiel, 1896
- PILZER, Harald/ RATH, Jochen: Thesen zum neuen Standort von Stadtbibliothek, Stadtarchiv und Landesgeschichtlicher Bibliothek im „Amerikahaus“. https://stadtbibliothek-bielefeld.de/OPEN/Portals/0/PDF/090111_Thesen_zum_Standort__Amerikahaus_.pdf
- PILZER, Harald: “Library politics“ und „Library policy“ im föderativen Staat. Eine Skizze“. HAUG, Christine/ THIELE, Rolf (Haz.): *Buch, Bibliothek, Region. Wolfgang Schmitz zum 65- Geburtstag*. Wiesbaden, 2014 içinde. (S.321-340)
- PILZER, Harald: “Bibliothekspolitik im föderalen Staat. Der lange Abschied vom nationalen „Planungs- und Einheitlichkeitsparadigma“. *Bibliotheken: Von Anfang an Zukunft*. 104. Deutscher Bibliothekartag Nürnberg 2015, Mnih, 2016 içinde (S.11-23).
- PILZER, Harald: “Bürgerliches Wohlfahrtsdenken und kommunale Bildungspolitik. Die Anfänge des öffentlichen Bibliothekswesens im wilhelminischen Bielefeld 1897 bis 1906“. *Ravensberger Blätter* 2008, H.1, S.24-50 içinde.
- PILZER, Harald: “Vom Bibliotheksgesetz zum Kulturfrdergesetz. Neue Wege der Kulturpolitik in Nordrhein-Westfalen?“ *Bibliotheken: Wir ffnen Welten*. 103. Deutscher Bibliothekartag. Bremen 2014. o-bib. *Das offene Bibliotheksjournal. Sonderband 1*, S. 1- 9 içinde ve online: <https://www.o-bib.de/article/view/2014H1S1-9>
- Konumlar ve Perspektifler. Bielefeld Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi. 2015 yılı raporu. <https://stadtarchiv-bielefeld.de/Wir-%C3%BCber-uns/Gesch%C3%A4ftsberichte>

- Konumlar ve Perspektifler. Bielefeld Şehir Kütüphanesi. 2015 yılı raporu. <https://www.stadtbibliothek-bielefeld.de/open/Wir-%C3%BCber-uns/Gesch%C3%A4ftsberichte>
- RATH, Jochen: "Mittendrin oder nur dabei? Ein Praxisbericht über Chancen und Grenzen von Kooperationen des Stadtarchivs Bielefeld". *Archivpflege in Westfalen-Lippe* 73(2010), S.11-16 içinde.
- RATH, Jochen: "Quellen zur Familienforschung im Stadtarchiv Bielefeld". *Ravensberger Blätter*. 2012, 2.H., S.52-61 içinde.
- RATH, Jochen: "Stadtarchiv und Landesgeschichtliche Bibliothek. Vom „Chaos verstaubter Akten“ zur Transparenz historischer Informationen". BEAUGRAND, Andreas (Hg.): *Stadtbuch Bielefeld. 1214-2014. Bielefeld*, 2014, S.714-719 içinde.
- REININGHAUS, Wilfried: "Archivgeschichte. Umriss einer untergründigen Disziplin". *Archivar*. 61 (2008), H.4 içinde ve online:
http://www.archive.nrw.de/archivar/hefte/2008/ausgabe4/ARCHIVAR-04-2008_Internet.pdf
- SHELLER, Henrik: "Der „erschöpfte Föderalstaat“. Reformdebatte und Verfassungsrealität in Deutschland". *APuZ – Aus Politik und Zeitgeschichte* 65 (2015) H.28-30, S.17-23 içinde.
- SCHENK, Dietmar: „Aufheben, was nicht vergessen werden darf.“, *Archive vom alten Europa bis zur digitalen Welt*. Stuttgart, 2013
- Bielefeld Şehir Arşivi ve Eyalet Tarihi Kütüphanesi. İnternette Bielefeld Tarihi "Historischer RückKlick".
<https://stadtarchiv-bielefeld.de/HRK/01032016>
- THAUER, Wolfgang (Haz.), *Die Bücherhallenbewegung*. Wiesbaden, 1970
- THAUER, Wolfgang/VODOSEK, Peter: *Geschichte der öffentlichen Bücherei in Deutschland*. Wiesbaden, 1978
- Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti anayasası (29.10.2011 tarihli versiyon). https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_text_azureigen?v_id=2320020927105939563

Açış Konferansı:

Türkiye’de Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri: Kültür Bağlamında Bir Perspektif Denemesi

Prof. Dr. Bülent Yılmaz

Hacettepe Üniversitesi, Türkiye, byilmaz@hacettepe.edu.tr

Öz

Bu bildiride, kütüphane ve arşiv hizmetleri kültür kavramından yola çıkılarak, özellikle kültür-kent-yerel yönetim (belediye) ilişkisi bağlamında irdelenecektir. Bu çerçevede, kentsel/yerel nitelikteki kütüphane ve arşiv kurumu; kültürün, kentlerde birlikte yaşama dinamiklerini geliştirmeye aracılık etmesi, kent yaşam kalitesini ve refahını artırma rolü, vatandaşlara doğrudan temas edebilme ve yönetilen coğrafyanın sosyo-kültürel özelliklerine hâkim olma kapasitesi, yeni kültürel üretim ve tüketim türleri (dijital kültür vb.), vatandaşların kültüre erişimi ve katılımı; kültürel çeşitliliğin sağlanması, bir arada yaşama kültürünün geliştirilmesi, yerel kültürel mirasın kentlerin kimlik oluşumundaki rolünü gerçekleştirmesi, kültürün stratejik ve bütünsel bir şekilde kamu planlaması süreçlerine dâhil edilmesi, diğer bir deyişle, kültür odaklı planlama anlayışının geliştirilmesi ve kültüre dayalı sürdürülebilir kalkınma kavramları çerçevesinde tartışılacak, bu konularda Türkiye’ye ilişkin değerlendirmeler yapılacaktır.

Çalışmada, ayrıca, Türkiye’de kentsel ölçekteki kütüphane ve arşiv hizmetleri belediyelere yönelik varolan yasal çerçevede (5393 sayılı Belediye Kanunu ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu) ve güncel durum açısından da değerlendirilecektir. Gerek kültür-kent bağlamında gerekse yasal ve güncel durum çerçevesinde belirlenen sorunlar tartışılarak, çözüme ilişkin çeşitli önerilerde bulunulacaktır.

Anabtar Kelimeler: Belediye kütüphaneleri, kültür-kütüphane ilişkisi, Türkiye’de belediye kütüphane ve arşiv hizmetleri.

Giriş

Toplumların belediye adı altında gerçekleştirdikleri yönetsel örgütlenme, içinde bulunduğumuz çağda toplumsal yaşamın daha nitelikli olmasını hedefleyen bir yapılanma olarak düşünülebilir. Toplum dediğimiz bir arada yaşayan insan topluluğu yönetilmek ve ürettiği sorunlara çözümler bulmak durumundadır. Belediye, toplumsal hizmetleri ve sorunları yerel düzeyde ele alan bir örgütlenmedir. Yerinden yönetim anlayışına dayanan belediye yapılanması bu konuda çağdaş bir eğilim anlamına gelmektedir.

İnsanın ürettiği her şey ve bu her şey ile gerçekleştirdiği yaşam biçimi anlamına gelen kültür insan yaşamı için zorunlu olduğundan sürdürülmesi ve geliştirilmesi gereken bir olgudur. Kültürsüz bir toplum kimliksiz, kişiliksiz ve temelsiz bir toplumdur.

Kütüphane ve arşiv, toplumun ürettiği kültürü elde eden, düzenleyen ve yine toplumun kullanımına sunan kurumlardır. Hem kültürden beslenen hem de kültürü besleyen bu kurumların yönetsel örgütlenmesi giderek belediye yapılanmalarına doğru gitmektedir.

Bu çalışmada, kütüphane ve arşiv hizmetlerinin belediye örgütlenmesi ile ilişkileri kültür bağlamında değerlendirilecektir. Konu, ayrıca Türkiye'deki yasal yapı ve güncel durum çerçevesinde de irdelenecektir.

Belediye, Kültür ve Belediye-Kültür İlişkisi

Belediye, “Belde sakinlerinin yerel ortak nitelikteki gereksinimlerini karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, yönetsel ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir.” (5393 sayılı Belediye Kanunu) Söz konusu tanımda belediye yapısının başlıca dört özelliği sıralanmıştır. Bunlar, belediyelerin belirli bir yörede yaşayanların “ortak” gereksinimlerini karşılamak üzerine kurulması, toplumun seçtiği kişilerden oluşması, özerk olması ve tüzel bir kişiliğe sahip olmasıdır.

Bunun dışında belediye dendiğinde,

- Bir yerel yönetim türünden söz ettiğimiz (il, ilçe, kasaba, belde düzeyinde);
- “Yerinden yönetim” ilkesinin yaşama geçirilmiş biçimi olduğu;

- Kentin “emanet edildiği” bir örgüt, kurum anlamına geldiği (Şehremaneti) söylenebilir.

Kültür ise, “Bir toplumu ya da toplumsal grubu tanımlayan ayırıcı maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin birleşiminden oluşan bir bütündür. Sadece sanat ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgudur.” (UNESCO, 2004).

Bu bağlamda, kültür;

- Toplumsal gelişmenin en somut ölçütü ve yansımasıdır.
- Büyüme/gelişme ile kalkınma arasındaki farkı yaratan olgudur. Kültürsüz kalkınma olamaz. Gerçek kalkınma insan unsuruna dayalı olmak zorundadır. İnsan unsuruna dayalı kalkınma kültürü kalkınmanın en önemli parçası kabul eden anlayıştır.
- Doğrudan insana yapılan yatırımdır.
- Toplumsal kimliktir. Bu bağlamda, özellikler bütünüdür ve özgünlüktür.
- Bireyin ve toplumun kendini gerçekleştirme biçimi ve aracıdır. Toplumsal yaşamda amaç, kültürlü bireyi ve toplumu yaratmaktır. Kültür, bir toplumun ürettiği bütün değerler, yaşam biçimleri, alışkanlıklar, anlamlar ve tutumlardır. Bu unsurlar bir toplum için yaşamın kendisi ve tamamı demektir. Dolayısıyla, kültür toplumsal yaşamın kendisidir, tümüdür.

Bu bağlamda, belediye-kültür ilişkisinin yoğunlaştığı noktaları ise kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Belediye;

- Kentlerde birlikte yaşama dinamiklerini geliştirmeye aracılık eder.
- Kent yaşam kalitesini ve refahını artırmada rol oynar.
- Vatandaşlara doğrudan temas edebilme ve yönetilen coğrafyanın sosyo-kültürel özelliklerine hakim olma kapasitesi yaratır.
- Yeni kültürel üretim ve tüketim türlerini (dijital kültür vb.) yerleştirir.
- Vatandaşların kültüre erişimini ve katılımını sağlar ve güçlendirir.
- Kültürel çeşitliliğin sağlanmasında ve bir arada

yaşama kültürünün geliştirilmesinde ciddi roller üstlenir.

- Yerel kültürel mirasın kentlerin kimlik oluşumundaki rolünü gerçekleştirmesine katkıda bulunur.
- Kültürün stratejik ve bütünsel bir şekilde kamu planlaması süreçlerine dahil edilmesini sağlar.
- Kültür odaklı planlama anlayışının geliştirilmesi ve kültüre dayalı sürdürülebilir kalkınmanın hayata geçirilmesine katkı sunar (İstanbul Kültür Sanat Vakfı, 2016).

Kültür Bağlamında Belediye-Kütüphane/Arşiv İlişkisi

Belediyelere bağlı olarak hizmet veren kütüphane ve arşivler,

- Yerel kültürel üretimi kayıt altına alır ve üretimini destekler. Kayıt altına alınmamış kültür bilinmez ve erişilemez. Böylece, kütüphane ve arşiv kurumu belediyelerin yerel kültürü koruma ve yaşatma görevlerini yerine getirmeye aracılık eder.
- Temel insan hakları arasında yer alan ve yine belediyelerin temel sorumlulukları arasında bulunan «kültüre erişim» hakkının gerçekleştirilmesine katkı sağlar. Çünkü, kütüphane ve arşiv, kültürün en çok gerçekleştiği, saklandığı ve sunulduğu mekanlardandır.
- Kentleri birbirinden ayıran/özgün kılan kimliğin (özellikler bütünü) oluşturulmasında rol alır. Çünkü, kütüphane ve arşivler en başta kendileri kültürel bir kurumlardır.
- Kentlere kimlik ve kişilik kazandırır.
- Yerel kültüre «sürdürülebilir kalkınmanın zorunlu parçası» olma özelliğini kazandırır. Çünkü, sürdürülebilirlik kurumsallaşma demektir ve kütüphane ve arşivler işlevlerini kurumsal düzeyde gerçekleştirir.
- Mekansal olanakları ve düzenlediği etkinlikler aracılığıyla vatandaşların kültürel yaşama katılımını özendirir ve güçlendirir.
- Dezavantajlı toplulukların kültüre erişimini ve kültürel üretime katılımını kolaylaştırır. Özellikle halk kütüphanelerinin «herkese hizmet» ilkesi vardır ve belediye kütüphaneleri de halk kütüphanesi hizmeti verir.
- Somut ve somut olmayan kültürel mirasın kayıt

altına alınmasını, korunmasını ve ona erişimi sağlar. Kayıt altına alınmayan kültür «miras» haline gelemmez. Kütüphane ve arşiv kurumu kültürü miras haline getirir.

- Bağımsız yerel sanat topluluklarının ve sanatçıların bir kültür merkezi olarak kütüphaneden yararlanmalarını sağlar, bunu teşvik eder.
- Küreselleşmenin tekleştirici kültürel etkisine/egemenliğine yerel kültürü kayıt altına alıp yaşatması ve erişilebilir kılması ile karşı durur.
- Kentlerde birlikte yaşama dinamiğini geliştirmeye aracılık eder. Çünkü, kütüphane ve arşive herkes gelir ve bu kurumlarda «herkes için bir şey» vardır. Orada, «herkesin» fikri vardır. «Herkes» oradadır.
- Kentin yaşam kalitesini ve refahını artırmada rol oynar. Çünkü, kütüphane ve arşiv kullanmak bir topluluğa kalite/nitelik katar.
- Vatandaşlara doğrudan temas edebilme ve yönetilen coğrafyanın sosyo-kültürel özelliklerine hakim olma kapasitesi yaratır. Çünkü, kütüphane ve arşiv kurumu vatandaşın belediyenin ayağına geldiği yerdir. Bu mekanlar, vatandaş ile temas etme, onun sosyo-kültürel özelliklerine hakim olma yerlerinden birisidir.

Kısaca, kütüphane ve arşiv kurumu, çağdaş bir belediyenin özellikle kültürel işlevlerini gerçekleştirmede yararlanması gereken önemli ve mutlaka yararlanılması gereken kurumlarıdır.

Türkiye’de Belediye Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri: Mevcut Durum

Türkiye’de belediyelerin kütüphane ve arşiv hizmetlerinde mevcut duruma ilişkin bir değerlendirmede söylenmesi gereken ilk önemli nokta, bu değerlendirmeler için gereksinim duyulan verilerin yetersizliği ve bilgilerin alınabileceği merkezi bir kurumun bulunmamasıdır. Halen 704 belediye kütüphanesi var. Bunların 304 tanesi Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan devredilen kütüphanelerdir. Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan devralınan kütüphanelerin neredeyse tümü kapalı-hizmet vermemektedir. Belediye arşivleri ile ilgili sağlıklı bir bilgiyi elde etmek ise kütüphanelere göre çok daha zor görünmektedir.*

* Bu veriler *Herkes için Kütüphane Projesi*’nde elde edilmiş ve bizimle Proje başkanı Mehmet Emin Küçük tarafından paylaşılmıştır.

Belediye kütüphanelerinin çok büyük bir bölümünde profesyonel kütüphaneci çalışmamaktadır. Çalışan kütüphaneciler çoğunlukla illerdeki belediye kütüphanelerinde olduğu söylenebilir. Ayrıca, il belediyelerine bağlı kütüphanelerin ilçelere göre daha iyi durumda olduğu da söylenebilir.

Türkiye’de, genelde kütüphane ve arşiv hizmeti vermeyen ya da niteliksiz/yetersiz hizmet veren belediyelerin yanı sıra çok iyi hizmetler veren belediyelerin ve kütüphanelerin bulunduğu görülmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa Nilüfer Belediyesi, İstanbul Kadıköy Belediyesi, İzmir Karşıyaka Belediyesi ve sayamadığımız başka bazı belediyeler bunlar arasındadır.

Bu konuda olumsuz örneklerin olduğu da bilinmektedir. Örneğin, başkent Ankara’da hanımlar lokallerindeki küçük kitaplıkları saymazsak Büyükşehir Belediyesi’nin iyi durumda olmayan sadece 2 kütüphanesi ve yine 25 ilçesinden 9’unda işlevsel olmayan ilçe belediye kütüphanesi vardır. İlçe belediyelerinin sadece ikisinde birer kütüphaneci çalışmaktadır.

Belirtilmesi gereken önemli bir diğer nokta ise, Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye’de belediye kütüphaneleri ve arşivleri ile ilgili geniş kapsamlı bir toplantının yapılmamış olmasıdır.** Ayrıca, belediye kütüphane ve arşivleri ile ilgili Türkçe literatür neredeyse yok denecek kadar azdır.

Türkiye’de Belediye Kütüphaneleri ve Arşivleri ile ilgili Yasal Durum ve Genel Değerlendirme

Türkiye’de, kütüphane ve arşiv hizmetlerine dayanak olabilecek en üst yasal dayanak *5393 sayılı Belediye Kanunu* ile *5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu*’dur.

Bunlardan *5393 sayılı Belediye Kanunu*’nda kütüphanelerle ilgili sayılabilecek maddeler şunlardır:

- Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve *kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması* konusunda gerekli çalışmaları yapar.
- *Madde 14-* Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım

* Bu veriler Herkes için Kütüphane Projesi’nde elde edilmiş ve bizimle Proje başkanı Mehmet Emin Küçük tarafından paylaşılmıştır.

gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve *kent bilgi sistemleri*; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, iftâiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; *kültür ve sanat*, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yükseköğrenim öğrenci yurtları; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır.

- Madde 77- Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, *kütüphane*, park, trafik ve *kültür hizmetleriyle* yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında belde de dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular.

Görüldüğü gibi, kütüphane ve arşiv hizmetleri ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkilendirilebilecek terim ve ifadelerin tarafımızdan koyu-italik biçim ile gösterilmeye çalışıldığı Yasa'da açıkça "Kütüphane hizmeti verir, kütüphane kurar" gibi bir yaklaşım bulunmamakta, böyle bir sorumluluk tanımlanmamaktadır.

Bu konuda önemli bir diğer yasa sayabileceğimiz 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda kütüphane ve arşiv hizmetlerine doğrudan ya da dolaylı olarak dayanak olabilecek maddelerde yer alan ifadeler (tarafımızdan koyu ve italik yapılan) ise şunlardır:

7. Madde (m) bendi

h) Coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmak.
m) Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işletirmek;

n) Gerektiğinde sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak.

v) Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler

ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak.

İlçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve yetkileri şunlardır:

d) Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerden; otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; yaşlılar, özürlüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak.

Yukarıda sıralanan ve kütüphane ve arşiv hizmetleri ile ilişkilendirilebilecek maddeleri içeren yasalar bağlamında kütüphane ve arşiv hizmetlerine ilişkin yasal durum ile ilgili kısaca şu değerlendirme yapılabilir:

- *5393 sayılı Belediye Kanunu* kütüphane ve arşiv hizmetleri açısından son derece yetersizdir. Yine de Yasa'da istenirse kültür aracılığı ile kütüphane ve arşiv hizmetleri için dolaylı bir bağlantı kurulabilir.
- *5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu* ise çok ayrıntılı olmasa da kütüphane kurumuna yer vermektedir. Yasa'da "Kütüphane kurmak ve geliştirmek" büyükşehir belediyelerinin görevleri arasında sayılmaktadır. Ayrıca, bu Yasa'da da kültür kavramı aracılığı ile kütüphane ve arşiv hizmetlerine yönelik dolaylı bağlantı kurulabilecek maddeler bulunmaktadır.

Kısaca, Türkiye'de belediye kütüphaneleri için yasal dayanak ayrıntılı ve güçlü olmasa da vardır. Ancak, arşiv hizmetleri için böyle bir dayanağın olduğu söylenemez. Elbette, kütüphane ve arşiv hizmetleri ile ilgili başka bazı yasalar da değerlendirilebilir/değerlendirilmelidir ve bazı doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili dayanaklar bulunabilir/bulunmalıdır. (Bilgi Edinme Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası, Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gibi)

Söz konusu yasaların dışında, Türkiye'de birçok belediyenin kütüphane hizmetleri için yayımladığı yönetmelikler

bulunmaktadır. (Örneğin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kütüphane ve Müzeler Şube Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği <http://www.ibb.istanbul/tr-TR/Pages/AnaSayfa.aspx>; Bursa Nilüfer Belediye Başkanlığı, Kütüphane Müdürlüğü Çalışma Yönetmeliği http://www.nilufer.bel.tr/dosya_yoneticisi/mudurlukler/Kutup_hane/2020.pdf Bayraklı Belediyesi Kütüphane Yönetmeliği <http://www.bayrakli.bel.tr/belediye.aspx?id=29> gibi.)

Son derece önemli ve gerekli olan bu tür yasal düzenlemelerin tüm belediyelerde olması beklenir.

Bunun dışında, belediyelerde kütüphane hizmetlerinin, genelde Kültür İşleri Daire Başkanlıkları altında ve Şube Müdürlüğü düzeyinde yer aldığı görülmektedir.

Türkiye’de belediyelerin kütüphane ve arşiv hizmetlerine ilişkin varolan ve genelde olumsuz diyebileceğimiz durumun başlıca nedenleri kısaca şöyle özetlenebilir:

- Belediyeler genelde tam anlamıyla yerel yönetim gücünde ve niteliğinde değildir.
- Bu hizmetler için halktan güçlü talep/istek gelmemektedir.
- Kütüphane ve arşiv hizmetlerine ilişkin güçlü yasal dayanak ve denetim yoktur.
- Belediyelerde hem kültür hem de kütüphane ve arşiv hizmetleri konusunda farkındalık/bilinç eksikliği bulunmaktadır.
- İlgili bakanlıkta (İçişleri Bakanlığı) bu hizmetlerden sorumlu merkezi bir danışma, eşgüdüm ve teknik birim yoktur.
- Belediyeler genelde bu hizmetlerin politik getirisinin (oy) olmadığını düşünmektedir.
- Ülkedeki tüm yönetim kademelerinde görülen genel kütüphane kültürü zayıflığı söz konusudur.
- Sendika, dernek vb. sivil meslek kuruluşları bu konuda demokratik baskı yapamamaktadır.
- Belediyelerde kütüphane ve arşiv hizmetleri konusunda ciddi projeler geliştirilememekte ve proje temelli çözüm çabaları cılız kalmaktadır.
- Belediyeler Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı halk ve çocuk kütüphanesi hizmetlerini o yerleşim yeri için yeterli görmektedir.
- Belediyelerin genelde bütçe, bina, personel konularında ciddi sorunları bulunmaktadır.

Elbette yukarıda sıralanan nedenlerin tümü bütün belediyeleri için geçerli olmayabilir. Ancak belediyelerin kütüphane ve arşiv hizmetlerini olumsuz yönde etkileyen nedenlerin genelde bunlar olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada sunulan veriler ve yapılan değerlendirmelere dayanarak şu sonuçlar sıralanabilir:

- Belediye kütüphanesi hizmeti bir halk kütüphanesi hizmetidir.
- Belediyelerde kent kimliği/kültür algısı ve bunları kütüphane-arşiv kurumu ile ilişkilendirme yaklaşımı genelde zayıftır.
- Belediyelerin kütüphane ve arşiv hizmetleri yetersiz ve sorunludur.
- Bu hizmetler için daha güçlü yasal dayanaklara gereksinim vardır.
- Belediyeler için kütüphane ve arşiv hizmetleri zorunlu ve öncelikli olarak algılanmamaktadır.
- Bu hizmetler için güçlü bir kamu talebi yoktur.
- Bu hizmetler belediyeler ve siyasal partiler tarafından “oy getirmeyen” alan olarak değerlendirilmektedir.
- Belediyelerdeki kütüphane ve arşiv hizmetleri özel bir uzmanlık alanı olarak görülmemektedir.
- Belediye kütüphaneleri Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı halk kütüphanelerinin bütünleyicisi ve ortağı olarak görülmemektedir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın belediyelere devrettiği halk kütüphanelerinin çok büyük çoğunluğu kapatılmıştır.
- Belediyeler Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın halk kütüphanelerini kendilerine devretmesine hazır değildir.
- Belediyelerde kütüphane ve arşiv hizmetlerine yönelik durumun yakın zamanda değişeceğine dair bir işaret bulunmamaktadır.
Bu sonuçlara dayanarak önerilerimiz de şunlardır:
- TBMM, İçişleri Bakanlığı ve Belediyeler Birliği düzeyinde yasal dayanakları güçlendirme ve farkındalık yaratma çabaları artırılmalıdır.
- Yine, farkındalık/bilinç yaratma ve uygulamayı güçlendirme amacıyla bu alandaki mesleki sivil toplum kuruluşları tüm belediyelere bu hizmetler

- konusunda demokratik baskı uygulamalıdır.
- Konu belediyelerle ilgili her platformda dile getirilmelidir.
 - Bu hizmetler belediyelerin kültürel planlamasının bir parçası olmalıdır.
 - Halkın bu hizmetler konusunda “talepkâr” olması ve davranması teşvik edilmelidir.
 - Oluşturulacak bir mesleki sivil grup örnek bir “Belediyelerde Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Stratejisi/Politikası” belgesi ile “Belediyelerde Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Yönetmeliği” taslağı hazırlamalıdır.
 - Belediyeler bünyelerinde kütüphane ve arşiv hizmetlerini başlatmak, sürdürmek ve geliştirmek için mutlaka profesyonel bilgi yöneticileri (kütüphaneci-arşivci) çalıştırmalı, bu hizmetlerin sorumluluğu kendilerine verilmelidir.
 - Belediye kütüphane ve arşiv hizmetlerine yönelik proje temelli çalışmalar yapılmalı, bunlara destek verilmeli ve bunlar paylaşılmalıdır.
 - Belediyelerde bu hizmetler ile ilgili olarak gerçekleştirilen “iyi uygulama örnekleri” mutlaka paylaşılmalı ve literatüre geçirilmelidir.
 - Belediye kütüphaneleri yörelerindeki halk ve çocuk kütüphaneleri ile işbirliği yapmalıdır.
 - Belediye kütüphaneleri de ulusal kütüphane istatistiklerine yansıtılmalıdır.
 - Bu konuda Sempozyum ve benzeri toplantılar belirli aralıklarla mutlaka yapılmalıdır.

Çağdaş yönetim birimleri olarak belediyeler kültürel rolleri aracılığıyla bu niteliklerini kazanabilirler. Kütüphane ve arşiv hizmetleri vermeden belediyelerin hem çağdaş yönetim yapıları olmaları hem de kültürel işlevlerini yerine getirmeleri olanaklı değildir. Türkiye’de bu bilince ulaşmanın ve uygulamalar gerçekleştirmenin zamanı gelmiş ve hatta geçmektedir.

Kaynakça

- Belediye Kanunu. (2005). *T.C. Resmi Gazete*, 25874, 13 Temmuz 2005.
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (2004). *T.C. Resmi Gazete*, 25531, 23 Temmuz 2004.
- İstanbul Kültür Sanat Vakfı (2016). *Yerel yönetimler için kültürel planlama: Şubat 2016*. İstanbul: İstanbul Kültür Sanat Vakfı.
- UNESCO. (2004). *Birleşmiş kentler ve yerel yönetimler-kültür komitesi kültür için gündem 21*. Barselona: UNESCO.
- Ertürk, E. (Deri). (2011). *Yerel kültür politikaları el kitabı: Adımlar, araçlar ve örnekler*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi

II. BÖLÜM

BİLDİRİLER

BELEDİYELERİN
KÜTÜPHANE VE
ARŞİV HİZMETLERİ
ULUSLARARASI
SEMPOZYUMU

Belediyelerin Kütüphane Hizmetleri: Macaristan Örneği

Gizem Gültekin Dr.Várkonyi

Qulto International, Macaristan, gizem.gultekin@qulto.eu

János Pancza

Qulto International, Macaristan, janos.pancza@qulto.eu

Öz

Bir Orta Avrupa ülkesi olan Macaristan, tarihte üstlendiği çeşitli roller ile jeostratejik konumu sebebiyle Avrupa'nın ilgi odağında olan bir ülkedir. Orta Asya'dan başladığı öne sürülen ve Osmanlı egemenliğinde geçen 150 yıl sürenin sonucunda ortaya çıkan Türk-Macar ilişkileri, özellikle kültür ve eğitim çerçevesinde günümüzde de önemini artırarak gelişmektedir.

1990'lı yıllarda “demir perde”nin kalkmasıyla büyük bir değişim ve gelişim örneği gösteren birçok Avrupa ülkesi gibi Macaristan da bu yönde ilerlemeye başlamıştır. Kütüphanelerin gelişimine verilen dikkat de bu yolda önem ve etkisini artırarak devam etmiştir. Yaklaşık 200 yıllık bir geçmişe sahip Macar Milli Kütüphanesi ile başlayan kütüphanecilik hizmetleri, modernleşme çalışmaları kapsamında gelişim ve değişim göstermektedir. Avrupa Birliği üyeliğine 2004'te hak kazanan ülkenin kütüphaneleri, AB destekli proje ve fonlar sayesinde ek hizmetler de geliştirebilmektedir.

Çalışmamız kapsamında öncelikle Macar kütüphaneleri ve kütüphane türleri hakkında genel bilgiler sunulmuştur. Bu bilgiler tarihçe, kütüphane yönetim yapısı, bütçe olanakları ve kütüphane hizmetleri başlıklarından oluşmaktadır. Bilgiler Macar Kütüphane Enstitüsü (Könyvtár Intézet) tarafından elde edilen güncel istatistikî bilgiler ile desteklenecektir. Çalışmanın daha ilgi çekici kısmının ise halk kütüphaneleri (belediye kütüphaneleri) olacağı düşünülmektedir. Çünkü Macaristan'da, ülkemizin aksine, halk kütüphaneleri hizmetleri belediyeler tarafından sağlanmaktadır. Belediyeler kütüphaneler için gerekli bütçeyi İnsan Kaynakları Bakanlığından sağlar. Bu noktadan sonra bütçenin kullanımına ya kendisi karar verir ya da bütçeyi kütüphaneye

aktarır. “Herkes için kütüphane” anlayışı çerçevesinde hizmetlerini geliştiren bu kütüphaneler ayrıca köy kütüphaneleri ile de ilişki içerisinde. Çalışmanın halk kütüphaneleri ile ilgili olan kısmında ise yukarıda bahsedilen genel bilgilerin yanı sıra; koleksiyon bilgileri, kullanıcı profili, teknik ayrıntılar, sayısallaştırma işlemleri ve çevirim içi hizmetler, personel profili gibi bilgilere yer verilecektir.

Çalışmada sunulacak örnek bir kütüphane ile belediyeler ve halk kütüphanesi arasındaki ilişkiler çeşitli pencerelerden açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışma, gerek istatistiki veriler gerekse verilen örnek üzerinden ülkemiz kütüphanelerinde karşılaştırma yapabileme fırsatı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Belediyeler, kütüphaneler, Macaristan.*

Giriş

Macaristan kütüphaneleri tarihinin somut anlamda başlangıcı 19.yy’da Kont Ferenc Széchenyi’nin kendi koleksiyonunu Macar halkına armağan etmesine denk gelmektedir. Kişisel koleksiyonların halka arzı ile kütüphane oluşturulması geleneği Macar kütüphanelerinin sayıca artmasını ve çeşitli alan kütüphanelerinin oluşmasını sağlamıştır. Tarihi boyunca sürekli ve çeşitli savaşlara tanıklık etmiş Macar ülkesinde tüm bunlara rağmen kütüphaneler kurulmuş ve geliştirilmiştir. Macaristan’da kütüphaneler aynı zamanda birer müze ve arşiv özelliği de göstermektedir. Önemli Macar bilim insanları, askerleri, sanatçıları koleksiyonlarını kütüphaneye çevirirken aynı zamanda kendi kişisel çalışmalarını, eserlerini de kütüphaneye bağışlamıştır. Bu yüzden Macaristan’da kütüphaneler, müzeler ve arşivler uzun yıllar hep birlikte düşünülmüştür.

Bugünkü bağımsız Macaristan’ın temellerinin atıldığı ve Rus komünizm ve politikalarından sıyrıldığı gün olan 23 Ekim 1956’dan beri Macarlar neredeyse kaybetmek üzere oldukları kültürlerini korumak ve geliştirmek adına bu alandaki kurum ve çalışmalara ayrı bir önem göstermiştir. Politik bir düzene eriştikten hemen sonra, 90’lı yıllarda kültür kurumları ile ilgili geniş kapsamlı yasal çalışmalar başlatılmış, geliştirilmiş ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi de dikkate alınarak 2002 yılına kadar düzenlemeler devam etmiştir.

Macaristan'ın 2003 yılında Avrupa Birliği ile diyalogları en olumlu seviyeye geldiğinde artık ülkede her alanda AB kriterlerinin uygulanabilmesi için çalışmalar yapılmıştır. AB sürecinde ve sonrasında kültürel varlıkların korunması ve müzeler, halk kütüphanelerine destek ve halk eğitimi gibi konular etrafında yeni yasal düzenlemelere gidilmiştir. Bu düzenlemelerin temeli tüm vatandaşların bilgiye erişimini sağlayan bir kütüphane sistemini, demokratik devlet anlayışının gerekliliğine dayandırmaktadır (Ministry, 2006, s.5). Böylelikle kütüphane kullanıcılarının ve müze ziyaretçilerinin hakları demokratik haklar adı altında garanti altına alınmıştır. Bu kapsamda yerelleştirmeye gidilerek merkezi yönetim ve yerel yönetimler kültür ve bilgi kurumlarının finansal destekçisi olarak görevlendirilmiştir. Kütüphanelerin desteklenmesi yerel yönetimlerin görevi haline gelmiştir. Bu görev halk kütüphanelerinin sürdürülmesi veya kütüphane hizmetlerinin bir kurumdan/bölgeden/yerden sağlanması biçiminde iki türdür.

2004'te AB üyesi olan Macaristan'da Macar kütüphaneleri hala hem AB ile uyumlu yasa ve yönetmeliklere göre düzenlenmekte hem de demokrasinin gerektirdiği gibi yerel halkın ihtiyaçlarına göre şekillendirilmektedir. Güncel olarak küreselleşme, sayısallaşma, endüstrileşme ve kitle iletişim gibi faktörlerin kişilerin yaşamı üzerindeki etkilerine paralel olarak kütüphaneler bu alanda onların yaşamını kolaylaştıran, herkese ulaşan, ulaştığı kitleyi büyüten bir kurum haline gelmiştir (Ministry, 2006, s.10).

Macar kütüphaneleri sistemi ülkedeki en geniş kapsamlı ve en iyi yapılandırılmış sistem olarak adlandırılmaktadır.

Macaristan'da Kütüphaneci Eğitimi

Bologna sürecinin Macaristan'da tanıtımı ile birlikte 13 üniversitede 3 yıl lisans eğitimi olan BBY bölümü bulunmaktadır. Bunlardan 6 üniversite 2 yıllık yüksek lisans eğitimi biri ise doktora düzeyinde eğitim verir (Budapeşte ELTE Üniversitesi).

Macaristan'da kütüphanecilerin yanı sıra asistan kütüphaneciler de yetiştirilmektedir. Bu pozisyon için gerekli eğitim programı Milli Eğitim Tablosundan edinilir. Bu asistanların eğitimi bir eğitim kurumuna bağlı olmak zorunda değildir. Özel bir

kurumda da bu eğitimi alıp asistan kütüphaneci olunabilir. Modüler eğitim biçiminde staj veya pratik de gerektiren bu eğitim 450 saattir. Bu programın bitirilmesi için stajların tamamlanması ve sınavlardan geçilmesi gerekir (Könyvtári sztatistika, 2014).

Çalışan kütüphanecilerin bilgilerini güncel tutmak ve mesleki gelişimlerini sağlamak amacıyla 2000 yılında kütüphanecilere hizmet içi eğitim olanağı getiren bir düzenleme yapılmıştır. Bu program içinde dil öğrenimi veya alan eğitimini destekleyen burslar vardır. Kütüphaneciler bu burslardan uygun olanına başvurarak eğitimine başlar. Kütüphaneler kütüphaneciler için yılda en az iki kez gerçekleşecek ileri öğrenim olanakları sağlamalıdır (Könyvtári sztatistika,2014). Kütüphaneciler Türkiye'deki Kütüphane Haftasının bir benzeri olan Milli Kütüphane Günlerine katılım sağlamak zorundadır. Kütüphaneci eğitimi için AB projelerinden fon desteği alınması son zamanlarda artmıştır.

Macaristan'daki Kütüphane Türleri

Üniversite Kütüphaneleri

Üniversite ve yüksekokul öğrencileri, akademisyenleri ve öğretmenlerine bilgi hizmetleri sunar. Üniversitedeki araştırmalar esansında ortaya çıkan bilgi ihtiyacını destekler. Bu kütüphaneler hizmetlerini kullanıcı ihtiyaç ve sayısına göre tasarlamak zorundadır. Üniversiteye bağlıdır; üniversitenin kültürü, filozofisi, amaçları ile paraleldir. Yaşam boyu öğrenme veya uzaktan öğrenme gibi değişen öğrenme modellerine de hizmet eder. Koleksiyonları üniversitede verilen ders konuları, bilim alanına göre geliştirilir. Üniversite kütüphane türleri (Ministry, 2006, s.19):

- Üniversite merkez kütüphaneleri,
- Fakülte kütüphaneleri,
- Meslek Yüksekokulu kütüphaneleri ve
- Enstitü Kütüphaneleri olmak üzere çeşitlidir.

Özel Kütüphaneler

Belli bir bilimsel alanda koleksiyon geliştirir, düzenler ve sunarlar. Özel kütüphaneler bir yandan bilime bir yandan da kullanıcılara odaklanırlar; bilimsel anlamda tematik bibliyografi ve veri tabanı hazırlamak, öz/özet yazmak, çeviri

yapmak bu görev içerisine girer. Kullanıcılar için ise literatür tarama asistanlığı, bir eserin içindekiler kısmının bir kopyasının sağlanması gibi görevleri vardır. Koleksiyonları gazeteden e-kitaplara, patentlerden basılı materyallere kadar her tür kaynaktan oluşur. Belli bir kurumun özel konu kütüphaneleri olabileceği gibi, devlet tarafından kurulan ve desteklenen Milli Özel Konu Halk Kütüphaneleri de bulunur. Bu kütüphaneler halka açık olarak halk kütüphanesi niteliğinde hizmetler sunduğu için bu şekilde isimlendirilmiştir.

Özel Kütüphaneler şu şekilde yapılanmıştır (Ministry, 2006, s.20):

- Milli özel halk kütüphaneleri
- Araştırma kütüphaneleri,
- Kurum kütüphaneleri,
- Müze, arşiv, mahkeme, kilise gibi kurum kütüphaneleri.

Kilise Kütüphaneleri

Bu kütüphaneler aslında bir bakıma özel kütüphaneler kategorisine de girmektedir. Kilise kütüphanesi olarak adlandırılmasının sebebi ise kiliseyi destekleyen enstitü veya kişinin yasal statüsünü göstermekle beraber profesyonel anlamda din ile ilgili başka tür kütüphaneleri de kapsamaması sebebiyle. Dini eğitim veren üniversite, lise, ilkokul veya diğer türdeki eğitim kurumlar, keşişleri bulunan bilimsel kurumlar, koruma altında olan eski binalarda bulunan ve din ile ilişkisi olan kütüphaneler de bu alana girebilir (Ministry, 2006, s.20). Dini koleksiyona sahip en ilgili kütüphaneler ülkede toplam 12 adettir (Könyvtári sztatisztika, 2014). Dini kurumlar genellikle Hristiyanlık ile ilgilidir.

Okul Kütüphaneleri

Temel amacı okullardaki eğitim ihtiyaçlarının desteklenmesi olan okul kütüphaneleri, öğretmen ve öğrencileri bir bütün içerisinde ele alır. Bu okul kütüphanelerinin öğretmenler için ayrı öğrenciler için ayrı görevler üstlenmemesi anlamına gelmektedir; çünkü ikisi de aynı kurumun parçasıdır. Bu kapsamda okul kütüphaneleri koleksiyonlarını çok yönlü geliştirmek zorundadırlar (KSZR, 2016, s.4). Koleksiyon doküman türü bakımından oldukça karmaşıktır.

Macaristan'da okul kütüphaneleri bilgi ihtiyaçlarının düzenlendiği ve giderildiği, bu ihtiyacın giderilmesi için çeşitli yöntem ve tekniklerin kullanıldığı yer olarak karşımıza çıkar. Yasal olarak birçok okul kütüphanesi türünden bahsedebiliriz (Könyvtári sztatisztika, 2014):

- Anaokulu Kütüphaneleri
- İlkokul Kütüphaneleri
- Meslek Lisesi ve Meslek Ortaokulu Kütüphaneleri
- Lise Kütüphaneleri
- Sanat Yüksekokulları Kütüphaneleri
- Engelliler için bulunan özel okulların kütüphaneleri
- Öğrenci yurt kütüphaneleri

Yukarıdaki gibi yasal olarak belirtilen kütüphane türleri olmasına rağmen pratiğe dayanarak iki tür okul kütüphanesinden bahsedebiliriz. İlkokul kütüphaneleri çocuklara okumayı sevdirmek onlara okuma alışkanlığı kazandırmak için yapılandırılmıştır. Grup çalışmalarını tekniğine dayanan etkinlikler bu kütüphanelerde neredeyse her gün birden fazla kez düzenlenir. Lise kütüphaneleri ise bağımsız öğrenmeyi ve bu öğrenme için gerekli ortamın sağlanması için çalışır.

Okul kütüphanelerinin temel ilkesi “herkes için kitap” olarak bilinir. Okul Kütüphaneleri bütçelerini desteklemek için öğrencilerin öğrenim gördükleri esnada kullandıkları kitapları kütüphaneye bağışlaması geleneği yaygındır. Eğer öğrenciler bu tür ikinci el kitapları kullanmak istemezlerse (örneğin kitapların soru bankası kısımlarında notlar, işaretlemeler, karalamalar bulunuyorsa), velileri kütüphaneye istenilen kitabın fiyatı kadar bağışta bulunur ve kitap koleksiyona kazandırılır.

Okullar bütçelerinin %50-80 kadarını belediyelerden alıp kütüphane giderlerini de bu bütçeden karşılarlar. Kalan bütçe ise İnsan Kaynakları Bakanlığı tarafından tamamlanır. Kütüphane giderleri KLİK adı verilen ve yalnızca okullara destek sağlamak için kurulmuş bir enstitüden de faydalanır. Bu enstitü projeler aracılığıyla AB'den aldığı desteği okullara aktarır (KSZR, 2016, s.12).

Milli Kütüphane

Macaristan'da iki adet derleme kütüphanesi vardır ancak bunlardan yalnızca biri milli kütüphanedir.

Széchenyi Kütüphanesi olarak bilinen Milli Kütüphane 1802 yılında kurulmuştur. Ortaçağ kodekslerinden yazmalara, elektronik kitaplardan mikro fişlere zengin bir koleksiyona sahiptir.

Kütüphane, Macaristan ve dışında basılan ve yazma eserleri toplar ve kamu yararı için korur. "Hungarica" adı verilen Macarlar ve Macaristan ile ilgili herhangi bir bilgi içeren tüm Macarca dokümanlardır. Basılı eserlere ilişkin Derleme Kanunu, Türkiye'dekine benzer olarak basılı her türlü eserin bir kopyasının Milli Kütüphaneye gönderilmesinden bahseder. Ancak, eğer bir eserden 50 kopya basılıyorsa, bunun 6 adedi gönderilir; 50'nin altındaysa yayımcılar için bu zorunluluk yoktur. Eğer basılı eser belli bir bölge ile ilgili bilgiler içeriyorsa bunlardan bir kopya da ilgili bölgenin kütüphanesine gönderilir. Film, video, sesli eserler için bu sayı sınırlaması yoktur; üretilen her eserden birer kopya gönderilir. Macaristan dışında üretilmiş ancak Macaristan'da gösterilmiş Macar firma filmlerinin bir kopyası ise telif hakkı bitiminde Milli Kütüphaneye gönderilmek zorundadır (Könyvtári sztatisztika, 2014):

Kütüphane ülkedeki diğer kütüphanelerin "abisi" veya merkezi olarak görev yapar. Macar Milli Kütüphanesi İnsan Kaynakları Bakanlığında bütçesini alır. Hizmet planlamalarını bu Bakanlık ve Kütüphane Enstitüsü ile koordine olarak yapar (K.Bánkeszi ile kişisel iletişim, 14 Nisan 2016).

Kütüphanenin diğer görevler ise şöyledir (OSZK, 2016):

- Derleme eserleri toplamak ve sunmak,
- Ulusal bibliyografya hazırlar,
- Sağlama, kataloglama, sınıflama işlemlerini yürütmek,
- Koleksiyon bakımı,
- Bibliyografi merkezi ve bilgi merkezi olarak görev yapmak,
- Toplu katalog hazırlamak,
- Diğer kütüphanelerle işbirliği sağlamak; Halk Kütüphanelerine hizmetlerinde yardımcı olmak,
- Milli varlıkların korunması ve saklanması sağlamak.

Macar Milli Kütüphanesi 1999 yılından beri Macar Milli Elektronik Kütüphanesi olarak önemli bir rol üstlenmiştir. AB desteği ile oluşturulan sayısallaştırma sistemi sayesinde kullanıcı talebine veya kurumsal sayısallaştırma politikalarına uygun olarak, telifsiz eserlerin sayısallaştırılma işlemleri yapılabilmekte ve kullanıcıya sunulabilmektedir. Telifli eserlerin sayısallaştırılabilmesi için ülkede yayıncı, kütüphaneler ve ilgili Bakanlıklar arasında yoğun temaslar kurulmaktadır (Ministry, 2006, s.26).

Kütüphane Enstitüsü

Başkanı İnsan Kaynakları Bakanlığı tarafından atanan ve Milli Kütüphane'nin bir kolu olarak hizmet veren Enstitüsü Milli Kütüphanenin ve Halk Kütüphanelerinin metodoloji ve eğitim merkezidir (K.Bânkeszi ile kişisel iletişim, 14 Nisan 2016).

Enstitünün görevleri şu şekilde sunulabilir:

- Kütüphanelerin gelişimi için araştırmalar yapar ve kütüphanelerde bu anlamda yapılan araştırmalara destek olur.
- Akredite dersler ve mesleki eğitimler aracılığıyla kütüphanecilerin ileri düzey eğitimlerini sağlar,
- Özel koleksiyonlar hazırlar,
- Yayın yapar,
- Bilgi hizmetleri sağlar,
- Kütüphaneler ile ilgili ortaya konan milli kalkınma planlarının koordinasyonu ve işletilmesine katılım sağlar.

Hizmet noktaları

Tek başına bir bina veya koleksiyonu olmayan ancak bölge kütüphaneleri tarafından desteklenerek bir hizmet noktası oluşturup kütüphane hizmetleri veren yerler. Bu hizmet noktaları kafelerde, belediye binalarında, iş yerlerinde veya herhangi bir yerde kütüphane hizmetleri veren bir oda bile olabilir. AB bilgi noktaları, e-Macaristan bilgi sistemi, bilgi ofisleri gibi modern BİT ile donatılmış yerler de yine bu gruba girmektedir (Könyvtári sztatisztika,2014). Hizmet noktalarında da belli standartlar olması gerektiği belirtilmektedir. OPAC, internet, koleksiyon için yeterli raf, okuyucular için yeterli çalışma alanı, DVD sürücüsü, yazıcı, faks, telefon, projektör gibi donanımlar her kütüphanede

olması gerektiği gibi, bu hizmet noktalarında da bulunmalıdır. Her kütüphane ve hizmet noktasında mutlaka telefonla danışma hizmeti verilmelidir.

Halk Kütüphaneleri

Halk kütüphanelerinin görev ve karakteristiği 2013'teki bir düzenleme ile "Kullanıcıların hem sayısal hem basılı eserlere erişimini ve kullanımını sağlamak; bireylerin yaşam boyu öğrenme aktivitelerine katılımına destek olmak; bireylerin eğitimine katkı sağlamak, veritabanı ve bilimsel araştırmalardan bilgi sağlamak; kültürel etkinlikler düzenlemek ve tüm bunları ücretsiz olarak sağlamak" olarak belirlenmiştir (Könyvtári sztatistika, 2014).

Halk kütüphaneleri Bölge Lider Halk Kütüphaneleri (BLK), İl Halk Kütüphaneleri ve Köy Kütüphaneleri olmak üzere nüfusa göre bir ayırım sonucunda isimlendirilmiştir.

Hangi tür halk kütüphanesi olursa olsun, vatandaşların bilgi ihtiyaçlarını gidermek adına hizmet veren bu kütüphaneler yerel ihtiyaçlara göre hizmet tasarlar. Bilgiye erişim hakkının kullanımına olanak sağlamak üzere vatandaşların temel kütüphane hizmetlerine erişimi, halk kütüphaneleri aracılığıyla sağlanır. Halk kütüphaneleri hizmetleri tüm belediyelerin vermekte olduğu zorunlu hizmetlerdendir. Tüm belediye kütüphaneleri halk kütüphaneleridir ve belediyeye bir şekilde bağlıdır. Temel kütüphane hizmetlerinin yanı sıra yerel bilgiler içeren veya bölge halkını ilgilendiren konularla ilgili dokümanları toplar ve muhafaza eder. Halk kütüphaneleri kişilere yaşam boyu öğrenme desteği sağlamak zorundadırlar (Ministry, 2006).

Kütüphaneler hizmetlerini:

- Belediyelerden doğrudan temin eder ve yasal olarak belediyeler gerekli hizmetleri sağlamak zorundadır
- veya belediyeler ile işbirliği içinde temin eder,
- veya belediyelerden hizmet kiralar.

Bölgesel yönetim ve belediyeler halk kütüphanelerinin tek başına veya diğer kütüphaneler ile işbirliği içinde hizmetlerini sağlaması için yasal yetkilidirler. Bölge, belediye ve halk kütüphaneleri "herkes için kütüphane" ışığında herkesin ihtiyaçlarına karşılık verebilmelidir (Ministry, 2006, s.21).

Bu çerçevede ülkedeki herkesi kütüphane hizmetleri ile buluşturabilmek adına çeşitli hizmet kriterleri ortaya konmuştur. Bu kriterler nüfusa göre ne tür hizmetlerin verilmesi gerektiğini söyler. Buna göre: nüfusu 1000 kişiden az yerleşimi olan yerlere gezici kütüphane hizmeti verilir; 1000-3000 nüfuslu yerler için bağımsız bir binada kütüphane kurulmaz ancak bir kütüphane aracılığıyla hizmetlerin sağlanması için yer tahsis edilir; nüfusu 3000'den fazla olan yerlerin kütüphaneye sahip olması tavsiye edilir veya diğer kütüphanelerden hizmet kiralanır. Nüfusu 15.000'in üzerinde olan yerlerde kütüphane yasasına göre bağımsız kütüphane kurulmak zorundadır. 15.000 'den az yerlere ise kurumsal çözümler verilir. Kurumsal çözüm bir kuruma ait kütüphanenin aynı zamanda halk kütüphanesi olarak da hizmet vermesi demektir. Kurum bu hizmetleri kütüphane ile aynı binada da verebilir, başka bir binayı kiralayarak da verebilir. Bu yerlerde en az verilmesi gereken kütüphane hizmetleri bir okuma salonu, katalog tarama olanakları, temel dergi ve kitapların bulundurulması, ödünç verme işlemlerinin yapılması gibidir. Kurumsal çözümler için sunulacak bir diğer çözüm ise okul kütüphanelerinin halk kütüphaneleri gibi hizmet vermesidir (KSZR, 2016, s.14).

Hangi kütüphanede ne büyüklükte bir koleksiyon bulunacağı da nüfusa göre yapılmıştır. Buna göre nüfusu 1000 kişiden az olan yerlerde kişi başına en az 150 başlık düşmelidir. Nüfusu 1000'den fazla olan yerlerde ise bu rakam kişi başına 50 başlık artırılarak sağlanmalıdır (Könyvtári sztatistika, 2014).

Bir Halk Kütüphanesi kapanmak zorunda kalırsa, ilgili belediye kütüphane koleksiyonunu korunacağı ve hizmetlerinin devam edeceği yönünde önlemler alır. Hizmetler ya bölge halkının ulaşabileceği başka bir kütüphaneden verilir ya da hizmet noktaları oluşturur.

Halk Kütüphaneleri Listesi

Liste, her halk kütüphanesi için kayıt olunması zorunlu bir listedir. İsteyen okul ve bölge kütüphaneleri de listeye girebilir. Bu listeye girebilmek için öncelikle Kültür Bakanlığına kütüphane yönetmeliği, vizyon ve misyon bildirimini ve iç yönetmelik sunumu yapılmalıdır (Könyvtári sztatistika, 2014). Liste bu anlamda ülkedeki bütün kütüphanelerle ilgili geniş bilgileri içeren bir veri tabanıdır.

Listenin en önemli özelliği, halk kütüphanelerine ek bütçe sağlamak amacıyla AB projelerine ulaşmasını ve Kurum ihalelerinden bütçe alabilmesini sağlamaktır. Örneğin Horizon 2020 kapsamında Macaristan'da oluşturulan Széchenyi 2020, halk kütüphanelerinin uzun süreli ve sürekli olarak AB bütçesine erişimini sağlayan bir proje olarak listedeki kütüphanelere büyük bir ek gelir kaynağı olmuştur.

Listedeki kütüphaneler aynı zamanda İnsan Kaynakları Bakanlığından da destek alabilirler. Bu destek “motivasyon fonu” olarak özellikle yeni kurulan kütüphanelerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için verilir. Destek, kütüphanelerin sağlama giderleri üzerinden hesaplanır. Buna göre, bir önceki sağlama periyodunda yapılan harcamaların %25-30 kadarı kadar destek fonu ayrılır. Motivasyon fonu bütçe olarak verilmek zorunda değildir. Ülkedeki toplamda 56 adet Milli Kütüphane, Milli Özel Kütüphaneler, Üniversite Merkez Kütüphaneleri ve Bölge Kütüphanelerinin “veri sağlayıcı” olarak rol aldığı Ulusal Belge Sağlama Sistemi kapsamında bu kütüphaneler tarafından kütüphaneler arası ödünç verme ve belge sağlama hizmetleri verilir (Könyvtári sztatisztika, 2014). Veri sağlayıcılar aktivitelerine göre merkezden ek gelir sağlayabilirler (K.Bánkeszi ile kişisel iletişim, 14 Nisan 2016).

Bu destekle, Macar kütüphanelerinde sağlanan eser sayısında artış gözlenmiştir. Bu destek özellikle Macaristan'ın 90'lardaki geçiş döneminin negatif etkilerini kaldırmak için sağlanmaktadır çünkü o zaman kütüphanelere ayrılan bütçe azaltılmıştı. Kütüphanelerin dönüşümü Milli Kültür Programı içerisine alınmıştır. Kalkınma planı gibi milli kültür programı varmış. Bu program kütüphanelerin politika güçlendirmeleri ve desteğini artıran ihaleleri desteklemektedir. Veritabanı oluşturma, sayısallaştırma (güncel ve eski), koleksiyon koruma gibi işlemleri destekler.

Kütüphane Destek Sistemi

Daha önce belirtilen 19 bölgedeki Bölge Lider Kütüphanelerinin, nüfusu 5000'in altında olan yerleşim yerlerine kütüphane hizmetlerini sağlamaları, buradaki kütüphane ve hizmet noktalarını belli bir standartlar dâhilinde kaliteli bilgi merkezleri haline getirmek için kurulmuş bir sistemdir. Bölge Lider Kütüphaneleri bağlı buldukları bölge ve şehir belediyelerinden bütçe alırlar. Bu bütçeyle kütüphanelere çeşitli hizmetler satın alıp, sağlarlar (Könyvtári sztatisztika, 2014).

Bu sistemin tasarlama aşamasında çeşitli durum değerlendirme toplantı ve konferansları çerçevesinde yerel yönetim, kütüphaneciler ve kütüphane yöneticilerinin katılımları ile gerçekleştirildi. Toplantılarda, kütüphanelerin gelişimi nasıl desteklenebilir, halkın kütüphanelere daha fazla erişimi nasıl sağlanabilir, kütüphaneciler nasıl daha donanımlı hale getirilebilir, kütüphane bina ve mobilyaları nasıl daha modern hale getirilebilir gibi kalite ve standartları belirlemek üzere beliren sorulara yanıtlar arandı. Değerlendirmelere tabi tutulan köy ve kasabaların öncelikle demografik verileri ortaya kondu. Yerel nüfusun kültürel değerleri en önde tutuldu. Bölgedeki eğitim olanakları ve okul, kütüphane gibi eğitim ve kültür kurumlarının alt yapısı değerlendirildi. Ayrıca, bölgelerdeki Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin durum değerlendirmeleri yapıldı (KSZR, 2016, s.3).

Sistem, kütüphanelerin gelişimini birçok yönden hedeflemektedir.

Aşağıdaki tablolarda KDHS kütüphanelerinin durumu ve KDHS olmayan kütüphanelerden farkı, sayısal verilerle gösterilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda bu tablolar sayesinde 2013 ve 2014 yılı verileri arasında karşılaştırması yapılabilecektir.

Tablo 1. Kütüphaneler ile ilgili genel bilgi

Kütüphane sayıları	2013	2014
Toplam kütüphane sayısı	9,894	10,297
Aktif kütüphane (%)	98	98
KDHS kütüphane sayısı	2,284	2,353
Aktif KDHS kütüphanesi (%)	99	100
Toplam kütüphaneci sayısı	8,426	8,623
KDHS kütüphaneci sayısı	2,252	2,371
Toplam kütüphaneci olmayan çalışan sayısı	1,587	1,543
BT personeli olan (%)	31	32

Kaynak: Könyütári Intézet, 2016

Macaristan'da 2013 yılında toplam 9,894, 2014 yılında ise toplam 10,297 adet kütüphane bulunmaktadır. Bu rakamın, daha önce bahsedilen hizmet noktalarını da içerdiği varsayılmakta ve bu yüzden oldukça yüksek olduğu düşünülmektedir. Toplam kütüphane sayısı içerisinde KDHS kütüphaneleri sayısı 2013 yılında 2,284, 2014 yılında ise 2,353'tür. Toplam kütüphane sayısının artışı ile doğru orantılı olarak KDHS kütüphaneleri sayısı da artmıştır (69 adet yeni

KDHS kütüphanesi 2014 yılında ülkeye kazandırılmıştır). KDHS kütüphanelerinin tamamı 2014 yılında aktif durumdadır. Kütüphaneci sayısının kütüphanelere dağılımına bakıldığında oldukça yüksek bir rakam karşımıza çıkmaktadır. Hizmet noktalarında profesyonel kütüphaneci çalıştırma zorunluluğu bulunmadığından, her kütüphanede kütüphanecilerin olduğu söylenebilir. Macar kütüphanelerinde toplamda kütüphaneci olmayan çalışanların sayısı, toplamda kütüphaneci olanların sayısının neredeyse 1/8'i kadardır. Ayrıca 2013 yılına kıyasla 2014 yılında kütüphaneci sayısı artarken, kütüphaneci olmayan personel sayısı azalmıştır. Bu artış KDHS kütüphanelerinde de gözlemlenmektedir. Kütüphanelerde %32 oranında Bilgi Teknolojisi (BT) personeli çalışmaktadır ve 2014 yılında BT personeli sayısı az da olsa artış göstermiştir.

Tablo 2. Kütüphanelerle ilgili teknik bilgiler

Teknik detaylar (%)	2013	2014
Kütüphaneye ait web sitesi	24	26
KDHS kütüphaneleri web sitesi	9	12
Engellilere yönelik web sitesi	6	7
KDHS kütüphaneleri engellilere yönelik web sitesi	1	3
Kablolu internet	54	55
KDHS kablolu internet	41	46
Kablosuz internet	35	40
KDHS kablosuz internet	27	36
Mobil uygulama	1	1

Kaynak: Könyvtári Intézet, 2016

Macar kütüphanelerinin 2014 yılında yalnızca %34'ünün kendine ait bir web sitesi bulunmaktadır. Bu oran KDHS kütüphanelerinde daha da düşmekte ve %12 KDHS kütüphanesinin web sitesi olduğu görülmektedir. Ancak, KDHS kütüphanelerinin web sitesi edinme oranı, tüm kütüphanelerin 2013 ve 2014 yılına kıyasla gösterdiği artıştan daha hızlıdır. Toplam web sitesinin artışında yalnızca KDHS kütüphanelerinin web sitelerinin artışı etkili olabilir. Hem KDHS hem de tüm kütüphanelerin engellilere yönelik web sitesi oldukça azdır. İnternet erişimi konusunda da %50'den az kütüphanenin internet erişiminin bulunduğu görülmektedir. Mobil uygulamalar ise yok denecek kadar azdır. Bu durumun kütüphanelerde öncelikle temel hizmetlerin ve bina ile ilgili bakım işlerinin öncelikle durumda olmasından dolayı ortaya

çıktığı söylenebilir. Çünkü Tablo3'te de görüldüğü gibi kütüphane binalarının %22'si bakıma ihtiyaç duymaktadır.

2013 yılının başlarında çeşitli şehirlerdeki köy ve kasaba kütüphanelerinin durum değerlendirmesi dâhilinde başlatılmış sistem henüz yeni olmasına rağmen etkilidir.

Tablo 3. Macar kütüphanelerinin bina durumu

Bina durumu (%)	2013	2014
Binası olan kütüphane	99	98
Binası yenilenen	35	37
Kullanılabilir durumda	36	40
Yenileme gereken	26	22

Kaynak: Könyvtári Intézet, 2016

Bir Bölge Lider Kütüphanesi: Somogyi Kütüphanesi

Macaristan'ın üçüncü büyük şehri olan Szeged'de bulunan kütüphanenin kuruluş hikâyesi şöyledir: Szeged'de bulunan Tisza nehri, 1879 yılında taşması sonucunda tüm şehri yıkmıştır. Macarlar günümüzde bile taşkından korkmakta, her yıl nehir etrafında yeni güçlendirme çalışmaları yapmaktadır. Taşkından sonra Türkiye'nin içinde bulunduğu uluslararası işbirliği çalışmaları sonuç vermiş, şehir yeniden inşa edilmiştir. Şehre Macaristan içerisinden de birçok yardım gelmiştir. Bu yardım başlıklarından birisi de “kültürel yeniden doğuş” olarak bilinen müze, kütüphane, kültür evleri gibi binaların kurulması işlerini kapsamaktadır. Bu alanda, Károly Somogyi farklı alanlarda 43.701 ciltten oluşan kendi kitaplığını Szeged'e bağışlayarak Somogyi Kütüphanesinin kurucusu olmuştur. Koleksiyon iki kez yer değiştirerek 3 katlı ve toplamda 6.500 m²'lik bugünkü binasına kavuşmuştur. Kütüphane bugün yaklaşık olarak 160.000 kişiye hizmetlerini sunmaktadır (Könyvtári sztatisztika, 2014).

Kütüphanede müzik, sanat, gazete, etnik, Esperanto, süreli yayınlar, romanlar gibi farklı tür ve alanda koleksiyonlar bulunur. Kurucusu gibi kütüphaneye zamanında bağışlarda bulunmuş önemli kişilerin koleksiyonları da isimleriyle anılarak sunulmaktadır (Somogyi Könyvtár, 2016). Kütüphanede daha çok Osmanlıca olarak Türkçe eserler de bulunmaktadır.

Kütüphanenin açık olduğu saatler günlere göre değişiklik gösterir. Pazartesi, Salı, Çarşamba ve Cuma 09.00-19.00 saatlerinde açık olan kütüphane, Perşembe günü 13.00-19.00 saatlerinde açıktır. Cumartesi günü 10.00-16.00 saatlerinde hizmet veren kütüphane Pazar günleri kapalıdır. Kütüphane 2014 yılında toplamda 286 gün kullanıcılarına hizmet vermiştir (Könyvtári sztatistika, 2014).

Kütüphane hizmetleri kütüphane daimi üyelerinde ve günlük “bileti” olan geçici üyelere sunulur. Hizmetler ödünç alma, görsel-işitsel koleksiyonun sunumu, OPAC, kafeterya, fotokopi, çıktı alma, etkinliklere katılım, özel koleksiyonlara erişim, elektronik veri tabanları gibi çeşitlidir. Kütüphane üyesi olmadan kütüphane ziyaretleri gerçekleştirilebilir, etkinliklere katılabilir ve kataloga göz atılabilir. Kütüphane üyeliği 16 yaş altı ve 60 yaş üstü kullanıcılar için ücretsiz, diğerleri için ücretlidir. Danışma hizmeti, kütüphaneler arası ödünç verme, seçimli bilgi duyurusu, bilgisayar, internet gibi hizmetler de verilmektedir. Kütüphane şu an mobil hizmetler sunmamaktadır (Somogyi Könyvtár, 2016).

Kütüphane Koleksiyonu

Kütüphanedeki tüm eserler danışma eseri olmasına veya görsel-işitsel eser olmasına bakılmaksızın ödünç verilebilir. Bir kerede en fazla altı eser ödünç alınabilir ve kitap-dergi gibi basılı materyaller en fazla 21 gün için ödünç verilebilir. Danışma eserleri yedi gün gibi kısa bir süre için ödünç verilebilir (OSZK, 2016).

Kütüphane içinde uyulması gereken kurallar Somogyi Kütüphanesi yönetimi için çok önemlidir. Bu kurallar, kullanıcıların çanta, mont, vb. eşyalarla kütüphaneye girmemesi, yiyecek-içeceğin kabul edilmemesi, kütüphane eşyalarına zarar verilmemesi, reklam içeren dokümanların yalnızca kütüphane girişinde sergilenmesi gibi çeşitlidir (OSZK, 2016). Kurallara uymayan üyelerin üyelikleri geçici olarak askıya alınabilir veya iptal edilebilir. Özellikle kış aylarında yoğun olarak kullanılan askılıklar kütüphane için ufak da olsa bir ek gelir sağlamaktadır (B. Jánosné ve S. Oros ile kişisel iletişim, 19 Nisan 2016).

Somogyi Kütüphanesi Bölge Lider Kütüphanesi olarak KDHS kütüphanelerine koleksiyon sağlamakla sorumludur. Herhangi bir kütüphaneye bir eser gerektiğinde alımı Somogyi

Kütüphanesi tarafından yapılır. Eserlerin kataloglama, sınıflama ve barkodlanması işlemleri Somogyi kütüphanecileri tarafından yapılır (B. Jánosné ve S. Oros ile kişisel iletişim, 19 Nisan 2016).

Somogyi kütüphanesi kataloglarını yılda en az dört kez güncellenmelidir. Koleksiyonda bulunmayan eserler kullanıcı veya kütüphane tarafından Milli Belge Sağlama Sisteminden elde edilir. Kütüphanelerde yerel gazeteler ve yerel bilgiler barındıran her tür materyal bulundurulmalıdır. Yaş gruplarına göre belirlenecek en az 2-3 dergi bulunmalıdır (Somogyi-könyvtár, 2016).

Bütçe

Kütüphane hizmetleri iki kaynak tarafından karşılanır: Belediyelerin kültürel hizmetleri (kütüphane, müze gibi) ve Merkezi destek. Merkezi destek 2013 yılına göre bir yerdeki nüfus temel alınarak kişi başına 1140Forint¹ (yaklaşık 11 TL) olarak belirlenmiştir. Bu rakam bir kütüphane harcamalarının yaklaşık %40-80'i arasında bir rakamı kapsar (Könyvtári sztatisztika, 2014).

Kalan bütçe ihtiyacı ise belediyelerin kendi bütçesinden temin edilir. Eğer hala bütçe yeterli değilse, ihaleler yöntemi veya etkinlikler, sergiler, toplantılar gibi diğer bütçe kaynakları oluşturulur.

Halk kütüphaneleri karma bütçelidir; hem belediyeden hem de bölge yönetiminden bütçe alır. Çünkü Macaristan'da bölge ve bölge lider şehirleri ayrı bütçelere sahiptir. Somogyi kütüphanesi de dâhil olmak üzere tüm BLK'ler, KDS çerçevesinde aldıkları bütçeyi harcamada özgürdürler (B. Jánosné ve S. Oros ile kişisel iletişim, 19 Nisan 2016).

Hizmetler

Kataloglama sınıflama gibi temel kütüphane hizmetlerinin yanı sıra Somogyi halk kütüphanesinin okuyucularına elektronik ortam ve internet erişimini sağlaması adına aracı bir kurum olması hedeflenmiştir. Kütüphane, bunun için gerekli yazılım ve donanıma sahip olmalıdır. Kütüphanede sıklıkla özellikle çocuklar için gruplar halinde etkinlikler

¹ Macar para birimi Forint'tir.

düzenlenir ve kütüphanede bu etkinlikler için gerekli alan ayrılmıştır (B. Jánosné ve S. Oros ile kişisel iletişim, 19 Nisan 2016). Somogyi Kütüphanesi, lideri olduğu tüm kütüphanelere bu elektronik hizmetleri sağlamak veya hizmetlerini paylaşmak zorundadır.

Somogyi Kütüphanesi ayda en az 4 kez bir etkinlik düzenlemek zorundadır. Etkinlikler belediyeler tarafından veya kütüphanenin kendisi tarafından planlanabilir. Kütüphane bu etkinliklerin hizmet vermekle sorumlu olduğu kütüphanelere duyurması ve bu kütüphanelerin kendi etkinliklerini yapması konusunda onlara destek verir. Kütüphane hizmetlerine bölgedeki nüfusun en az %20'sinin erişimi hedeflenmektedir. Nüfusun en az 2/3'ünün de kütüphaneyi bir kez ziyaret etmesi hedeflenmektedir (Könyvtári sztatisztika, 2014). Kütüphaneler istatistikler hazırlamalı ve bu istatistikleri yılda en az bir kez değerlendirmelidir. Somogyi Kütüphanesi, diğer kütüphanelerin etkinlik yapabilmelerine yardımcı olur.

Kütüphane Yeri ve Bina

Kütüphane bölgenin merkezinde, herkes tarafından erişilebilir ve kullanılabilir durumdadır. Bina güvenli ve güvenlik önlemleri ile donatılmıştır. Işıklandırmalar doğal, modern ve ekonomik biçimde ayarlanmıştır. Rahat, uygun ısıtma sistemine sahip, temiz ve iyi yapılandırılmış bir kütüphanedir.

Bölge içerisinde sokak levhaları yardımıyla kütüphaneyi bulmak kolaydır. Kütüphane tabelası ve çalışma saatlerini gösteren bilgiler görünen yerdedir.

Kütüphane alanı hizmetlerin verilebilmesi için yeterli ve uygun alana sahip olmalıdır. En az bir okuyucu odası ve ödünç verme masası bulunmalıdır (KSZR,2016,s.6).

Halk Kütüphanelerindeki Değişimler ²

Macaristan'da kütüphaneler yüzyıllar boyu tarihin bir parçası olarak gelişmiştir. Kütüphaneler ile ilgili resim sürekli olarak değişmektedir. Zorlukları tespit etmek ve bilmek, kütüphanelerin sürdürülebilirliği için çok önemli görülmektedir.

² Bu bölümdeki bilgiler Könyvtári sztatisztika adlı eserin aynı başlıktaki bölümünün çevirisi yapılarak elde edilmiştir.

Bu çerçevede Macar kütüphanelerin son 20 yıl içerisinde büyük zorluk ve değişiklikler geçirdiğini söyleyebiliriz. Bu değişimleri bazı başlıklar halinde sunabiliriz:

Erişim

Kitle iletişim ve dijital erişim sayesinde kullanıcıların bilgi erişim davranışları değişmiştir. Sayısal bilgi erişimi gitgide önem kazanmakta ve sayısallaşma çabaları kütüphanelerin karakteristiği haline gelmektedir. Nitekim Macar Milli Kütüphanesi önderliğinde başlatılan sayısallaştırma çalışmaları ELDORADO ismi verilen bir proje ile hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında sayısallaştırma merkezi olarak görev alan Macar Milli Kütüphanesi öncelikle telifsiz eserleri kullanıcı talebi veya kütüphanelerin stratejilerine dayalı olarak sayısallaştırmaktadır. Projeye katılım sağlayan kütüphaneler tek bir platformdan tüm sayısal eserlere ulaşabilmektedir. Macar kütüphaneleri yayıncılarla işbirliği içinde telifli eserlerin sayısallaştırılması için çeşitli adımlar atmıştır. Kütüphaneler basılı eserleri sayısallaştırarak yayıncı unvanı da kazanmıştır. Telif dışı veya yetim eserlerden elde edilen yeni sayısal dokümanlar kitap dünyasına yeni bir soluk getirmiştir. Telifli belgelerin ve derme eserlerin yasal olarak hizmete sunulması ancak pazardaki farklı aktörlerin haklarının korunması yoluyla mümkün olacaktır.

Kitap Üretimi

Eserlere çevrimiçi erişim eğilimi geleneksel kitap üretimi değiştirmiştir. Elektronik kitap ve self yayınlama aktivitelerinde artış gözlemlenmektedir. E-kitap kullanımının artışıyla ortaya çıkan ve hem basılı hem elektronik eserlerin yasa dışı çoğaltılmasını önleyecek bazı yasal çalışmalar yapılmaktadır. Yasal koruma konusuna kütüphanelerde ELDORADO ³ projesindeki gibi somut adımlar atılmıştır.

Üstveri ve Semantik

Üstveri sistemlerinin gelişmesi ile birlikte verilerin daha kolay anlaşılması ve semantik tanımlamalarının yapılması daha kolaylaşmıştır. Kütüphaneler artık sadece MARC değil RDA, FRBR gibi sistemleri de öğrenmekte ve kullanmaktadır. EXIF, XMP, DOI gibi diğer üstveri standartları da öğrenilmekte ve

³ Proje ayrıntıları için bkz: <http://qulto.eu/references#eldorado>

kullanılmaktadır. Halk kütüphaneleri merkezi veri sistemi sayesinde iyi yapılandırılmış standart veri alabilmektedir. Kütüphanelerde bulut kullanımı eğiliminde artış görülmektedir.

Kütüphanelerin Ayrıştırılması

Son yıllardaki gelişim ve değişimler geleneksel kütüphane rollerinin kütüphane türüne göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Elektronik hizmetlerin yürütülebilmesi için gerekli insan gücü ve teknik donanıma sahip kurumlar merkezi veri yönetim işlemlerini de yürütmektedir. Bunlar genelde ulusal düzeydeki kurumlardır. Merkezi veri yönetim sistemi, geleneksel tanımlayıcı verilerin yanı sıra tezarus, yapılandırılmış veri, yasal veriler ve telif bilgilerini de içerisinde barındırır. Üniversite kütüphaneleri hala milli bilgi sistemlerinin yürütülmesi konusunda büyük bir role sahiptir. Coğrafi yerine göre hizmet veren kütüphaneler ait olduğu bölgedeki insanların ihtiyaçlarına göre yapılanmak ve elektronik hizmetler vermek zorundadır. Koleksiyonunda eski eserler bulunduran ve bunları korumakla görevli kütüphaneler, sayısallaştırma ve gitgide artan sayısal eser sayısına göre “müzeleşme”ye gitmektedir. Böylelikle geleneksel belgeler ziyaretçi dostu biçimde, kullanıcı gruplarına göre servis edilir.

Bütçe

Mevcut bütçe stratejisi gözden geçirilmeli ve bütçe ihtiyaçları buna göre değerlendirilmelidir. Son yıllarda sayısal ve hatta basılı eserlere ait telif bedellerinin okuyuculardan alınması şeklinde bir eğilim vardır. Kütüphanelere verilen devlet desteği ile kullanıcılardan bazı hizmetler için alınan bedellerin belirlenmesi kültürel politika ve devlet bütçesinin bir parçası haline gelmektedir. Kütüphane hizmetlerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi için sponsorluk ilişkileri hala büyük önem taşımaktadır.

Sonuç

Macaristan’da kütüphanelerin Belediyelerle olan ilişkisi organik bir ilişki olmamakla beraber, Belediyelerin kütüphanelere bütçe sağlama ve yönetici atamasından ileri gitmemektedir. Bu durum kütüphanelerin hizmet sağlama konusunda planlamalarını daha özgür ve halka yakın olarak yapabilmelerini sağlamaktadır. Eğer ülkemizde kütüphaneler

ve Belediyeler arasında bir ilişki kurulacaksa, Macar sistemi örnek alınabilir. Dikkat edilmesi gereken en önemli konu ise kütüphanelerin kayda değer bölgesel farklılıklar göstermesidir. Macaristan'ın yaklaşık 10 katı kadar büyük bir ülkemizin olduğunu da göz önünde bulundurarak bölgesel farklılıkların ortaya çıkarabileceği sorunlara karşı çeşitli önlemler alınmalıdır.

Teşekkür

Çalışmamızın oluşturulmasında bizlere yardımcı olan Kütüphane Enstitüsünden Sayın Katalin Bánkeszi ve Somogyi Kütüphanesinden Sayın Bajusz Jánosné ve Sándor Oros'a teşekkürlerimizi sunarız.

Kaynakça

- Bánkeszi, K. (14 Nisan 2016). Kişisel görüşme.
- Jánosné, B. ve Oros, S. (19 Nisan 2016). Kişisel görüşme.
- Könyvtárellátási Szolgálató Rendszer (KSZR). (2016). *Ajánlás* (2. bs.). Kecskemét: Kiadja a Bács-Kiskun Megyei Katona Jozsef Könyvtár.
- Könyvtári Intézet. (2016). A magyarországi könyvtárak statisztikai adatai /Macar kütüphaneleri istatistikleri. Ki.OSZK. 11 Nisan 2016 tarihinde <http://ki.OSZK/content/statisztika> adresinden erişildi.
- Könyvtári sztatisztika. (2014). *A könyvtárak megoszlása Magyarországon funkció szerint 2014-ben*. Budapest.
- Hungarian Ministry of Education and Culture, (Ministry) (2006). *Libraries and Librarianship, in Hungary*. Budapest: Hungarian Ministry of Education and Culture. 6 Nisan 2016 tarihinde <http://www.mek.OSZK/04200/04288/04288.pdf> adresinden erişildi.
- Országos Széchényi Könyvtár (OSZK), (2016). 09 Nisan 2016 tarihinde http://www.OSZK/en/general_collection_reading_rooms adresinden erişildi.
- Somogyi-könyvtár. (2016). 09 Nisan 2016 tarihinde <http://www.sk-szeged.hu/a-konyvtarrol> adresinden erişildi.

Norveç Halk ve Belediye Kütüphanelerine Genel Bir Bakış

Muharrem Yılmaz

Oslo Üniversitesi, Norveç, muharremyilmaz@ub.uio.no

Öz

Halk kütüphaneleri hayatın çok farklı alanlarına yönelik geniş bir hizmet yelpazesine sahip, çocuklara, yetişkinlere, yaşlılara, engellilere, yerel işletmelere, okullara, hastanelere kısacası hemen hemen ülkenin bütün birey, kurum ve sektörlerine hitap eden kültürel kurumlardır. Aynı zamanda halk kütüphaneleri buldukları topluma, boş zaman faaliyetlerinin etkin bir şekilde değerlendirilmesi için bir dizi hizmet sağlayarak, kişilerin kendilerini yetiştirmeleri, kişisel ve toplumsal becerilerinin geliştirilmesi için etkinlikler düzenleyerek, bir kültürel ve sosyal buluşma yeri olarak değer katmaktadırlar.

Norveç'te halk kütüphaneleri ülkenin en önemli kültür kurumlarıdır ve kullanımı çok yaygındır. Norveç vatandaşlarının sinema haricinde en çok ziyaret ettiği ikinci kültürel kurum halk kütüphaneleridir. Bir yıl boyunca Norveç nüfusunun %52'si halk kütüphanelerini ziyaret etmektedir. Bir birey bir yıl içerisinde ortalama beş kez Oslo Halk Kütüphanesi ziyaret etmektedir. Oslo merkez halk kütüphanesi (Deichmanske Bibliotek) ülkenin en büyük halk kütüphanesidir ve Oslo il sınırları içerisinde 18 şubesi vardır. Sadece Oslo'daki halk kütüphanelerinde yaklaşık 300 kütüphane çalışması bulunmaktadır.

Norveç idari olarak on dokuz merkez ilçeye bölünmüştür ve Oslo merkez dâhil olmak üzere Norveç'te 428 belediye yer almaktadır ve her bir belediyenin kendi kütüphanesi bulunmaktadır. Norveç'te halk/belediye/bölge kütüphaneleri ülkenin anayasasında belirtilen Halk Kütüphanesi kanunu maddeleri gereğince işlerliğini sürdürmektedir. Norveç'te, halk kütüphanesi, belediye kütüphanesi ve ilçe merkez kütüphanesi olmak üzere üç tip yerel kütüphane modeli vardır ve bu kütüphaneler özünde buldukları bölgeye halk kütüphanesi hizmeti sunmakla yükümlüdür. Yerel hizmet

olarak görülen olan ve yerel yönetimler tarafından işletilen Norveç'te halk kütüphaneleri merkezi olarak Kültür Bakanlığı bünyesinde, Norveç milli kütüphanesi sorumluluğundadır.

Bu çalışmada Norveç halk ve belediye kütüphanelerinde sunulan kütüphanecilik hizmetleri, hizmet ve personel standartları ve halk kütüphanelerinin toplumsal yaşam içindeki rolü halk kütüphanesi hizmet politikaları çerçevesinde genel olarak ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Halk kütüphanesi, belediye kütüphanesi, Norveç, Oslo.

Norveç İdari Yapısı

Avrupa'nın kuzeyinde İskandinav ülkeleri arasında yer alan Norveç, anayasal monarşi ile yönetilen bir krallıktır. Norveç kuzey Avrupa'da yer almasına rağmen Avrupa Birliği'ne üye olmayan tek İskandinav ülkesidir. Avrupa ortalamasının üzerinde bir yaşam standardına sahip olan Norveç'te yaşayan insanların sayısı beş milyon civarındadır (2013 sayımı - 5.136.700) ve kişi başına düşen milli gelir 67,445 Amerikan dolarıdır (Vikipedi, 2016).

19 merkez ilçeye ve 428 belediyeye ayrılan Norveç'te, belediyeler (municipality) ve merkez ilçe yönetimi (county) olmak üzere ikili bir yerel yönetim sistemi bulunmaktadır. Oslo, hem belediye hem de merkez ilçe olmasından dolayı diğer merkez ilçe ve belediyelerden ayrılmaktadır. Norveç belediyelerinin en önemli görevlerinden biri birinci basamak sağlık hizmetlerini planlamak, 16 yaşına kadar yerel halkın eğitim giderlerini karşılamak, kütüphane kurmak ve kültürel çalışmalarda bulunmaktır (Aydemir, 2004).

Norveç Halk/Belediye Kütüphaneleri

Halk Kütüphanesi Yasası (1985-12-20-108)¹

Norveç'te halk/belediye/bölge kütüphaneleri Halk Kütüphanesi kanunu maddeleri gereğince işlerliğini sürdürmektedir. 1985 yılında Kültür Bakanlığı tarafından çıkartılan yasa beş bölüm altında on maddeden oluşmaktadır (Kulturdepartementet, 2013).

¹ İlgili bölüm Norveççe'den Türkçeye yazar tarafından çevrilmiştir.

Bölüm I. Halk Kütüphanesi Amaçları ve Faaliyetleri

Madde 1.Hedef

- Halk kütüphaneleri, sahip olduğu kitap koleksiyonu ve diğer medya materyalleri ile aktif bir iletişim politikası içerisinde ülkede yaşayan tüm bireylere ücretsiz bilgi ve eğitim hizmetleri sunmak ve diğer kültürel faaliyetleri desteklemek ile yükümlüdür.
- Halk kütüphaneleri, kamuya açık toplantı ve tartışma aktivitelerine ev sahipliği yaparak bağımsız ve tarafsız bir buluşma yeri olmalıdır.
- Hem çocukları ve hem de yetişkinleri kapsayacak şekilde çok yönlü, kaliteli ve güncel bir yapı içerisinde bulunmalıdır.
- Kütüphane içeriği ve sunulan tüm hizmetler şeffaf bir yapı içerisinde olmalıdır.
- Halk kütüphaneleri, milli kütüphane sisteminin bir parçasıdır.

Madde 2. Kapsam

- İlgili kanun belediyelerin sorumluluğundaki yerel kütüphaneler, bölge kütüphaneleri ve devlet sorumluluğunda ki özel kütüphaneler de dâhil olmak üzere halk kütüphanesi sistemi içinde yer alan tüm kütüphaneler için geçerlidir.
- Halk kütüphanesi faaliyetleri ve kütüphane hizmetleri engelli vatandaşları da göz önünde bulundurarak tasarlanmalıdır.

Madde 3. İşbirliği ve Kayıt

- Kütüphaneler, kütüphaneler arası ödünç verme ve kayıt işlemlerinde ortak kuralları takip etmeli ve istenilen istatistikleri rapor etmelidir.
- Bakanlık konuyla ilgili ayrıca yönetmelikler çıkartabilir.

Bölüm II. Belediye Kütüphaneleri.

Madde 4. Genel

- Bölüm I' de belirtilen amaçlar dâhilinde, tüm belediyeler bir halk kütüphanesine sahiptir.

- Bir belediye tek başına halk kütüphanesi hizmeti verebilir ya da başka bir belediye, ilçe ya da bir devlet kurumu ile işbirliği çerçevesinde ortaklaşa kütüphane hizmeti verebilir.
- Her belediye halk kütüphanesi kurallarını kendi belirler.

Madde 5. Mesleki Uzmanlık

- Belediye kütüphanelerindeki çalışan personel kütüphanecilik eğitimi almış olmalıdır.
- Bakanlık özel durumlarda, bu hükmün muafiyeti sağlayabilir ve mesleki yeterlilik gereksinimlerine ilişkin ayrıntılı düzenlemeleri sağlar.

Bölüm III. Merkez İlçe Kütüphaneleri

Madde 6. Genel

- Merkez ilçe meclisi, bölgedeki kütüphane görevlerinin korunması ve bölgesel kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi ile sorumludur. Bu bağlamda yerel yönetimlere danışmanlık dahil da olmak üzere profesyonel rehberlik sağlamak amacıyla mesleki konularda toplantılar ve kurslar düzenler.
- Bölge kütüphaneleri bir ya da daha fazla belediye kütüphanesi ile işbirliği dâhilinde müşterek kütüphane hizmetleri yürütebilir.

Madde 7. Mesleki Uzmanlık

- Bölge meclisi bölge kütüphanesi hizmetlerinin yönetilmesi ve gereken sorumlulukların yerine getirilmesi için, yönetici düzeyinde bir uzman kütüphaneciye sahip olmalıdır.
- Bakanlık yeterlilik gereksinimlerine ilişkin gerekli düzenlemeleri verir.

Bölüm IV. Devlet Fonksiyonları

Madde 8. Devlet kütüphane görevleri

- Bakanlık bu Kanun gereğince kütüphanelerin vazifelerini yerine getirmesini sağlar ve ilgili kararları alır.

Madde 9. Özel kütüphane amaçları

- Devlet politikaları çerçevesinde, her bir belediyenin kütüphane hizmetinin takip edilmesinden ziyade
- Millî kütüphane sisteminin devamlılığı devlet için büyük önem taşımaktadır.

Yönetim ve Bütçe

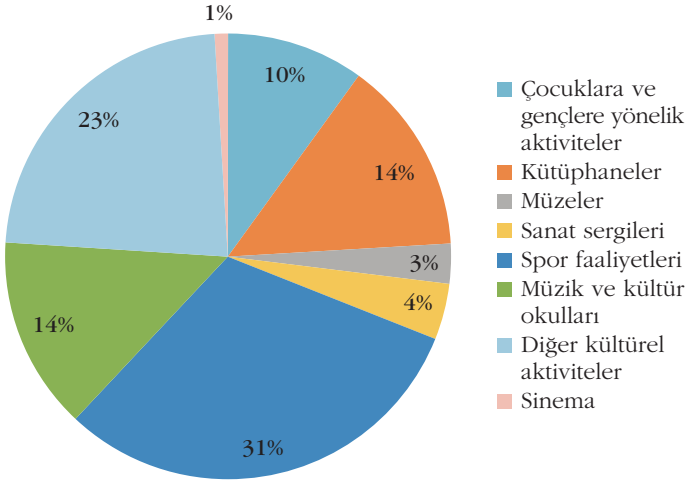
Norveç'te, halk kütüphanesi, belediye kütüphanesi ve bölge (il merkez) kütüphanesi olmak üzere üç tip yerel kütüphane modeli vardır ve bu kütüphaneler özünde buldukları bölgeye halk kütüphanesi hizmeti sunmakla yükümlüdür.

Belediye kütüphaneleri, 2010 yılına kadar Devlet Arşivler, Kütüphaneler ve Müzeler koordinasyon ve geliştirme ajansı (ABM-utvikling – Statens samordnings- og utviklingsorgan for arkiv, bibliotek og museum) altında faaliyet göstermekteydi. ABM, 2010 yılında yeniden düzenlenmeden geçirildi ve ülkedeki tüm halk / belediye kütüphaneleri Norveç Millî Kütüphanesi sorumluluğuna aktarıldı. Günümüzde halk kütüphaneleri şöyle bir hiyerarşi içerisinde yapılandırılmaktadır:

- Devlet
 - Parlamento
 - Hükümet
 - Kültür Bakanlığı
 - Millî Kütüphane
 - Halk ve Belediye kütüphaneleri

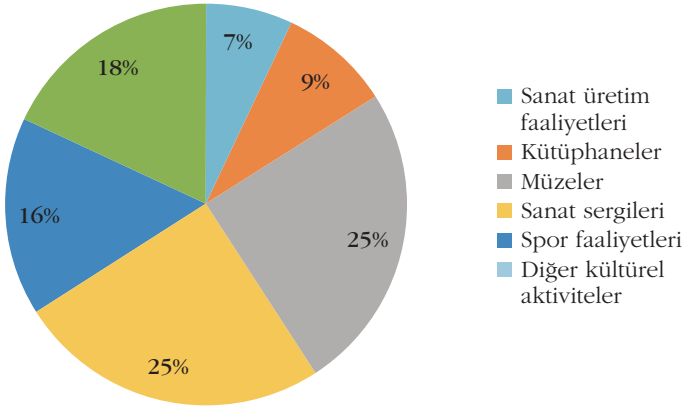
Yukarıda görüldüğü üzere Norveç'te halk kütüphaneleri merkezi olarak Kültür Bakanlığı bünyesinde, Norveç millî kütüphanesi sorumluluğu altındadır. 19 il merkezi ve 428 ilçede / belediyede faaliyet gösteren halk kütüphaneleri bir yerel hizmet olarak görülmekte ve yerel yönetimler tarafından işletilmektedir. Kütüphanelerin finansmanı her belediyenin kendi bütçesinden sağlanmaktadır ve bu rakam belediye bütçesinin yaklaşık % 1'ne tekâmül etmektedir.

Aşağıda yer alan 1. Grafik bir belediyenin kültürel alanda net faaliyet giderlerini göstermektedir. Anlaşılacağı üzere kütüphane hizmetleri kültür harcamaları içerisinde % 14'lük bir paya sahiptir ve bu rakam sanat ve çocuklara ve gençlere yönelik aktivelere ayrılan paydan daha yüksektir.

Şekil 1. Kültürel alanda belediyenin net faaliyet giderleri

2. Grafik ise kültürel alanda merkez belediyelerin / il yönetimlerinin net faaliyet giderlerini göstermektedir. Merkez ilçelerde kütüphaneler için 59'luk bir bütçe ayrılmıştır.

Şekil 2. Kültürel alanda merkez belediyelerin net faaliyet giderleri

Norveç'te halk kütüphanesi ve belediye kütüphanesi aynı kavramlardır. Belediye kütüphanesi terimi halk arasında isim olarak yaygın bir kullanıma sahip değildir genellikle kurumsal olarak kullanılmaktadır. Belediye kütüphanesi denildiğinde akla doğrudan halk kütüphanesi gelmektedir. Bölge kütüphaneleri ise, il merkez yönetiminin kendi bölgesi içerisinde, kendi yetkinliği ile sunduğu kütüphane hizmeti olarak tanımlanmaktadır.

Kütüphane Kullanımı ve Personel

Ülke genelinde yaklaşık 1100 halk kütüphanesine sahip olan Norveç'te Kütüphane toplumda çok büyük bir yere sahiptir ve kullanımı çok yaygındır. Norveç vatandaşlarının sinema haricinde en çok ziyaret ettiği ikinci kültürel kurum halk kütüphaneleridir. Bir yıl boyunca Norveç nüfusunun % 52'si halk kütüphanelerini ziyaret etmektedir. (Aabø, 2011).

Yeni koleksiyon geliştirme, dijital hizmetler sağlama, kültür ve tartışma programlarına ev sahipliği yapma, yaratıcı çalışmalar için atölyeler ve maker alanları (Makerspace) oluşturma ve yaşam boyu öğrenmeyi destekleme faaliyetlerini kendisine ilke edinen halk kütüphanelerinde toplam yaklaşık 2000 personel çalışmaktadır. Bu personelin yarısından fazlasını yükseköğretim kurumlarının kütüphanecilik bölümlerinden mezun kütüphaneciler oluşturmaktadır (1901 toplam, 1144 kütüphaneci) (The Norwegian Cooperation Committee for Library Statistics, 2016). Yukarıda yasal bölümde de belirtildiği üzere her bir kütüphane en az bir kütüphanecilik bölümü mezunu personel çalıştırmak zorundadır. Aynı şekilde il merkez belediye / bölge kütüphaneleri de yönetici pozisyonunda bir kütüphaneci çalıştırmak zorundadır.

Aşağıda yaralan Tablo 1. Norveç'teki toplam halk kütüphanesinin ve bu kütüphanelerde görev yapan personelin 2010-2015 yılları arasındaki rakamlarını göstermektedir. 2. Tablo aynı yıllara ait ödünç verilen kitap sayısını ve son olarak da 3.Tablo birey başına düşen kitap sayısını göstermektedir (Lagerstrøm ve Revold, 2015).

Tablo 1. Halk kütüphanesi ve personel sayısı

	2010	2011	2012	2013	2014
Kütüphane	768	744	742	715	686
Personel	1 794	1 783	1 765	1 765	1 776

Tablo 2. Ödünç verilen kitap sayısı

	2010	2011	2012	2013	2014
Çocuk K.	7 994	8 144	8 219	8 326	8 437
Yetişkin K.	9 190	8 941	8 725	8 461	8 318

Tablo 3. Birey başına düşen kitap sayısı

	2010	2011	2012	2013	2014
Çocuk kitabı hb. çocuk	8,7	8,8	8,9	9,0	9,1
Yetişkin kitabı hb. yetişkin	2,3	2,2	2,1	2,1	2,0
Toplam nüfus	3,5	3,5	3,4	3,3	3,3

Oslo Merkez Halk Kütüphanesi (Deichmanske Bibliotek)

1785'te yazar Carl Deichmann 7000 kitap ve 150 el yazmasından ibaret koleksiyonunu kütüphaneye bağışlamıştır ve kütüphane kurulmuştur. Oslo Halk Kütüphanesi, ülkenin en çok ziyaret edilen kültür kurumlarından bir tanesi olmakla birlikte ülkenin en büyük ve en eski halk kütüphanesidir. Deichmanske bir merkez kütüphane ve şehrin farklı semtlerine dağılmış, 18 şube kütüphaneden oluşmaktadır (Oslo Halk Kütüphanesi, 2016).

Oslo Halk Kütüphanesi'nin ayrıca, Üniversite Hastanesi Kütüphaneleri, Cezaevi Kütüphaneleri ve Çok Dilli Kütüphane (52 farklı dilde) gibi özelleştirilmiş kütüphane hizmetleri sunan çeşitli özel birimleri bulunmaktadır. Kütüphane 2018 itibariyle halen inşaat çalışmaları devam eden yeni ve modern binasına taşınacaktır (Oslo Halk Kütüphanesi, 2016).

Değerlendirme ve Sonuç

Bilgi çağının ve her geçen gün gelişerek artan teknolojilerin beraberinde getirdiği yenilikler dâhilinde mümkün mertebe halkın bilgi ihtiyacını gidermekle yükümlü halk kütüphaneleri, özellikle yeni koleksiyon geliştirme, dijital servisler, kültür ve tartışma programlarına ev sahipliği, serbest çalışma alanları, maker alanları (Makerspace) ve yaşam boyu öğrenme konularına ağırlık vererek hizmetlerini sürdürmektedir.

Yeni çıkan düzenlemelerle birlikte, halk kütüphanecileri belediye kütüphanelerinde gerçekleşen tartışma programlarına ve etkinliklere moderatör /editör rolü ile iştirak edecekler.

Yine yeni çıkan bir düzenleme ile halk kütüphaneleri dijital kompetansın merkezleri olarak ülke genelinde hizmet verecek. Bu düzenleme kapsamında nüfusun dijital bilgi okuryazarlık düzeyinin artırılması hedeflenmektedir.

Ericson' un 2015 yılında kaleme aldığı "Norveç'in bağımsız tartışma kütüphaneleri" başlıklı makalede hem İsveç ve hem de Norveç kütüphane yasalarının revize edildiği ve kütüphanelerde tartışma etkinlikleri ve görüş alışverişi yoluyla demokrasiyi teşvik edici radikal yeni düzenlemeler eklendiği belirtilmektedir. Makalede ayrıca Norveç Kültür Bakanının(Linda Cathrine Hofstad Helleland) sözlerine atıfta bulunulmuştur: "Tercih kütüphanecinin inisiyatifindedir. Bu konuda öncelikleri belirleyebilir. Kütüphane faaliyetlerinin planlanmasında kütüphaneci tamamen özgür olmalıdır. Kütüphane yönetimi editör grevini üstlenmektedir. Kütüphanelerin yerel halkı ilgilendiren konulara hitap etmesi çok önemlidir" (Ericson, 2015).

Kaynakça

- Aabø, S. (2011). The value of public libraries: a socio-economic analysis. M. Belotti (Ed.), *Verso un'economia della biblioteca: Finanziamenti, programmazione e valorizzazione in tempo di crisi* içinde (s. 169-176). Milan: Editrice Bibliografica.
- Ericson, A. (2015). The new independent 'debate libraries' of Norway. *Scandinavian Library Quarterly*, 48 (3) 20 Nisan 2016 tarihinde <http://slq.nu/?article=volume-48-no-3-2015-11> adresinden erişildi.
- Lagerstrøm, B. O. ve Revold, M. K. (2015). *Kütüphane kullanımı araştırmaları*. 15 Nisan 2016 tarihinde http://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/_attachment/235448?_ts=14efd8429f0 adresinden erişildi
- Kulturdepartementet (2013). Kütüphane yasası (folkebibliotekloven). 15 Nisan 2015 tarihinde <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108> adresinden erişildi.
- MedieNorge (2014). Antall avdelinger og årsverk ved norske folkebibliotek. 15 Nisan 2016 <http://www.medienorge.uib.no/statistikk/medium/boker/391> adresinden erişildi.

- NSD (2015). *Devlet Arşivler, Kütüphaneler ve Müzeler koordinasyon ve geliştirme ajansı (ABM-utvikling - Statens senter for arkiv, bibliotek og museum)*. 15 Nisan 2016 tarihinde <http://www.nsd.uib.no/polsys/data/forvaltning/enhet/34602/hierarki> adresinden erişildi.
- Oslo Halk Kütüphanesi. (2013). *Oslo Halk Kütüphanesi (Deichmanske bibliotek)*. 1 Nisan 2015 tarihinde <https://www.deichman.no/side/in-english> adresinden erişildi.
- The Norwegian Cooperation Committee for Library Statistics. (2016). *Reporting of events in public libraries for 2016*. 1 Nisan 2015 tarihinde <https://samstat.wordpress.com/> adresinden erişildi.
- Vikipedi: Özgür Ansiklopedi. (2016). Norveç. 25 Mayıs 2016 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/wiki/Norveç> adresinden erişildi.

Yerel Bilgi Merkezlerinde İyi Uygulama Örnekleri

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Bayter

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye, mbayter@hotmail.com

Öz

Yeni bin yıla büyük dönüşümlerle giren dünyamız, her alanda yeniden yapılanmayı gerekli kılan bir süreç yaşamaktadır. Eski paradigmalara ve analiz araçlarıyla çözümlenemeyen çok güç olduğu bu süreç farklı bir anlayış ile bakılması gereği bulunmaktadır. Bunu başarabilen bireyler, kurumlar, ülkeler, bloklar başarılı olabilecek, diğerleri ise geride kalacaktır. Bu nedenle, her düzeyde, bu yeni ve dönüşümsel nitelikli yapılanmanın yoğun olarak incelenmesi gerekmektedir. Çağın getirilerine ayak uydurabilmek için çağa uygun bilgi merkezlerinin açılması ve bireylerin bu bilgi merkezleri aracılığıyla desteklenerek ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Bu da ancak yeni ve iyi uygulama örnekleriyle olabilmektedir. Bugün, mesleğimizin içinde bulunduğu zor koşullardan sıyrılabilmesi için her zamandan çok çeşitli sorunlara iyi uygulama örnekleri ile çözüm getirilmelidir. Bu tür çözümlere Batıda gidilmiş ve sonuç alınmıştır. Yaptığımız “Yerel bilgi merkezlerinde iyi uygulama örnekleri” adlı çalışmada, dünyadan örneklerle, konu detaylı incelenmiş ve yeni uygulama boyutlarıyla ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: *Yaratıcılık, yenilikçilik, halk kütüphaneleri.*

Giriş

Son araştırmalara göre IFLA'nın “Bireylerin ve toplumun yararı için çok çeşitli bilgiye yerel düzeyde erişim sağlayan toplumsal bir araç” (Uluslararası..., 2007, s.39) olarak tanımladığı halk kütüphanelerine olan talep azalma eğilimindedir. Toplumsal, ekonomik, kültürel yaşam ve koşullar değişiyor. Günümüzde araştırmalar internette yapılmaktadır ve bu ortamda sunulan bilgi ile yetinmektedir. Halk kütüphanelerini bilgi toplumunun lokomotif olması ve

halk kütüphanelerinin gelecekte de önemini sürdürmesi için topluma ulaşacak yeni hizmetlere ihtiyaç vardır. Toplumsal gruplara yönelik hizmetler günün şartlarına uygun olmak durumundadır. Her grubun özelliğine göre iyi uygulama örneklerine ihtiyaç vardır (Alaca, 2015, s.26).

Bilgi toplumunda halk kütüphanelerine, geliştirilecek hizmetler doğrultusunda daha etkin ve daha katılımcı bireyler yetiştirebilme konularında birtakım sorumluluklar düşmektedir. Halk kütüphaneleri uygun ortamı sağlayabilmek ve bahsedilen kullanıcı tipini oluşturabilmek için öncelikle kullanıcı gruplarını ve bu kullanıcı gruplarının ihtiyaç ve beklentilerini belirlemesi, bu gruplara yönelik iyi uygulama hizmetleri geliştirmesi gerekmektedir (Strange, 2008).

İyi uygulamalar kapsamında kütüphaneyi sık kullananlar kadar, kullanmayan fakat ileride kullanması muhtemel gruplarda düşünölmelidir. Bilgi hizmetlerinin kullanıcı gereksinimlerine göre geliştirilecek olması sık kullanılan kullanıcıların kütüphaneyi kullanmalarını devam ettirebilmek ve potansiyel kullanıcılarda kütüphane ve hizmetlerine karşı farkındalık oluşturmak adına önem taşımaktadır. Halk kütüphanelerinin değişen kullanıcı beklenti ve ihtiyaçlarına göre iyi uygulama örneklerini uygulamaya koyması gerekmektedir. Bu bağlamda, çalışma içerisinde dünyanın çeşitli ölkelerinden halk kütüphanelerindeki iyi uygulama örnekleri verilmiştir.

Amerika'dan İyi Uygulama Örnekleri

Günümüzde Amerikan halk kütüphaneleri toplumsal sorunların çözümleyicisi bir kurum olarak hizmet vermeye başlamıştır. Halk kütüphanelerinin Amerikan toplumunun bu gün yüzyüze olduğu sorunların çözümünde önemli rol oynayabileceği düşünölmektedir. Bu konuda en iyi örneklerden birisi olan New York Halk Kütüphanesi- New York Public Library (NYPL) e-devlet hizmetlerine erişiminin yanısıra anılan diğer hususlar, gençlerin güvenli ortamlarda üretken etkinliklerle meşgul olmasını sağlamaktadır. New York Halk Kütüphanesi adeta birer yaşam merkezi gibi işlev gören dünyaca ünlü bir kütüphanedir. Bu kütüphane günlük yaşama entegre olmuş ve birçok farklı ihtiyaca cevap vermesi sebebiyle devamlı ziyaret edilmektedir (New York..., 2016).

Şekil 1. New York Halk Kütüphanesi

Son yıllarda sıkça tercih edilen internet alışverişi seçeneği de bulunan New York Halk Kütüphanesi'nden araştırmalarınız için edinmek istediğiniz tüm bilgilere nypl.org adresinden ulaşabilirsiniz. Aynı internet adresinden e-kitap indirebilir, yaklaşık 800 bin ayrı eserin sergilendiği dijital galeriyi gezebilir ve 'Ask to NYPL' seçeneğini tıklayarak merak ettiğiniz tüm konular için uzmanlarının yanıtladığı sorularınızı sorabilirsiniz.

Kütüphanede dünya klasiklerinden günümüz filmlerine kadar sayısız değerli yapıyı bir araya getirerek oluşturduğu film arşivi de vardır. New York Halk Kütüphanesi'nin dünyanın en iyi çocuk kütüphanelerinden biri olması sebebiyle çocuklar için açtığı eğitim sınıflarıyla da üyelerine hizmet vermektedir (Kids, 2016). Aile okuma saatlerinden her yaşta çocuk için ayrı kurgulanmış hikaye ve film günlerine kadar sayısız alternatife akıllı telefonunuza indirebilme hizmeti de sunmaktadır (Parents, 2016). NYPL kısaltmasıyla veya açık adıyla kolayca ulaşabileceğiniz bu uygulama sayesinde aradığınız bilgileri barındıran New York Halk Kütüphanesi'ni seçebilir, açılan sınıflardan özel gün aktivitelerine kadar tüm hizmetlerin güncel takvimine ulaşabilirsiniz.

Sahip olduğunuz üyelik kartı ve üyelik şifreniz sayesinde dünyanın neresinde olursanız olun resmi internet sitesini ziyaret ederek “Dijital Arşiv” kısmını tıkladığınızda milyonlarca bilgiye ulaşabilirsiniz. Yapılandırılan bu harika sisteme göre araştırma konunuzu içeren kitap ya da yayını bilgisayarınıza indirerek ortalama 25 gün boyunca faydalanabilirsiniz. Gelişen teknoloji, dünyanın neresinde olursanız olun New York Halk Kütüphanesi'nin arşivini ödünç almanıza olanak sağlamaktadır (Apply..., 2016).

Herkesin arşivlerinden sınırsız faydalanmasını isteyen kütüphane yönetimi, dünyada benzerine az rastlanan çocuk kütüphanesi (sayısız çocuk kitabı ve benzeri dokümanı

barındırır), orijinal el yazması eser koleksiyonu, yaklaşık 1.200 farklı dil ve lehçe barındıran Dünya Dilleri Koleksiyonu, Sosyal Bilimler ve Tarih koleksiyonunu gibi çok kıymetli eserlerin sergilendiği galerilerini ücretsiz gezme imkanı vermektedir (Exhibitions, 2016).

New York Halk Kütüphanesi bilim, endüstri, iş ve işçi bulma hizmetleri vermektedir. Ayrıca bu konularda halka ücretsiz eğitim de yapmaktadır (Search Opportunities, 2016).

New York Queensborough Kütüphanesi “İş Bulma Bilgi Merkezi” oluşturmuştur (Job ve Business Academy, 2016).

Yüksek teknolojinin hâkim olduğu şu günlerde her şeyin bilgisayarlar, cep telefonları ve internet etrafında dönmesi, ne yazık ki kütüphanelere olan ilgiyi oldukça azalttı. Tüm bu teknolojik sistemler bilgiye ulaşmada çok büyük kolaylıklar sağlıyor olsa da, kitap okumanın insana kazandırdığı, hayal gücünü geliştirmek, bilgi dağarcığını ve kelime hazinesini zenginleştirmek gibi pek çok faydasını da beraberinde ortadan kaldırdı. İşte tüm bu nedenlerden dolayı Amerika'nın Kansas şehrinde insanların dikkatini çekecek benzersiz bir kampanya başlatıldı.

Kampanya, Missouri' deki asırlık eski eğitim binasının olağan üstü bir tasarım ile bu günkü Kansas Halk Kütüphanesi (The Kansas City Public Library) olarak faaliyete geçirilmesi oldu. Cephesi, kitaplık rafına dizilmiş kitaplar şeklinde tasarlanan kütüphanenin yapımı 2004 yılında tamamlanmıştır ve yaklaşık 50 milyon dolara mal olmuştur.

Şekil 2. Kansas Halk Kütüphanesi

Merkez binası ve dokuz şubesi bulunan bu büyük sistem 1,7 milyon kişiye hizmet vermektedir. Arşivlerinde kitaplar, müzikler, video ve çeşitli görseller dâhil olmak üzere yaklaşık 2.335.670 malzeme bulunmaktadır. Aynı zamanda Kansas Halk Kütüphanesi ziyaretçilerine resim sergileri, kitap sergileri gibi çeşitli eğitici ve eğlenceli sosyal aktiviteleri de sunmaktadır (The Kansas..., 2016).

Almanya'dan İyi Uygulama Örnekleri

Almanya'da da yerel bilgi hizmetlerinin gelişmesi için iyi uygulama örnekleri görülmektedir. Örneğin Hamburg Şehir Kütüphaneleri "Gençlik Kütüphaneleri Çalışma Grubu"nda oluşan sıra dışı kütüphane fikri ile gençlik kütüphanesi konseptinin neredeyse doğal bir uzantısı gibi olmuştur. Nitekim daha 2004'de Alman kütüphanelerindeki ilk bağımsız gençlik materyalleri bölümünü de bu kütüphaneler kurmuştur.

Hamburg Şehir Kütüphaneleri (Bücherhallen Hamburg) gençleri ve genç yetişkinleri yeniden kütüphanelere çekmeye başlamıştır. Güncel materyallerden oluşan zengin bir derme ve okulla ilgili konulara karşı bilinçli bir mesafeli tavır alınmıştır. Kütüphane dünyasında gençler ulaşılması hayli zor bir hedef kitle olarak görülür olsa bile bu durum Hamburg için de geçerli değildir (Hoebu, 2016).

Hamburg Halk Kütüphaneleri'nin (Hamburger Öffentliche Bücherhallen) tüm kullanıcıları arasında 5-13 yaşındakilerin oranı yüzde 34 iken, 14-24 yaş arası gençlerin oranı ancak yüzde 14'ü bulmaktadır. Fakat Hamburglular bu eğilimi değiştirme yolundalar. Aralık 2005'den beri bir de gençlik kütüphanesi kavramını kullanmaktadır. Metal raflar, bilgisayarlar önünde bar tabureleri, kavisli, parlak bir desk: 220 metrekairelik bir alana yayılan bu gençlik kütüphanesine bilinçli olarak daha farklı, daha "kul" bir hava verilmiştir (Hoebu, 2016).

Gençlik kütüphanesinin dermesi de Hamburg'daki diğer semt kütüphanelerinden çok farklıdır. 14.000 materyalin yarısını görsel-işitsel materyal oluşturmaktadır. Sesli kitaplar, CD'ler, DVD'ler, ayrıca çeşitli sistemlerde (PC, Xbox360, PS2, PSP, Nintendo DS, Wii) oyunlar vardır. Bunun yanı sıra dama ve satranç gibi oyunlar, çizgi romanlar, dergiler ve elbette kitaplar da dermede bulunmaktadır. Dermede bulunan kitaplar fantezi ve gizem, aşk ve cinsellik, ünlülerin

biyografileri, hip hop, grafiti, ergenlik bunalımları, spor ve daha pek çok türden oluşmaktadır.

Stuttgart Halk Kütüphanesi iş, kariyer ve ekonomik bilgiler için bir site yapmıştır. Ayrıca farklı kültürel içerik yaratmanın ve bu içeriğe erişimin çarpıcı bir örneği olup, edebiyat da yaratıcı bir yaklaşımla erişim sunarak, internette ya da o noktada ziyaret edenlere esin veren hem sanal hem de fiziksel bir “Edebiyat Salonu” oluşturmuştur (Stadtbibliothek, 2016)

Bilgisayar oyunları ile oynayarak öğrenmeye yönelik bir model proje olan games4kalk Köln'deki Kalk semtinin kütüphanesi tarafından hayata geçirildi. Bunun için kütüphanede özel olarak bir oyun alanı kuruldu; oyun deneme grubu haftada bir toplanıyor. Ayrıca tüm kuşakları bir araya getirecek etkinlikler ve düzenli turnuvalar öngörülüyor. Yine Köln'de bulunan Neukirchen-Vluyn Semt Kütüphanesi, çocukları ve gençleri bilgisayar oyunlarını denemeleri ve kütüphanede ilgili personel eşliğinde oynamaları için kütüphanenin daddelBIB adlı oyun grubuna davet ediyor (Gaming-Angebote, 2016).

Şekil 3. Neukirchen-Vluyn Semt Kütüphanesi

Dr. Ghosthacker - nachts in der Bücherei (Dr. Hayalet Hackeri - geceleyin kütüphanede) adlı medya eğitimi projesinde çocuklar ve gençler geceleyin kütüphanede kötü adam avına yollanarak, kütüphane medyalarını oyunla öğrenmeleri ve medya becerisi edinmeleri sağlanmaktadır. Bilgisayar oyunlarının özellikle de gençleri kütüphanelere çekeceğini, aynı zamanda da kitle iletişim ve rehberlik aracı olarak bilgi

aktarımı amaçlı kullanılabileceğini kavrayan kütüphanelerin sayısı giderek artmaktadır (Gaming-Angebote, 2016).

İsveç'ten İyi Uygulama Örnekleri

İsveç'in başkenti Stockholm'de insanların kitap okuma alışkanlığını daha da artırmak için, bazı metro trenlerini kitap resimleri ile dizayn ederek, kütüphane havası verilmiştir. Dünyanın en çok okuyan milletlerinden biri olarak bilinen İsveçliler, kütüphane de oturuyormuş gibi tren yolculuğu yapmaktadır. Noel ayı kitap okuma kampanyası için böyle ilginç bir yöntem başvurulduğunu söyleyen yetkililer, kütüphane resimleri sayesinde trenin mistik bir havaya büründüğünü ve insanlar da daha fazla kitap okuma hissi uyandırdığını söylemiştir (İsveç, 2016).

Şekil 4. Stockholm Metrosu

İsveç'te bulunan Hultsfred Kütüphanesi'nde başlatılan bir uygulamayla kitabın yanı sıra bir İsveçli de ödünç alınabilmektedir. Ülkeye yeni gelen göçmenlerin İsveççe öğrenmelerini hızlandırmak ve konuşma pratiği için kütüphane, gönüllü kayıt yaptıran İsveçlilerden birini göçmenlerle evinde çaya, sinemaya veya yürüyüşe davet etme imkanı sunmaktadır. Sistem şöyle işliyor; gönüllülük duyurusuna cevap veren İsveçliler kütüphaneye kayıt yaptırıyor. Bir göçmenle hangi konuda (politika, sinema, din, satranç gibi) konuşmak istediğini belirtiyor. Gelen göçmen kökenli kişi de bu listeleri inceleyerek ona göre birlikte vakit geçirmek istediği kişiyi seçiyor. Ortak bir zaman belirleniyor ve buluşma gerçekleşiyor. Şu ana kadar kütüphaneden 50'yi aşkın İsveçlinin 'ödünç' alındığı kaydedilmiştir (Library, 2016).

Şekil 5. İsveç Hultsfred Kütüphanesi

Danimarka'dan İyi Uygulama Örnekleri

Danimarka, 1960'lı yıllardan bu yana Avrupa ve dünyanın İngilizce konuşulan bölümünün dışından dikkate değer sayıda göç alarak mülteci ve göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır.

Ülkeye yeni gelenlerin pek çoğu yarı okuryazar ya da hiç okuma yazma bilmeyen kişiler olduğundan, onlara hizmet sunabilmek için (Danimarka) Kopenhag Halk Kütüphanesi içerisinde “Görsel İşitsel Materyaller Bölümü” oluşturulup göçmen dillerinde sesli kitapların üretimine başlamıştır. Kopenhag 'da en çok gereksinim duyulan diller Arapça, Kürtçe, Sırpça, Hırvatça, Türkçe, Urdu dili olmuştur. Sesli kitapların çoğu bu dillerde oluşmaktadır. Sesli kitapların hepsinin içerisinde İngilizce ve Danimarka diline içerik notlar bulunmaktadır (Çok, 2016, 27).

Şekil 6. Danimarka Kopenhag Halk Kütüphanesi

Danimarka'da Aarhus Belediye Kütüphaneleri “Bir soru sor” servisi ile uygun bilgi sağlayıcılarına birçok bağlantıları içeren bir hizmet geliştirmiştir. Ayrıca Kütüphane KOBİ'ler ile ilişkili bütün soruların cevaplandırıldığı bir e-port oluşturmuştur (Aarhus, 2016).

Yaşayan Kütüphane (Danimarka'da Menneske Bibliotek = İnsan Kütüphanesi) fikri ilk olarak Danimarkalı gençlik STK'sı “Şiddeti Durdur” tarafından, her yıl düzenlenen ve Danimarka'nın en büyük müzik etkinliği olan, Roskilde Festivali 2000'de yürüttüğü faaliyetlerin bir parçası olarak geliştirilmiştir. Bu kütüphane alışla gelmiş bir kütüphane gibi hizmet vermektedir. Tek farkı kütüphanede kitaplar yerine insanlar var ve kullanıcılar ile kitaplar bir diyalog içerisine girmektedir. Yaşayan Kütüphane'de bulunan kitaplar sıklıkla kendilerine karşı önyargı beslenen, ayrımcılık ve sosyal dışlanmaya maruz kalan gruplardan belirlenmektedir (Human, 2016).

Şekil 7. Danimarka'da Menneske Bibliotek = İnsan Kütüphanesi

Şekil 8. Danimarka'da Menneske Bibliotek Yaşayan Kütüphane

Kütüphanenin “okuyucusu” kendi önyargıları ve bilmedikleri ile ilgili konuşmak isteyen ve bu deneyim için zamanını ayırabilecek olan herkes olabilmektedir. Yaşayan Kütüphane’de kitaplar sadece konuşmakla kalmayıp, okuyucunun sorularını da cevaplayabilmekte ve kitaplar da soru sorarak kendilerine yeni öğrenme noktaları çıkarabilmektedir (Human, 2016).

Şekil 9. Danimarka’da Metropol Alışveriş Merkezi Kütüphanesi

Danimarka’da Metropol alışveriş merkezi içinde oluşturduğu kütüphane ile tüketim çılgınlığından tamamen uzak bir oyun vahası meydana getirmiştir. Kütüphane, eğlence ve sürprizlerle doludur. Elektrikli yeşil bir “okuma ağacı”, kitaplarla dolu bir balık göleti, fasulye çuvalından bir okuma alanı, bir “şair merdiven” (sesli şiir okuyan dev bir ağız), insanı cezbeden “okuma hücreleri” ve eğlence sever okuyucuları için kütüphaneyi cennete çeviren harika bir raf sistemi vardır (Dünyanın, 2016).

Sonuç

Bir an önce Türkiye’de de bilgi hizmetlerinde yeni ve çekici hizmetler denemeye başlanmalıdır. Oluşan bütün yeni teknolojik gelişmeler halk kütüphaneleri için birçok yeni fırsatlara yol açmalıdır. Halk kütüphanecileri bunlardan en iyi şekilde yararlanmalı ve yeni ufuklar açmalıdır.

Bazı “klasik” hizmetleri sürdürmekle birlikte, hizmet anlayışımızı değiştirmeliyiz. “Herkes” diyerek “her gruba” ya da “her gruba” diyerek “herkes” hizmet vermeliyiz.

İçinde bulunduğumuz koşulları zorlamalıyız. Sürekli “yaratıcı-yenilikçi” hizmetler tasarlamaya çalışmalıyız. Türkiye’nin geleceği, özgür düşünceli, zekâsını ülkesi için kullanan, çağı yakalamış, mesleklerinde başarılı, çok okuyan, çok yazan üreten insanlara bağlıdır.

Bu nedenle hızla iyi uygulama yollarına yönelmelidir. Duygusal ve buna bağlı olarak tepkisel düşünce ve davranış yapısına sahip bireylerin yoğunlukta olduğu Türkiye’de dönüşüm daha çok büyük bir önem taşımaktadır. Bu dönüşüm başarılı olursa ve iyi uygulama örnekleri için zemin hazırlanabilirse, Türkiye büyük bir atılım için fırsat yakalamış olacaktır. Bu bağlamda yaratıcılığı ve yenilikçiliği destekleyen uygulamaların geliştirilmesinde ülkemize özgü koşulların ve modern yönetsel yaklaşımların uygulanma derecesi dikkate alınmalıdır. Başka bir deyişle çözümler için bugüne kadar pek önemsenmeyen yaratıcılığı artık ön plana almak kaçınılmaz olmuştur.

Kaynakça

- Aarhus. (2016). Erişim adresi: <https://www.aakb.dk/contact>
- Alaca, E. (2015). *Halk kütüphanelerinde yenilikçi hizmet geliştirme süreci: Bartın Uhus Kültür ve Sanatevi Halk Kütüphanesi örneği*. (Yüksek lisans tezi). Ankara, Hacettepe Üniversitesi
- Apply for a Library Card. (2016). Erişim adresi: <http://catalog.nypl.org/screens/selfregpick.html>
- Çok-Kültürlü Topluluklar: Kütüphane Hizmetleri Kılavuzu. (2009). Erişim adresi: <http://www.ifla.org/files/assets/library-services-to-multiculturalpopulations/publications/multicultural-communities-tr.pdf>
- Dünyanın En Eğlenceli Kütüphaneleri. (2016). Erişim adresi: <http://www.egitimpedia.com/dunyanin-en-eglenceli-kutuphaneleri/>
- Exhibitions. (2016). Erişim adresi: <http://www.nypl.org/attend/exhibitions>
- Gaming-Angebote. (2016). Erişim adresi: <http://www.stadt-koeln.de/leben-in-koeln/stadtbibliothek/lesen-und-lernen/gaming-angebote>

- Hoebu. (2016). Erişim adresi:
<http://www.buecherhallen.de/aw/~fbw/hoebu/>
- Humanlibrary. (2016). Erişim adresi:
<http://humanlibrary.org/meet-our-human-books/>
- İsveç'te Kitap Okumayı Artırmak İçin İlginç Yöntem. (2016).
Erişim adresi: <http://www.haberler.com/isvec-te-kitap-okuma-aliskanligini-artirmak-icin-4158257-haberi/>
- The Kansas City Public Library. (2016). Erişim adresi:
<http://www.kclibrary.org/>
- Kids, (2016). Erişim adresi: <http://www.nypl.org/learn/kids>
Library offers immigrants the chance to borrow a
Sweden. (2016). Erişim adresi:<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2054&artikel=6125191>
- New York Public Library. (2016). Erişim adresi:
<http://www.nypl.org/>
- Parents. (2016). Erişim adresi:
<http://www.nypl.org/learn/parents>
- Search Opportunities. (2016). Erişim adresi: <https://jobs-nypl.icims.com/jobs/intro?mobile=false&width=750&height=500&bga=true&needsRedirect=false&jan1offset=120&jun1offset=180>.
- Stadtbibliothek Stuttgart. (2016). Erişim adresi:
<http://www1.stuttgart.de/stadtbibliothek>
- Strange, H. (2008). *Public libraries told to innovate or die out. Timesonline*. Erişim adresi:
http://web.archive.org/web/20080513085237/http://entertainment.timesonline.co.uk/tol/arts_and_entertainment/books/article3496617.ece
- Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu (IFLA). (2007). Halk kütüphanesi hizmeti: Gelişim için IFLA/UNESCO ilkeleri. P. Gill ve diğeri (Yay. haz.). B. Yılmaz (Çev.). İstanbul: TKD İstanbul Şubesi.

Belediyelerde Kültürel Miras Ürünlerinin Yönetimi: İstanbul Üsküdar Belediyesi Örneği

Araş. Gör. Dr. Semanur Öztemiz

Hacettepe Üniversitesi, Türkiye, scaliskan@hacettepe.edu.tr

Araş. Gör. Sümeyye Akça

Hacettepe Üniversitesi, Türkiye, sumeyyeakca@hacettepe.edu.tr

Öz

Bu çalışmada, belediyeler bünyesindeki kültürel miras ürünlerinin yönetimine ilişkin süreçler ve söz konusu miras ürünlerinin başka açılımı Üsküdar Belediyesi örneğiyle değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında Belediye'ye bağlı somut kültürel miras ürünlerine yaklaşım, söz konusu ürünlerin korunma ve erişimine yönelik süreçler analiz edilmiştir. Belediyenin, modern teknolojiler ışığında somut kültür varlıklarına ilişkin yakın gelecek planlarını ortaya koymak çalışmanın diğer amaçları arasındadır. Nitel yöntemle dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmada, görüşme yoluyla veri toplama tekniğinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda örnekleme alınan Üsküdar Belediyesi'nden yetkili kişilerle yapılan görüşmeler ışığında somut kültürel miras ürünlerine ilişkin envanter bilgileri, koruma ve erişim politikalarına yönelik mevcut durum ortaya konulmuştur. Yapılan araştırmaya göre Üsküdar Belediyesi'nde kültürel miras varlıklarıyla ilgili her türlü işin İmar ve Şebircilik Müdürlüğü bünyesindeki KUDEB (Koruma, Uygulama ve Denetim Bürosu) şefliği tarafından yürütülmektedir. Araştırma bulguları, Üsküdar Belediyesi'nin proje temelli girişimlerle kültürel miras yönetimini gerçekleştirebildiğini bu kapsamda yalnızca vakıflara ait kültür varlıklarını projelendirme işlerini yapabildiği, şahıslara ait başvuruların ise restorasyon sürecini denetlemekten öteye gidemediğini göstermektedir. Bulgular ışığında ayrıca, Üsküdar Belediyesi'nde kültürel miras varlıklarının yönetimine ilişkin tüm süreçlerin fiziksel biçimler odağında gerçekleştirildiğini, söz konusu miras ürünlerinin dijitalleştirilmesiyle ilgili herhangi bir girişimin bulunmadığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Somut kültürel miras; Üsküdar Belediyesi, kültürel mirasın korunması.

Giriş

“Kültürel miras bir gruba ya da topluma ait önceki kuşaklardan miras kalan, halen korunan ve yararlanmaları için gelecek kuşaklara bırakılan fiziksel eserler ve somut olmayan özelliklerdir”¹. Soyut ve somut kültürel mirası, durağan ve dinamik özellikleriyle birbirinden ayırmak mümkündür. Bu kapsamda somut miras ürünleri durağan, soyut olanlar ise dinamik yapıdadır (Basat, 2013, s. 62). Unesco (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), dünyadaki tüm insanlar için değer taşıyan somut kültürel mirası “Estetik ve bilimsel açıdan değeri olup korunması gereken fiziksel, biyolojik ve jeolojik oluşumlardan müteşekkil doğal alanlar ve sitler” şeklinde tanımlar (UNESCO, 1972). Bu kapsamda bir ülkenin kültürel zenginliğini yansıtan kültürel miras ürünlerinin, duysal olarak algılanan, arkeolojik, mimari, sanatsal vb. türde her biçimi “somut kültürel miras” olarak değerlendirilebilir. Tarihsel süreçte savaş, afet, şehirleşme gibi pek çok neden bu mirasın tahribatına ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına yol açmıştır. Bu riskler karşısında, uluslar açısından kültürel mirasın korunması ve gelecekte de varlığını devam ettirmesi için gerekli tedbirlerin alınması zorunlu hale gelmiştir.

2011 yılında yürürlüğe giren Avrupa Konseyi Toplum İçin Kültürel Mirasın Değeri Çerçeve Sözleşmesi, insanların kültürel mirasa erişiminin kültürel yaşama katılımları için vazgeçilmez bir koşul olduğuna dikkat çekmektedir. Sözleşmede:

- İnsani gelişme,
- Kültürel çeşitliliğin artırılması,
- Kültürler arası diyalogun geliştirilmesi,
- Ekonomik kalkınma modelinin bir parçası olmak,
- Kendi mirası kadar ötekilerin kültürel mirasına da saygı göstermek,
- Kendi yasal sınırları içinde yer alan kültürel mirasın değerinin farkında olmak gibi maddeler ön plana çıkmaktadır (Tonta, 2014, s. 11).

Türkiye’de kültürel miras 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile koruma altına alınmıştır. Kanunda 2004 yılında yapılan bir değişiklikle valilikler ve belediyeler de kültürel mirasın korunması sürecine dahil edilmiştir (Özdemir, 2005).

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Cultural_heritage.

Yerel yönetimlerin temsilcisi konumunda bulunan belediyeler, ait oldukları şehir ya da ilçenin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak ve bunlara bağlı hizmetler sunmakla yükümlüdürler. Bu kapsamda, belediyeler bünyelerinde oluşturdukları denetim büroları ile koruma işlemlerinin gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır. Yapılan bu çalışmada, belediyelerin kültürel miras yönetimi kapsamında gerçekleştirdikleri uygulamalar Üsküdar Belediyesi örneği ile değerlendirilmiştir. Bu yönüyle çalışmanın, belediyelerde kültürel miras yönetimine ilişkin süreçlerin açıklanmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

Kültürel Miras

Kültürel mirası, insana özgü bilgi, inanç ve davranışlar bütününe parçası olan somut nesnelere şeklinde tanımlayan İşçi (2000, s. 29), söz konusu nesnelere yalnızca taşınmaz kültür varlıklarını değil aynı zamanda somut olmayan kültürel miras öğelerini de kapsadığını bununla birlikte kültürel miras ürünlerinin toplumlara değil, tüm insanlığa ait olduğunu vurgulamaktadır.

17 Ekim 2003 tarihinde Paris'te imzalanan UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde, kültürel miras somut ve somut olmayan kültürel miras olarak ikiye ayrılmıştır (UNESCO, 2003, s.2). Sözleşmede somut kültürel miras, "taşınmaz kültür ve tabiat öğeleri" ve "taşınır kültürel miras" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Taşınmaz kültür ve tabiat öğeleri; anıtlar, bina grupları, yerleşim yerleri ve toplumsal tarih açısından önem taşıyan yapılarıdır. Taşınır somut kültürel miras öğeleri ise, arkeolojik araştırmalardan elde edilen arkeolojik buluntular ve etnografik malzemelerdir. Somut kültürel miras öğelerinin son başlığı ise resimler, minyatürler, heykeller, müzik, tiyatro, dans, edebiyat, yapı, sinema-video ve filmler gibi sanat eserleridir (UNESCO, 1972). Her ne türde olursa olsun, somut kültürel miras algılanabilen, dokunulabilen kültür ürünleridir.

Somut olmayan kültürel miras, yaşanmışlıklarla biçimlenmiş, kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Turan'a göre (1990, s. 13) somut olmayan kültürel miras, toplumun kültür yapısını belirleyen yaşadığı toplumun dokusudur. Somut olmayan kültürel miras, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde genel olarak şöyle sınıflanmıştır:

- Sözlü gelenekler ve anlatımlar,
- Gösteri sanatları,
- Toplumsal uygulamalar,
- El sanatları geleneği (UNESCO, 2003, s.2).

Kültürel Mirasın Önemi

20. yüzyıl boyunca kültürel miras pek çok açıdan büyük bir değişim sürecine girmiş, tanımı ve kapsamı daha geniş kapsamlı ele alınmıştır. Bu durumun temel nedenleri arasında;

- Ortak değerler anlayışına odaklı ulus devlet yapılanması,
- Kentsel dönüşüm,
- Koruma yaklaşımlarında meydana gelen değişiklikler,
- Kültürel mirasın ekonomik bir değer olarak görülmesi yer alabilir (Aksoy ve Ünsal, 2012).

Kültürel miras yönetimi arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, kent planlaması, sosyoloji, ekonomi, hukuk, işletme ve turizm gibi birbirinden farklı çalışma alanının konusu haline gelmiştir.

Kültürel miras ürünlerine yönelik bakış açısını da zenginleştiren bu durum, kültürel mirası anıtsal, tarihi ve sanatsal yapılarla sınırlı gören anlayışın sivil kültürel mirası da kapsayacak şekilde zenginleşmesine neden olmuştur. Şehirleşmenin yanı sıra kültürel gelişme politikalarının bir alan yönetimi anlayışıyla ele alınması da kültürel mirası koruma yaklaşımlarının değişmesine ve gelişmesine neden olmuştur (Aksoy ve Enlil, 2012, s.3- 6).

Kültürel miras toplumların geçmişini yansıttığı için önemlidir. Ancak geçmişin hangi ürünleri bugüne ve geleceğe taşınacak? Gerek toplumsal gerekse evrensel düzeyde nasıl bir geçmişi “miras” sayıp sahipleneceğiz? Geçmişin tıpkı bugün gibi karmaşık ve çelişkili olaylarını yansıtan ürünler toplumsal kimlik değeri taşıyacak kadar değerli görülmeli mi? Bu noktada toplumun ortak hafızasını oluşturacak ürünlerin neye ve kime göre seçileceği; öncelikler ve miras ürünlerine atfedilen değer, kültürel mirası tespit eden/edecek yetkililerin objektif bakış açısı gibi ölçütler dikkate alınmalıdır (Aksoy ve Enlil, 2012, s. 8).

Kültürel miras yönetimi, kültürel miras ürünlerinin koruma, sunum, erişim ve kullanım gibi süreçlerinin sistematik bir

biçimde gerçekleşmesine ilişkin çalışmaları kapsar. Bu çalışmalar fiziksel ürünler boyutunda ve geleneksel koruma yaklaşımıyla düşünüldüğünde, tarihi değeri ya da özel anlamı olan kültürel miras ürünlerinin kurtarılması ve yıkımdan kaçınılarak korunmaya alınmasına yönelik işlemleri kapsarken, günümüz teknolojilerinin etkisiyle farklı boyutlar kazanmıştır. Teknolojinin kültürel miras ürünleri üzerindeki en büyük etkilerinden biri bu ürünlerin dijitalleştirilmesine ilişkin faaliyetlerle ortaya çıkmıştır. Dijitalleştirme, analog ortamda bulunan materyallerin dijital kamera ya da tarayıcı aracılığıyla sayısal ortama aktarılmasına yönelik işlemleri kapsar. Gerek fiziksel, gerekse dijital erişimle ilgili tüm süreçlerde ülkelerin kültür politikaları başta olmak üzere, kültürel miras ürünlerine ilişkin yasal düzenlemeleri belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Kültürel miras yönetimine ilişkin düzenlemeler ICOMOS, UNESCO gibi uluslararası kuruluşlar tarafından yapıldığı gibi, merkezi ve yerel yönetimler, planlama otoriteleri ve ilgili topluluklar tarafından da gerçekleştirilebilir (Aksoy ve Enlil, 2012, s. 10). Türkiye’de kültürel miras yönetimiyle ilgili uygulamaları biçimlendiren 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun amacı “Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmek” şeklinde belirlenmiştir (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983). Kanunda 2004 yılında 5226 sayılı yasa ile birtakım değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişikliklerin ve getirilen yeni kurumsal yapılanmaların temel hedeflerinden biri “etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak”tır. Kültür ve tabiat varlıklarını korumaya ilişkin 660 sayılı ilke kararının 2001 yılında yapılan son güncellemesiyle "Uygulamanın Denetlenmesi" bölümü aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir. Bu çerçevede “Koruma kurullarınca onaylanan her ölçek ve nitelikteki plan ve projelerin uygulamada uzmanlarınca denetlenmesi gerektiğine, bu anlamda, imar ve koruma mevzuatında, belediyelere ve valiliklere verilen denetim yükümlülüğünün yanı sıra, uygulamanın müellif mimar tarafından denetiminin de yasal ve mesleki bir sorumluluk olduğuna....” vurgu

yapılmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı 680 Sayılı İlke Kararı, 2015).

Belediyelerde Kültürel Miras Yönetimi

Kültürel miras yönetimi; kültürel miras ürünleriyle ilgili koruma, sunum, erişim ve kullanım gibi süreçlerinin sistematik bir biçimde gerçekleşmesine ilişkin çalışmaları kapsar. Türkiye’de uzun yıllar yerel yönetimlerin görevleri merkezi yönetimlerce kararları uygulamakla sınırlı kalmıştır. Buna bağlı olarak yerel yönetimler uzun süre koruma yaklaşımını benimseyememişlerdir. Kültürel mirasın korunmasıyla ilgili temel yasal düzenleme olan “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” koruma konusunda belediyelerin ve valiliklerin görev ve sorumluluklarını artıran ek maddelerle 27.07.2004 tarihinde 5226 sayılı yasayla gözden geçirilmiştir (Dinçer, 2012, s. 76). Bu kapsamda yasayla:

- Kültürel miras ürünlerinin bakım ve onarımlarına yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluğunda mali kaynak yaratılması,
- Sit alanlarında uygulama ve denetimden sorumlu olan büroların (KUDEB) kurulması,
- KUDEB’lerde sanat tarihi, mimarlık, şehir planlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanların görev alacağı,
- İl Özel İdareleri bünyesinde, kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak proje büroları ve sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek eğitim birimleri kurulması
- Kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla yapılan çalışmalarda kullanılmak koşuluyla "Taşınmaz kültür varlıklarının onarımına yardım sağlanması ve katkı payı" başlığı altında her ilde Emlak Vergisi Kanunu uyarınca belediyesince toplanan emlak vergilerinin %10’u il özel idarelerine aktararak, belediyelerin ve il özel idarelerinin kendileri tarafından, valilerin denetiminde kullanılabilir hale getirilmiştir (Dinçer, 2012, s. 76).

İş akışı değerlendirildiğinde ideal süreçte kültürel miras niteliği taşıyan alanlar ya da ürünlerle ilgili bir plan yapmak yönetim sürecinin ilk basamağını oluşturur. Yönetim planı belirli bir hedefe ulaşmak için yapılmakta ve planın yapım

sürecinde paydaşların katılımı, eğitim, envanterleme gibi faaliyetler, alana ilişkin bilginin kullanılabilir hale gelmesi, benimsenmesi ve paydaşların, planı uygulamak üzere hemfikir olmaları mümkün olmaktadır. Yönetim Planı paydaşların belirlenmesi, katılımları, bilginin toplanması, bilginin paylaşımı, hedeflerin birlikte belirlenmesi gibi tamamen katılımcı yöntemlerle ilerleyen bir süreçtir. Bu sürecin sonunda ortaya çıkan doküman tüm kullanıcılar için bir yol haritası işlevi görür (Aksoy ve Enlil, 2012, s. 14-15).

Planlamanın ardından, kültürel miras varlığının önemi ve korunmasını gerektiren nedenlerin belirtildiği değerlendirilme aşaması gelir. Bir sonraki aşama kültürel miras varlığı ile ilgili sorunlar, tehditler, sınırlamalar ve fırsatların belirlenmesi ile ilgilidir. Mevcut ya da olası sorunların tespit edilmesi ileriye dönük problemlerin engellenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda “sorun, tehdit ve fırsatların belirlenmesi” aşaması büyük öne arz etmektedir. Kültürel miras varlığı ya da alanına ilişkin uzun vadeli hedeflerin belirlenmesi, işlemlerin gerçekleştirilmesinde kullanılacak bütçenin planlanması, personel nitelik ve niceliğinin belirlenmesi yönetim sürecinin diğer aşamalarıdır. Bir sonraki işlem, kültürel miras varlıklarının korunması, sunumu ve erişimiyle ilgili yol ve yöntemlerin belirlenmesine yöneliktir. Bu kapsamda, miras ürünlerinin fiziksel ve dijital erişim ve korunmalarına ilişkin sürecin detaylarıyla tanımlanması büyük önem taşımaktadır. Planın uygulamaya geçirilmesi ve kültürel miras ürünlerine yönelik olarak gerçekleştirilen tüm eylemlerin değerlendirilmesi ile yönetim işlemleri tamamlanmış olur.

Üsküdar Belediyesi’nde Kültürel Miras Yönetimi Üzerine Yapılan Araştırma

Üsküdar, kültürel mirasının zenginliği sayesinde zaman içinde kendine özgü bir yapı oluşturmuştur. Kültürel şehir görünümlü bu yapısı, Üsküdar’ı kimi zaman, hattatlar şehri, kimi zaman şairler şehri olarak nitelendirmiştir. Belediye kültür merkezleri, günümüzde bu yoğun kültürel birikimin en verimli biçimde yansıtıldığı yerlerdir (Üsküdar Belediyesi, 2016).

Araştırmanın Yöntemi

Üsküdar Belediyesi’nde kültürel miras yönetimini ortaya koymak amacıyla yapılan araştırma nitel yönetime dayalı

olarak gerçekleştirilmiştir. Nitel yöntem, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Nitel araştırma yönteminde yaygın olarak kullanılan veri toplama tekniklerinden biri görüşmedir. Görüşme, ; önceden hazırlanmış soruları sorduğu ve karşısındaki kişinin sorulara yanıtlar verdiği amaçlı bir söyleşi, kısaca sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir (Kuş, 2003, s. 50). Üsküdar Belediyesi'nde kültürel miras varlıklarının yönetimiyle ilgili her süreç İmar ve Şehircilik Müdürlüğü bünyesindeki KUDEB (Koruma, Uygulama ve Denetim Bürosu) şefliği tarafından yürütülmektedir. Buna dayalı olarak, araştırmanın kapsamı KUDEB şefliği ile sınırlı tutulmuştur. Araştırma verileri, KUDEB şefi ile yapılan görüşme sonucunda elde edilmiştir.

Bulgular

KUDEB'in Görevi: Görüşmeci, kültürel Miras varlıklarıyla ilgili her türlü işin temel olarak yürütüldüğü İmar ve Şehircilik Müdürlüğü bünyesindeki KUDEB'in (Koruma, Uygulama ve Denetim Bürosu) faaliyetleri «ayakta olmayan yapıların ihyası» şeklinde özetlemektedir.

Kültürel varlıkların tespiti: Önceden yapılmış tescil işlemleri neticesinde oluşan listelerden ediniliyor. Tescil işlemleri 2683 Sayılı Kanunda geçen Kültürel Miras varlığı tanımı temel alınarak yapılıyor. Liste belirli aralıklarla yenilenmektedir (1992, 1996 gibi).

- Daha önce kültür varlığı olarak tescillenen bir yapı daha sonra listeden çıkarılabiliyor. Tescil işlemini kimin yaptığına göre bu kararlar değişebilmektedir.

Belediyeye tescilli 648 sivil/özel, 505 anıtsal eser bulunmaktadır. Mihrimah Sultan Külliyesi Medresesi, Veli Paşa Konağı, Hacı Selim Ağa Kütüphanesi ve Haziresi gibi serlerin yanı sıra çok sayıda bahçeli ahşap ev, çeşme, camii, medrese, türbe ve tekke kültürel miras niteliği taşıyan ürünler arasındadır.

Üsküdar Belediyesi KUDEB Şefliği eski yapıların projelendirilerek yeniden yapılması sürecini yönetiyor. Projelendirme işinde daha önce İl Özel İdaresi şimdise Valilik tarafından %50 oranında maddi destek sağlamaktadır.

Proje o işe talip olanlar arasında ihale yapılarak belirlenmekte ve bu süreç üç aşamadan oluşmaktadır:

1. Röleve; ölçüm projesi olarak geçiyor. İhyasına karar verilen kültürel varlığın yeniden yapılması için teklif veren firmalar arasında ihale usulü projelendirme yapılıyor.
2. Restitüsyon İşlemi: Bu işlem ihyası düşünülen kültürel varlık hakkında tarihsel araştırma sürecidir. Kültürel varlığın ilk yapıldığı halinin resmedilmesi, ve dönemsel araştırmalar yapılması,
 - “Kültür Bakanlığının bölgelere ayırdığı 6 No’lu Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü bu konuda yetkili birim.
 - Üsküdar, Şile, Beykoz bölgelerini kapsayan bu kurul heyetinde on yıllık Restoratör Mimar bulunmak zorunda. Ayrıca heyette hukukçu, sanat tarihçisi, arkeolog, mimar ve ilgili belediyeden bir temsilci bulunuyor. Kütüphaneler, İl Özel İdaresi arşivleri araştırılarak, fotoğraflar ve yazılı bilgi ışığında dönemsel araştırma yaparak kültürel varlığın hangi bileşenlerden oluştuğu, nasıl olduğu konusunda araştırma yapılıyor.
 - Örneğin Üsküdar Ahmediye Mahallesi İskender Baba tekkesi projesi yapılıyor. Dönemsel araştırmada var olduğu bilgisine ulaşıp herhangi bir görsel malzeme bulunmadığı takdirde Kurulda bulunan mimarlar tarafından kültür varlığının nasıl olacağı hakkında karar verilecek.» (Görüşmeci)
3. Restorasyon süreci: «Uygulama süreci olarak da görülebilir. Bu sürecin gerekliliği yönetmeliklerle sabit. 660 Sayılı İlke Kararı uyarınca çizilen proje şartlara uygun hale getiriliyor. İlke kararında yalnızca iç planlarda değişikliğe izin veriliyor.
 - Cephe, kat değişimi gibi değişiklikler yapılamıyor. Saçak kotu, çatı formu, cephe formu çok önemli olduğu için bunlara dokunulmuyor. Proje diğer yasalara uygun hale getiriliyor.»
 - Belediye Fen İşleri Müdürlüğü tarafından mevcut kültür varlığına ait projenin İmar mevzuatına uygunluğu denetleniyor. Uygulama sürecinde yine Valilik tarafından %70 maddi destek sağlanıyor.
 - İşletme: Restorasyonu tamamlanan kültür varlığı belli bir süreyle özel vakıflara kiralanabiliyor.

Şu anda Üsküdar Belediyesinin işlettiği herhangi bir kültür varlığı mevcut değil. Kiralanırken sözleşmeye kullanımdan kaynaklı deformasyon konusunda herhangi bir madde eklenmiş değil. Geleceğe yönelik stratejik bir planlama da yapılmıyor.

- Üsküdar sınırları içerisinde ayakta kalan kültür varlıklarının ihyasını ise Vakıflar Müdürlüğü kendisi yapıyor. Belediye bunlara müdahale edemiyor. «Örneğin son zamanlarda Yeni Camii, Mihrimah Sultan Camii ve Ayazma Camii'nin restorasyon işlemleri Vakıflar Müdürlüğü tarafından yapılıyor. Tanıtım çalışmaları ise sadece Basın Yayın Müdürlüğü'nün yürüttüğü programlar çerçevesinde açılış yapmakla sınırlı. Kültür varlığı özel vakıflara kiralandığı için tanıtımı belediye tarafından yapılamıyor.»
- Koruma Planı: Üsküdar Belediyesi sınırlarında yeniden ihyası yapılan Kültür Varlıklarının ileriki nesillere aktarılması göz önünde bulundurularak yapılmış herhangi bir Stratejik Plan bulunmuyor.
- Teknolojiden Yararlanma: Koruma ve erişimle ilgili yapılmış ya da yapılması düşünülen herhangi bir dijitalleştirme çalışması bulunmuyor.
- Anlaşılabilir Dokümantasyon: Üsküdar'da mevcut kültürel mirasın haritalandırılmış gösterimi yapılmış fakat bu harita dijital ortamda değil...

Sonuç ve Öneriler

4. Üsküdar Belediyesi sadece vakıflara ait kültür varlıklarının projelendirme işlemini yapabiliyor. Özel Üsküdar Belediyesi sadece vakıflara ait kültür varlıklarının projelendirme işlemini yapabiliyor. Özel şahsa ait kültür varlıkları Belediye kapsamında değil.
5. Şahıs başvurularında yalnızca restorasyon sürecini Belediye denetliyor. Belediye tarafından yeniden inşaatı tamamlanan kültür varlıkları özel vakıflara kiralanırken sözleşmeler Emlak İstimlak Müdürlüğü tarafından hazırlanıyor.
6. KUDEB'in herhangi bir madde koyma veya sözleşmeyi yapma uygulaması yok. Bu da kiralanen kültür varlığının kullanım kaynaklı deformasyon gerçeğini engelleyici herhangi bir tedbir alınmadığını gösteriyor.

7. KUDEB en son 2010 yılında denetlenmiş. Bu durum KUDEB'e ve dolayısıyla denetime verilen önemin azaldığını göstermektedir. Kurumsal ciddiyetin de dolaylı olarak azalmasına neden olabilecek bu durum, işleyiş açısından oldukça büyük riskleri beraberinde getirebilir. Konuya ilişkin hassasiyetin gösterilmesi ve denetim mekanizmalarının yeniden işler hale getirilmesi çözüm sağlayıcı olabilir.
8. Siyasi nedenlerden ötürü projeler ehil firmalara verilmediği için sosyal medyada çokça gördüğümüz aslına uygun olmayan yapılar ortaya çıkmıştır. Bu tür sorunların ortaya çıkması, sürece dahil olan her kurum ya da birimin saygınlığını azaltabilir. Objektif değerlendirmelerin ve toplumsal faydanın esas alındığı yaklaşımlarla sorunun üstesinden gelinebileceği düşünülmektedir.
9. Restorasyon sürecinde kurulda mutlaka Restoratör mimarı olmalı, koruma kurulunda bulunan üyelerin üç aylık bir eğitimden sonra bu kurulda çalışabileceğine dair sertifika almalarıyla ilgili düzenleme gözden geçirilmelidir.

Kaynakça

- Aksoy, A. ve Enlil, Z. (2012). Kültürel miras yönetiminde çağdaş yaklaşımlar. Asu Aksoy ve Deniz Ünsal (Editör). *Kültürel miras yönetimi* içinde (s. 3-28). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aksoy, A. ve Ünsal, D. (2012). *Kültürel miras yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Basat, E.M. (2013). *Somut ve somut olmayan kültürel mirası birlikte koruyabilmek*. 13 Nisan 2016 tarihinde <http://www.millifolklor.com/tr/sayfalar/100/06-.pdf> adresinden erişildi.
- Dinçer, İ. (2012). Türkiye'de kültürel miras politikaları ve uygulama araçları. Asu Aksoy ve Deniz Ünsal (Editör). *Kültürel miras yönetimi* içinde (s. 67-90). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- İşçi, M. (2000). *Sosyal yaşam ve sosyal değişme*. İstanbul: Der Yayınları.
- Kuş, E. (2003). *Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri nitel mi, nicel mi?* Ankara: Anı Yayıncılık.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı 680 Sayılı İlke Kararı. (2015) 15 Nisan 2016 tarihinde <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,13927/680-nolu-ilke-karari13012015-tarih-ve-373-sayili-ilke-k.html> adresinden erişildi.
- Özdemir, M. Z. (2005). Türkiye’de kültürel mirasın korunmasına kısa bir bakış. *TMMOB Planlama Dergisi*, 1, 20-25.
- Şahin, İ.D. (2010). *Yerel kültür mirasının dijitalleştirilmesi ve halk kütüphaneleri: Yalova örneği*. Yayınlanmamış bilim uzmanlığı tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tonta, Y. (2014). *Kültürel mirasın geleceği*. 15 Nisan 2016 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-kulturel-mirasin-gelecegi-20-ocak-2015.pdf> adresinden erişildi.
- Turan, Ş. (1990). *Kültür tarihi*. Ankara: Bilgi Yayınları.
- UNESCO. (1972). *Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage*. 22 Şubat 2016 tarihinde <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf> adresinden erişildi.
- UNESCO. (2003). 17 Mart 2016 tarihinde <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00009-TR-PDF.pdf> adresinden erişildi.
- Üsküdar Belediyesi. (2016). 25 Mayıs 2016 tarihinde <https://www.uskudar.bel.tr/tr/main/pages/kiz-kulesi/35> adresinden erişildi.
- Yılmaz, B. (2006). Avrupa Birliği sürecinde Türk halk kütüphaneleri: nicel bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, 20 (1), 61-84.

Bilgi ve Belge Yönetimi Alan Yazınında Yerel Yönetimler ve Bilgi Hizmetleri: Bir Tema Analizi

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Akkaya

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye, mehmetaliakkaya@karatekin.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Kasım Binici

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye, kbinici@karatekin.edu.tr

Araş. Gör. Zarife Yıldırım

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye, zarifeyildirim@karatekin.edu.tr

Öz

Bilgi çağı ile birlikte insanoğlunun deneyimlediği son toplumsal evrim olan bilgi toplumu, bireyler kadar kurum ve organizasyonları da başkalaştırmıştır. Bu değişim yenilenme çarkına dâhil olan organizasyonlardan biri de söz konusu değişimi ve yenilenmeyi yerellik özelliği çerçevesinde içselleştirmeye çalışan belediyelerdir. Yerel yönetimler günümüzde vatandaşlarının toplumsal yaşama ilişkin gereksinimlerini gidermenin yanı sıra olanaklar ölçüsünde kent sakinlerine bilgi hizmeti vermeyi de amaçlamaktadırlar. Hatta, seçmenine bilgi hizmeti vermek belediyelerin asli vazifelerinden biri haline gelmiştir. Vatandaşa bilgi hizmeti sunmanın aracı olarak ise kütüphaneler, arşivle ve müzelerden yararlanırlar. Bu hizmet çeşitliliği aynı zamanda bilginin anlam ve önemini de zenginleştirmektedir. Bu çalışmada bilgi ve belge yönetimi alan yazınında belediyelerin bilgi hizmetlerinin hangi yönleriyle ve yoğunlukta ele alındığının ve bu ele alışın daha çok alanımızın temel kavramlarından hangileri ile birlikte kullanıldığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Kavramlar üzerinden yapılan analizin kapsamını alan dergileri, sempozyum ve anı kitaplarında yayınlanmış hakemli yazıların başlık, varsa öz ve anahtar kelimelerinin verildiği bölümler oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin işlenmesinde metin madenciliği tekniği, bilgi çıkarmada kelime birlikteliği ve ağ analizi yöntemi, haritalama işlemi ise metin görselleştirme teknikleri kullanılmıştır. Çalışmada yürütülen analizler sonunda yerel yönetim eliyle yürütülen bilgi

bizmetlerine ilişkin literatürün henüz çok yeni olduğunu, sınırlı sayıda araştırmacılar dışında konunun genellikle tek bir bilimsel çalışma ile ele alındığı ve belediyelerin bilgi hizmeti sayısı ve çeşitliliğinin artmasına paralel olarak bu alanda kaleme alınan araştırmaların sayısının da arttığı gözlenmiştir. Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Sempozyumuna katılan bildirilerin özetleri göstermiştir ki konuyu farklı yönleri ve geniş katılımcı düzeyi ile ele alan bilimsel etkinlikler, alan yazınınu ivmelendirecek en önemli organizasyonlardır.

Anahtar Kelimeler: *Bilgi hizmeti, yerel yönetimler, metin madenciliği, kelime birlikteliği, görselleştirme.*

Giriş

Demokrasinin seçen ve seçilen bakımından yerel katılımlı yönetim biçimi olan belediyelerin asli vazifesi vatandaşlarına söz konusu yerellik çerçevesinde hizmet sunmaktır. Disiplinler üstü bir anlam ve derinliği olan bilgi kavramı üzerine inşa edilen arşiv ve kütüphane hizmetlerinin de bilginin bu anlam ve derinliği ile örtüşmesi beklenir. Ancak, bilginin ve bilgi hizmetlerinin yerel sosyal ve idari yapılanmalar dikkate alınarak düzenlenmesi ve kullanıma sunulması günümüzde bilginin değerini ve önemini arttıran temel uygulama biçimlerindedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde bilginin kullanıma sunulmasında yerel olana gösterilen/gösterilmesi gereken özen bilgi hizmetleri ile belediyeciliği aynı paydada birleştirmektedir. Yaşanan etkileşimin bir sonucu olarak da bilgi hizmetleri belediyelerin asli vazifeleri arasında sayılmaktadır.

Belediyelerin yürütücülüğündeki yerel bilgi hizmetlerinin kapsamı, yapılandırılması ve yürütülmesine ilişkin incelemelere, araştırmalara, eleştirilere ve önerilere yönelik akademik çalışmaların ve görüşlerin muhatabı bilgi ve belge yöneticileridir. Bilgi ve Belge Yönetimi yazınında konunun hangi yaklaşımlarla ve yönleriyle ele alındığını belirlemek için kapsamlı bir kavramsal ele alış analizi kaçınılmazdır. Bu analiz; ülkemizde belediyeler düzeyinde bilgi hizmetlerinin, alanın paydaşları tarafından hangi boyutlarıyla ele alındığını anlama ve olası tartışılması gereken konuları saptamada yol gösterici politikalar ve stratejiler için bir durum tespiti ve yol haritası olarak kabul edilebilir.

Bu doğrultuda, yerel bilgi hizmetlerinin günümüze kadar Bilgi ve Belge Yönetimi literatüründe hangi boyutlarıyla ele alındığını, hangi yaklaşımlarla değerlendirildiğini ve tartışıldığını tespit etmek bu çalışmanın birincil amacını oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak, bilgi hizmetlerinin yerel düzeyde tartışılmayan boyutlarını irdelemek de çalışmanın ikincil amacı olarak belirlenmiştir.

Çalışmada alan yazıların kapsamına ilişkin aşağıdaki soruların cevabı aranmaya çalışılmıştır;

- Yerel düzeyde bilgi hizmetleri hangi boyutlarda ele alınmıştır?
- Yerel düzeyde bilgi hizmetleri temasında bir değişim var mıdır?
- Konuyu temsil eden kavramların değerinde yıllara göre nasıl bir değişim olmuştur?
- Konuyu temsil eden kelimelerin benzerliği, sıklığı, yoğunluğu ve yıllara göre değeri açısından nasıl bir görsel oluşturmaktadır?

Araştırmanın kapsamı; Türkiye'deki Bilgi ve Belge Yönetimi alan yazılarını oluşturan bildiri, armağan, toplantı ve anı kitaplarında yayımlanan yazılar ile Türk Kütüphaneciliği ve Bilgi Dünyası dergilerinde yer alan çalışmalardır. Yayınların başlık, varsa öz ve anahtar kelimelerine odaklanılarak çalışma kapsamında belirlenen soruların yanıtları aranmaya çalışılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında çalışma kapsamında belirlenen kaynaklarda yer alan konu ile ilgili yayınlardan yararlanılmıştır. Verilerin işlenmesinde metin madenciliği tekniği, bilgi çıkarmada kelime birlikteliği ve ağ analizi yöntemi, haritalama işleminde ise metin görselleştirme teknikleri kullanılmıştır. Uygulanan bu karma yöntem ile yerel düzeyde bilgi hizmetlerinin alan yazılarında tematik yapısı irdelenmiş, yıllara göre tema ve terimlerdeki değişim izlenmiştir.

Çalışmanın sonunda; Türkçe alan yazılarında yıl faktörü de dikkate alınarak bilgi hizmetlerinin işleniş tematik bir yapıda görselleştirilerek özetlenmiş ve bu sayede alan yazılarında konunun hangi kapsam ve yönleriyle ele alındığı ortaya konmuştur. Elde edilen sonuçlar hem belediyelerin yerel bilgi hizmetleri ile ilgili olası tartışılması gereken konulara ışık tutacak, hem de konuya ilişkin politika ve strateji

oluşturma aşamalarında karar verici ve kanaat önderi konumunda olan yöneticiler için sürecin başarısını etkileyecek veri oluşturacaktır.

Tema analizi

Tema analizi kullanılarak belli bir disiplin, alan, konu, kaynak veya dergideki yayınların-literatürün temel motiflerini ortaya çıkarmak mümkündür. Teknolojinin geliştirdiği yenilikler ile bilginin görselleştirilme işlemi çok daha kolay ve anlaşılır olmaktadır. Görselleştirme ile desteklenecek bir tema analizinde konu boyutunun çizilmesi, ana konunun açıklanması, yorumlanması ve değerlendirilmesinde büyük kolaylıklar sağlayacağı gibi, daha net veriler elde edilecektir. Sadece araştırmacı için değil okuyucu için de görselleştirme avantaj sağlayacaktır. Ayrıca verilerin görselleştirildiği bir çalışmada araştırmacının sübjektif yaklaşım sergilediği durumlarda, aynı görsel okuyucu için daha objektif bir bakış açısı sunabilecektir. Daha başka bir ifade ile araştırmada elde edilen görseller objektif bir veri sunar iken, yazarın değerlendirmeleri sübjektif olabilmektedir.

Tema analizine yıl faktörü de dâhil edilerek yapılacak incelemelerde bir taraftan da yönelim analizi gerçekleştirilmiş olur. Alan yazılarının içerik analizinde bu iki yaklaşımı birbirlerini tamamlayan unsurlar olarak ele alabiliriz. Literatürdeki ana motiflerin tespitinde ve yönelimlerin keşfinde tercih edilen bu yaklaşımlarda kullanılan yöntemlerin çok boyutlu ve çeşitli olduğunu söylemek mümkündür. Bir alan literatürü veya sınırlandırılmış bir konuda tema ve yönelimleri çıkarma yöntemlerini kabaca üç başlık altında toplayıp değerlendirebiliriz.

Sınıfsal-şematik yaklaşım: İncelenecek literatür veya konu dermesinin daha önce tanımlanmış bir şema veya sınıflama sistemine dayalı olarak taksim edilmesidir. Burada her yayın sadece bir başlık veya madde altında değerlendirilmektedir. Jarvelin ve Vakkari (1990, 1993) tarafından oluşturulan Kütüphane ve bilgi bilimi konularını gösteren sınıflama şeması bu konuya örnek gösterilebilir. Bu şemayı referans olarak kütüphane ve bilgi bilimi alanında yapılan içerik analizi çalışmalarını görmek mümkündür. Örneğin birçok çalışmada kütüphane ve bilgi bilimi dergilerindeki makaleler sınıflandırılırken bu konu şeması referans alınmıştır (Hider

ve Pymm, 2008; Rochester ve Vakkari, 2003; Tuomaala, Järvelin ve Vakkari, 2014). Benzer şekilde Tonta (2002) Türk Kütüphaneciliği dergisi yayınları üzerinde yaptığı bibliyometrik çalışmada yayınların konu dağılımını aynı şemayı kullanarak gerçekleştirmiştir. Yine Kayaoğlu (2009) bu şemayı referans olarak lisansüstü tezlerinde araştırma eğilimlerini bulmaya çalışmıştır.

Bibliyometrik yaklaşım: Bibliyometrik yaklaşım ile belli bir sahadaki literatürün konusal boyutunu ve gelişimini izlemek mümkündür. Özellikle bibliyometrik analizin bir önemli dalı olan ve entelektüel yapıyı keşfetmede kullanılan kelime birliktelik yöntemi içerik analizine örnek oluşturmaktadır. Ağ analizinin de yaygın uygulandığı bu yaklaşımda görselleştirme işlemi ön plana çıkmaktadır. Kütüphane ve bilgi bilimi alan çalışmalarında da kullanıldığı (Bosanac, Matešić ve Tolić, 2009) görülen bu yöntem daha çok anahtar kelimelerin yayınlara tanımlı olduğu durumlarda kullanımı daha kolay olmaktadır.

Metinsel yaklaşım: Metinsel yaklaşımda ham metin dermeleri üzerinde işlem yapılmaktadır. Bu gün sanal ortamdaki bilginin büyük bir oranı sınıflandırılmamış ve nitelendirilmemiş bir yapıda bulunmaktadır. Yapılandırılmamış bu metin verilerinin yani nitel verilerin yapısal hale getirilerek, nicel formata dönüştürülmesi; ardından özetleme, kümeleme ve sınıflama işlemlerinin gerçekleştirilmesi günümüz bilgisayar teknolojisi yardımıyla işlenebilmektedir. Yapılan bu işlemlere metin madenciliği denilmektedir. Metin madenciliği yönteminde veriler yapısal formata dönüştürüldükten sonra görselleştirme teknikleri, ağ analizi teknikleri kullanılabilir. Bilimsel yayınlar metin madenciliği yöntemiyle işlendikten sonra tanımlanan anahtar kelimeler aracılığıyla bibliyometrik yaklaşımda değinilen kelime birliktelik yöntemine altyapı oluşturur. Yani yayınlara anahtar kelimelerin tanımlı olmadığı durumlarda metin madenciliği yöntemi ile anahtar kelimeler tespit edildikten sonra kelime birliktelik analizinin uygulanabilirliği mümkün olabilmektedir. Kütüphane ve bilgi biliminde metin madenciliği ve kelime birlikteliği analizini birlikte kullanan çalışmaları görmek mümkündür (Binici, 2016; Glenisson, Glänzel, Janssens ve Moor, 2005; Janssens, Leta, Glänzel ve De Moor, 2006; Ravikumar, Agrahari ve Singh, 2015).

Yürütülen bu çalışmada ele aldığımız bilgi ve belge yönetimi alan literatüründe belediyelerin şehir, kent veya yerel yönetim ile ilişkili olarak arşiv ve kütüphane hizmetleri konusundaki literatür farklı kanallarda ve dağınık bir yapıda oluşmaktadır. Yayınların anahtar kelimeleri ya tanımlanmış veya tanımlananların sıklıkları değerlendirme için yeterli veri oluşturulmamaktadır. Diğer taraftan konu ile ilgili oluşturulmuş bir sınıflama şeması maalesef mevcut değildir. Bu nedenle eldeki literatürün başlık ve öz alanlarındaki metin verilerinden faydalanarak bir inceleme yapılması daha doğru bir yaklaşım olacağı düşünülmüştür.

Yöntem

Çalışmada bilgi ve belge yönetimi alan literatüründe belediyelerin şehir, kent veya yerel yönetim ile ilişkili olarak arşiv ve kütüphane hizmetleri açısından tematik yapısı sorgulanmak istenmiştir. ¹ Çalışma verileri toplanırken konu ile ilgili üç bileşenden oluşan veri kümeleri oluşturulmuştur. Birinci bileşen üçüncü basımına hazırlığı yapılan Anahtar 1 ve 2'nin (Odabaş ve Polat, 2009; Polat ve Odabaş, 2005) dizinlerinden yararlanılarak meydana getirilmiştir. İkinci bileşen Türk kütüphaneciliği ² ve Bilgi Dünyası ³ dergilerini içeren yayınlardan, üçüncü bileşen ise “Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu (BKAHS)” (Yılmaz, Çakmak ve Eroğlu, 2016) kapsamında sunulan bildirilerden teşkil edilmiştir. Bu her üç bileşenden derlenen veriler birleştirilerek toplamda 4.779 yayının künyesinden oluşan bir veri tabanı oluşturulmuştur. Veri tabanında *başlık, kaynak, özet ve anahtar* kelime alanlarında “şehir”, “kent”, “belediye” ve “yerel” kelimelerinden oluşan bir sorgu ile 201 yayının künyesine erişim sağlanmıştır. Künyeler üzerinde yapılan kontroller neticesinde, 138 künye araştırma konusu ile ilgili bulunmuştur. Yapılan tüm analizler bu yayın künyeleri üzerinden yürütülmüştür.

Veri işleme ve bilgi çıkarma aşamasında metin madenciliği ve bibliyometrinin bir önemli çalışma alanı olan kelime birlikteliği yöntemi kullanılmıştır. Kavramlar arasındaki ilişkiyi

¹ Çalışmada metin madenciliği, ağ analizi, kelime birlikteliği ve görselleştirmeden oluşan karma bir yöntem uygulanmıştır. Bu yöntemlerin ayrı ayrı teknikleri ve alt konuları vardır. Çalışmanın sınırlılıkları da düşünülerek, çok ayrıntılı bir uygulama sürecini içeren söz konusu tekniklerin kapsamlı anlatımına burada yer verilmemiştir. Uygulanan tekniklerin sadece başlıkların verilmesi uygun görülmüştür. Konu hakkında detaylı bilgi için bakınız Binici, K. (2016). *Kütüphane ve Bilgi Bilimi Çalışmalarında Dönemsel Konu Analizi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

² <http://www.tk.org.tr/index.php/TK>

³ <http://bd.org.tr/index.php/bd>

irdelemek için ise ağ analizi yöntemine başvurulmuş ve elde edilen bulgular görselleştirme ön planda tutularak yorumlanmaya çalışılmıştır.

Metin yapılarında bir bütünlük sağlanması için ilkin tüm metin küçük harf düzenine dönüştürülmüştür. Ardından metinde noktalama işaretleri kaldırılmış ve metin analizinde pek anlam ifade etmeyen etkisiz kelimeler (ve, ile, bu, için, de, da, en, iyi, her...) ayıklanmıştır. Daha sonra Türkçe metinler içinde gövdeleme işlemi gerçekleştiren *Snowball Stemmer* algoritması çalıştırılmıştır. Algoritma bazı kelimeler için çok katı bir yalınlaştırma işlemi gerçekleştirdiği için metin analizini zorlaştırmaktadır. Metin ön işleme aşamasında tespit edilen bu durum için bazı kelimelerin (bazı şehir adları, kent, insan, kültür vb.) yalınlaştırmasını önleyecek işlemler uygulamaya konulmuştur.

Yalınlaştırma işleminden sonra sözlük yardımı ile metin işaretleme işlemi gerçekleştirilmiştir. Sözlük maddeleri belirlenirken, oluşturulan veri tabanındaki tüm anahtar kelimeler (2380) girdi olarak kabul edilmiştir. Metin ve sözlük girdilerinde doğru örtüşmeyi sağlayabilmek için yukarıda anlatılan ve metin dermesine uygulanan *metin madenciliği* yönteminin aynısı sözlük listesine de uygulanmıştır. İşaretleme işleminden sonra, metin kelime/terim bazında parçalara ayrıştırılarak listeler oluşturulmuştur. Yapılan kelime çıkarma işleminin doğruluğunu kontrol etmek için işaretlenen ve işaretlenmeyen terimler/kelimeler liste biçiminde ayrıştırılmıştır. Yapılan kontrollerde işaretlenmeyen kelimelerden Doküman Frekansı (DF) ⁴ makul seviyede olan bazı kavramlar analiz için uygun bulunarak sözlük listesine dâhil edilmiştir. Ayrıca metinden 2'li, 3'lü ve 4'lü n-gramlar (çoklu kelime) oluşturularak işaretlenen kelimeler listesi ile karşılaştırılmıştır. Yine burada yapılan kontrollerde de önemli görülen bazı terimler sözlük listesine eklenmiş ve işaretleme işlemi için döngü yeniden çalıştırılarak işaretleme ve ayrıştırma işlemi bitirilmiştir.

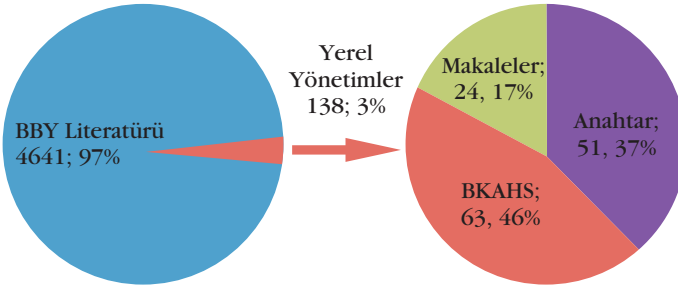
Sözlük yardımıyla benzeşen kelimelerin de metin içerisinden çıkartılma işlemi gerçekleştirildiğinden, ayrıştırma işleminden sonra benzeşen kelimelerin aynı sayılması için "bul değiştir" yöntemiyle veride bir standartlaşma sağlanmıştır. Uygulanan bu işlemler sonucunda metin dermesinde toplamda 605 kelime/terim çıkartılmıştır. Elde edilen bu terimlerin DF değeri hesaplanarak analiz için uygunluğu kontrol edilmiştir.

⁴ Kelimenin geçtiği doküman sıklığını ifade eder.

Yapılan değerlendirmede 108 kelime analiz için anlamlı bulunmuştur. Bu aşamada bazı kavramlar benzerliklerine göre de sınıflandırılmıştır. Burada amaç aynı kategorideki kavramaların önemini ortaya koymaktır. Sıralanan bu teknik işlemler neticesinde kelimelerin birliktelik değeri hesaplanarak, veriler ağ yapısında analiz edilebilecek formata dönüştürülmüştür. Tüm bu işlemler KNIME⁵ veri analiz programında yürütülmüştür. Bundan sonraki aşamada *Gephi*⁶ ağ analiz programı kullanılarak terimler arasındaki ilişki irdelenmiş ve görselleştirme işlemleri gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Bilgi ve belge yönetimi alan literatürünü oluşturan toplamda 4.779 yayın künyesi içerisinde yerel yönetimlerde bilgi hizmetlerini ilgilendiren yayın oranı %3 (138) olarak bulunmuştur. Analizler için uygun bulunan 138 yayının %46'sını BKAHS etkinliği kapsamında sunulan bildiriler meydana getirirken, %37'si Anahtar dizininde, %17'si de Bilgi Dünyası ve Türk Kütüphaneciliği dergilerinde yer alan makalelerden oluşmaktadır (Şekil 1). Bu makalelerden sadece 17 tanesinin hakemli yazı olduğu tespit edilmiştir.

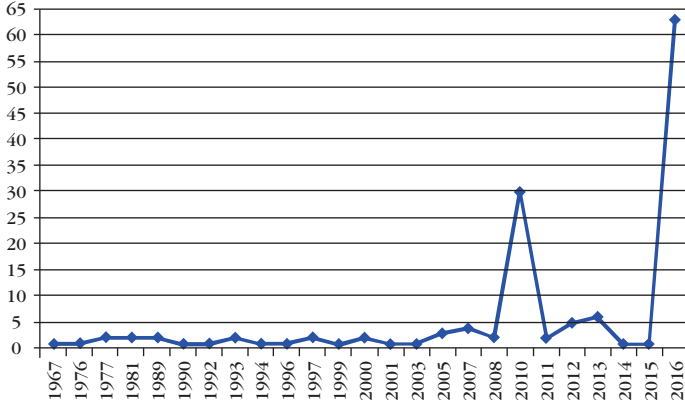

Şekil 1. Yerel Yönetimde bilgi hizmetlerinin literatürdeki yeri

Yıllara göre yayınların dağılımına bakıldığında; konuyla ilgili yapılan yayın sayısının yıllık olarak genellikle 5'i aşmadığı anlaşılmaktadır. 2010 ve 2016 yılları en fazla yayının yapıldığı yıllar olmuştur (Şekil 2). Bunun nedeni ise adı geçen yıllarda konu ile ilgili birer sempozyumun düzenlenmiş olmasıdır. (Şekil 1) ve (Şekil 2) birlikte değerlendirildiğinde elde edilen veriler konunun daha çok sempozyum ve kitap içinde bölüm türü yayınlarda ele alındığını göstermektedir.

⁵ <https://www.knime.org/>

⁶ <https://gephi.org/>

Şekil 2. Yıllara göre yayın sayısı

Yayınların kimler tarafından ve ne oranda ele alındığını öğrenmek için yayınların yazarlara göre dağılımı incelenmiştir. (Tablo 1)'e bakıldığında 138 yayının 150 yazar tarafından kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Sadece bir makaleye katkısı olan yazar sayısı 123 iken iki makaleye katkısı olan yazar sayısı 20'dir. Üç makaleye katkı sağlayan yazar sayısı yalnız 4'tür. Dört, beş ve on bir makaleye katkı sağlayan yazar sayısı 1'er kişidir. Bu konuda en fazla yayın yapan yazar Prof. Dr. Bülent Yılmaz olmuştur. Listede daha sonra 5 yayın ile Doç. Dr. Niyazi Çiçek ve 4 yayın ile Prof. Dr. Hasan Sacit Keseroğlu yer almaktadır.

Tablo 1. Yayın sayısına göre yazar dağılımı

Yayın Sayısı	Yazar Sayısı	Yazarlar
11 Yayın	1	Bülent Yılmaz
5 Yayın	1	Niyazi Çiçek
4 Yayın	1	Hasan Sacit Keseroğlu
3 Yayın	4	-
2 Yayın	20	-
1 Yayın	123	-
Toplam	150	

Yazarların yayınlara yaptıkları katkılara bakıldığında kütüphane ve arşiv hizmetlerinin belediyelerle ilişkilendirildiği çalışmaların çok sınırlı bir araştırmacı grubu tarafından kaleme alındığı görülmektedir. Bu noktada birden fazla yayınlı belediyelerin kütüphane ve bilgi hizmetleri konusuna katkı veren yazar

yazarlardan sadece 8'i sempozyumdan önce bu konuda yayın faaliyetinde bulunmuşlardır. Sempozyum vasıtasıyla ilk defa konu hakkında bildiri sunarak fikir bildiren yazar sayısının ise 71 olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen ve metin formatında olan veriler, sayısal yapıya dönüştürülmüş, ardından kelime birlikteliği ve ağ analizi incelemeleri neticesinde yerel yönetimlerde bilgi hizmetlerinin tematik yapısı görselleştirilerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Çalışma neticesinde (Şekil 3)'de görülen 108 düğüm ve 2.126 bağlantıdan oluşan bir ağ yapısı elde edilmiştir. Ağ yapısında gerçekleştirilen modüler kümeleme işlemi sonucunda incelenen literatürün 4 tematik yapıda biçimlendiği tespit edilmiştir. Bu temaları aşağıdaki gibi isimlendirerek açıklamak olanaklıdır.

1- Kütüphane Merkezli Hizmetler:

Şekil 3 görselinin sağ tarafında konumlanan ve en büyük kelime grubunu oluşturan topluluk, kütüphane merkezli hizmetleri tanımlamaktadır. Grupta halk ve belediye kütüphaneleri eksenli terimler ön planda yer almaktadır. Yerel yönetimler ile ilgili kavramların bu kümede yer alması, yerel yönetimlerde bilgi hizmetlerinin daha çok kütüphane eksenli hizmetler açısından ele alındığını göstermektedir.

2- Kent Odaklı Bilgi Merkezleri:

Şekil 3 görselinin alt tarafında biriken düğümleri, kent ile birlikte kullanımı daha fazla olan terimler oluşturmaktadır. Burada yerel düzeyde bilgi merkezlerini tanımlayan kent arşivi, şehir kütüphanesi, kent belleği, özel arşiv, kent hafıza merkezi ve ihtisas kütüphanesi terimlerinin kent ile birlikte kullanımının daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Kümede mevcudiyet gösteren veya yakın bir yerde konumlanan şehir isimlerine bakıldığında (Ankara, İzmir, Bursa, Konya vb.) konuya ilişkin çalışmaların hangi şehirlere yönelik olarak ve hangi yoğunlukta gerçekleştirildiği de anlaşılabilir.

3- Teknoloji Odaklı İşlemler:

Şekil 3 görselinin sol tarafında yer alan terimler teknoloji temalı terimlerdir. Bu grupta yer alan sözcüklerin, ağırlıklı olarak dijital ortam ve dijitalleştirme ile ilgili terimlerden oluştuğu görülmektedir.

4- Arşiv ve Belge Merkezli İşlemler

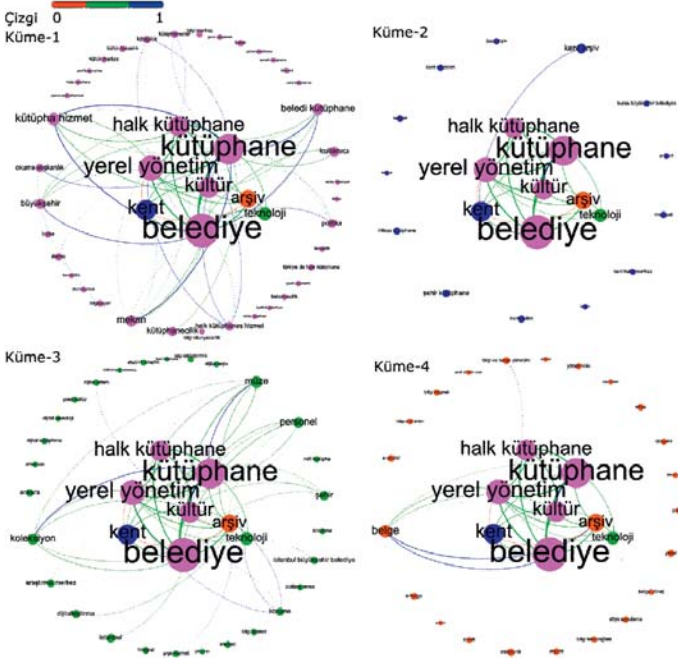
Şekil 3 görselinin üst tarafından yer alan düğümleri arşiv ve belge merkezli terimler oluşturmaktadır. Ağırlıklı olarak da elektronik belge temalı terimler burada bulunmaktadır. Elde edilen düğümler ışığında, konunun elektronik belge yönetimi sistemleri/uygulamaları ekseninde tartışıldığını söylemek mümkündür.

Şekil 3'e bakıldığında; görselin merkezinde yer alan belediye, kütüphane, yerel yönetim, halk kütüphanesi, kent, kültür, arşiv ve teknoloji terimlerinin DF değerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu terimler incelenen literatür için çekirdek kelimeler, başka bir ifade ile konuyu özetleyen genel terimler olarak kabul edilebilir.

Genel terimlerin tespit edilen dört tematik konu ile birliktelik durumunu öğrenmek için Şekil 4'te elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Görselde genel terimler merkezde, temayı temsil eden terimler de etrafında dairesel olarak konumlanacak şekilde bir dizilim oluşturulmuştur. Görseli rahat okuma adına şekilde sadece birliktelik değeri 5'in üzerinde olan çizgiler gösterilmiştir.

Görselde terimlerin aynı dokümanda birlikte geçme durumlarına göre benzerlik oranını ölçmek için formülü ile simpson benzerlik ölçütü (Saga, Terachi ve Tsuji, 2012, s. 52) hesaplanmıştır. Benzerlik ölçütü 0 ve 1 arasında derece almaktadır. Değerin 1'e yaklaşması benzerliğin yüksek olduğunu bir diğer ifade ile aynı dokümanda bulunma sıklığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Şekil 4 incelendiğinde; (Küme 1)'de gösterilen kütüphane merkezli hizmetler temasında, bağlantı derecelerine ve benzerlik düzeyine göre kütüphane hizmetleri, halk kütüphanesi hizmetleri, belediye kütüphaneleri, mekan ve okuma alışkanlığı konularının daha fazla tartışıldığı anlaşılmaktadır. (Küme 2)'de kent odaklı bilgi merkezleri temasında sadece kent arşivi teriminin birliktelik değeri 5'in üzerinde olmuştur. Bu terimin de genel terimlerden kent ile birlikte kullanıldığı ve aynı dokümanlarda birlikte yer verildiği anlaşılmaktadır.

Şekil 4. Kümelerin genel terimlerle ilişkisi

(Küme 3)'de gösterilen teknoloji temasında müze ve koleksiyon terimlerinin kütüphane terimi ile aynı dokümanlarda görünme sıklığının yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Her ne kadar bu tema teknoloji temasını oluştursa da, teknoloji odaklı terimlerin birliktelik değeri 5 ve 5'in altında olduğu için bu durum görselde görünmemektedir. Benzer şekilde arşiv ve belge merkezli işlemler temasını oluşturan (Küme 4)'de de birliktelik değerlerinin düşük seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Bu kümede sadece belge teriminin arşiv ve belediye sözcükleri ile birlikte kullanıldığı görülmektedir.

Yukarıda anlatılan kümeleme işlemleri, birliktelik değerine göre algoritmik olarak ağ yapısında modüler kümeleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Olaya farklı bir boyuttan bakmak amacıyla, nitelermelerine göre bazı kavramlar el yordamıyla sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma bilgi merkezleri, derme, kültür, mevzuat, personel, teknoloji ve yerel yönetim olmak üzere toplam 8 kategoride gerçekleştirilmiştir. Bu sınıflandırmalardaki terimlerin daha önce tanımlanan 8 genel

(Küme 1)'de belediye, kütüphane, yerel yönetim, halk kütüphanesi terimlerinin, (Küme 2)'de kent teriminin, (Küme 4)'de ise arşiv teriminin sıcaklık değerinin sürekli arttığı ve bu kavramların 2016 yılında yapılan Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Sempozyumu etkinliğinde en yüksek değerine ulaştığı sıcaklık haritasında görülmektedir. (Küme 2)'de yer alan ve muhtemelen 2010 yılında yapılan bir sempozyuma (Kent Hafıza Merkezleri Sempozyumu) konu olan kent arşivi, ihtisas kütüphanesi, kent hafıza merkezi, kent müzeleri kavramlarının sıcaklık değerlerinde Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Sempozyumu etkinliğinde bir artış gözlemlenmemektedir. Aksine bu kavramların söz konusu sempozyumda daha az kullanıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Sempozyumunda bu terimler dışındaki hemen hemen tüm terimlerin sıcaklık değeri artış göstermiştir.

Sonuç

Çalışmada elde edilen bulgular ve yapılan değerlendirmeler neticesinde yerel yönetimlerde kütüphane ve arşiv hizmetlerini konu alan literatürün değerlendirmesini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür;

- Bilgi ve belge yönetimi literatürü içerisinde yerel yönetim bazında bilgi hizmetleri literatürünün oranı %3 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda yerel düzeyde bilgi hizmetleri konusunda yapılan çalışmaların yeter düzeyde olmadığı anlaşılmıştır.
- Yerel yönetimde bilgi hizmetleri konusunda yayın yapan yazarların yayın tercihi sempozyum ve konferans kitaplarına yönelik olmuştur.
- Yerel yönetim düzeyinde bilgi hizmetleri konusu daha çok belediye ve halk kütüphaneleri odaklı işlenmiştir.
- Çalışılan konuların önemli bir kısmının, büyükşehir belediyeleri ile ilintili olarak ele alındığı anlaşılmıştır.
- Bilgi ve belge yönetimindeki yerel yönetim literatürü dört tematik yapıda biçimlenmiştir.
 - o Kütüphane merkezli hizmetler
 - o Kent odaklı bilgi merkezleri
 - o Teknoloji odaklı işlemler
 - o Arşiv, belge merkezli işlemler
- Bilgi hizmetlerinin yerel yönetimde ele alınışına ilişkin olarak; gerek tematik gerekse de alt

bileşenlerdeki konuların çok genel düzeyde çalışıldığı ve konuyu mevcut sorunsallarına yeterince değinilmediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin bilgi hizmetleri konusunda kapsamlı projelere gereksinim vardır. Bu noktada 2016 yılında düzenlenen Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumunun alana zengin bir bakış açısı ve farkındalığı kazandıracakı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Binici, K. (2016). *Kütüphane ve Bilgi Bilimi Çalışmalarında Dönemsel Konu Analizi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bosanac, S., Matešić, M. ve Tolić, N. (2009). Telling the Future of Information Sciences: Co-Word Analysis of Keywords in Scientific Literature Produced at the Department of Information Sciences in Zagreb. *INFuture2009: "Digital Resources and Knowledge Sharing"* içinde. 18 Haziran 2015 tarihinde <http://infoz.ffzg.hr/INFuture/2009/papers/804%20Bosanac,%20Matesic,%20Tolic,%20Telling%20the%20future%20of%20information%20sciences.pdf> adresinden erişildi.
- Glenisson, P., Glänzel, W., Janssens, F. ve Moor, B. D. (2005). Combining Full Text and Bibliometric Information in Mapping Scientific Disciplines. *Information Processing & Management*, 41(6), 1548–1572.
- Hider, P. ve Pymm, B. (2008). Empirical Research Methods Reported in High-profile LIS Journal Literature. *Library & Information Science Research*, 30(2), 108–114.
- Janssens, F., Leta, J., Glänzel, W. ve De Moor, B. (2006). Towards Mapping Library and Information Science. *Information Processing & Management*, 42(6), 1614–1642.
- Jarvelin, K. ve Vakkari, P. (1990). Content Analysis of Research Articles in Library and Information Science. *Library and Information Science Research*, 12(4), 395–421.

- Jarvelin, K. ve Vakkari, P. (1993). The Evolution of Library and Information Science 1965–1985: A content analysis of journal articles. *Information Processing and Management*, 29, 129–44.
- Kayaoğlu, H. D. (2009). İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nde Araştırma Eğilimleri 1967-2008: Lisansüstü Tezlerinin İçerik Analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 535–562.
- Odabaş, H. ve Polat, C. (2009). *Anahtar II: Kütüphanecilik, Arşivcilik ve Dokümantasyon-Enformasyon Alanlarında Yayınlanan Toplantı, Anı, Armağan ve Derleme Kitaplar Dizini*. Ankara: HiperLink.
- Polat, C. ve Odabaş, H. (2005). *Anahtar: Kütüphanecilik, Arşivcilik ve Dokümantasyon-Enformasyon Alanlarında Yayınlanan Toplantı, Anı, Armağan ve Derleme Kitaplar Bibliyografyası*. Ankara: Alp Yayınevi.
- Ravikumar, S., Agrahari, A. ve Singh, S. N. (2015). Mapping the Intellectual Structure of Scientometrics: a Co-word Analysis of the Journal Scientometrics (2005–2010). *Scientometrics*, 102(1), 929–955.
- Rochester, M. K. ve Vakkari, P. (2003). International Library and Information Science Research: A Comparison of National Trends. *IFLA Professional Reports, Nr. 82* içinde (s. 1–40). IFLA.
- Saga, R., Terachi, M. ve Tsuji, H. (2012). FACT-Graph: Trend Visualization by Frequency and Co-occurrence. *Electronics and Communications in Japan*, 95(2), 50–58.
- Tonta, Y. (2002). Türk Kütüphaneciliği Dergisi, 1987-2001. *Türk Kütüphaneciliği*, 16(3), 282–320.
- Tuomaala, O., Järvelin, K. ve Vakkari, P. (2014). Evolution of Library and Information Science, 1965–2005: Content Analysis of Journal Articles. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 1-17.
- Yılmaz, B., Çakmak, T. ve Eroğlu, Ş. (Ed.). (2016). *Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu: Bildiri Özetleri* Bursa: Nilüfer Belediyesi.

Yerel Yönetimlerdeki Bilgi ve Kültür Merkezlerinde Acil Durum Planlamasının Önemi

Dr. Alpaslan Hamdi Kuzucuoğlu

Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Türkiye, alpaslan.kuzucuoğlu@yeniuyuzil.edu.tr

Öz

Hızlı ve çok çabuk gelişen acil durumlar yerel yönetimlerin öncelikli konularından biridir. Acil durumlara yönelik tedbirlerin önceden alınması halinde kurumlar, bu durumların üstesinden daha hızlı ve kolay şekilde gelip, etkilerini minimize edebileceklerdir. Acil durumlar karşısında mümkün olan en kısa sürede kendini toparlayabilme özelliğine sahip olabilmek, tüm yerel yönetimlerin hedefi olmalıdır. Özellikle belediyelerin sorumluluğunda bulunan ve pek çok kişinin aynı anda gereksinimlerini karşılayabilmek için buldukları bilgi ve kültür merkezleri olan kütüphane, arşiv ve müzelerde acil durumlara yönelik tedbirler alınmalıdır. Acil durumlara etkin müdahale için kurumlardaki potansiyel tehlike kaynakları ve bu tehlikelerden kaynaklanabilecek olası risklerin tanımlanması, acil planlama ekibinin belirlenmesi ve planlama çalışmalarının yapılması, kurumların zayıf ve güçlü yanlarına göre değerlendirmeler doğrultusunda önlemlerin alınması önem arz etmektedir. Acil durum planlarında yer alacak destek elemanlarının eğitimi ve bu eğitimin uygulanması olan tatbikatların icra edilmesi, müdahaleye yönelik "bilgi" niteliğindedir. Bu bilginin de aksayan ve olumlu yönlerinin kayıt altına alınarak, "kurumsal bir birikim" in oluşturulması gereklidir. Küçük müdahaleler destek elemanlarınca karşılanabilirken, profesyonel acil durum ekiplerinin müdahalesine ihtiyaç duyulan hallerde ise kurum dışındaki paydaşlarla işbirliğine yönelik koordinasyon çalışmaları yapılmalıdır. Bununla beraber, yerel yönetimlerin acil durum / afetleri takip eden en kısa süre içerisinde operasyonel faaliyetlerine geri dönmesi beklenmelidir. Bilgi ve kültür merkezlerinin de acil durumun ardından hizmet vermeye başlaması, acil durumun etkilerinden toparlanabilme için çok önemli bir araç niteliğindedir. "İş sürekliliği" olarak da adlandırılan bu durumlara yönelik olarak, kurumlarda "felaket kurtarma

merkezlerinin" kurulması da planlanarak uygulamaya geçirilmelidir.

Çalışmanın amacını, AB uyum yasalarıyla birlikte yürürlüğe giren ve işyerlerinin daha güvenli hale getirilmesini amaçlayan 6331 sayılı "İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu" kapsamında, yerel yönetimlerdeki bilgi ve kültür merkezlerindeki risk değerlendirmeleri ve acil durum planlama çalışmaları İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü özelinde vurgulanmıştır. Yerel yönetimlere bağlı bulunan kütüphane, arşiv ve müzelerdeki genel sorunlar (uygulamada yaşanan problemler, karar vericilerdeki ve çalışanlardaki "güvenlik kültürü algısı" vb.) bağlamında, bu disiplinlerdeki işverenler, çalışanlar ve bu alanları gereksinimleri nedeniyle kullananlarda bir "farkındalığın oluşturulması, çalışmanın kapsamını oluşturmuştur.

Çalışmada, "önlem" ve "müdabale" yöntemi ilgili mevzuat ilkeleri ışığında açıklanmıştır. Bu kurumlarda her türlü tedbirin proaktif olarak önceden belirlenip, uygulamaya konulması gereklidir. "Önleyici müdabale" başlığında önceden müdabale için teçhizat ve donanımın hazırlanması, eğitim / tatbikat faaliyetlerinin yapılması, yönetim sisteminin devreye konulması, planlama çalışmalarının yapılması, veri yedeklemesinin yapılması gibi konular yer alırken; "fiziki müdabale" başlığında ise arama- kurtarma- tabliye, yangınla mücadele, ilkyardım gibi direkt müdabaleyi gerektirecek tedbirler vurgulanmıştır. Çalışmada, eski ve yeni uygulamaların karşılaştırılması, yapılan çalışmalar ve bu çalışmaların çalışanlarla paylaşılması için etkin iletişim kanallarının bir bilinçlendirme aracı olarak kullanılması gereklidir. Çalışma ile yapılacak uygulamaların, sadece yerel yönetimlere bağlı olarak çalışan bilgi ve kültür merkezlerinde değil, tüm ülke çapındaki merkezlerde bir model niteliği kazanması hedeflenmiştir.

Anabtar Kelimeler: Bilgi ve kültür merkezleri, risk yönetimi, acil durum yönetimi, iş sürekliliği, güvenlik kültürü.

Giriş

Yerel yönetimlerde hizmet veren bilgi ve kültür merkezleri olan kütüphane, arşiv ve müzeler, insanlığın faydalanmasını amaçlayan bilgi kaynaklarını barındırır. Kurumlar bu bilgi

kaynaklarını kullanıma hazır hale getirirken "koruma"yı da göz önünde alarak operasyonel faaliyetlerini sürdürmelidirler. Her ne kadar mevzuata göre "az tehlikeli sınıf" statüsünde bulunsalar da¹, bu alanlarda iş kazaları da meydana gelebilmekte², doğal ve insan kaynaklı acil durumlardan etkilenebilmekte ve bu alanlara gelen ziyaretçiler / kullanıcılar acil bir durumda olumsuz olarak etkilenebilmektedir. Doğal afetleri önlemek çoğu zaman insan gücü ile mümkün olamamaktadır. Ancak acil durum/afet meydana gelmeden önce öngörü dahilinde uygulanacak etkin ve mantıklı tedbirler, zamanında müdahaleler ile zararlar azaltılabilmektedir. Acil durumlara karşı, merkezlerin ellerindeki kaynaklarla müdahale senaryoları önem kazanmaktadır. Her merkezin kendine özgü tehlikeleri bulunacağı için, risk değerlendirmeleri ne kadar kapsamlı yapılırsa, acil durumların üstesinden gelmek de o kadar önlenebilir olacaktır. Merkezlerin çalışanları hazırlıklı ve eğitilmiş olduğu sürece, acil durumların olumsuz etkileri daha az zararlar, daha kısa zamanda atlatılabilecektir. Hazırlıklı ve eğitilmiş olmanın yolu, kurumsal bilincin yerleşerek davranış değişikliğinin sağlanmasıdır.

Amaç

Tüm kütüphane arşiv ve müze yapıları gibi yerel yönetimlerin sorumluluğunda bulunan bilgi ve kültür merkezleri de her türlü acil durum / afet etkilerine açıktır. Önceden herhangi bir önlem alınmadığı takdirde acil durum sonrası meydana gelebilecek olası hasarın boyutu da doğru orantılı olarak artış göstermektedir. Hazırlıksız yakalanmamak ve acil durumların olumsuz etkilerinin en aza indirilebilmesi için yerel yönetimlerin alacağı tedbirler bulunmaktadır. Bu tedbirlerin en önemli aşaması; acil durum yönetimindeki acil durum meydana gelmeden önceki "risk yönetimi" safhasında yapılması gereken "acil durum planlaması" çalışmalarıdır. Bu çalışmalar sayesinde kurumun sürdürülebilirliği de sağlanabilecektir. Çalışma ile konunun önemine dikkat çekilmesi, önceden alınması gereken proaktif önlemlerin İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü özelinde vurgulanmasıdır.

¹ 19/12/2012 tarih ve 28502 ile Resmî Gazete'de yayımlanan İş Kolları Yönetmeliği'nde 91.01 Kütüphane ve arşivlerin faaliyetleri ile 91.02 Müzelerin faaliyetleri yer almaktadır. Yine 18/4/2014 tarih ve 28976 ile Resmî Gazete'de yayımlanan İş Sağlığı Ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ'de 91.0 Kütüphaneler, arşivler, müzeler ve diğer kültürel faaliyetler, 91.01 Kütüphane ve arşivlerin faaliyetleri, 91.01.02 Kütüphane ve arşivlerin faaliyetleri (devlet arşivleri dahil), 91.02.01 Müzelerin faaliyetleri, 91.03.02 Tarihi alanlar ve yapılar ile benzeri turistik yerlerin işletilmesi (tarihi alanların ve yapıların korunması dahil) "Az Tehlike" sınıfından kabul edilmiştir.

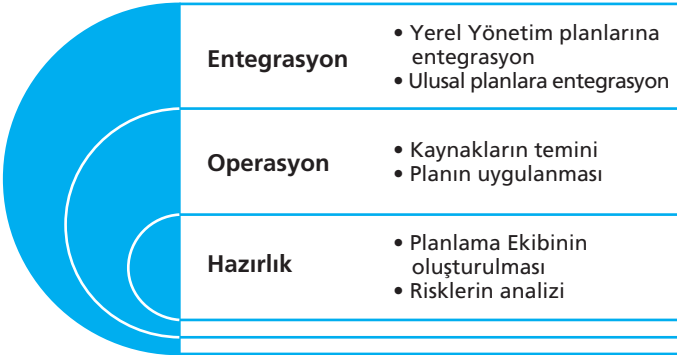
² SGK yıllık "İş Kazası Ve Meslek Hastalığı İstatistiklerine" göre (2009) işyeri tehlike sınıflamasında 91. sırada yer alan "Kütüphane, Arşiv ve Müzeler" iş konunda da iş kazalarının meydana geldiği belirtilmektedir.

Kapsam

Acil durumların etkileri tüm dünyada ve ülkemizde çalışan, bilgi ve kültür merkezlerine yönelik insan, bina ve dermeler /koleksiyonlar üzerinde can ve mal kayıplarına neden olmaktadır. Yerel yönetimlerin bilgi ve kültür merkezlerinin her türlü acil durumların etkilerinden korunması için üstlenmesi gereken sorumlulukların belirtilmesi, bu sorumluluğun bir parçası olan acil durum planlama çalışmalarına tüm çalışanların katılmasının gerekliliği çalışmanın kapsamını oluşturmuştur.

Yöntem

"Acil Durum Yönetimi" acil durum öncesi "Risk Yönetimi" acil durum sonrası ise "kriz yönetimi" olarak adlandırılan çalışmalar bütünüdür. Çalışmada, bilgi ve kültür merkezlerinde can ve mal kaybını önlemeyi amaçlayan Yerel Yönetimler Bilgi ve Kültür Merkezleri Acil Durum Planlaması Modeli (BKMADP) modeli önerilmiştir. Bu modele göre yerel yönetimler bünyesinde bir planlama ekibinin oluşturulması, risklerin belirlenmesi, destek planlama çalışmalarıyla katkı sağlanması, kaynak sağlanması, planın uygulanması ile uygulanabilir bir metot olması hedeflenmiştir. Bu çalışmalar, yerel yönetimlere ve daha sonra ulusal planlara entegre edilmelidir.

Şekil 1. Risk Yönetimi aşamasında Yerel Yönetimler Bilgi ve Kültür Merkezleri Acil Durum Planlaması Modeli (BKMADP).

Bilgi ve Kültür Merkezlerine Etki Eden Risk Faktörleri

Tüm dünyada özellikle kentsel alanlar acil durum ve afetlerin olumsuz etkileriyle yüz yüze kalmakta, beklenmeden gelişen

zincirleme olaylar sayesinde de can ve mal kayıpları yaşanmaktadır. Ülkemiz de sahip olduğu tektonik, sismik, topografik ve iklimsel yapısı gereği doğal afetlerle sıklıkla yüz yüze kalmaktadır. Acil durum / afet yönetimi aşamalarından “Kriz Yönetimi” yerine “Risk Yönetimi”ne öncelik verilmesini amaçlayan model tüm dünyada kabul görmektedir. “Bütünleşik Afet Yönetimi Sistemi” olarak adlandırılan bu model, afet ve acil durumların sebep olduğu zararların önlenmesi için tehlike ve risklerin önceden tespitini, afet olmadan önce meydana gelebilecek zararları önleyecek veya en aza indirecek önlemlerin alınmasını, etkin müdahale ve koordinasyonun sağlanmasını ve afet sonrasında iyileştirme çalışmalarının bir bütünlük içerisinde yürütülmesini öngörmektedir (AFAD, 2014)³. Meydana gelebilecek afetlerden en az zararla kurtulabilmek için gerekli teknik, yönetsel ve yasal önlemlerin afetten önce alınması; önlemin mümkün olduğu hallerde afetin önlenmesi, mümkün olmadığı hallerde ise kurtarma, ilk yardım ve iyileştirme çalışmalarının mümkün olan en hızlı, verimli ve etkin şekilde gerçekleşmesinin sağlanması gereklidir (Yılmaz, 2004, s.157).

Hem kültür mirasını hem de çok sayıdaki bilgi kaynağını bünyesinde barındıran, müze, kütüphane ve arşiv binaları insan, biyolojik, çevresel ve afet gibi pek çok risk faktöründen etkilenmektedir. İnsan unsuru (çalışanlar, kullanıcılar, çevrede bulunanlar), binalar ile bünyesinde bulunan derme ve koleksiyonlar, yeterli koruma koşulları sağlanmadığı takdirde zarar görebilmektedir.

Şekil 2. 2011 Van Depremi ardından Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ferit Melen Kütüphanesinde oluşan hasarlar ⁴.

³ AFAD, Türkiye, Afet Farkındalığı Ve Afetlere Hazırlık Araştırması, 2014.

⁴ 23 Ekim 2011 tarihinde meydana gelen Van Depremi ardından 26-27 Kasım 2011 tarihlerinde Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Ferit Melen Merkez Kütüphanesi Zeve Kampüsü ve Van II Halk Kütüphanesi'nin fiziki durumlarının tespiti amacıyla bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Görselleri sağlayan TKD Genel Başkanı Ali Fuat Kartal'a teşekkür ederim.

Kütüphane gibi bilgi ve kültür merkezlerinin toplumların kalkınmasına da katkı sağlayan işlevleri bulunmaktadır (Yılmaz,1993, s.82). Bununla birlikte bilgi kaynaklarının geçmişten geleceğe en uygun şekilde ulaşmasını sağlayan misyona da sahiptir. Bu nedenle önemle korunması gereken kurumlardır. Yerel yönetimlerin de bu tür kurumları kurma ve koruma görevleri bulunmaktadır.⁵ Aynı zamanda afete yönelik tedbirlerin de alınması yerel yönetimlerden beklenmektedir.⁶ 2012 yılında yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun Acil durum planları, yangınla mücadele ve ilk yardım başlıklı 11. maddesinde kurumlarda bulunan işverenlerin acil durumlara yönelik yapması gereken görev ve sorumlulukları ayrıntılarıyla açıklanmıştır.⁷

Çalışma kapsamında önerilen BKMADP'ne göre yerel yönetimlerin planlama çalışmalarında yapması gereken aşamalar şunlardır:

- Koleksiyonlar hakkında bilgi toplama
- Personel listesinin hazırlanması
- Risklerin değerlendirilmesi
- Açılış ve kapanış prosedürlerinin geliştirilmesi
- Bir önleyici koruma kontrol listesi tasarlanması
- Kurtarma önceliklerinin belirlenmesi
- Sigorta ve muhasebe bilgilerinin toplanması
- Tesis bilgilerin toplanması ve kat planlarının hazırlanması
- Yerel acil durum hizmetleri hakkında bilgi toplanması
- Bina içinde kullanılacak malzemelerini edinme
- Dış kaynaklar hakkında bilgi toplanması
- Acil müdahale ve tahliye prosedürlerinin geliştirilmesi
- Acil durum iletişim listesinin hazırlanması

⁵ 23/7/2004 tarih ve 25531 sayılı ile kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumluluklarının açıklandığı 7. maddenin m bendinde "Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işletilmek" sayılmıştır.

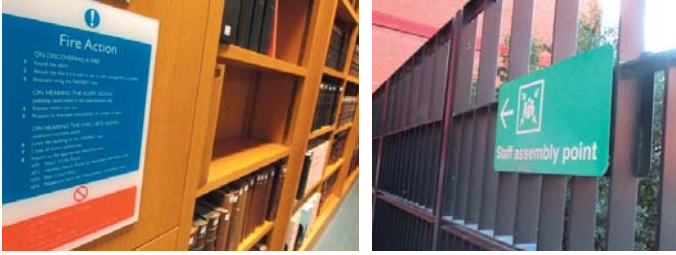
⁶ 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumluluklarının açıklandığı 7. maddenin u) bendinde "İl düzeyinde yapılan plânlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili plânlamaları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapmak; gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermek; ifaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek; patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerini tespit etmek, konut, işyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşları ile kamu kuruluşlarını yangına ve diğer afetlere karşı alınacak önlemler yönünden denetlemek, bu konuda mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatları vermek" belirtilmiştir.

⁷ Madde 11: a) Çalışma ortamı, kullanılan maddeler, iş ekipmanı ile çevre şartlarını dikkate alarak meydana gelebilecek acil durumları önceden değerlendirerek, çalışanları ve çalışma çevresini etkilemesi mümkün ve muhtemel acil durumları belirler ve bunların olumsuz etkilerini önleyici ve sınırlanıcı tedbirleri alır. b) Acil durumların olumsuz etkilerinden korunmak üzere gerekli ölçüm ve değerlendirmeleri yapar, acil durum planlarını hazırlar. c) Acil durumlarda mücadele için işyerinin büyüklüğü ve taşıdığı özel tehlikeler, yapılan işin niteliği, çalışan sayısı ile işyerinde bulunan diğer kişileri dikkate alarak; önleme, koruma, tahliye, yangınla mücadele, ilk yardım ve benzeri konularda uygun donanımına sahip ve bu konularda eğitimli yeterli sayıda kişiyi görevlendirir, araç ve gereçleri sağlayarak eğitim ve tatbikatları yaptırır ve ekiplerin her zaman hazır bulunmalarını sağlar. ç) Özellikle ilk yardım, acil tıbbi müdahale, kurtarma ve yangınla mücadele konularında, işyeri dışındaki kuruluşlarla irtibatı sağlayacak gerekli düzenlemeleri yapar.

- Bir komuta merkezi ile alternatif depolama veya kurutma alanlarının belirlenmesi
- Potansiyel gönüllüler ve / veya çalışanların belirlenmesi
- Personel eğitiminin koordine edilmesi
- Planın dağıtımı, gözden geçirilmesi ve güncellenmesi

koordine edilmesi (Alabama ADP, 2009).⁸

İngiltere'de bulunan British Library; kitaplar, el yazmaları, haritalar, planlar, fotoğraf, mikrofilm, CD'ler ve DVD'ler gibi kütüphane ve arşiv koleksiyonlarına yönelik acil durum kurtarma planları hazırlayarak, çalışanların bu kurtarmayı nasıl gerçekleştireceklerine dair kitapçıklar hazırlamıştır (Dadson, 2012). Yine hem çalışanlarına hem de kullanıcılarına olmak üzere ayrı ayrı acil durum prosedürleri geliştirmiştir.⁹

Şekil 3. British Library okuma salonlarında yangın talimatı (solda) - Çalışanlara yönelik acil durum toplanma bölgesi işareti (sağda) (A. Kuzucuoğlu arşivi).

Acil durum yönetiminde aniden ve beklenmedik şekilde gelişen olaylar sırasıyla; olay, acil durum ve afet olarak adlandırılır. Olay ve acil durum yerel imkanlar ile baş edilebilir seviyelerde müdahaleler gerektirirken, afette ulusal ve uluslararası düzeyde yardım ihtiyacı doğmaktadır. Acil durumlar için hazırlık ve müdahaleye yönelik çabalarda yerel yönetimlerin yeri tartışılmazdır. Acil durumlar sadece deprem, yangın, sel gibi doğal afetlerle sınırlı olmayıp; bir bilgi ve kültür merkezi dahilinde ya da haricinde meydana gelip kurumu etkileyebilecek heyelan, yoğun kar yağışı, bireysel / toplu gıda zehirlenmesi, fırtına, kimyasal madde kazaları, anarşik olaylar, sabotaj, iletişim sisteminin çökmesi, enerji kesilmesi, iş kazası, salgın hastalık, trafik kazası, aşırı sıcak veya soğuk, yıldırım düşmesi gibi olaylar da acil durum kapsamındadır. Bir acil durum meydana geldiğinde zincirleme etkilerle pek çok acil duruma da yol açabilmektedir. Örneğin

⁸ Alabama Halk Kütüphaneleri Afet ve Acil Durum Planı (Disaster And Emergency Plan For Alabama Public Libraries, 2009)

⁹ British Library Emergency Procedures for Readers: www.bl.uk/reshelp/inrooms/stp/cond/emergencyproceduresforreaders.pdf

bir kütüphane binası depremden etkilendiğinde, yapısal ve yapısal olmayan elemanlar zarar görmekte, kitap dolapları ve rafları devrilmekte, kitaplar ve müze koleksiyonları hasar görmekte, insanlar yaralanmakta ya da hayatını kaybetmekte, altyapı zarar görmekte, yangınlar çıkabilmekte, elektrik su doğalgaz gibi yaşamsal ihtiyaçlar kesintiye uğramakta, kütüphane/ müze bir müddet kapalı kalacağından operasyonel faaliyetleri durmaktadır. Her bakımdan kurum can, mal ve prestij kaybına uğramaktadır.

Ancak önceden alınabilecek düşük maliyetli, basit önlemler çok büyük hasarları da önleyebilmektedir (Yapısal olmayan elemanların¹⁰ sabitlenerek periyodik bakımlarının yapılması, yangın söndürücülerin temini, çalışanların eğitilmesi vb.).

ABD Federal Acil Durum Yönetim Kurumu (FEMA), "Yapısal Olmayan Malzemelere" Yönelik Standartlar geliştirmektedir. Bu standartlarda gerekli önlemlerin nasıl alınacağı işaret edilmekte olup, kütüphane ve müze tesislerinde meydana gelecek bir afet sonrası yapısal olmayan malzemeler nedeniyle oluşacak kayıpların çok daha büyük olabileceği belirtilmektedir (FEMA, 2012, s.2-19).

Kurumda mevcut tehlikelerin belirlenmesi için koruyucu bakım kontrol listelerinin hazırlanması ve kurtarma önceliklerinin saptanması da önemlidir. Kütüphane Malzemesinin Bakım Ve Kullanımında IFLA İlkelerinde de birinci önceliğin kütüphanedeki malzemeleri veya özel koleksiyonları bekleyen temel ve acil tehlikelerin belirlenmesi olduğu vurgulanmıştır. Bu tür tehlikelerin kuruluşun kuruluşu değişiklik gösterdiği, yangın algılama ve söndürme sisteminin yenilenmesinden, tümleşik haşere yönetim programı yapılmasına veya önemli bir fotoğraf koleksiyonunun daha sağlıklı bir ortama taşınmasına kadar çeşitli konuların acil olabileceği, afet bilgi kitapçığının mutlaka hazırlanması gerektiği, bu bilgi kitapçığında kilit personellerin görev ve sorumluluklarının tanımlanması ile tüm çalışanların kitapçığa kolaylıkla erişebilmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Bununla birlikte, afet planlamasında, risk değerlendirmesi, önleme, hazırlıklı olma, afette yapılacaklar ve kurtarma aşamalarının yer alması gerektiği de ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Afete

¹⁰ Yapısal olmayan elemanlar: Yapıya ait olmayan hareketli eşyalar ile (Mobilyalar, çeşitli boyutlara sahip vitrinler, dolaplar, kitaplıklar, tüm elektronik cihazlar , tüm beyaz eşyalar , aydınlatma elemanları, Müzeler-sanat galerilerinde sergilenme raflar ve tarihi sanatsal unsurlar vb.), Yapıya ait olmayan hareketli eşyalar (tüm pencere ve kapı doğramaları, asansör sistemleri, panel radyatörler ve bağlantı boruları, aydınlatma sistemleri, havalandırma sistemleri, yangın merdivenleri vb.) yapısal olmayan elemanlar olarak adlandırılmaktadır (AFAD,2011).

hazırlıklı olma, afette yapılacaklar ve kurtarma ile ilgili yazılı bir plan yapılması da "hazırlıklı olma" aşamasında değerlendirilmiştir (Adcock, 1998, s.20).

Belge Yönetimi ve Arşivleri Sözlüğünde ise afet planı; beklenmedik olaylara (yangın, sel, deprem vb.) karşı arşiv malzemesinin güvenliği için arşiv yönetimi tarafından önceden hazırlanmış üst düzey bir dizi önlemleri içeren plan; doğal afetler veya hırsızlık, sabotaj gibi planlı ve zarar verici olaylar sırasında uygulamaya konulmak üzere bir kurum, bir örgüt veya arşiv tarafından önceden tespit edilmiş politikalar, işlemler ve düzenlemeler olarak belirtilmiştir (Karakas, Rukancı ve Anameriç, 2009, s.1-2).

Kütüphaneler için hazırlanacak acil durum planlamasında öncelikle;

- Kütüphane anahtar alanlarının (idari ofisler, okuma salonu, sergi / müze salonu, çocuklar ve yetişkinler bölümü, süreli yayınlar bölümü, kontrol salonu vb.) belirlenmesi ve bu alanlardaki tehlikelere yönelik acil durum planlarının hazırlanması,
- Kütüphanenin bulunduğu alanın jeolojik açıdan durumu ile binanın statik açıdan değerlendirilmesi,
- Kullanıcı ve personelin can güvenliğini sağlayıcı önlemler,
- Kütüphane malzemesinin hasar riskini en aza indirici önlemler,
- Kullanıcı, personel ve koleksiyonlara yönelik acil durum planları ile tahliye planlarının hazırlanması konuları vurgulanmalıdır (Kuzucuoğlu- İÜ., 2014, s.25). Tüm bu çalışmalar da disiplinlerarası çalışmalar gerektirmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Acil Durum Planlama Çalışması

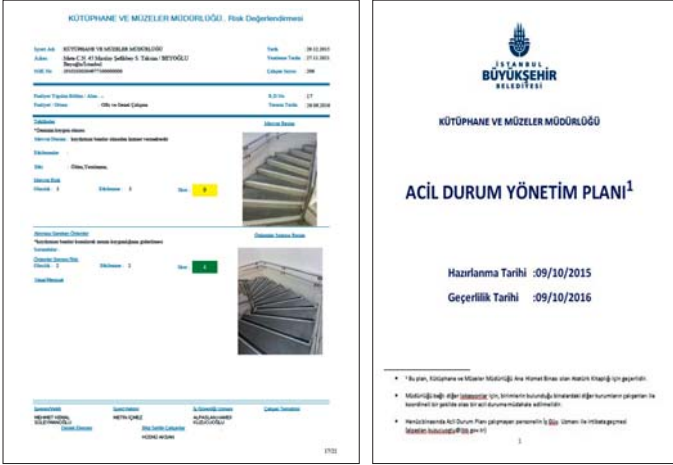
İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, 21 Kütüphane 5 müze ile hizmetlerini sürdürmektedir. 350.000 basılı, 4.500.000 sayısal ortamda bilgi kaynağına sahip olan Atatürk Kitaplığı da 24 saat açık olarak hizmet vermektedir. Müdürlüğün yönetim binası Beyoğlu İlçesindeki, Taksim Mete Caddesi üzerinde bulunmaktadır. 2007 ve 2011 yıllarında Türkiye'nin en iyi kütüphanesi seçilmiştir. İBB Kütüphane ve Müzeler

Müdürlüğü'ne (İBB KMM) bağlı tüm kütüphane ve müzeler halka ve araştırmacılara hizmet vermektedir. Müdürlükteki İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri, İBB İSG Müdürlüğü ile koordineli olarak sürdürülmektedir. Bu görev İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu ile yerine getirilmekte olup; bu kurulda müdürlük tarafından görevlendirilen bir işveren vekili, iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ile çalışan temsilcisi bulunmaktadır. Ayrıca birimlerdeki sorunların daha hızlı olarak çözümlenmesine yönelik Anadolu ve Avrupa Bölge Koordinatörlükleri de kurulmuştur (Kuzucuoğlu, 2015).

Acil durum yönetimi çalışmalarında risk değerlendirme uygulamasıyla birlikte acil durum planlaması da gerçekleştirilmelidir. Bu planlamaya yönelik olarak;

- Planlama için bir ekibin oluşturulması
- Risklerin analizi
- Planın hazırlanması
- Planın yürürlüğe konulması gerçekleştirilmelidir (Kuzucuoğlu- YTÜ., 2014, s.86).

Bu amaçla, İBB KMM de kurul toplantıları, risk değerlendirme ekibi çalışmaları, tehlikelere yönelik formlar, işe giriş muayeneleri ve periyodik muayeneleri, ortam ölçümleri, itfaiye görüş raporları, asansör bakımları, düzensiz kablo uygunsuzluklarının giderilmesi, elektrik tesisatı bakımları, ergonomi, yıllık değerlendirme raporu, yıllık faaliyet raporu çalışmaları yapılmıştır. Ramak kala olaylara yönelik ramak kala rapor örnekleri ve ramak kala kutusu hazırlanarak kütüphane girişine konulmuştur. Risk değerlendirme çalışmaları yapılmış, diğer tüm lokasyonlarda tehlike potansiyeline sahip uygunsuzluklar için raporlar hazırlanmıştır. Çalışanların farkındalığına yönelik tehlikeli durumun öncesi ve uygunsuzluk giderildikten sonraki duruma ait görseller hazırlanmıştır. Lokasyon ziyaretleri yapılmıştır. Tüm lokasyon sorumluları ile görüşülmüş, gerek risk değerlendirme gerekse acil durum planlama çalışmalarına katılımlarının sağlanması için toplantılar, eğitim faaliyetleri, sosyal medya platformlarında iletişim, anket ve video çalışmaları yapılmıştır. Lokasyonlarda belirlenen uygunsuzlukların bir an önce giderilmesi için sorumlu yerler ile gerekli yazışmalar yapılmış, önceliklendirmeye göre gündeme alınmıştır. Talimatlar hazırlanarak hem çalışanlara tebliğ edilmiş, hem de uygun yerlere asılmıştır. Alt işveren çalışanları ve temsilcileri ile de toplantılar düzenlenmiştir.

Şekil 4. İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğüne yönelik risk değerlendirme çalışması (solda) - Acil Durum Planı (sağda) (A. Kuzucuoğlu arşivi).

Acil durum planlama çalışmalarında görev alacak destek elemanlarının (yangınla mücadele, arama kurtarma tahliye ve ilkyardımcı) belirlenmesi ve eğitimleri tamamlanmıştır. Acil durum toplanma levhası ve acil durum kat planı hazırlanmıştır. Senaryo ve tatbikat çalışmaları planlanmıştır. Tüm bu çalışmalar ile çalışanlar arasında güvenlik kültürüne yönelik bir davranış değişikliğine gidilmesi amaçlanmıştır.

Sonuç

Bilgi ve kültür merkezlerinde, acil durum planları ve bunlara altlık olan risk değerlendirmeleri ciddiyle yapılmalı, uygulanmalı, periyodik olarak gözden geçirilmeli ve güncellenmeli, raflarda kalan acil durum planları değil yaşayan risk değerlendirmeleri ile acil durum planları amaçlanmalıdır. Kontrol tedbirleri tanımlanırken önceden meydana gelmiş kazalara karşı önlem almak reaktif, olmadan önce önlem almak proaktif yaklaşım olarak kabul görmektedir. Önleyici koruma kapsamında güvensiz eylemler ve güvensiz koşulların tamamen ortadan kaldırılması gerek insan kaynaklı, gerekse doğal afet kaynaklı acil durumları minimize edecektir. Yeterli düzeyde önlemlerin alınmaması sonucunda meydana gelebilecek acil durumlarda can ve mal kaybı yaşanmakta, aynı zamanda kurum için prestij, zaman, emek kayıplarına neden olmaktadır. Tüm bu çalışmaların yapılmasının amacı

en başta sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı sağlamak ve çalışanları/kullanıcıları çalışma ortamından kaynaklanan sağlık ve güvenlik risklerine karşı korumaktır. Güvenli davranışlar güvenlik kültürünün yerleştiği ortamlarda sağlanabilmektedir. Bu nedenle bilgi ve kültür merkezlerindeki karar vericilerin aşağıdaki sorulara yanıt araması beklenmelidir:

Karar vericiler ve çalışanlar 6331 Sayılı Kanun hükümlerinden haberdar mı ve hazır mıdır? İşyerlerindeki tehlikeli durumlardan (yapısal olmayan malzeme kaynaklı, kimyasal madde kaynaklı tehlikeler vb.) personel, kullanıcı/ziyaretçi ve derme / koleksiyonlara yönelik risk değerlendirme ve acil durum planlama çalışmaları yapılıyor mu? İş sürekliliği planlaması yapılıyor mu? Acil durumlara yönelik destek elemanları belirlendi mi ve eğitimleri tamamlandı mı? Yaşanan kazalar ve ramak kala olaylara ait raporlar hazırlanıyor mu? Mevzuata uygun politikalar geliştiriliyor mu? Kurum içi talimatlar, prosedürler geliştiriliyor mu? Çalışanlara yönelik güvenlik kültürünün yerleşmesi için eğitim çalışmaları yapılıyor mu? Yerel Yönetimler Bilgi ve Kültür Merkezleri Acil Durum Planlaması Modelinde açıklanan tüm safhalarda (hazırlık, operasyon ve entegrasyon) yerel yönetimlerin büyük sorumlulukları olduğu açıktır. Kurumlar, güvenlik kültürüne yeterince önem verilmeli ve güvenlik kültürü bilinci tüm tarafların aktif katılımı ile sağlanmalıdır. Bu kültürün nasıl daha da geliştirilebileceği ulusal ve uluslararası platformlarda tartışılmalıdır. Güvensiz davranışların önlenmesi ancak eğitimle sağlanabilir. Hizmet içi eğitimler artırılmalı, eğitim ihtiyaçlarının saptanması ve tanımlanması, eğitim hedeflerinin belirlenmesi ışığında yapılacak çalışmalar acil durumların olumsuz etkilerini de önlemeye katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Adcock, E. (1998). *Kütüphane malzemesinin bakım ve kullanımında IFLA ilkeleri*. N. Somer (çeviren). Paris: IFLA.
- AFAD. (2011). *Depreme karşı yapısal olmayan risklerin azaltılması*. 12 Nisan 2016 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/18-2012092815547-yapisalolmayanriskler.pdf> adresinden erişildi.

- AFAD. (2014). Afet farkındalığı ve afetlere hazırlık araştırması. 10 Nisan 2016 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/105-2014081217653-6-turkiye-afet-farkindaligi-ve-afetlere-hazirlik-arastirmasi,-2014-edited.pdf> adresinden erişildi.
- Alabama Halk Kütüphaneleri Afet ve Acil Durum Planı. (2009). *Disaster and emergency plan for Alabama Public Libraries*. 8 Nisan 2016 tarihinde <http://webmini.apls.state.al.us/> adresinden erişildi.
- Dadson, E. (2012). *Salvage, The Preservation Advisory Centre*. 6 Nisan 2016 tarihinde https://www.bl.uk/aboutus/stratpolprog/collectioncare/publications/booklets/salvaging_library_and_archive_collections.pdf adresinden erişildi.
- FEMA E- 74/ABD Federal Acil Durum Yönetim Kurumu. (2012). *Reducing the risks of nonstructural earthquake damage- A practical guide, 2: Behavior of nonstructural components*. 2 Nisan 2016 tarihinde <http://www.fema.gov/media-library/assets/documents/21405> adresinden erişildi.
- Karakaş, S., Rukancı, F. ve Anameriç, H. (haz.). (2009). *Belge yönetimi ve arşivleri sözlüğü*. Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.
- Kuzucuoğlu, A. (2014). Kütüphanelerde yapısal olmayan malzeme kaynaklı riskler. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 2, 21-38.
- Kuzucuoğlu, A. (2014). Kültürel mirasa yönelik acil durum planlaması. Rüştü Uçan ve Hamit Yıldırım (Editör). *Ülkemizde İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Yaşanılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Konferansı* içinde (s. 82-86). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Kuzucuoğlu, A. (2015). Müze/kütüphane enformatiğinin risk azaltma çalışmalarında kullanılması. *Ulusal Müzecilik Sempozyumu*'nda sunulan bildiri, İstanbul: Deniz Müzesi Komutanlığı.
- SGK yıllık iş kazası ve meslek hastalıkları istatistikleri. (2009). 10 Mart 2016 tarihinde http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari adresinden erişildi.
- Yılmaz, A. (2004). Afetlerden sonra orta ve uzun vadeli afet yönetimi çalışmaları. *Türk İdare Dergisi*, 442, 157-169.

Yerel Yönetimlere Bağlı Kütüphanelerin Hizmetleri: Kastamonu Belediyesi Örneği

Yrd. Doç. Dr. Güler Demir

Kastamonu Üniversitesi, Türkiye, gulerdemir2009@gmail.com

Araş. Gör. Ayşenur Güneş

Kastamonu Üniversitesi, Türkiye, akbulutaysenur@gmail.com

Öz

Belediye kütüphaneleri, buldukları yerel bölgenin bilgi ve eğitim gereksinimini karşılaması ve sosyo-kültürel gelişimine destek sağlaması gereken önemli kuruluşlardır. Türkiye’de belediyelere bağlı kütüphanelerin mali ve diğer kaynaklar, sistem, donanım, teknolojik alt yapı ve benzeri sorunları bulunmaktadır. Mevzuatta ise bu kütüphanelerin yükümlülük ve işlevlerine yüzeysel biçimde değinilmektedir. Merkezi biçimde teşkilatlanan halk kütüphaneleri de benzer sorunları yaşadığından halkın kütüphane hizmeti gereksinimleri yeterli biçimde karşılanmamaktadır. Bu çalışmada, Kastamonu Belediyesi Kütüphanesi hizmetleri yerinde gözlem ve görüşme yöntemi ile ele alınmış, elde edilen veriler anılan sorunların Kastamonu Belediyesi Kütüphanesi’nde de yoğun düzeyde yaşandığını göstermiş; sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Anabtar Kelimeler: *Belediye kütüphanesi, halk kütüphanesi, toplumsal bellek kurumları, Kastamonu, kültür.*

Giriş

Kütüphaneler toplumsal belleğin yazılı kültürdeki taşıyıcısı olan materyalleri bünyelerinde toplayıp insanların kullanımına sunarken aynı zamanda bunları koruyarak gelecek kuşaklara aktarma özelliğine sahip olduklarından “toplumsal bellek kurumları” olarak da adlandırılmaktadırlar. Toplumsal bellek kurumları arasında yer alan halk kütüphaneleri “yerel olan” her türden tüm bilgilerle doğrudan ilgilidirler (Kaya, 2012, s.174). IFLA/UNESCO Halk Kütüphanesi Manifestosu’nda (IFLA/UNESCO Public Library Manifesto, 1994) halk kütüphanesi tanımlaması yapılırken bu kütüphanelerin “yerellik” niteliğine özellikle vurgu yapılmaktadır. Tanımlama

şu şekildedir: *“Halk kütüphanesi, kullanıcıları için her tür bilgiyi hazır, erişilir duruma getiren yerel bilgi merkezidir. Halk kütüphanesi hizmetleri, yaş, ırk, cinsiyet, din, ulus, dil ya da sosyal statüye bakılmaksızın herkese eşit biçimde erişim sunma esasına dayanarak sağlanmalıdır. Ayrıca, dilsel azınlıklar, engelliler ya da hastane veya ceza infaz kurumlarında bulunan kişiler gibi, her ne sebeple olursa olsun, düzenli hizmet ve materyalleri kullanamayan kişilere özel hizmet ve materyaller sağlanmalıdır”* (IFLA/UNESCO Public Library Manifesto1994). Hizmetlerinden yararlandırmada toplumun üyeleri arasında hiçbir ayırım gözetmemeleri ve ücretsiz olmaları, eğitim, kültür, bilgi ve boş zamanların değerlendirilmesi olgularına dayanmaları, toplumsal gelişmeye katkı amaçları ve demokratik nitelik taşımaları bu kurumların ortak niteliğidir (Yılmaz, 1996, s.8). Tüm bu nitelikleri arasında halk kütüphanelerinin öncelikli işlevi yukarıda da işaret edildiği gibi yerel olmaları; buldukları bölgenin gereksinimlerini öncelikle dikkate almalarıdır.

Yerel yönetime kaynaklık eden *“yerinden yönetim”* ya da *“adem-i merkeziyet”* kavramı, *“merkezi yönetim”* ya da *“merkezden yönetim”* kavramına karşıt anlamda kullanılan ve *“topluma sunulacak bazı idari hizmetlerin devlet merkezinden ve tek elden değil, merkez idari teşkilatı içinde yer almayan ve merkezi idari hiyerarşisine dahil olmayan kamu tüzel kişileri tarafından”* yürütülmesi anlamındadır. Buna karşılık merkezi yönetim ise yönetsel hizmetlerin merkezde toplanması ve bu hizmetlerin merkez ve merkezin hiyerarşisi içinde bulunan örgütlerce yürütülmesidir (Yılmaz, 1997, s.115).

Geniş kapsamlı bir tanımlama ile yerel yönetimler; *“belirli bir coğrafi alanda (kent, köy, il vb.) yaşayan yerel topluluğun bireylerine, bir arada yaşamak nedeniyle kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacı ile kurulan, karar organları (kimi durumlarda yürütme organları) yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelirlere, bütçeye ve personele sahip, üstlendiği hizmetler için örgütsel yapısını kurabilen merkez yönetimi ile ilişkilerinde yönetsel özerklikten yararlanan kamu tüzel kişileridir* (Yılmaz, Baklacı, Çetin, Güler, Güneyoğlu ve İskenderoğlu, 2010, s.474-475).

Bir mahalli idare kuruluşu olan belediye idaresi toplum yaşamı bakımından önemli bir yönetim birimidir çünkü

belediyelerin üstlendiği kamu hizmetleri toplumun günlük yaşantısını yakından ilgilendirir. Belediyelerin başta 1580 sayılı Belediye Kanunu olmak üzere çeşitli kanun, tüzük ve yönetmelikle belirlenmiş çok sayıda görev ve yükümlülükleri vardır. Belediye idarelerinin genel statüsünü belirleyen 1580 sayılı Belediye Kanunu kabul edildiği 1930 yılından sonra ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimlerin yol açtığı yeni gereksinimleri karşılaması adına değişikliklere uğramıştır. TBMM tarafından kabul edilen 5215 sayılı Belediye kanunu Cumhurbaşkanlığınca geri gönderilmiş ve 5215 yerine 5272 sayılı Belediye Kanunu kabul edilmiş ancak bu kanun da Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Bunun üzerine 5393 sayılı Belediye Kanunu TBMM tarafından kabul edilmiş ve Cumhurbaşkanının onayı sonrasında 3 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece, 1930 yılından bu yana yürürlükte olan 1580 sayılı Belediye Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır (Akyazan, 2005, s.121-122). Yürürlükten kaldırılan 1580 sayılı Belediye Kanununda, belediyeler son nüfus sayımına göre nüfusu 2000'in üzerinde olan yerleşim merkezlerinde kurulurken, yeni kanunun 4/1 maddesine göre bu sayı en az 5000'dir. Böylece belediyelerin sayıları azaltılarak gelir ve işlevleri artırılmaktadır. 1580 sayılı Belediye Kanununda *“her Türk, nüfus kütüğüne yerli olarak yazıldığı beldenin hemşehrisidir”* diyerek hemşehriliği *“nüfus kütüğüne yerli olarak yazılma”* koşuluna bağlamıştır. Yeni Belediye Kanunu ise, *“herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir”* diyerek hemşehriliği, *“ikamet”* esasına dayandırmıştır. Ayrıca, eski kanundaki *“her Türk”* ifadesi yeni kanunda *“herkes”* ifadesi ile değiştirilmiş; bir yerin hemşehrisi olmak için Türk olmak koşulu da ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca yeni kanunun 13. maddesinin 2. fıkrası tamamen yeni hükümleri içermektedir. Buna göre: *“Belediye, hemşehrieler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır”* (Akyazan, 2005, s.123-124).

Türkiye’de 3 tür yerel yönetim yapısı bulunmaktadır. Bunlar; 1. Belediyeler, 2. Özel İdareler, 3. Muhtarlıklardır (İskenderoğlu, 2010, s.475). 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 3. maddesinin a bendi’nde Belediye’nin *“Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve*

malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini” ifade ettiği belirtilmiştir. Aynı kanunun 4. maddesinde *“Nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilir. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur”, 13. maddesinde ise “Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar...”* denilmektedir (Belediye Kanunu, 2005).

Dünyada, halk kütüphaneleri ile hükümetler/yönetimler arasında farklı ve çeşitli ilişki modelleri uygulanmaktadır. Aynı biçimde, halk kütüphanelerinin hizmetlerin yönetimi ve finansmanlarının düzenlenmesine ilişkin yasalar da çeşitli ve karmaşıktır. Farklı ülkelerde il, bölge, devlet ve belediyeler, tümüyle ya da kısmen kütüphane hizmetlerinden sorumludurlar. Halk kütüphaneleri hizmetleri yerel tabanlı hizmetler olduklarından genel olarak yönetimsel örgütlenmelerde yerel hükümetler en uygun yerler sayılmaktadır. Bununla beraber, bazı ülkelerde halk kütüphaneleri bölgesel ya da devlet düzeyinde yapılanmakta ve bazen ulusal kütüphaneler de halk kütüphanesi hizmetlerini sağlamaktan sorumlu bulunmaktadır. Halk kütüphanesi hizmetlerinin yönetimlerinde ortaklaşa sorumlulukların da sürdürüldüğü pek çok örnek bulunmaktadır (International Federation of Library Associations and Institutions, 2001, s.13).

Türkiye’de halk kütüphanesi hizmetlerinin yerel yönetimlere devredilmesi yıllardır tartışılan bir konu olmakla beraber dünyadaki pek çok örneğin tersine bu hizmetler merkezi hükümet tarafından yürütülmektedir. Ancak bu konuda yerel yönetimlerin bazı yükümlülükleri de bulunmaktadır. Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği’nin kütüphanelerin işlevlerine yer veren 6. maddesinin 3. bendi’nde *“Somut olmayan yerel kültür mirasının toplanması, düzenlenmesi, korunması, kullandırılması ve geleceğe aktarılmasına katkı sağlar ve sözlü geleneği destekler”* denilmektedir. Ayrıca aynı yönetmelikte kütüphanelerin görevlerine işaret eden 7. maddenin 4. bendi’nde *“Bulunduğu bölgenin kültürel, sosyal, tarihi ve ekonomik yapısı ile ilgili yerel derme oluşturur ve hizmete sunar” d bendi’nde ise “Yerel girişimcilere ve yerel ekonomik gruplara bilgi gereksinmelerini karşılayacak bilgi hizmetlerinin organizasyonunu yapar”* denilmektedir. Aynı maddenin 5. bendi’nde *“Kütüphane hizmetlerini geliştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla, çevresindeki diğer kamu*

kurumları, yerel yönetimler, eğitim, öğretim, kültür-sanat, sivil toplum kuruluşları ve gönüllü kişilerle işbirliği yapar" ifadesi geçmektedir. Halk kütüphanelerinin yerel yönetimlerle kuracağı işbirliğine ilişkin, örneğin, yine aynı yönetmelikte "gezici kütüphane hizmeti" ne ilişkin 29. maddede bu anlamda uyulacak kurallar verilirken a bendi'nde "Gezici kütüphane duraklarının belirlenmesi ve gezici kütüphane hizmetlerinin daha etkili ve düzenli verilebilmesi için, yerel yönetimlerle işbirliği yapılır" biçiminde bir ifade de yer almaktadır (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012).

1930'lu yılların 1580 sayılı Belediye Kanunu'nda (Belediye, 1930) 15. maddenin 33. bendinde ise "Halk için kitaplık ve okuma salonları açmak" belediyenin görevleri arasında sayılmıştır (Yılmaz, 1997, s. 126). 1980 yılından sonra Türkiye'de büyük kentler için oluşturulan yönetim modeli "Büyükşehir Belediye" yönetim modelidir. Büyük kent yönetimi iki kademeli model üzerine kurulmuştur. Kademelerden biri büyükşehir belediyesi, diğerleri ise, ilçe belediyeleri ya da alt kademe belediyeleridir. Bunların dışında büyükşehir sınırları içerisinde hizmet görecek bazı teknik hizmetler üzerinde kurulmuş bulunan, ayrı tüzel kişiliği ve bütçeleri bulunan hizmet birimleri de bulunmaktadır.

3030 Sayılı Kanununun 3. maddesine göre büyükşehir "belediye sınırları içerisinde birden fazla ilçe bulunan şehir" olarak tanımlanmış, Yasanın 4. maddesinde ise; "büyükşehir dâhilindeki ilçelerde, ilçelerin adını taşıyan ilçe belediyeleri kurulur" denilmiştir (Görmez, 1997, s.49). Büyük kent belediyelerini konu alan 3030 sayılı yasa da bu belediyelere eğitim ve kültürle ilgili görevler birlikte bu konuda detaylara girilmemektedir. Anılan yasanın 6. maddesindeki a fıkrasının f bendinde eğitim ve kültürle ilgili olarak yeşil alanlar, parklar, bahçeler oluşturmak, spor, eğlence ve dinlenme yerleri kurmak gibi görevler arasında "toplumsal ve kültürel hizmetleri yerine getirmek" gibi dolaylı bir değinme ile yetinilmiştir (Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 1984).

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun "Büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları" başlığı altında 7. maddenin m bendi'nde "Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze,

spor, dinlence, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettmek...” ifadeleri ile kütüphane kurmak ve işletmek sorumluluğuna yer verilmiştir (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004). Ancak, yine bu ifadeler de detaylandırılmayan, kapalı ifadelerdir.

Genel olarak Türkiye’de yerel yönetimler bünyesinde yer alan belediye kütüphanelerinin verdikleri hizmetlerin irdelenmesi ve Kastamonu İli Belediye Kütüphanesi örneğinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada yöntem olarak literatüre dayalı araştırmanın yanısıra anket, görüşme ve yerinde gözlem yolu ile veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın hipotezi “Türkiye’de genel olarak belediye kütüphaneleri yeterli hizmetler vermelerini engelleyen sorunlara sahiptir; Kastamonu Belediyesi Kütüphanesi’nin de benzeri biçimde sorunları olduğu gibi işlevsel değildir” biçimindedir.

Belediye Kütüphaneleri ve Hizmetleri

Türkiye’de güncel olarak 30 Büyükşehir Belediyesi, 51 il belediyesi, 519 Büyükşehir ilçe belediyesi, 400 ilçe belediyesi, 397 belde belediyesi olmak üzere toplam 1397 belediye bulunmaktadır (Mülki İdare Birimleri, 2016). 5393 sayılı Kanun’un 14. maddesinin 1. fıkrasına göre belediye görevleri iki bent halinde sayılmıştır. Sayılan görevlerin belediye tarafından yürütülmesinin temel şartı, hizmetin mahallî müşterek nitelikte olması biçiminde belirlenmiştir. Söz konusu maddeye göre ilk bentte yer alan görevlerin “zorunlu”, ikinci bentte yer alan görevlerin ise “*ihtiyari*” nitelikte olduğu görülmektedir. Esasen ilk bentte yer alan hususlar belediyeler bakımından görevleri, ikinci bentte sayılan hususlar ise belediyelerin yapmaya yetkili olduğu hizmetleri ortaya koymaktadırlar. Can’a (2013, s.177-178) göre, belediye görevlerinin bir kısmının zorunlu, bir kısmının ise ihtiyari olduğunun belirlenmesi; bu görevlerin yerine getirilirken önceliğin zorunlu görevlerde olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu görevlerin kendi içlerinde önceliğinin hangisinin olduğuna ilişkin ise Kanun’un 14. maddesi özel bir kural öngörmektedir: Bu hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin malî durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir. Kısıtlı mali kaynakların planlaması açısından önemli olan bu düzenlemenin, öncelik sırasına ilişkin belirlediği ölçütlerin neyi ifade ettiğinin ise açık bir biçimde ifade edilmemesi söz konusudur. Bu ölçütlerin değerlendirilmesi yapılmadan ortaya konulan hizmetlerin otak gereksinimleri

karşılayamayacağı, bir takım hizmetlerin aksayabileceği ve böylece kamu hizmetlerinin belediye eliyle yürütülmesinde güdülen amaca ulaşamayacağı söylenebilir (Can, 2013, s.177-178). Yerel yönetimlere bulunduğu bölge içerisinde etkin, verimli hizmet verebilmeleri için yeterli kaynakların sağlanması esastır. Ancak, yerel yönetimlerin, mali güçlerinin olmaması ve merkeze bağımlı bulunmaları, buna paralel yeterli sayıda nitelikli personellerinin olmaması da kütüphane hizmetlerine olumsuz biçimde yansayan diğer bir sorundur (Yılmaz, 1997, s.122).

Kamu hizmetleri arasında yer alan halk kütüphanesi hizmetlerinin yerel yönetimler tarafından yürütülmesine ilişkin gerek mevzuatta yalnızca oldukça genel, detayı olmayan bilgilerin olması, gerekse yukarıda anıldığı gibi *“kısıtlı mali kaynaklar”* gerekçesi ile hizmetler arasında öncelikli sıralarda yer alamaması temel sorunlar arasındadır.

Bunun dışında, belediye kütüphanelerinin sayısına ilişkin literatürde net bir bilgi bulunmamakta, yalnızca Türkiye İstatistik Kurumu'nun güncel verileri incelendiğinde en son 2014 yılına ilişkin Türkiye genelinde 1 milli kütüphane, 1 121 halk kütüphanesi, 559 üniversite kütüphanesi ve 27 948 örgün ve yaygın eğitim kurumu kütüphanesi olmak üzere toplam 29.629 kütüphanenin mevcut olduğu belirtilmektedir (TÜİK, 2015).

Buldukları bölge nüfusunun eşit ve ayırimsız bir biçimde eğitim, bilgi ve boş zaman gereksinimlerini karşılamak ile sosyal ve kültürel yaşamına katkılar sağlaması, öncelikle de yerel bir bellek işlevi görmesi bakımından belediye kütüphanelerinin önemi büyüktür. Kaya (2012, s.182) halk kütüphanelerinin bulunduğu toplum belleği olmasının tarihsel çıkış ve varoluş nedeni olduğundan söz ederek özellikle büyük kentlerde belediye ve özel kesimce kurulmaya başlanan kent ihtisas kütüphaneleri ve kent müzelerinin halk kütüphanelerinin bu konudaki eksikliğinin sonucu olduğunu belirtmektedir (Kaya, 2012, s.182). Artan bilgi kaynakları ile bu kaynakların yer aldıkları ortamların çeşitliliği nedeniyle günümüzde bilgiye ulaşmada kütüphanelerin; özellikle de bölgesel düzeyde yerel yönetim kütüphanelerinin önemi gittikçe artmaktadır. Her ne kadar sınırlı bütçe, nitelikli personel vb. sorunları olsa da kullanıcılar tarafından talep ve şikâyetlerin kısa sürede ilgili mercilere ulaşabilmesi ve belediyelerin sınırlı alanlarda sınırlı sayıda kimselere hizmet

veriyor olmaları, bir ölçüde de özerk sayılmaları işleyiş anlamında avantaj sayılabilmektedir (Gedikaslan, 2012, s.185-186).

Kastamonu İli Hakkında Bilgi

Kastamonu, Kızılırmak'ın kollarından Gökırmak'la birleşen Karaçomak Deresi'nin ikiye ayırdığı düz bir alanda olup, çevresi dağlık deniz seviyesinden 775 m. yükseklikte bir yere kurulmuştur. Kastamonu, tarih öncesi çağlardan cumhuriyet dönemine kadar birçok irili ufaklı kavim ve devlete beşiklik etmiş bir ildir. Kent tarihte birçok şekilde adlandırılmıştır. Batılı kaynaklarda “*Castamea*”, “*Castamina*”, “*Cbastarmina*”, “*Castemol*” gibi adlarla anılmıştır. Yerli kaynaklarda ise “*Kastamoniya*”, “*Kastamoniya*”, “*Kastamonya*”, “*Kastamoni*” ve benzeri çeşitli adlarla geçmiştir. Örneğin, 19. yüzyıl yazarlarından Murray'ın eserinde kent “*Costombone*” diye kayıt edilmiştir. Seyyah J. Macdonald Kinneir'in 1814'te yaptığı gezi sonucunda aldığı notlarda kentin çukur bir yerde kurulduğu ve ortasında yükselen dik yamaç ile bir kaya üzerinde harap bir kaleye sahip olduğu belirtilmiş, kentin adı ise “*Castambul*” ve “*Castamani*” şeklinde geçmiştir. Kenti ziyaret eden bir başka seyyah İbn-i Batuta ise kentin adını “*Kastamon*” olarak kullanmıştır. Rumlar ve Avrupalılar arasında “*Kastamboli*” olarak geçen bu sözcük Cumhuriyet döneminde “*Kastamonu*” olarak bu günkü biçimini almıştır (Acar, 2008, s.1-2).

Milattan önce 1660 yıllarında Kızılırmak kavisinde kurulan eski Hitit Krallığı'nın kuzeybatısında yer aldığı bilinen kent ve yöresinin, Hitit Krallığı sonrasında sırasıyla; Frig ya da Brigler, Lidyalılar, Persler, Makedonyalılar, Pontus Rum Krallığı, Roma İmparatorluğu, Doğu Roma İmparatorluğu, Çobanoğulları Beyliği, Candaroğulları Beyliği, Osmanlı İmparatorluğu ve son olarak da Türkiye sınırları içerisinde yer aldığı bilinmektedir. Gelişen süreçte kurulan ve yıkılan tüm bu medeniyetlerin yöre üzerinde kalıcı etkiler ve izler bıraktığı söylenebilir. Bu bağlamda Kastamonu ilinde önemli bir tarihi zenginlik bulunduğu vurgulanmaktadır (Keskin, 2014, s.31).

Kastamonu Belediyesi Kütüphanesi

Genel Bilgi

Kastamonu Belediyesi Kütüphanesi, Kültür ve Sosyal İşleri Müdürlüğüne bağlı olarak 14 Nisan 2007 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Mevzuat bağlamında, 03/07/2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu ve diğer yürürlükteki mevzuata dayanılarak hazırlanan ve Kastamonu Belediye Meclisinin 05.05.2014 tarih ve 2014/23 sayılı kararı ile norm kadrosu oluşturulan “Kastamonu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği” kütüphane hizmetlerinin yürütülmesi için dayanak alınmaktadır. Yönetmeliğin “Kültür Turizm ve Sanat Şefliği” başlıklı 17. maddesinin f bendinde anılan şefliğin yükümlülükleri arasında “Belediye Kütüphanesi ile ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesini sağlar” ifadesi geçmektedir. “Müdürlüğün Görevleri” başlıklı 8. maddenin altında yer alan 16. Madde kapsamında bu görevler arasında “Şehir halkına, okuma zevk ve alışkanlığı kazandırmak için, kütüphane, şehir kitaplıkları, okuma salonları ve gezici kitaplıklar oluşturmak ve işletmek” ifadesi yer almaktadır.

Kastamonu Belediyesi web sayfasında yer alan (<http://www.kastamonu.bel.tr/v1/>) “Hizmetler” bölümünün “Belediye Kütüphanesi” başlığı altında kütüphane hizmetlerine ilişkin aşağıdaki bilgi verilmektedir(Kastamonu Belediyesi, 2016):

“İlimizin tanıtımı için kültür ve sanat alanında ilimizin gelişmesine katkı sağlamak amacıyla yayıncılık faaliyetleri yapılmaktadır. Belediyemiz Hizmet Binası 6. Katında hizmet vermekte olan Belediye Kütüphanesi yenilenen sistemi ve iç dizaynı ile halkımıza hizmet vermektedir. Ayrıca kütüphanemiz üniversite öğrencilerinin araştırma, bilimsel çalışmalarında faydalanabilecekleri kaynaklara da sahiptir. Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü içerisinde yer alan Belediye Kütüphanesi 7 binin üzerinde kitap, ansiklopedi ve kültürel yayını ile zengin bir içeriğe kitapseverlerin kullanımına sunuyor. Şehir kültürü ve tarih açısından da önemli eserleri bünyesinde muhteva eden Belediye Kütüphanemiz, 2015 yılı içerisinde dijital kayıt sistemine geçmiştir. Yeni kayıt sistemi ile kitap takibi daha kolay bir hal alırken vatandaşlarımız diledikleri kitapları Belediye kütüphanemizden ödünç alabilmektedir”

Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında elde edilen bilgiler, yerinde gözlem ve birincil kaynak olarak kütüphane hizmetleri sorumlusu ile Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü çalışanlarıyla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir.

Bina

Kütüphaneye ayrılan mekânın daha önce Belediye binasının giriş katında fitness/spor salonu ile bitişik küçük bir alanda olduğu, daha sonra binanın 6. katına taşındığı açıklanmıştır. Kütüphanenin konumlandığı yeni alan yaklaşık 90 metre karelik uzunlamasına bir koridor, koridorun sonunda bir görevli masası ve bilgisayar terminali ile koridorun sağ tarafında duvar boyunca sıralanmış ahşap raflardan oluşmaktadır. Raflara bitişik olarak sağda arka arkaya en fazla toplam 10 kişinin oturabileceği kadar üç masa bulunmaktadır. Koridorun sol tarafında sırayla üç kapalı ve camekânla çevrili bürolar bulunmaktadır. Ancak bu büroların kütüphane ile ilişkisi bulunmamaktadır. Bunlar, yer sıkıntısı nedeni ile Müdürlüğe bağlı “Özel Kalem Servisi”, “Basın Servisi” ve “Kültür ve Sosyal İşler Müdürü” için ayrılmış alanlardır.

Şekil 1. Kastamonu Belediyesi binası

Şekil 2. Kastamonu Belediye Kütüphanesi

Personel

Kütüphaneden sorumlu personel sayısı yalnızca bir kişidir. Bu kişi mesleki alandan olmayıp Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 4. sınıf öğrencisidir.

Bütçe, Sağlama Yolları ve Derme:

Kütüphanenin kendine özel bir bütçesi bulunmamaktadır. Yayınların üç kanalla sağlandığı belirtilmiştir. Bunlar:

- Satın alma
- Bağış ve
- Kitap Kumbarası Projesi'dir.

Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'ne ait “Yayın Alımları”, “Kültür Varlıkları Alımı” ve “Eski Eser Alımları” kalemleri satın alma için kullanılan dayanaklardır. Gereksinim duyulduğunda “Ek Ödenek”ten de yararlandığı belirtilmiştir. 2015 yılında “Yayın Alımları” için 40.000, “Kültür Varlıkları Alımı” için 20.000 ve “Eski Eser Alımları” için 41.000 lira ayrılmıştır.

Kişi ve kurumlardan yapılan bağışlar yolu ile de kaynak sağlanmaktadır. Bir diğer kaynak olan “Kitap Kumbarası

Projesi”, Kastamonu Üniversitesi ile Kastamonu Belediyesi tarafından ortak geliştirilmiş bir projedir. Üniversite kampüsünde, kent merkezinde bulunan Barutçuoğlu Alış Veriş Merkezi ve Öğretmen Evi’nde yer alan kumbaralara bağış olarak öğrenciler ve halk tarafından konulan kitaplardan yıpranmış ve kullanılamaz duruma geldiği düşünülenler geri dönüşüm fabrikalarına gönderilmekte diğerleri ise seçilerek kütüphane dermesine katılmaktadır.

7000 kadar kayıtlı ve 2000 kadar da henüz kayda geçirilmemiş kitapların konuları dünya klasikleri, roman, hikâye ve şiir kitapları, dini içerikli kitaplar, felsefe, tarih, edebiyat, eğitim, kişisel gelişim kitapları, çeşitli ansiklopediler, çocuklara yönelik kitaplar ile Kastamonu’yu tanıtıcı kitap ve broşürler ile Türkiye’deki diğer illere ilişkin tanıtıcı kitaplar biçimindedir. Anılan konular, aşağı yukarı birbirine eşit ağırlıklı sayıdadır.

Kütüphane Kullanıcıları

Herkesine açık olan kütüphanenin kullanıcı profiline genel olarak üniversite öğrencileri daha sonra çalışanlar ve halk olduğu söylenmiştir. El becerilerini geliştirmek isteyen ev kadınlarından bu konularda yayın taleplerinin olduğu ifade edilmiştir.

Sınıflama Sistemi ve Kataloglama

Kitapların demirbaş numarasına göre sıralandığı ancak herhangi bir uluslararası sınıflama sistemi kullanılmadığı, kabaca geliştirilmiş alfabetik ve kendine özel bir sistem içinde gruplandırıldığı saptanmıştır. Kitaplar A’dan Z’ye kategorize edilen raflar içerisine yerleştirilmiştir. Bu harf sıralaması, sistematik/standart herhangi bir düzeneğe ilişkin simgeleri ifade etmemektedir. Kütüphane personelinin kitaplara kolay erişim için tamamen kendi geliştirdiği bir yöntemdir. Her bir harf altında raflar numerik olarak sıralanmıştır: A1, A2, A3... Aynı düzenleme bilgisayar ofis (excel) kayıtlarında da görülmektedir.

Kütüphaneden yararlanmak isteyen kullanıcılar sorumlu kişiye başvurmakta, sorumlu kişi bilgisayarda yer alan ofis (excel) programlarına kayıtlı olan kitapları tarayarak talep edilen yayını kullanıcıya vermektedir. Kitaplar her ne kadar açık raflarda sergilense de sistematik/konusal bir sınıflama olmadığı için raflardan kitap seçimi kolay olmamaktadır.

Kütüphane Otomasyonu ve Teknolojileri

Herhangi bir kütüphane otomasyon sistemi kullanılmamaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi dermenin envanter ve tarama bilgileri bilgisayar ofis (excel) programlarında tutulmaktadır. Kullanıcılar için ayrı tarama terminalleri de bulunmamakta, kütüphaneye ait tek bilgisayar terminali kütüphane sorumlusu kişinin masasında yer almaktadır. Belediye Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün kütüphane hakkında fotoğraflı kısa tanıtıcı bilgi veren genel sayfası dışında ayrı ve işlevsel bir kütüphane web sayfası da bulunmamaktadır.

Kütüphanenin Açık Olduğu Saatler ve Kullanıcı Hizmetleri

Kütüphane hafta içi her gün saat 8.00 ile 17.00 arasında; mesai saatlerinde açıktır. Kullanıcılara 2 haftaya kadar ödünç yayın verilmektedir. Ödünç almak isteyen kişinin kütüphane sorumlusuna resmi bir kimlik kartı ile başvurması yeterlidir, ayrıca bir kütüphane kimlik kartı çıkarılmamaktadır. Ödünç verme süresi gereksinime göre esnek zaman dilimleri ile uzatılabilmektedir. Ödünç alınabilen kaynak sayısı sınırlı değildir, istenilen sayıda kaynak ödünç alınabilmektedir. Yayınların geri getirilmemesi durumunda kullanıcılar kişisel olarak telefon veya e-posta kanalıyla uyarılmaktadırlar. Gecikme veya kaybedilmesi durumunda herhangi bir cezai yaptırım uygulanmamaktadır. Kütüphane sorumlusu şu ana dek bunu gerektirecek bir sorun yaşanmadığını belirtmiştir.

Özel Kullanıcı Grupları

Kütüphanenin fiziksel ve görme engellilere ilişkin özel bir bölümü ve/veya hizmetleri ile donanım ve araç-gereçleri bulunmamaktadır. Binanın altıncı katında bulunan kütüphaneye ulaşmak için yalnız beşinci kata kadar çıkan asansörden sonra bir kat merdivenlerin tırmanılması durumu doğal olarak engellilerin ulaşımına izin vermemektedir. Genel olarak Belediye binası girişinde ve içinde de engellilerin ulaşımına uygun bir planlama yapılmamıştır. Ayrıca, kütüphanenin Ceza İnfaz Kurumu'na ilişkin herhangi bir hizmet veya projesi de bulunmamaktadır.

Kütüphaneler Arası İşbirliği

Belediye kütüphanesinin diğer kütüphaneler ile herhangi bir anlaşması ya da işbirliği bulunmamaktadır. Yalnızca görevli

tarafından bu kütüphanede bulunamayan kaynaklar için kullanıcıların İl Halk Kütüphanesi'ne yönlendirildiği belirtilmiştir.

Etkinlikler

Zaman zaman Belediye tarafından bastırılan kitapların sergilenmesi ve Belediye'ye ilişkin çeşitli etkinlikler dışında kütüphaneye özel toplantı, sergi, yazar söyleşi vb. etkinlikler oluşturulmamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Belediyelerin temel özelliği, öncelikle buldukları yerel coğrafyayı temsil etmeleri, bu nedenle de çalışmalarını söz konusu coğrafya nüfusunun gereksinim ve beklentileri doğrultusunda yürütmelerinin gerekliliğidir. Yerel yönetimlerin halkla yönelik hizmet anlayışının önceliğinin en fazla ilişkilendirilebildiği zeminlerden biri de, halkın bilgi, eğitim, kültür ve rekreasyon gereksinimlerini sağlamak yönünde işlevlerle yükümlü olan kütüphanelerdir.

Daha önce de konu edildiği gibi Belediye Kanunu'nun 15. maddesi altında belediyenin görevleri belirlenirken söz konusu maddenin 33. bendinde *"Halk için kütüphane ve okuma salonları açmak, belediye bahçeleri, fidanlıkları, çocuk bahçeleri, oyun ve spor yerleri yapmak, belediye koruları yetiştirmek, bunları korumak ve işletmek..."* yükümlülüğü yer almaktadır. Bununla beraber, düzenleme anlayışı 1930 yılına dayanan bu kanun maddesinin ilgili bendi sağlıklı bir biçimde ülke genelinde işlevsellik kazanamamıştır. Belediye kütüphaneleri, oldukça sınırlı kaynaklarla hizmet vermeye çabalamakta ve teknik donanım yetersizliği sorunlarını yaşamaktadır. Yönetimi ve işletilmesi merkezi sistem halinde teşkilatlanan halk kütüphanelerinin de benzer biçimde sorunları olduğundan, halkın kütüphane hizmetine ilişkin sorunları daha da büyümektedir. Doğal güzellikleri ve tarihi yapılarının zenginliği ile önemli bir il olan Kastamonu'da yerinde gözlemlenen il belediyesinin kütüphanesi de benzeri sorunlara sahiptir. Oldukça sınırlı bir mekân ve sınırlı kaynaklarla hizmet veren kütüphanenin uluslararası standartlarda bir sınıflama sistemi, yazılım ve teknik donanımdan yoksun olmasının yanında kütüphanecilik/bilgi ve belge yönetimi eğitim alt yapısı olan personele sahip olmaması sorunları büyütmektedir.

Kastamonu Belediyesi Kütüphanesi ile ilgili yapılan çalışmada elde edilen veriler sonucunda ortaya çıkan sorunlar, yukarıda da anıldığı gibi öncelikle kaynak, altyapı ve benzeri eksikliklerdir. Ancak, daha da önemlisi “*bilinç/farkındalık*” bağlamında hissedilen eksikliklerdir. Belediye’nin ilişkili yönetim kademelerinde (Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü) nitelikli kütüphane işlev ve hizmetlerine ilişkin bilgi, deneyim ve en önemlisi de farkındalık eksikliği dikkati çekmektedir. Çalışmada daha önce de anıldığı gibi, Kastamonu Belediyesi web sayfasında yer alan “*Hizmetler*” bölümü kapsamında “*Belediye Kütüphanesi*” başlığı altında kütüphane hizmetlerine ilişkin yer alan ifadeler bu farkındalık eksikliğinin en önemli kanıtıdır. Örneğin, söz konusu tanıtım metninde kütüphane ile ilişkili,

- “yenilenen sistemi ve iç dizaynı”;
- “üniversite öğrencilerinin araştırma, bilimsel çalışmalarında faydalanabilecekleri kaynaklara da sahiptir”;
- “7 binin üzerinde kitap, ansiklopedi ve kültürel yayını ile zengin bir içeriğe sahiptir” ve
- “2015 yılı içerisinde dijital kayıt sistemine geçmiş”

gibi ifadeler geçmektedir. Kütüphanenin yenilenen bir sistemi olduğuna vurgu yapılırken, aslında herhangi bir standart/uluslararası bir sisteme sahip olmadığı izlenmiştir. Benzer biçimde yenilenen bir “*iç dizaynı*” olduğu da belirtilirken, tersine çok dar ve sınırlı bir alanda hizmet sunduğu gözlenmiştir. Ayrıca, kitap, ansiklopedi ve kültürel yayını ile zengin bir içeriğe sahip bulunduğu ifade edilirken, bilimsel ve güncel yayınlarının eksikliği göze çarpmıştır. En önemlisi de, kütüphanenin “*2015 yılı içerisinde dijital kayıt sistemine geçmiş*” olduğu belirtilmektedir. “*Dijital kayıt sistemi*” ifadesi algısı kitap kayıtlarının kütüphane personeli tarafından ofis (excel) üzerinde düzenlenmesi gibi gözükmektedir.

Buraya kadar verilen bilgilerden de anlaşıldığı gibi, anılan tablo kütüphane hizmet ve işlemlerinin kütüphanecilik/bilgi ve belge yönetimi alanı dışında eğitim alan bir personel tarafından yürütülmesinin doğal bir sonucudur. Yönetim kademelerinde de bu anlamda gerekli bilgi, deneyim altyapısı ve farkındalık olmaması bu sorunları pekiştirmektedir.

Saptanan sorunların çözümüne ilişkin önerilerimiz aşağıda maddeler halinde sıralanmaktadır:

- Kütüphanecilik/Bilgi ve Belge Yönetimi eğitimi almış bir personel sağlanması önemlidir.
- Kütüphanenin tüm hizmet katman ve işlevlerinin programlanacağı yazılı bir kütüphane yönergesi ve politikasının oluşturulması temel bir adım olacaktır.
- Kütüphanenin daha geniş, hem engelliler hem de diğer kullanıcıların rahatlıkla ulaşabileceği merkezi bir konuma sahip, gürültü ve diğer engellerden uzak, havalandırma, ışıklandırma, ısınma ve ergonomik koşulları daha uygun ve bağımsız bir mekâna taşınması gerekmektedir.
- Uluslararası standartlara uygun, kullanıcı dostu bir otomasyon sistemi edinilmelidir. Kataloglama ve sınıflamanın yine uluslararası standartlara ve dijital altyapıya uygun esneklikte programlanması önemlidir.
- Kullanıcıların erişimine hazır bilgisayar terminalleri yapılandırılmalıdır.
- Gerekli diğer teknik altyapı ve donanım sistemleri (fotokopi, tarayıcı, yazıcı vb.) sağlanmalıdır.
- İlişkili diğer kurum ve kütüphanelerle protokol ve benzeri anlaşmalarla işbirliklerinin kurumsallaştırılması (kütüphaneler arası ödünç verme, toplantı, konferans, vb.) önemli bir adım olacaktır. Halk kütüphanelerinin kullandığı otomasyon sistemi ağına entegre olunması kütüphanenin işlevselliğini arttırabilir.
- Kütüphane hizmetlerine ilişkin kamu farkındalık düzeyinin yükseltilmesinin en önemli koşulu iyi bir tanıtımdır. Bunun sağlanması için manuel ve dijital ortamlarda tanıtım kitapçıkları, kullanım kılavuzları vb. araçların hazırlanması gerçekleştirilebilir.
- Sosyal medyanın kurumsal düzeyde gittikçe yoğunlaşan kullanımı bir avantaj olduğundan, bu olanaktan da yararlanılabilir.
- Yukarıda açıklanan yeniden yapılanmaya ilişkin tüm süreçlere paralel yeni bir web sayfası tasarımı oluşturulabilir.

Anılan bu yeniden yapılanma süreçlerini ayrıntılı biçimde tüm adımları ile kapsayacak bir fizibilite raporu ile proje

geliştirilmesi; bu projenin üniversite ve ilişkili kişi, kurum ve organların iş birliği çerçevesinde, uzmanlar denetiminde geliştirilmesi, gerekli finansmanın sağlanması yararlı olacaktır. Proje temelinde öncelikle devlet ve belediye katkısı ile sorunların çözümü bağlamında minimum standartların belirlenmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Acar, E. (2008). *Kastamonu merkez ilçe ve köyleri ağızı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Akyazan, A. E. (2005). Yeni Belediye Kanunu'nun getirdikleri. *Ankara Barosu Dergisi*, 3, 121-136.
- Belediye Kanunu (2005). *T.C. Resmi Gazete*, 25874, 3 Temmuz 2005.
- Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun (1984). *T.C. Resmi Gazete*, 18453, 27 Haziran 1984
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004). *T.C. Resmi Gazete*, 25531, 23 Temmuz 2004.
- Can, B. (2013) Belediye hizmetlerinin yerine getirilmesinde öncelik sırası sorunu. *EÜHFD*, XVII (1-2), 176-199.
- Gedikaslan, G. (2012). Halk kütüphanesi hizmetlerinde yerel yönetim kütüphaneleri: Beyoğlu Turabibaba Kütüphanesi örneği. 2. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Değişen Dünyada Halk Kütüphaneleri Bildiriler Kitabı* içinde, (s. 184-195) Ankara: KYGM.
- Görmez, K. (1997). *Yerel demokrasi ve Türk belediyeciliği*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği (2012). *Resmi Gazete, Sayı: 28170, 11.01.2012 (Çevrimiçi adres):*
<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14656/balk-kutuphaneleri-yonetmeligi.html>
- International Federation of Library Associations and Institutions (2001). *The Public library service: IFLA/UNESCO guidelines for development*. Münih: Saur.
- IFLA/UNESCO Public Library Manifesto (1994). 17 Mayıs 2015 tarihinde
<http://www.ifla.org/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994> adresinden erişildi.

- Kastamonu Belediyesi (2016). *Belediye Kütüphanesi*. 17 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.kastamonu.bel.tr/v2/?portfolio=belediye-kutuphanesi> adresinden erişildi.
- Kastamonu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Görev ve Çalışma Yönetmeliği. (2014). 15 Haziran 2016 tarihinde http://www.kastamonu.bel.tr/v1/dosyalar/yonetmelikler/KULTUR_SOSYAL_MD.pdf adresinden erişildi.
- Kaya, A. (2012). Yerel bellek kurumları olarak halk kütüphaneleri. 2. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Değişen Dünyada Halk Kütüphaneleri Bildiriler Kitabı içinde*, (s. 173-183). Ankara: KYGM
- Keskin, O. (2014). *Yeni kurulan üniversitelerin şehir halkı tarafından algılanması (Kastamonu ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Mülki İdare Bölümleri. (2016). 17 Haziran 2016 tarihinde <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariMulkiIdariBolumleri.aspx> adresinden erişildi.
- TÜİK. (2015). *Kütüphane istatistikleri 2014*. 17 Haziran 2016 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21506> adresinden erişildi.
- Yılmaz, B. (1996). *Halk kütüphanesi kullanımı sosyo-ekonomik bir çözümleme*, İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Yılmaz, B. (1997). Yerel yönetimler ve halk kütüphanesi hizmeti: Türkiye için bir değerlendirme. *Türk Kütüphaneciliği*, 11 (2), 113-133.
- Yılmaz, B., Baklacı, D., Çetin, Ö., Güler, V., Güneyoğlu, Y ve İekenderoğlu, D. (2010). Türkiye’de halk kütüphanelerinin yerel yönetimlere devredilme süreci üzerine Ankara özel idare yöneticilerinin düşünceleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 24 (3), 471-494.

Bursa Büyükşehir Belediyesinin Stratejik Planları ile Performans Programlarında Bilgi ve Belge Odaklı Hizmetlerin Yeri (2010-2014)

Özhan Sağlık

Istanbul Üniversitesi, Türkiye, ozhan.saglik@istanbul.edu.tr

Öz

Belediyeler, temizlik, alt yapı, park ve bahçe inşası gibi hizmetlerin yanında kütüphane kurmak, internet üzerinden vergi borçlarını ödemek, kurumsal belgelerin yönetimini sağlamak gibi hizmetler de sunmaktadır. Bu hizmetleri bilgi ve belge odaklı hizmetler olarak adlandırmaktayız. Söz konusu hizmetleri sunan bir organizasyonun gelecekte ulaşmak istediği nokta strateji olarak adlandırılmaktadır. Bu stratejiler, stratejik planlar aracılığıyla uygulanabilmektedir. Belediyeler de 2005 yılında çıkan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu gereğince stratejik plan hazırlamaktadır. Stratejik planlarda belirli bir dönem içerisinde gerçekleştirilmek istenen ana hedefler açıklanmakta, cari yıl içerisinde sonuçlandırılması gereken hedefler ise stratejik planlara bağlı olarak oluşturulan performans programlarında belirtilmektedir. Performans programlarında açıklanan hedeflerin sonuçları faaliyet raporlarında değerlendirilmektedir. Bu hedeflerden bilgi ve belge odaklı hizmetlere ilişkin hedeflere Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin stratejik planları ile performans programlarında yer verildiği görülmektedir. Büyükşehir belediyelerinin stratejik planları ile performans programlarındaki bilgi ve belge odaklı hizmetlere ilişkin hedeflerin gerçekleşme düzeyinin bugüne kadar yeteri kadar incelenmediği dikkat çekmektedir. "Acaba, büyükşehir belediyelerinin stratejik planları ile performans programlarındaki bilgi ve belge odaklı hizmetlere ilişkin hedefler hangi oranda gerçekleştiriliyor?" sorusu çalışmayı şekillendirmektedir. Çalışmada, "büyükşehir belediyelerinin stratejik planları ile performans programlarındaki bilgi ve belge odaklı hizmetlere ilişkin hedeflerin tam olarak gerçekleştirilmediği" hipotezi benimsenmektedir. Örneklem olarak Bursa Büyükşehir Belediyesi seçilmiştir. Çünkü, Bursa'da düzenlenen sempozyumda varsa sorunların dile getirilerek çözülmesi hedeflenmektedir. Bu hedef

doğrultusunda Bursa Büyükşehir Belediyesi özelinde gündem oluşturmak için çaba sarf etmek amaçlanmaktadır. Çalışmada, Bursa Büyükşehir Belediyesinin 2010-2014 Stratejik Planı, bu dönemler arasında hazırlanan performans programları ile faaliyet raporları incelenmiştir. Hedeflerin sonuçları hakkında zaman zaman faaliyet raporlarında yeterli bilgi mevcut olmamış, belediyenin Web sitesindeki haberlerden faydalanılmıştır. Çalışma sonucunda Bursa Büyükşehir Belediyesinin 2010-2014 döneminde stratejik plan ve performans programında yer alan bilgi ve belge odaklı hizmetlere ilişkin hedeflerin %72'sini gerçekleştirmediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Belediyeler-bilgi ve belge yönetimi, belediyeler-stratejik planlama, Bursa Büyükşehir Belediyesi-bilgi ve belge odaklı hizmetler.*

Giriş

Organizasyonlar çeşitli amaçlarla hizmet veya ürün sunarlar. Her organizasyon belirli bir ana hedefe erişmek için yaşamını sürdürür. Bu ana hedefi strateji olarak ifade etmek mümkündür. Strateji belirleyen organizasyonların son on yılda hedeflerine erişmek için stratejik planlar oluşturduğu bilinmektedir. Stratejik plan, çevresel değişiklikler doğrultusunda, organizasyonların hedefleri ve bu hedeflere ulaşma yollarını belirleme çabası olarak ifade edilmektedir (Songür, 2011, s. 9).

Amerika ve Avrupa'da 1970 ve 1980'li yıllardan önce vatandaşlar belediyelerden su, kanalizasyon, ulaşım gibi temel ihtiyaçların giderilmesini bekliyordu. Bu tarihlerden sonra insanların yönetimlerden talepleri değişmeye başlamış, temel ihtiyaçların giderilmesinin yanı sıra kültürel ihtiyaçların giderilmesi gibi talepler gündeme gelmiştir. Bireylerin yönetimler için değil, yönetimlerin bireyler için hizmet verdiği anlayış filizlenmiştir (Caulfield ve Schulz, 1989, s. 3-4). Neden organizasyonlar stratejik planlama anlayışını benimsemiştir sorusu aklı gelmektedir. Stratejik planlama, öncelikleri tespit ederek gelecekte varılacak noktayı belirginleştirir, örgütsel problemleri çözerek bütünleşmeyi sağlayıp, performansı arttırmaktadır. Stratejik planlama ilk olarak özel sektörde gelişmiş olsa da sonraki süreçte kamu kurumlarının da

gündemine girmiştir. Kamu kurumlarında ise stratejik planlama ile önceliklerin belirlenerek sınırlı kaynakların öncelikli alanlara tahsis edilmesi sağlanmaktadır. Böylelikle verimliliğin artacağı ve amaçların daha kolay başarılacağı düşünülmektedir (Bryson, 1988, s. 87-88; Caulfield ve Schulz, s. 10-12). Stratejik planlama 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'nin gündemine girmiştir (Songür, s. 28-29).

2003 yılında çıkarılan Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (KMYKK) ile kamu kurumlarının stratejik plan hazırlaması zorunlu kılınmıştır (KMYKK, 2003). Bu kanun ile bütçenin uygulanmasında etkinliğin artırılması, mali yönetim şeffaflığının sağlanması ve sağlıklı bir hesap verme mekanizmasının tesis edilmesi amaçlanmaktadır. Bununla birlikte kamu idarelerinin bütçeleri üzerinde daha ayrıntılı hazırlık ve sağlıklı tahmin yapılması hedeflenmektedir. Stratejik planlar, performans programları aracılığıyla plan-bütçe ilişkisini kurmaktadır. Kalkınma planı, orta vadeli program, mali plan ile ulusal, bölgesel ve sektörel eylem planlarındaki hedefler ışığında hazırlanacak stratejik planlar, bütçelere dayanak oluşturmaktadır. İş ve işlemler harcama yetkilisi tarafından yerine getirileceği için yetki-sorumluluk dengesinin tesis edilmesi mümkün olacaktır. Ayrıca, faaliyet raporları hazırlanarak hesap verme mekanizmasının oluşturulması hedeflenmektedir. Nihayetinde, etkililik, verimlilik, mali saydamlık ve hesap verebilirlik esas alınarak uluslararası standartlara uygun bir mali yönetim sisteminin tesis edilmesi beklenmektedir (TBMM, 2003).

Kamu kurumlarında hazırlanması zorunlu olan stratejik planlar, nüfusu 50 binden fazla olan belediyelerde de oluşturulur (Belediye Kanunu, 2005). 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda stratejik plan hazırlamak büyükşehir belediyesinin görevlerinden biri olarak belirtilmiştir (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004). Belediye başkanı, belediyeyi stratejik plana uygun olarak yönetir; bütçe ve faaliyet raporlarını hazırlayarak bununla ilgili raporları belediye meclisine sunar. Yerel seçimlerden sonraki 6 ay içerisinde stratejik plan hazırlanır. İdareler, stratejik planlarını hazırlarken orta vadeli programda yer alan amaç, politikalar ve makro büyüklükler ile orta vadeli mali planda belirlenen teklif tavanlarını dikkate alarak yıllar itibarıyla amaç ve hedefler bazında kaynak dağılım tahmininde bulunur. Stratejik plan, bütçeye esas teşkil edecek bir biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisindeki (TBMM) bütçe görüşmelerinden önce müzakere edilir. Plan

kabul edildikten sonra İçişleri Bakanlığı ve Kalkınma Bakanlığına gönderilir (KMYKK; Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2006).

Stratejik planlardaki hedefler her yıl hazırlanan performans programları ile uygulanmaktadır. Türkiye'de 1970'lere kadar geçerli olan klasik bütçe sisteminde, ödenekler harcama kalemlerine göre tahsis edilmiştir. Bu durumun amaçlara yönelik bütçe tahsisinin mevcut olmamasına ve kalkınma planları ile bütçe arasında ilişki kurulamamasına neden olduğu ifade edilmektedir (Tecer, 2011, s. 157, 170-171). 1973 yılından itibaren program bütçe uygulamasına geçilmiştir. Program bütçe ile kamu idarelerinin neyi ne kadar satın aldıkları ve alacakları değil, ne yapacakları, neyi başaracakları önem kazanmaktadır. 2002 yılında performans dayalı bütçe uygulamasına geçebilmek için altı pilot uygulama başlatılmış, bütçe teklifleri performans esaslı bütçeleme (PEB) anlayışına göre yapılmıştır. 2003 yılında yürürlüğe giren KMYKK ile kamu kurumlarının tüm gelir-giderlerinin bütçelerinde yer alması sağlanarak bütçe dışındaki gelir-gider işlemleri önlenmiştir. Kanun ile PEB uygulamasına geçilmiştir. PEB, sonuç odaklı bir yapıya odaklanarak kamu kaynaklarının hedefler doğrultusunda kullanılmasını savunmaktadır. Bununla birlikte performans ölçümü yaparak hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını değerlendirmektedir. PEB, kalkınma planları, orta vadeli planlar, orta vadeli mali planlar, stratejik planlar ve performans programları aracılığıyla uygulanmaktadır. PEB, performans odaklı bütçe tahakkukunu gündeme getirerek kamu idarelerini hedef koymaları ve bu hedeflerin yapılıp yapılmaması hususunda hesap verebilir konumuna getirmektedir (Tecer, s. 179-186; Ateş ve Çetin, 2006, s. 277, 279; Hughes, 2003, s. 172-174).

KMYKK'nın 9. maddesinde "kamu idareleri, hizmetlerin istenilen düzeyde sunulması için bütçe ve kaynak tahsislerini stratejik plan ve performans göstergelerine dayandırmak zorundadır" ifadesi kullanılmaktadır (KMYKK, 2003). Kamu idareleri stratejik planda belirttikleri amaç ve hedeflerine ulaşmak için yürüteceği faaliyetleri performans programlarında kamuoyuna duyurmaktadır. Performans programları çıktı ve sonuç odaklı bir anlayışla her yıl hazırlanır. Performans programları hazırlanırken kalkınma planları, hükümet programı, orta vadeli program, orta vadeli mali plan, yıllık program ile stratejik planlar esas alınır. Performans programları, idarelerin

bütçesine kaynaklık etmektedir. Performans programları hazırlandıktan sonra bütçe teklifleri ile beraber Maliye Bakanlığı ve Kalkınma Bakanlığına iletilir. Ekim ya da Kasım ayında da belediye meclisinde performans programı bütçe ile birlikte onaylanır. Maliye ve Kalkınma Bakanlığı, merkezî bütçe görüşmeleri sırasında teklifleri TBMM Plan ve Bütçe Komisyonuna sunar. Teklifler değerlendirildikten sonra ortaya çıkan son hali Ocak ayı içerisinde belediye başkanı tarafından kamuoyuna açıklanır, Mart ayında da Maliye ve Kalkınma Bakanlığına nihai hali gönderilir (Kamu İdarelerince Hazırlanacak Performans Programları Hakkında Yönetmelik, 2008).

Performans hedeflerinin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği ise idare faaliyet raporunda ifade edilir. Faaliyet raporunda kullanılan kaynaklar, gerçekleşen bütçe ve hedefler ile sapmalar, mali bilgiler, faaliyet ve performans bilgileri bulunmalıdır. Faaliyet raporları, stratejik plan doğrultusunda hazırlanan performans programındaki hedeflerin akıbeti hakkında kamuoyu ve ilgililere bilgi veren belgelerdir. Kamu kaynaklarının nasıl kullanıldığı faaliyet raporlarından anlaşılmaktadır. Ayrıca, faaliyet raporları denetime kaynaklık teşkil etmektedir. Faaliyet raporları her yıl hazırlanmakta ve o yılın raporu izlenen mali yıl içerisinde kamuoyuna açıklanmaktadır. Bu raporlar, kamuoyunu kamu kaynaklarıyla yürütülmesi planlanan faaliyetlerin akıbeti hakkında bilgilendirmektedir. Bununla birlikte, kamu idarelerinin yıllık performansını hakkında bilgi vermektedir (KMYKK; TBMM, 2005; Kamu İdarelerince Hazırlanacak Faaliyet Raporları Hakkında Yönetmelik, 2006).

Stratejik plan, performans programı ve faaliyet raporlar ayrılmaz birer sacayağı olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde, stratejik planlamanın henüz yeteri kadar ciddiyet içerisinde bu bakış açısı ile ele alınmadığı düşünülmektedir. Bu çalışmada stratejik planlama bu anlayışla ele alınmaktadır. Literatür incelemesi ve yöntem ile başlayan tebliğ, iki ana kısımdan meydana gelmektedir. Birinci kısımda belediyelerin bilgi ve belge odaklı hizmetleri açıklanmış, ikinci kısımda ise Bursa Büyükşehir Belediyesinin 2010-2014 Stratejik Planı ile bu dönemdeki performans programlarında yer alan bilgi ve belge odaklı hizmetlere ilişkin hedefler belirtilerek hedeflerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği incelenmiştir.

Literatür İncelemesi

Türkiye'de belediyelerde yapılan stratejik planlarla ilgili pek çok çalışma yapılmıştır (Haraç, 2015; Muslu, 2014; Şeker, 2013; Eryiğit, 2012; Turan, 2011; Ayan, 2010). Bu çalışmaların çoğu stratejik planlarda yer alması gereken vizyon, misyon ifadeleri, zayıf ve güçlü yönlerin belirtilmesi gibi hususların varlığı açısından incelenmiştir. Son zamanlarda stratejik planların nasıl daha başarılı yapılabileceği konusunda bazı araştırmaların yapıldığı gözlenmektedir (Haraç, 2015; Muslu, 2014; Şeker, 2013). Fakat, belediyelerin stratejik plan ve performans programlarında belirtilen hedeflerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği yeteri kadar araştırılmamıştır. Tüm hedeflerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği farklı alanlarda çalışan uzmanların araştırabileceği bir konudur. Bu nedenle, bir stratejik plandaki tüm hedeflerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin incelenmesi tek bir çalışmada incelenebilecek bir husus olarak kabul edilememektedir. Hedeflerin kapsamına göre bazı çalışmaların yapıldığı görülmektedir. İstanbul'daki ilçe belediyeleri ile Çorum Belediyesinin stratejik plan ve performans programlarındaki bilgi ve belge odaklı hizmetlere dair hedeflerin akıbeti tarafımızca yapılan çalışmalarda incelenmiştir (Sağlık, 2015a; Sağlık, 2016). Fakat, herhangi bir büyükşehir belediyesinin stratejik plan ve performans programlarındaki bilgi ve belge odaklı hizmetlere dair hedeflerin akıbetinin yeteri kadar araştırılmadığı görülmektedir. Bursa Büyükşehir belediyesinin stratejik planı ile performans programlarındaki bilgi ve belge odaklı hedeflerin gerçekleştirilme durumunu inceleyen elimizdeki çalışmanın literatürdeki boşluğu doldurması temenni edilmektedir.

Şehir ve ilçelerde sunulan bilgi ve belge odaklı hizmetler hakkında ise pek çok çalışma mevcuttur. Bu çalışmaların daha çok kent arşivleri (Keskin, 2009; Keskin, 2010; Günalan, 2011; Keskin, 2012; Yalçın, 2013; Akkaya, 2014), belge ve elektronik belge yönetimi (Çiçek ve Bozdoğan, 2008; Çiçek, 2008; Rukancı, 2010; Anameriç, 2010a; Anameriç, 2010b; Anameriç, 2011; Çiçek, 2011; Çiçek, 2012a; Çiçek, 2012b ; Çiçek, 2012c; Yosun, Elbeyoğlu ve Yıldırım, 2012; Çiçek, 2013; Uğursoy, Kaya ve Tokgöz, 2013; Sağlık, 2015b) ile müze kütüphaneleri üzerine şekillendiği görülmektedir (Kopuz ve Cengiz, 2013). Belediyelerde sunulan kütüphane hizmetlerine ilişkin ise yeteri kadar çalışmanın yapıldığı gözlenememektedir. Bu bildirinin de yayınlandığı

sempozyumun bu konudaki boşluğu doldurması temenni edilmekte, elimizdeki çalışmanın ise belediyelerin kütüphane hizmetleri hakkında yeni araştırmalar yapılmasına katkıda bulunması umulmaktadır.

Amaç, Yöntem ve Kapsam

Günümüzde gelişmiş kurumların bilgi ve belgeyi odağına alarak hareket ettiği görülmektedir. Bilgi ve belge odaklı faaliyetler kurumların başarısında önemli bir yere sahiptir. Bir yerel yönetim organı olan belediyeler de faaliyetlerini yürütürken bilgi ve belge üretir. Belediyelerin bilgi ve belge odaklı hizmetlere yaklaşımını irdelemek, söz konusu hizmetlerin analizi düzeyi hakkında bir fikir verebilecektir.

Belediyeler, elektronik belge yönetim sistemi (EBYS) kurmak, e-Devlet uygulamaları geliştirmek, kütüphane tesis etmek gibi alanlarda yeteri kadar gerçekleştirilebilir hedefler oluşturamamaktadır. Belediyelerin stratejik plan ve performans programlarındaki bilgi ve belge odaklı hizmetleri gerçekleştirme düzeyi üzerine İstanbul'daki ilçe belediyeleri örnekleminde yapılan çalışmada belediyelerin hedeflerinin en az yüzde 60'ını (Sağlık, 2015a), Çorum Belediyesi örnekleminde yapılan çalışmada ise belediyenin hedeflerinin en az yüzde 57'sini istenilen düzeyde gerçekleştiremediği tespit edilmiştir (Sağlık, 2016).

Elimizdeki çalışmanın problemi de "belediyelerin stratejik planları ile performans programlarında yer alan söz konusu hizmetlerin istenilen düzeyde gerçekleşmemesi", sorusu ise "Bursa Büyükşehir Belediyesinin stratejik plan ve performans programlarında bilgi ve belge odaklı hizmetler nasıl yer buluyor?" şeklinde belirlenmiştir. Saha araştırması yöntemi benimsenerek hedeflerin gerçekleşme düzeyinin tespiti için faaliyet raporlarından faydalanılmıştır. Örneklem olarak Bursa Büyükşehir Belediyesinin seçilmesinin nedeni, Bursa'da düzenlenen sempozyumda varsa sorunların dile getirilerek çözülmesi amacıyla Bursa Büyükşehir Belediyesi özelinde gündem oluşturmak için çaba sarf etmektir. Çalışmada, Bursa Büyükşehir Belediyesinin 2010-2014 dönemine ait stratejik plan ve performans programlarındaki bilgi ve belge odaklı hizmetlerin gerçekleşme düzeyinin araştırılması amaçlanmıştır. Çünkü 2010-2014 dönemi geride kalmış bir devir olup, sonuçları somut bir şekilde görünebilmektedir.

Belediyelerin Bilgi ve Belge Odaklı Hizmetleri

Günümüzde pek çok kurum faaliyetlerini yürütürken bilgi ve belgeyi odağına alarak hareket etmektedir. Belediyeler de çeşitli şekillerde bilgi ve belge odaklı hizmetler sunmaktadır. Bilgi ve belge odaklı hizmetlerden, kurumsal bilgi kaynakları hizmeti, halka yönelik bilgi hizmeti ve e-Devlet kapsamındaki hizmetleri anlamaktayız. Kurumsal faaliyetler sırasında oluşan belgeleri yönetmek, kurum arşivini düzenlemek, EBYS sistemi kurmak kurumsal bilgi kaynakları hizmetinin kapsamına girmektedir. Kütüphane kurmak gibi faaliyetler halka yönelik bilgi hizmetinin, internetten fatura ödemek, borç sorgulamak, imar durumunu öğrenmek gibi faaliyetler ise e-Devlet kapsamındaki bilgi ve belge odaklı hizmetlerin dâhilindedir. Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda da coğrafi ve kent bilgi sistemleri kurmak, kütüphaneler tesis etmek büyükşehir belediyesinin görevleri arasında sayılmıştır (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004).

Belediyeler, faaliyetleri sırasında belge üretir. Üretilen bu belgeler birer delil niteliğindedir. Ayrıca belgeler, kurumların hayat hikayesini aktardığı için idari ve kültürel bir değere sahiptir. Belediyelerin yürüttüğü yüzlerce fonksiyon sırasında milyonlarca belge oluşur. Kurumda oluşan belgeler bazen bir, bazen ise onlarca farklı form özelliğine sahip olabilmektedir. Bu belgelerin yönetimi kurumsal işleyişin bir süreci olarak ele alınmalıdır (Cox, 2000).

Belediyeler, ürettikleri belgelere istedikleri zaman mekân kurgusuna bağlı olmaksızın erişmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda belgelerin korunması, kurum içi kültürü de tesis edecek ve gelecek kuşaklara paha biçilemez bir miras bırakacaktır. Günümüzde, bilgi teknolojileri oldukça gelişmiş, bilgisayar hatta cep telefonları üzerinden bilgi ve belgelere erişim söz konusu olmuştur. Belediyelerin de belgelere sadece fiziki ortamdan erişmenin getirdiği birtakım sorunları fark ettiği görülmektedir. Fiziki ortamda, orijinal bir belge aynı zaman diliminde sadece tek bir kullanıcıya sunulmakta, diğer kullanıcıların erişimi mümkün olamamaktadır. Bununla birlikte sürekli fiziki ortamda gerçekleşen erişimin, belgenin dokusuna zarar verebileceği olasıdır. Elektronik ortama aktarılan belgelere, aynı anda birden fazla kullanıcı erişebilmekte, e-İmza ile otantikliği korunduğunda belgeler dokusunu kaybetmeden sayısız defa kullanılabilir (Sağlık, 2015a, s. 39). Kimi belediyeler belge birikimini elektronik ortama

aktarmakta ve bunun da ötesine geçerek tüm işleyişini elektronik ortam üzerinden yürütmektedir. Kurumlar, kendilerine gelen bir dilekçeyi anında elektronik ortam üzerinden işleme almakta, kendi fonksiyonları neticesinde ürettikleri belgeyi ise elektronik ortamda oluşturabilmektedir. EBYS olarak adlandırdığımız bu düzenekler kurumlara büyük kolaylıklar sağlamaktadır (Johnston ve Bowen, 2005, s. 133-138; Swallowood, s. 7-8; Özdemirci, s. 22-23).

Bir kurumda üretilen belge, her zaman sadece bir birimde işlem görerek oluşmayıp, çok çeşitli birimlerde dolaşarak meydana gelebilir. Elektronik belge yönetim sistemleri, bu iş akışını kolaylaştırmaktadır. E-Belge ilgili birimde oluşturulduktan sonra izlemesi gereken yolculuğu çok kısa bir süre içerisinde katetmekte, böylelikle fiziki ortamdakine göre kurumlara büyük bir zaman tasarrufu sağlanmaktadır. Bununla birlikte, yetkili kişiler güvenli elektronik imza ile kurum içerisinde bulunmadan, mesai saati içerisinde olsun olmasın imzalaması gereken belgeleri imzalayabilmektedir. Belgeler, bir fiilin delili olduğu için hukuki bir iradeyi beyan etme özelliğine sahiptir. Bu irade beyanı, kanun yapımcılar tarafından belirli bir şekle bağlanmıştır. Fiilin delili olan belge, hukuki bir sonuç doğurabilmesi için imzaya sahip olmalıdır. İmza, belgenin ve belgedeki fonksiyonun yetkili kişilerce onaylandığını ispatlamaktadır. Belgeye hukuki bir kimlik kazandıran imzanın zaman ve mekân kurgusu olmadan gerçekleştirilebilmesi kurumlara önemli kazanımlar sağlamaktadır. Elektronik belge yönetim sistemleri içerisine eklenen güvenli elektronik imza özelliği ile belgeler istenilen zaman ve mekânda onaylanabilmektedir (Çiçek, 2009, s. 155; Boudrez, 2007, s. 180-191). Belediyelerin elektronik belge yönetim sistemlerinin bu kazanımlarını fark ettiği tecrübe edilmiştir. Türkiye'deki mevzuat belediyelerin belge yönetim sistemi kurmaları ve arşivlerini düzenlemelerini gerektirip, ihale duyuruları, sosyal sigorta işlemleri gibi hizmetlerin elektronik ortamdan yapılmasını buyurmakta ve e-Defter ile e-Fatura'nın kullanılmasını mümkün kılmaktadır. ¹

¹ Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, 1988; Muhafazasına Lüzum Kalmayan Evrak ve Malzemenin Yok Edilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 1988; Kamu İhale Kanunu, 2002; Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, 2003; Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik, 2004; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı Sigorta İşleri Genel Müdürlüğü Sigorta Primleri Daire Başkanlığı Aylık Prim ve Hizmet Belgesinin İşverenler Tarafından İnternet Ortamında Sosyal Sigortalar Kurumuna Gönderilmesine İlişkin Tebliğ, 2004; Elektronik İmza Kanunu, 2004; Başbakanlık Standart Dosya Planı Genelgesi, 2005; Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 2006; Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2008; Başbakanlık Elektronik Belge Standartları Genelgesi, 2008; Kamu İhale Kanunu İle Kamu İhale Sözleşmeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2008; Elektronik İhale Uygulama Yönetmeliği, 2011; Türk Ticaret Kanunu, 2011; Gelir İdaresi Başkanlığı [GİB], 1 Sıra Nolu

Belediyelerin sunduğu bir diğer bilgi ve belge odaklı hizmet halka yönelik bilgi hizmetidir. Kütüphaneler, şehir arşiv ve müzeleri kurmak bu hizmetin somutlaştırılmış şekillerinden biridir. Kütüphane kurmak, 5393 sayılı Belediye Kanununda belediyelerin görevlerinden bir tanesi olarak belirtilmiştir (Belediye Kanunu, 2005).

Bilgi ve belge odaklı hizmetlerden sonucusu e-Devlet kapsamındaki hizmetlerdir. Teknolojinin gelişmesi ve hizmetlerin çeşitlenmesiyle kurumlar, kimi işlemleri elektronik ortam üzerinden yürütmektedir. Bu işlem süreci, vatandaşlara da yine bilgi teknolojisi araçlarını kullanarak zaman ve mekâna bağlı kalmaksızın hizmet alma imkânı sağlamaktadır. Kamuda, elektronik ortamdan sunulan hizmetlerin e-Devlet anlayışının bir sonucu olarak geliştiği kabul edilmektedir (Odabaş, 2009, s. 18). E-Devlet, verimliliği artırmak ve maliyeti azaltmak için fiziki ortamda sunulan hizmetleri Web üzerinde bir arayüz oluşturarak yeniden tasarlamaktadır. Bununla birlikte, kullanıcılarla doğrudan temasın gerçekleştirilmediği geri hizmet noktaları tesis etmektedir. Mesela vatandaşlara sunulan hizmetlerde, mesai saatleri dışında ve fiziki mekâna bağlı kalmaksızın, internet üzerinden bilgi ve belgelere erişmek mümkün olmakta, böylece yurttaşların demokratik katılımı noktasında yeni araçlar ortaya çıkmaktadır. İş dünyası ve kamu kurumları da kişilerin müdahalesine ihtiyaç duymadan bilgisayarlar tarafından yürütülen otomatik süreçlerin bir parçası haline gelmektedir (Moses, 2005, s. 137; Warf, 2014, s. 171).

E-Devlet hizmetlerini iki şekilde tasnif etmek mümkündür. Bunlardan biri işleme yönelik hizmetler ikincisi ise bilgi edinmeye yönelik hizmetlerdir (Sağlık, 2015, s. 66). Web sitesi ya da mobil ortam üzerinden yapılan borç ödemek, başvuru yapmak gibi sonuç doğuran faaliyetler işleme yönelik hizmetler, bir sonuç doğuran herhangi bir işlemin yapılmadığı, imar durumu sorgulaması yapmak, borç öğrenmek gibi bilgi verici faaliyetler bilgi edinmeye yönelik hizmetler kapsamındadır.

¹ Elektronik Defter Genel Tebliği, 2011; Kayıtlı Elektronik Posta Sistemine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2011; Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 2011; GIB, 397 Sıra Nolu Vergi Usul Kanunu [VUK] Genel Tebliği, 2010; GIB, 416 Sıra Nolu VUK Tebliği, 2012; GIB, 421 Sıra Nolu VUK Tebliği, 2012; GIB, 424 Sıra Nolu VUK Tebliği, 2013; GIB, 433 Sıra Nolu VUK Tebliği, 2013; GIB, 2 Sıra Nolu Elektronik Defter Genel Tebliği, 2013; GIB, VUK 67/2013-12 Nolu Sirküleri, 2013; GIB, 443 Sıra Nolu VUK Tebliği, 2014; GIB, 447 Sıra Nolu VUK Tebliği, 2015; GIB, 454 Sıra Nolu VUK Genel Tebliği, 2015; Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2015; GIB, 456 Sıra Nolu Genel Tebliği, 2015; GIB, 463 Sıra Nolu VUK Tebliği, 2015.

Bursa Büyükşehir Belediyesinin 2010-2014 Stratejik Planı'nda Bilgi ve Belge Odaklı Hizmetlere İlişkin Hedefler

Bursa'nın yerel yönetim kurumlarından biri olan Bursa Büyükşehir Belediyesinin bilgi ve belge odaklı hizmetlere ilişkin tutumunu incelemek, belediyenin bilgi ve belgeye olan bakış açısının ortaya konması bakımından önemli görülmektedir. Bursa Büyükşehir Belediyesinin hazırlamış olduğu stratejik planlar, performans programları ve faaliyet raporları bu husus hakkında bir fikir verebilmektedir.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu gereği Bursa Büyükşehir Belediyesi stratejik plan hazırlamakla yükümlüdür. Stratejik planlar, normal şartlarda her dört yılda bir hazırlanmaktadır. Bursa Büyükşehir Belediyesi 2010 yılında stratejik planını hazırlamıştır. Belediyenin stratejik planında şehir temizliği, park ve bahçe oluşturulması, e-Belediyecilik hizmetlerinin geliştirilmesi gibi hedefler bulunmaktadır. Bu hedeflerden bilgi ve belge odaklı hizmetler araştırmamızda incelenecektir. Stratejik planda bulunan bilgi ve belge odaklı hizmetler tarafımızca H1, H2, H3 şeklinde adlandırılmış olup, şöyle belirtilebilir (Bursa Belediyesi, 2010):

Kurumsal Bilgi Kaynakları Hizmetine İlişkin Hedefler:

- Tarihi eserler ve doğal değerlerin envanterini çıkarıp, tarihi miras bilgi sistemini kurmak (H1),
- Kent bilgi sistemleri oluşturmak (H2),
- Coğrafi bilgi sistemlerini güncellemek (H3),
- Bilişim teknolojilerinin alt yapısını geliştirmek (H4),
- E-İmza alt yapısını kurmak (H5),
- İlçe belediyeleri ve diğer kamu kuruluşları ile entegrasyon sağlamak (H6)

Halka Yönelik Bilgi Hizmetine İlişkin Hedefler:

- Semt kitaplıkları/kütüphaneleri tesis etmek ve kütüphanecilik faaliyetlerini yürütmek (H7),
- Bursa Okuyor Kampanyası kapsamında kütüphane oluşturmak (H8)
- Belediye faaliyetlerinin takip edilebileceği duyuru merkezi ve bilgi ekranı kurmak (H9)

E-Devlet Kapsamındaki Bilgi ve Belge Odaklı Hizmetlere İlişkin Hedefler:

- E-Belediye uygulamaları geliştirmek (H10),
- Vatandaşlara internet üzerinden hizmet sunmak (H11)

Bursa Büyükşehir Belediyesinin stratejik planda açıkladığı hedefleri 2010-2014 arasındaki performans programlarına yansıttığı görülmektedir. Böylelikle stratejik plandaki hedefler o yıl içerisinde gerçekleştirilecek hedeflere dönüşmüştür. Bir hedefin belediye için önceliğinin o hedefe ayrılan kaynağın miktarıyla doğru orantılı olduğunu ifade etmek mümkündür. Ciddi kaynaklar aktarılan hedeflerin belediye için öncelikli görüldüğü söylenebilir. Belediye, bir hedefe düzenli olarak kaynak ayırabilir. Düzenli kaynak ihdas edilmesi her zaman hedefin gerçekleştirilmesini sağlamamaktadır. Aynı zamanda, hedeflerin belirli bir önceliğe sahip olması, onların gerçekleştirileceği anlamına gelmemektedir. Büyükşehir Belediyesinin stratejik planında bu hedefler için belirlediği tahmini maliyetler için Tablo 1, 2010-2014 performans programlarındaki bilgi ve belge odaklı hizmetlere ilişkin hedeflerin ne kadar bütçeye sahip olduğu ve tüm hedefler içerisindeki payı için Tablo 2, bilgi ve belge odakların yıllara göre gerçekleşme durumu için ise Tablo 3 incelenebilir. Tablo 2 ve Tablo 3 ışığında Bursa Büyükşehir Belediyesinin 2010-2014 yılları arasındaki stratejik plan ve performans programında yer alan bilgi ve belge odaklı hizmetlerin sonuçları hakkında değerlendirmeler yapılacaktır.

Değerlendirme

Ülkemizde stratejik plan hazırlayan belediyeler ulaşmak istediği noktayı belirleyerek bunun için çeşitli hedefler saptar. Bu hedefler bazen müspet bazen menfi sonuçlanmaktadır. Hedeflerin gerçekleştirilememesinin çeşitli nedenleri olabilir. Pek çok belediyede yeterli kaynak ayrılmaması, hedefi gerçekleştirecek derecede yeteri kadar emek harcanmaması veya göz önünde bulundurulamayan sebeplerin hedeflerin gerçekleştirilememesinde etkili olduğu görülmektedir.

Bursa Büyükşehir Belediyesinin 2010-2014 Stratejik Planı'nda 11 adet bilgi ve belge odaklı hedef bulunmaktadır. Bu hedefler performans programlarında da yer almıştır. Stratejik planda yer bulan 11 adet hedefin yanı sıra, performans programlarında

kurum arşivi ve Bursa belleğinin dijitalleştirilmesine yönelik hedefler de bulunmaktadır. Söz konusu hedeflerle birlikte toplamda 13 adet hedeften hiçbirinin tamamen gerçekleştirilemediği tespit edilmiştir. Tablo 3'te kısmen gerçekleştirildiği belirtilen hedeflerin aslında gerçekleştirilemediğini ifade etmek mümkündür. Belediyenin bilgi ve belge odaklı hizmetleri gerçekleştirmedeki başarı ortalaması %28 olup, hedeflerin yıllara göre gerçekleşme oranları şöyle belirtilebilir:

- 2010 % 33
- 2011 % 23
- 2012 % 38
- 2013 % 23
- 2014 % 23

Hedeflerin gerçekleştirilmesi için yeterli miktarda kaynağın gerekli olduğu bilinmektedir. Ne kadar kaynağın gerekli olduğu belediyelerce tespit edilmektedir. Bilgi ve belge odaklı hizmetlerin gelişim sürecinde yüksek maliyetlere ihtiyaç duyduğu kabul edilmektedir. Bu noktada Bursa Büyükşehir Belediyesinin bilgi ve belge odaklı hizmetlere ilişkin ayırdığı kaynakların yeterli olduğunu ifade etmek mümkündür. Belediyenin gerçekleştirmek istediği bilgi ve belge odaklı hizmetlere ilişkin hedeflerin tüm faaliyetlere ayrılan kaynaklar içerisindeki oranı şöyle belirtilebilir:

- 2010 % 3,14
- 2011 % 1,79
- 2012 % 1,83
- 2013 % 1,31
- 2014 % 1,71

Altyapıdan, ulaşım, halkla ilişkilerden kültürel hizmetlere kadar pek çok konuda hizmet sunan belediyelerin bu konularda hedefleri olması tabiidir. Belediyelerin fazla miktarda maddi kaynak ayırdığı hedeflere daha çok önem verdiğini dile getirmek mümkündür. Performans programlarında hedeflere ayrılan kaynaklara göre belediyelerin önem verdiği ve vermediği alanları ölçmeye çalışan çalışmalarda (Sağlık, 2015; Sağlık, 2016) bir hedef için ayrılan kaynak, tüm hedefler için ayrılan kaynaklar arasında %1'lik bir dilime sahipse önem görüyordur düşüncesi benimsenmiştir. Bu bakış açısı benimsendiğinde Bursa Büyükşehir Belediyesinin 2010-2014 yıllarında bilgi ve belge odaklı hizmetlere ilişkin hedeflere

önem verdiğini ifade etmek mümkündür. Fakat bu kaynakların hedefleri gerçekleştirmek için kullanılmadığı görülmüştür.

Mesleğimiz gereği EBYS tesis etmek ve kütüphane kurmak ile ilgili hedeflerin nasıl başarılı bir şekilde gerçekleştirileceği bilinmektedir. Belediyenin kütüphane kurmak için ayırdığı kaynaklar yeterli gözüktüğü de istenilen hedefler gerçekleştirilememiştir. Bu durumun sebepleri başka bir çalışmada incelenebilir. Ayrıca, belediyenin e-İmza sistemini kuramadığı görülmüştür. E-İmza altyapısını kurmak için ayrılan kaynağın yeterli olmadığını ifade etmek mümkündür. Bununla birlikte, kent bilgi sistemleri ve coğrafi bilgi sistemlerinin tesis edilmesi ile e-Belediyecilik hizmetlerinin fazlaştırılması noktasında belediyenin daha başarılı olduğu söylenebilir.

Belediyenin 2010 yılında performans programında yer almamasına rağmen, Şer'iye Sicillerini dijitalleştirdiği, kütüphane otomasyon sistemi satın aldığı ve Bursa Araştırmaları Merkezini kurduğu görülmüştür (Bursa Büyükşehir Belediyesi 2010 Faaliyet Raporu, 2010, s. 136). Ayrıca e-Belediye modülleri arasında hedeflenmeyen modüllerin geliştirdiği de gözlenmektedir (Bursa Büyükşehir Belediyesi 2010 Faaliyet Raporu, 2010, s. 230). Ayrıca, 2011-2014 performans programlarında yer almamasına rağmen bilgi ve belge odaklı faaliyetlerin gerçekleştirildiği görülmüştür. Fakat, Belediyenin 2011 faaliyet raporunda çelişkili bilgiler bulunmaktadır. Tesis edildiği belirtilen semt kütüphanesi (Bursa Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, 2011, s. 122) başka bir yerde tesis edilemedi olarak ifade edilmiştir (Bursa Büyükşehir Belediyesi 2011 Faaliyet Raporu, 2011, s. 375). Bu duruma rağmen, 2012 yılında kadınlara özel bir kütüphane ile bir çocuk kütüphanesinin açılması olumlu bir durum olarak kabul edilmektedir (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2016).

Sonuç

Bu çalışmada belediyelerin stratejik plan ve performans programlarında yer alan EBYS kurmak, e-Belediyecilik uygulamalarını artırmak, kütüphane kurmak gibi bilgi ve belge odaklı hizmetler gerçekleştirilmesi açısından değerlendirilmiştir. Bursa Büyükşehir Belediyesi örneklem olarak seçilip, belediyenin 2010-2014 Stratejik Planı'nda ve bu yıllardaki performans programlarında yer alan bilgi ve belge odaklı hizmetlerin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği incelenmiştir.

Stratejik ve performans programlarında yer alan hedeflerin % 28'inin gerçekleştirildiği, % 72'sinin ise gerçekleştirilemediği tespit edilmiştir. Belediyenin bu hizmetler için ayırdığı kaynaklar yeterli gözükse de, hedefleri gerçekleştirmek için kullanılmadığı anlaşılmıştır. Belediyenin 2010-2014 yılları arasında 2 adet kütüphane kurduğu gözlenirse de semt kütüphanelerinin kurulması ve Bursa Okuyor Kampanyası kapsamında kütüphane tesis edilmesi hedefini gerçekleştirmediği tespit edilmiştir.

Bursa Büyükşehir Belediyesinin e-Belediyecilik hedeflerini büyük oranda gerçekleştirdiği, bilişim altyapısı ile kent bilgi sistemi ve coğrafi bilgi sistemini eksiklikler olsa da geliştirdiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte, vatandaşlara internet üzerinden sunulan hizmetlerin artırıldığı gözlenmiştir. Fakat, belediye faaliyetlerinin halka duyurulacağı duyuru merkezi ve bilgi ekranının Bursa'nın farklı bölgelerine konumlandırılmadığı tespit edilmiştir.

Belediyenin e-İmza altyapısını tam olarak kuramadığı anlaşılmıştır. E-İmza süreci olmadan kamu kurumlarında EBYS tam olarak yürütülememektedir. EBYS kurmak ve yönetmek ciddi kaynak ve uzman desteğine ihtiyaç duyan bir faaliyettir. Belediyenin bu hedefi başarıya ulaştıracak seviyede yeterli kaynak ayırmadığı görülmüştür. Bununla birlikte yeterli kaynağın yanı sıra nitelikli uzman desteğinin projelerin başarısında önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Belediye, ilerleyen zamanlarda EBYS tesisinde bir uzman desteğine gereksinim duyacaktır.

Belediyelerin stratejik planlarındaki bilgi ve belge odaklı hizmetlerin gerçekleştirilme durumunu inceleyen tarafımızca yapılmış diğer çalışmalarda, belediyelerin kütüphane kurmak ve EBYS geliştirmek için ciddi kaynaklar ayırdığı gözlenirse de, bu kaynakları hedefleri gerçekleştirmek için kullanamadığı görülmüştür. Bu durum Bursa Büyükşehir Belediyesi özelinde de geçerlidir. Belediyelerin kütüphane kurmak ve EBYS tesis etmek için ciddi kaynaklar ayırmasına rağmen neden bu hedefleri gerçekleştirmediği elimizdeki çalışma neticesinde ortaya çıkan muhtemel araştırma konularından biridir.

Kaynakça

- Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. 5766. T.R. (2008). 26 Nisan 2016 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5766.html> adresinden erişildi.
- Anameriç, H. (2010a). Kurum Arşivi Olarak Belediye Arşivleri. *Yerel Yönetim ve Denetim*, 15(11), 8-13.
- Anameriç, H. (2010b). Belediyelerde Arşivin Önemi. *Beklenen Mahalli İdareler Dergisi*, 20(194), 7-12.
- Anameriç, H. (2011). Kurum Arşivlerinde Ayıklama ve İmha İşlemlerinin Uygulanması ve Belediye Arşivleri. *Yerel Yönetim ve Denetim*, 16(2), 16-21.
- Akkaya, M. A. (2015). A Research on Awareness Level of Ahmet Piriştina İzmir City Archive and the Museum (APİKAM) in the Town, as the Earliest Form of Turkey, *Türk Kütüphaneciliği*, 29(3), 499-514.
- Ateş, H. ve Çetin, D. (2006). Kamuda Performans Yönetimi ve Performansa Dayalı Bütçe, Acar, M. ve Özgür, H. (Ed.) içinde, *Çağdaş Kamu Yönetimi 2* (ss. 255-288). Ankara: Nobel Yayınları.
- Ayan, E. (2010). Yerel Yönetimlerde Stratejik Planlama Anlayışı Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye.
- Başbakanlık Standart Dosya Planı Genelgesi (2007). 29 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/03/20050325.htm> adresinden erişildi.
- Başbakanlık Elektronik Belge Standartları Genelgesi (2008). 29 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080716-7.htm> adresinden erişildi.
- Belediye Kanunu. 5393. T.R. (2005). 26 Nisan 2016 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> adresinden erişildi.
- Bilgi Edinme Hakkı Kanunu. 4982. T.R. (2003). 29 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/10/20031024.htm> adresinden erişildi.
- Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik (2004). 29 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/04/20040427.htm> adresinden erişildi.

- Boudrez, F. (2007). Digital Signatures and Electronic Records. *Archival Science*, 7(2), 179-193.
- Bryson, J. M. (1988). *Strategic Planning for Public and Nonprofit Organizations: A Guide to Strengthening and Sustaining Organizational Achievement*, California: Josey-Bass.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi Kütüphaneleri Web Sayfası*, 1 Mayıs 2016 tarihinde <http://kutuphaneler.bursa.bel.tr/> adresinden erişildi.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı*, http://www.bursa.bel.tr/strateji-geli-tirme--b--md-/idari/52/#idari_ekler
- Bursa Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Performans Programları*, http://www.bursa.bel.tr/strateji-geli-tirme--b--md-/idari/52/#idari_ekler
- Bursa Büyükşehir Belediyesi 2010-2014 Faaliyet Raporları*, http://www.bursa.bel.tr/strateji-geli-tirme--b--md-/idari/52/#idari_ekler
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu. 5216. T.R. (2004). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf> adresinden erişildi.
- Caulfield, I. ve Schultz, J. (1989). *Planning for Change: Strategic Planning in Local Government*. London: Longman.
- Cox, R. J. (2000). *Closing An Era: Historical Perspectives on Modern Archives and Records Management*. Connecticut: Greenwood Press.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı Sigorta İşleri Genel Müdürlüğü Sigorta Primleri Daire Başkanlığı Aylık Prim ve Hizmet Belgesinin İşverenler Tarafından İnternet Ortamında Sosyal Sigortalar Kurumuna Gönderilmesine İlişkin Tebliğ (2004). 29 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/04/20040430.htm> adresinden erişildi.
- Çiçek, N. ve Bozdoğan, R. (2008). Yerel Yönetim Birliklerinde Belge Yönetimi Programı: Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliği Önerileri. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 3(2), 189-222.
- Çiçek, N. (2008). Belediyelerde Standart Dosya Planı Uygulamalarında Yaşanan Güçlükler, *Bilgi Dünyası*, 9(2), 133-153.

- Çiçek, N. (2009). *Modern Belgelerin Diplomatîği*. İstanbul: Derlem Yayınları.
- Çiçek, N. (2011). Örgütlerde Elektronik Belge Yönetimi Programlarının Kurulmasında Bilgi Ve Belge Uzmanlarının Rolü: E-Belediyecilik Örneği. Parlak, Z. ve Yumuşak, İ. G. (Ed.) içinde, *International 9th Conference on Knowledge, Economy and Management Proceedings* (ss. 109-119). Saraybosna.
- Çiçek, N. (2012a). Yerel Bilgi Kaynakları Olarak Belediye Arşivlerinin Şehir Tarihçiliğine Katkısı. 2. *Milletlerarası Şehir Tarihi Yazarları Kongresi* (ss. 1-2). Konya.
- Çiçek, N. (2012b). Kamu Kurumlarında Yürütülen Elektronik Belge Yönetimi Ve Sayısallaştırma Uygulamalarında Karşılaşılan Teknik Ve İdari Problemler: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Çaykur Ve Esenler Belediyesinin İhale Teknik Şartnameleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. M. ve Kadıoğlu, S. (Ed.) içinde, *Osmanlı Coğrafyası Kültürel Arşiv Mirasının Yönetimi ve Tapu Arşivlerinin Rolü Uluslararası Kongresi* (ss. 857-873). İstanbul.
- Çiçek, N. (2012c). Belediyelerdeki Dosyalama Uygulamalarının Dosya Türlerine Göre Değerlendirilmesi. Külçü, Ö., Özel, N. ve Çakmak, T. (Ed.) içinde, *Prof. Dr. K. Gülbün Baydur'a Armağan* (ss. 17-28). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Çiçek, N. (2013). Electronic Records Management Projects in E-Transformation Turkey Practices: A Study On District Municipalities in Istanbul. *11th International Conference on Knowledge, Economy and Management* (ss. 869-885) içinde. Veletta, Malta.
- Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. (1988). 29 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19816.pdf>.
- Elektronik Belge Yönetimi ve Arşivleme Sistemi: Geçiş Süreci ve Uygulama Yöntemi*. (2013). Özdemirci, F., Bayram, Ö. G., Torunlar, M., Saraç, S. ve Yalçınkaya, B (Ed.). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Elektronik İhale Uygulama Yönetmeliği. (2011). 29 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110225-17.htm> adresinden erişildi.
- Elektronik İmza Kanunu. 5070. T.R. (2004). 29 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/01/20040123.htm> adresinden erişildi.

- Eryiğit, B. E. (2012). *Belediyelerde Stratejik Planlama Sürecinde Dikey ve Yatay Entegrasyon: İstanbul Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.
- Haraç, Serpil. (2015). *Belediyelerde Stratejik Planlama Süreci: Çorlu Belediyesi Stratejik Planları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Hughes, O. E. (2003). *Public Management and Administration: An Introduction*. (3. bs.). New York: Palgrave Macmillan.
- Hukuk Muhakemeleri Kanunu. 6100. T.R. (2011), 27 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204.htm> adresinden erişildi.
- Günalan, R. (2011). Yerel Yönetimlerin Bilgi Toplumu Oluşumundaki Roller: Üsküdar Belediyesi Örneği. Parlak, Z. ve Yumuşak, İ. G. (Ed.) içinde, *International 9th Conference on Knowledge, Economy and Management Proceedings* (s. 2173-2183). Saraybosna.
- Johnston, G. P. ve Bowen, D. V. (2005). The Benefits of Electronic Records Management Systems: A General Review of Published and Unpublished Cases. *Records Management Journal*, 15(1), 131-140.
- Kamu İdarelerince Hazırlanacak Faaliyet Raporları Hakkında Yönetmelik. (2006). 27 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/03/20060317.htm> adresinden erişildi.
- Kamu İdarelerince Hazırlanacak Performans Programları Hakkında Yönetmelik. (2008). 27 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/07/20080705.htm> adresinden erişildi.
- Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (2006). 27 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/05/20060526.htm> adresinden erişildi.
- Kamu İhale Kanunu. 4734. T.R. (2002). 29 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/01/20020122.htm> adresinden erişildi.
- Kamu İhale Kanunu İle Kamu İhale Sözleşmeleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. 5812. T.R. (2008). 26 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/12/20081205-1.htm> adresinden erişildi.

- Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu. 5018. T.R. (2003). 29 Nisan 2016 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018.pdf> adresinden erişildi.
- Kayıtlı Elektronik Posta Sistemine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (2011). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110825-7.htm> adresinden erişildi.
- Keskin, İ. (2009). İstanbul'da Bir Şehir Arşivi Kurulması. Emecen, F. M. (Ed.) içinde, *İmparatorluklar Başkentinden Kültür Başkentine: İstanbul Semineri* (s.391-402). İstanbul.
- Keskin, İ. (2010). Şehir Arşivlerinin Kurumsal ve Toplumsal İşlevleri. *Kent Hafıza Merkezleri: Kent Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu* (s. 260-277). Kayseri.
- Keskin, İ. (2012). Şehir Arşivleri İçin Yerel Tarih Yazımında Yararlanılabilecek Kaynakların Seçimi Ve Sağlanması Kriterleri: Konya İli Örneği. 2. *Milletlerarası Şehir Tarihi Yazarları Kongresi* (s. 594-610). Konya.
- Kopuz, S. ve Cengiz, E. (2013). Müze Kütüphaneleri ve Ödemiş Yıldız Kent Arşivi ve Müzesi Kütüphanesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 27(3), 515-525.
- Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı [GİB]. 397 Sıra Nolu Vergi Usul Kanunu [VUK] Genel Tebliği (2010). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/03/20100305.htm> adresinden erişildi.
- Maliye Bakanlığı GİB. 1 Sıra Nolu Elektronik Defter Genel Tebliği. (2011). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/12/20111213.htm> adresinden erişildi.
- Maliye Bakanlığı GİB. 416 Sıra Nolu VUK Genel Tebliği. (2012). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120628.htm> adresinden erişildi.
- Maliye Bakanlığı GİB. 421 Sıra Nolu VUK Genel Tebliği. (2012). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121214.htm> adresinden erişildi.
- Maliye Bakanlığı GİB. 424 Sıra Nolu VUK Genel Tebliği. (2013). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130221.htm> adresinden erişildi.

- Maliye Bakanlığı GİB. 67/2013 Nolu Sirküler. (2013). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.gib.gov.tr/node/87187> adresinden erişildi.
- Maliye Bakanlığı GİB. 2 Sıra Nolu Elektronik Defter Genel Tebliği. (2013). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/12/20131224.htm> adresinden erişildi.
- Maliye Bakanlığı GİB. 433 Sıra Nolu VUK Genel Tebliği. (2013). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/12/20131230m1.htm> adresinden erişildi.
- Maliye Bakanlığı GİB. 443 Sıra Nolu VUK Genel Tebliği. (2014). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141230.htm> adresinden erişildi.
- Maliye Bakanlığı GİB. 447 Sıra Nolu VUK Genel Tebliği. (2015). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150404-16.htm> adresinden erişildi.
- Maliye Bakanlığı GİB. 454 Sıra Nolu VUK Genel Tebliği. (2015). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150620-18.htm> adresinden erişildi.
- Maliye Bakanlığı GİB. 456 Sıra Nolu VUK Genel Tebliği. (2015). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/08/20150827.htm> adresinden erişildi.
- Maliye Bakanlığı GİB. 463 Sıra Nolu VUK Genel Tebliği. (2015). 30 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/12/20151225-19.htm> adresinden erişildi.
- Moses, R. P. (2005). *A Glossary of Archival and Records Terminology*, Chicago: *The Society of American Archivists*, 27 Nisan 2016 tarihinde <http://files.archivists.org/pubs/free/SAA-Glossary-2005.pdf> adresinden erişildi.
- Muhafazasına Lüzum Kalmayan Evrak ve Malzemenin Yok Edilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun. 3473. T.R. (1988). 29 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19949.pdf> adresinden erişildi.
- Muslu, T. (2014). *Belediyelerde Stratejik Planlama ve Ümraniye Belediyesi Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

- Odabaş, H. (2009). *E-Devlet Sürecinde Elektronik Belge Yönetimi*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Resmî Yazışmalarda Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (2015). 26 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/02/20150202-1.htm> adresinden erişildi.
- Rukancı, Fatih. (2010). Belediyelerde Arşivci İstihdamı. *Beklenen Mahalli İdareler Dergisi*, 20 (194), 13-16.
- Sağlık, Ö. (2015a). *İstanbul'daki İlçe Belediyelerinin Stratejik Planları ile Performans Programlarında Bilgi ve Belge Odaklı Hizmetlerin Yeri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Sağlık, Ö. (2015b). İstanbul'daki İlçe Belediyelerinin Kurumsal Bilgi Kaynakları Hizmeti: Stratejik Planlar ve Performans Programları Işığında Bir İnceleme. Özdemirci, F., Özel, N., Çakmak, T., Akdoğan, Z. ve Yalçınkaya, B. (Ed.) içinde, *e-Beyas 2015 Sempozyumu Kurumsal Belleklerin Geleceği: Dijitalleştirme - Elektronik Arşiv - Elektronik Belge Yönetimi* (s. 287-302). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sağlık, Ö. (2016, 28-30 Nisan). *Çorum Belediyesinin Stratejik Planı ve Performans Programlarında Bilgi ve Belge Odaklı Hizmetlerin Yeri (2010-2014)*. Bütün Yönleriyle Çorum Sempozyumunda sunulan bildiri. Çorum: Hitit Üniversitesi.
- Smallwood, R. F. (2013). *Managing Electronic Records: Methods, Best Practices and Technologies*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Songür, N. (2011). *Kamu Yönetiminde Stratejik Planlama: İl Özel İdareleri Deneyimi*. Ankara: TODAİE.
- Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. 5510. T.R. (2006). 26 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060616.htm> adresinden erişildi.
- Şeker, M. E. (2013). *Belediyelerde Stratejik Planlama: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Tecer, M. (2011). Türkiye'de Bütçe Uygulamaları ve Performans Esaslı Bütçeleme. Kartal, F. (Ed.) içinde, *Türkiye'de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları* (ss. 157-190). Ankara: TODAİE.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM] (2003). Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu. 26 Nisan 2016 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss302m.htm> adresinden erişildi.
- TBMM. 30.11.2005 Tarihli ve 5433 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve Anayasanın 89 uncu ve 104 üncü Maddeleri Gereğince Cumhurbaşkanınca Bir Daha Görüşölmek Üzere Geri Gönderme Tezkeresi ile Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu. (2005). 26 Nisan 2016 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1050m.htm> adresinden erişildi.
- Turan, H. (2011). *Belediyelerde Stratejik Planlama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Türk Ticaret Kanunu. 6102. T.R. (2011). 27 Nisan 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110214-1-1.htm> adresinden erişildi.
- Uğursoy, N., Kaya, Ü. P., ve Tokgöz, S. (2013). Belediyelerde Ayıklama-İmha-Devir-Teslim İşlemleri. Rukancı, F., ve Anameriç, H (Ed). İstanbul: Marmara Belediyeleri Birliğı.
- Yalçın, Y. (2013). *Türkiye'de Özel Arşivlerin Yeniden Yapılandırılması: Kent Arşivi Modeli*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yosun, H., Elbeyoğlu, M., ve Yıldırım, Ö. (2012). *Soru ve Cevaplarla Belediyelerde Standart Dosya Planı Uygulaması*. Rukancı, F. ve Anameriç, H. (Ed.). Ankara: Türkiye Belediyeler Birliğı.
- Warf, B (2014). Geographies of E-Government in Latin America and the Caribbean, *Journal of Latin American Geography*, 13 (1), 169-185.

Tablo 1. Bursa Büyükşehir Belediyesinin 2010-2014 stratejik planında bilgi ve belge odaklı hizmetlerin tahmini maliyetleri

Hedefler	2010 (bin TL)	2011 (bin TL)	2012 (bin TL)	2013 (bin TL)	2014 (bin TL)
H1	400	30	0	0	0
H2	500	500	3.000	3.000	0
H3	7.584,567	1.710	1.824,714	1.907,870	1.242,091
H4	5.970	3.982	3.167,200	2.889,720	3.075,292
H5	-	-	-	-	-
H6	-	-	-	-	-
H7	-	-	-	-	-
H8	-	-	-	-	-
H9	0	50	200	200	450
H10	-	-	-	-	-
H11	530	430	235	240	250

² Tablodaki veriler, Bursa Büyükşehir Belediyesinin 2010-2014 Performans Programları ile 2010-2014 Faaliyet Raporlarından elde edilmiştir.

³ Belediyenin 2010 yılındaki performans hedefleri için gerekli gördüğü kaynak (personel giderleri hariç) 430 milyon 120 bin TL'dir.

⁴ 2011 performans programında Kent Müzesi ve Bursa Araştırmaları Merkezindeki kent belleğinin dijitalleştirilmesi hedefi bulunmakta olup, bu hedefin belediyenin öz kaynaklarıyla gerçekleştirilmek istendiği görülmektedir. 2012

⁵ Belediyenin 2011 yılındaki performans hedefleri için gerekli gördüğü kaynak (personel giderleri hariç) 665 milyon 820 bin TL'dir.

⁶ Belediyenin 2012 yılındaki performans hedefleri için gerekli gördüğü kaynak (personel giderleri hariç) 681 milyon 300 bin TL'dir.

⁷ Belediyenin 2013 yılındaki performans hedefleri için gerekli gördüğü kaynak (personel giderleri hariç) 816 milyon 490 bin TL'dir.

⁸ Belediyenin 2014 yılındaki performans hedefleri için gerekli gördüğü kaynak (personel giderleri hariç) 943 milyon 300 bin TL'dir.

⁹ Kütüphane Müdürlüğü konferans düzenlemek, sergi oluşturmak, yayın hazırlamak gibi faaliyetlerden de sorumludur. Bu çalışmada belirtilen miktarlar kütüphane kurmak ve kütüphanecilik faaliyetlerini yürütmek için belirtilen miktarlardan oluşmaktadır.

¹⁰ Stratejik planda yer almayan kurum arşivi faaliyetlerini gerçekleştirmek hedefi H12'de değerlendirilmiştir.

¹¹ Belediyenin stratejik planında ve 2010 Performans Programı'nda yer almayan fakat 2011 performans programında Kent Müzesi ve Bursa Araştırmaları Merkezindeki kent belleğinin dijitalleştirilmesi şeklinde bir hedef bulunmakta olup, bu hedefin belediyenin öz kaynaklarıyla gerçekleştirilmek istendiği görülmektedir.

Tablo 2. Bursa Büyükşehir Belediyesinin 2010-2014 performans programlarında bilgi ve belge odaklı hizmetlere ayrılan kaynaklar ²

Hedefler	2010 PP (bin TL)	Tüm Hedefler İçerisindeki Oranı ³	2011 PP ⁴ (bin TL)	Tüm Hedefler İçerisindeki Oranı ⁵	2012 PP (bin TL)	Tüm Hedefler İçerisindeki Oranı ⁶	2013 PP (bin TL)	Tüm Hedefler İçerisindeki Oranı ⁷	2014 PP (bin TL)	Tüm Hedefler İçerisindeki Oranı ⁸
H1	2,639	% 0,0006	877,476	% 0,13	229,200	% 0,034	300,597,90	% 0,037	234,520	% 0,025
H2	3.057,342	% 0,71	1.167,300	% 0,18	925,400	% 0,14	1.537,500	% 0,19	1.419,500	% 0,15
H3	2.557,342	% 0,59	1.725	% 0,26	2.864	% 0,42	-	-	423,030	% 0,045
H4	4.190,838	% 0,97	5.450	% 0,82	5.498,400	% 0,81	4.169,400,262	% 0,51	7.589	% 0,80
H5	445	% 0,1	250	% 0,04	117,200	% 0,017	62,970	% 0,007	84,700	% 0,009
H6	254,778,96	% 0,06	25	% 0,004	416,600	% 0,06	183,720	% 0,023	79,080	% 0,008
H7 ⁹	339,500	% 0,08	948,028,48	% 0,14	1.018,173,12	% 0,15	2.040,988,24	% 0,25	4.160	% 0,44
H8	275	% 0,06	-	-	-	-	-	-	-	-
H9	8	% 0,0019	50	% 0,008	113,600	% 0,017	-	-	-	-
H10	636,947,77	% 0,15	1.171,530	% 0,18	665,599	% 0,098	1.481,623,90	% 0,18	1.114	% 0,12
H11	1.733,704,55	% 0,40	120,196	% 0,018	407,602,67	% 0,06	527,307,44	% 0,065	815,300	% 0,087
H12 ¹⁰	56,840	% 0,014	32,500	% 0,005	86,894,66	% 0,013	381,078	% 0,047	244,800	% 0,026
H13 ¹¹	-	-	-	-	80	% 0,012	-	-	-	-

Tablo 3. Hedeflerin gerçekleştirilme durumu

Hedefler 2010	2011	2012	2013	2014
H1 Gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi	Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi
H2 Kısmen gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi
H3 Kısmen gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi
H4 Gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi
H5 Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi	Kısmen gerçekleştirildi	Gerçekleştirilemedi	Kısmen gerçekleştirildi
H6 Gerçekleştirilemedi	Kısmen gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi
H7 Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi	Kısmen gerçekleştirildi	Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi
H8 Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi
H9 Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi
H10 Gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi
H11 Gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi
H12 Kısmen gerçekleştirildi	Kısmen gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi	Gerçekleştirildi
H13 Hedef yok	Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi	Gerçekleştirilemedi

Belediye Arşivlerinin Sayısallaştırılmasında Bilgi ve Belge Uzmanı İstihdamının Başarıya Etkisi: Gaziosmanpaşa Belediyesi Örneği

Doç. Dr. Rıfat Günalan

İstanbul Üniversitesi, Türkiye, rifatgunalan@gmail.com

Özhan Sağlık

İstanbul Üniversitesi, Türkiye, ozhan.saglik@istanbul.edu.tr

Öz

Kamu kurumları faaliyetlerinin birer delili olarak belge üretir. Fiziki ortamlarda üretilen belgeler gerekli yasal süreçleri tamamladıktan sonra önce birim sonra kurum arşivlerine devredilmektedir. Türkiye'deki kamu kurumları fiziki ortamda hazırladıkları belgelerin yanı sıra ağırlıklı olarak dijital ortamlarda belge hazırlamakta ve üretilen belgeleri de yine bu ortamlarda yönetmeye ve depolamaya (arşivlemeye) başlamıştır. Fiziki ortamlarda üretilen belgeler ise uzun bir süreden beri sayısal ortama hızla aktarılmaktadır. Son zamanlarda yerel yönetimlerden belediyeler hem güncel belgelerini hem de arşivlerini elektronik ortamlara daha kolay erişim için taşımaya başlamıştır. Ancak profesyonellik isteyen her faaliyette olduğu gibi bu işlemlerde de uzman işgücünden faydalanılması gerektiği açıktır. Bu durumda İstanbul'da gerek büyükşehir ve gerekse ilçe belediye arşivlerinin sayısallaştırılması hangi uzman ve yetişmiş personel tarafından hangi kriterler ışığında gerçekleşiyor? sorusu akla gelmektedir. Belediyelerin gerek kendi imkanları ve gerekse hizmet alımı şeklinde yaptıkları sayısallaştırma projelerinde kalifiye ve uzman kişilerin çalıştırılmaması bu soruyu akla getirmektedir. Bundan dolayı birçok yerel yönetim hem zaman hem de nakit kaybına uğramaktadır. Araştırmada belediyelerde gerçekleştirilen sayısallaştırma projelerindeki uzman istihdamının başarılı sonuçlar verdiği hipotezi benimsenmektedir. Çalışmada bilgi ve belge yönetimi mezunlarının İstanbul, Gaziosmanpaşa Belediyesinde yürütülmekte olan sayısallaştırma projesindeki safhaların yönetilmesindeki rolleri incelenecektir. Sabadaki uygulamalar incelendiğinde belediyelerin arşivlerini tekrar tekrar sayısallaştırdığı görülmektedir. Gerçekleşen bu sayısallaştırma uygulamalarının literatürde yeteri kadar değerlendirilmediği

dikkat çekmektedir. Çalışmanın bir diğer sorusu "Neden belediye arşivleri tekrar tekrar sayısallaştırılıyor?" şeklinde belirtilebilir. Belediyelerdeki sayısallaştırma uygulamalarının belediyeler ya da firmalar tarafından süreçlere yeteri kadar bakim olunmayarak yapıldığı mevcut tecrübelerden anlaşılmaktadır. Araştırmadan belediyelerdeki sayısallaştırma işlemlerinde bedeflenen başarıya ulaşmak için konunun uzmanı olan bilgi ve belge yönetimi bölümü mezunu istihdamının gerekliliği hususunda farkındalık oluşturması beklenmektedir. Bilgi ve belge yönetimi bölümlerinden mezun olmuş uzmanların içerisinde yer aldığı sayısallaştırma projelerinin, bilgi ve belge uzmanı istihdamının olmadığı projelere göre daha başarılı sonuçlar verdiği görülmüştür. Çalışmada belediye kanunları, arşiv mevzuatı, yönetmelikler, bu alanda yapılmış çalışmaların analizi, saba araştırması ve yüz yüze görüşme yöntemlerinden faydalanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Belediyeler-arşiv yönetimi, belediye arşivleri-sayısallaştırma, belediyeler-bilgi ve belge uzmanı istihdamı.*

Giriş

Kamu kurumları faaliyetlerinin birer delili olarak belge üretir. Fiziki ortamda üretilen belgeler saklama sürelerine göre önce birim sonra kurum arşivlerine devredilir. Türkiye'deki kamu kurumları fiziki ortamda ürettikleri belgeleri artık elektronik ortamda üreterek arşivleme sürecine başlamıştır. Fiziki ortamda üretilen belgeler ise son on yıldır sayısal ortama aktarılmaktadır. Yerel yönetimlerden biri olan belediyelerin de stratejik planları ve yaptıkları ihalelerden arşivlerinde muhafaza ettikleri belgeleri sayısallaştırdığını anlamaktayız (Sağlık, 2015a; Elektronik Kamu Alımları Platformu [EKAP], 2016).

Belediyelerin fiziki ortamdaki belgelere sayısal ortamdan erişmenin kendilerine büyük kolaylıklar sağladığını fark ettiği görülmektedir. Çünkü, fiziki ortamda bir belgeye aynı anda tek bir kişi ya da kişiler tarafından erişim söz konusuysen, elektronik ortamda belgelere aynı anda birden fazla kişilerin erişimi mümkün olmaktadır. Bu kolaylıklardan yararlanmak amacıyla, Türkiye'de en çok belediyeye sahip il olan İstanbul'daki ilçe belediyelerinin çok büyük bir çoğunluğunun arşivlerini sayısallaştırdığını görmekteyiz (Sağlık, 2015a; Sağlık, 2015b).

Belediyelerin bu konuda idari ve hukuki olarak çok ciddi kısıtlamalarla karşılaşmadığı, bilakis desteklendiği bilinmektedir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda elektronik bilgi erişim hizmetleri sunmak belediyelerin görevleri arasında belirtilmiştir (Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004; Belediye Kanunu, 2005). 2006 yılında yayınlanan 9. Kalkınma Planında, mahalli idarelerin e-Devlet uygulamalarını etkin bir şekilde kullanması, adli süreçler ile kamunun iş dünyasına sunduğu hizmetlerin elektronik ortama taşınması ve kadastro bilgilerinin sayısallaştırılması gibi hedefler bulunmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti [T.C.] Kalkınma Bakanlığı, 2006). Bu hedefler 2006 yılında yayınlanan Bilgi Toplumu Eylem Planı'nda da yer almaktadır (T.C. Başbakanlık, Bilgi Toplumu Eylem Planı, 2006). Kamu kurumları kalkınma planları ve bilgi toplumu eylem planlarındaki hedefler doğrultusunda stratejik planlarını oluşturmaktadır. Stratejik planlara eklenen hedefler performans programlarında yer bulduğu takdirde cari yıl içerisinde gerçekleştirilecek hedefler haline gelmektedir (Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 2003; Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2006).

Bu doğrultuda, belediyelerin arşivlerin sayısallaştırılması hedeflerini stratejik planlarına ekledikleri görülmektedir. Bir hedefin stratejik planda yer alması o hedefin önemli görüldüğü anlamına gelmektedir. Belediyelerin arşivlerin sayısallaştırılmasına önem verdiğini ifade etmek mümkündür. Profesyonellik isteyen her faaliyette olduğu gibi arşivlerin sayısallaştırılması faaliyetinde de uzman işgücü istihdamının gerekli olduğu açıktır. Belediyeler sayısallaştırma projelerini gerek kendi imkanları gerekse hizmet alımı şeklinde gerçekleştirmektedir. Fakat, önem vermelerine rağmen sayısallaştırma projelerinde kalifiye ve uzman kişilerin çalıştırılmaması bu soruyu akla getirmektedir. Bu durumda, İstanbul'daki ilçe belediyelerinde arşivlerin sayısallaştırılması faaliyetleri hangi uzman ve yetişmiş personel tarafından gerçekleştiriliyor sorusu akla gelmektedir. Çalışma, bu soruya Gaziosmanpaşa Belediyesi örneğinde bir cevap aramak amacıyla kaleme alınmıştır. Literatür incelemesi ve yöntemle başlayan bildiri, belediyelerdeki arşiv sayısallaştırma projelerinde karşılaşılan sorunların belirtildiği birinci kısım ile Gaziosmanpaşa Belediyesi arşivinin sayısallaştırılmasındaki istihdamın başarıya etkisini inceleyen ikinci kısımdan meydana gelmektedir.

Literatür İncelemesi

Alanımızda bilgi kaynaklarının sayısallaştırılması konusunda pek çok çalışma bulunmaktadır.¹ Bu çalışmalardan kurumların faaliyetleri sonucunda oluşan belgelerin sayısallaştırılması üzerine yapılanların kütüphane ve müzelerdeki kaynakların sayısallaştırılması konusunda yapılmış çalışmalara göre daha az sayıda olduğu dikkat çekmektedir (Küçük ve Alır, 2003; Baransel ve Tabak, 2006; Külcü ve Çakmak, 2009; Aydın ve Özdemirci, 2011; Katuu, 2012; Nazemi, 2013; Okumuş, 2014; Şanlı vd., 2014; Akdoğan ve Özdemirci, 2015; Turan, 2015; Arısoy ve Durmuş, 2015; Yalçınkaya, 2015; Saydam, 2015). Zikredilen 13 çalışmadan 7'sinin son 3 yılda gerçekleştirilmesi, arşivlerin sayısallaştırılmasının gündemde olan konulardan biri olduğunu göstermektedir. Bu duruma rağmen, yapılan çalışmalarda belediyelerde gerçekleşen sayısallaştırma faaliyetlerinin konu edinilmediği, bununla birlikte, belge yönetimindeki sayısallaştırma faaliyetlerinde görev alan personelin uzmanlıklarının yeteri kadar sorgulanmadığı gözlenmektedir.

Ancak, belge yönetimi ile ilgili projelerde uzman istihdamına Çiçek'in (2011) dikkat çektiği görülmektedir. Çiçek'in (2011) bu çalışmasında elektronik belge yönetimi programları kurulmasında bilgi ve belge uzmanlarının rolü değerlendirilmiştir. Bu çalışma, doğrudan sayısallaştırma projelerindeki bilgi ve belge uzmanı istihdamına vurgu yapmasa da literatürde önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Elimizdeki çalışmadan sayısallaştırma projelerinde bilgi ve belge uzmanı istihdamının başarıya etkisini irdeleyerek literatürdeki boşluğu doldurması beklenmektedir.

Amaç, Yöntem ve Kapsam

Türkiye'deki yerel yönetimlerden biri olan belediyeler son on yıldır arşivlerini sayısal ortama aktarmaktadır. Belediyelerin daha önce başlatmış olduğu arşiv sayısallaştırma projelerini istenilen sonuca erişemediği için tekrarladığı görülmektedir.

¹ Özel, 2016; Arus, 2016; Todorova, Yılmaz, Çakmak ve Tsvetkova, 2016; Eski, 2016; Aubrecht, Akın ve Coşkun, 2016; Gürleyen, 2016; De Martino, Monti ve Rosati, 2016; Özel, 2015; Akdoğan ve Özdemirci, 2015; Yılmaz, Külcü, Çakmak ve Ayaokur, 2015a; Turan, 2015; Arısoy ve Durmuş, 2015; Yılmaz, Külcü ve Çakmak, 2015; Sandal ve Topaloğlu, 2015; Çakmak ve Nanci, 2015; Kuzucuoğlu, Kiraz, Ünsalan ve Taşdemir, 2015; Sezgin, 2015; Nural, 2015; Yalçınkaya, 2015; Saydam, 2015; Arala ve Salman, 2014; Tarhan, 2014; Nas, 2014; Çaltı, 2014; Aydın, 2014; Çelik, 2014; Okumuş, 2014; Ünlü, Akdemir ve Er, 2014; Şanlı vd., 2014; Kurulgan, 2013; Uçmaz, 2013; Güner, 2013; Nazemi, 2013; Katuu, 2012; Çakmak ve Yılmaz, 2012; Külcü, 2012; Yılmaz, 2011; Aydın ve Özdemirci, 2011; Topaloğlu, 2011; Kaya, 2011; Aydın, 2011; Özen ve Demirdelen, 2011; Külcü, 2010a; Külcü, 2010b; Şahin, 2010; Tonta, 2009; Külcü ve Çakmak, 2009; Musnik, 2009; Afzali, 2008; Baransel ve Tabak, 2006; Aldemir ve Öguz, 2006; Küçük ve Soydal, 2003; Küçük ve Alır, 2003; Aytac, 2002.

Bu noktada, belediyeler arşivlerini sayısallaştırırken hangi uzman personeli istihdam etmektedir sorusu akla gelmektedir. Çünkü, arşivlerin sayısallaştırılmasında yeteri kadar bilgi ve belge uzmanının istihdam edilmediği görülmüştür. Bu durumun projelerin başarısını olumsuz etkilediği kabul edilmektedir. Belediyelerin arşivlerini tekrar tekrar sayısallaştırmasındaki sebeplerden biri olarak süreçlere yeteri kadar hakim olmayan personelin istihdam edilmesi karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın amacı belediyelerdeki sayısallaştırma projelerinde bilgi ve belge uzmanı istihdamının başarıya etkisini incelemektir. Çalışmanın bir diğer amacı, belediye arşivlerinin tekrar tekrar sayısallaştırılmasının nedenlerini incelemektir.

İstanbul'daki ilçe belediyeleri de son on yıldır arşivlerini sayısallaştırmaktadır. İstanbul'daki ilçe belediyelerinden biri olan Gaziosmanpaşa Belediyesinde sayısal arşiv oluşturma faaliyetleri gerçekleşmektedir. İstanbul'daki ilçe belediyelerinin arşiv sayısallaştırma projelerinde yeteri kadar bilgi ve belge uzmanı istihdam etmediği görülmektedir (EKAP, 2016). Fakat, Gaziosmanpaşa Belediyesindeki projede 14 adet arşivcinin çalıştırılması mümkündür. Gaziosmanpaşa Belediyesindeki projede şu anda 10 adet arşivci istihdam edilmiştir. Çalışmada evren olarak İstanbul'daki ilçe belediyelerinin seçilmesinin nedeni, İstanbul'un Türkiye'deki en çok belediyeye sahip il olmasıdır. Gaziosmanpaşa Belediyesinin örneklem olarak benimsenmesinin nedeni ise, İstanbul'daki ilçe belediyelerinde gerçekleştirilen arşiv sayısallaştırma projelerinde en çok bilgi ve belge uzmanının çalıştırıldığı projelerden birinin Gaziosmanpaşa Belediyesinde gerçekleşmesidir. Çalışmada "yeterli sayıda bilgi ve belge uzmanının çalıştırıldığı projeler başarılı sonuçlar vermektedir" hipotezi benimsenmektedir. Literatür incelemesi, saha araştırması ve yüz yüze görüşme yöntemlerinden faydalanılmıştır. Çalışmadan belediyelerdeki arşivlerin sayısallaştırılması projelerinde bilgi ve belge uzmanlarının istihdam edilmesi konusunda farkındalık oluşturması beklenmektedir.

Belediye Arşivlerinde Sayısallaştırma İşlemleri ve Karşılaşılan Sorunlar

Kamu kurumları faaliyetlerinin birer delili olarak belge üretir. Bir kamu kurumu olan belediyelerde de gerçekleştirilen farklı işlemler sonucunda binlerce belge oluşmaktadır. Bu belgeler farklı tür ve özelliklere sahiptir. Bu farklı tür ve özelliklere sahip olan belgelerin belirli bir sistem içerisinde yönetilmesi

gerektiği açıktır. Belediyelerde oluşan belgelerin sistematik bir şekilde yönetilmesi bilgi ve belge uzmanlarının istihdam edilmesiyle mümkündür. Çünkü, bilgi ve belge uzmanları bu konunun eğitimi almaktadır.

Her kurumda olduğu gibi belediyelerde oluşan belgeler de belirli bir kullanım süresine sahiptir. Belgeler üretildikleri andan itibaren belirlenmiş saklama süreleri dâhilinde saklanırlar. Güncel kullanım süreleri dolan belgeler, önce birim sonra kurum arşivine devredilir. Kurum arşivine devredildikten sonra, Devlet Arşivlerine gönderilmesi gereken belgeler Devlet Arşivine gönderilmekte, imha edilmesi gereken belgeler ise imha edilmektedir.

Fiziki ortamda saklanan belgelere aynı anda tek bir kullanıcı tarafından erişim söz konusudur. Arşiv belgelerinin çok sık kullanıldığı kurumlardan biri olan belediyelerde çoklu erişim olanaklarının sağlanması kendilerine büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Bu kolaylıklardan faydalanmak için teknolojik koşulların gelişmesiyle de birlikte, belediyeler arşivlerdeki evraklarını sayısallaştırmak için çaba göstermektedir. Belediye arşivlerinin sayısallaştırılması neticesinde belgelere erişim hızı artacak, evrakların aslı sık sık kullanılmaması nedeniyle yıpranmayacak ve koruma altına alınacak, ihtiyaç duyulan bilgi için filtreleme ve arama imkânı geçerli olacaktır.

Türkiye'nin en çok belediyeye sahip ili olan İstanbul'da pek çok belediyenin arşivlerini sayısal ortama aktarmak için projeler geliştirdiği bilinmektedir. İyi niyet ve kurumsal fayda amacı taşıyan bu projelerin her zaman istenilen sonucu vermediği görülmektedir. Belediye arşivlerinin sayısallaştırılması projelerinde yeteri kadar bilgi ve belge uzmanının istihdam edilmemesi istenilen sonuçların elde edilememesinin nedenlerinden biri olarak dşnlmektedir. Bilgi ve belge uzmanlarının yeteri kadar istihdam edilmediği projelerde pek çok sorunların ortaya çıktığı görülmekte, bu sorunların zlenemediği anlaşılmaktadır. Sorunların çözülememesi nedeniyle projeler tekrarlanmaktadır. Belediye arşivlerinin sayısallaştırılmasında karşılaşılan belli başlı problemler şöyle belirtilebilir:

- Sayısal ortama aktarılan görüntülerin üst verilerinin girilmemesi veya eksik girilmesi,
- Belgelerin dosya içerisinde düzenlenmeden gelişgzel bir şekilde dijitalleştirilmesi,

- 2005 yılı öncesine ait olup bir vaka dosyası hüviyetine sahip dosyalara Standart Dosya Planı Kodu verilirken, dosyanın özelliklerinin dikkate alınmaması,
- Belge bütünlüğünün korunamaması,
- Kullanılan dijital arşiv programının arşivcilik fonksiyonları için yeterli olmaması

Bahsedilen sorunların bilgi ve belge uzmanlarının istihdam edildiği projelerde uzmanlar tarafından çözüldüğü görülmektedir.

Belediye Arşivlerinin Sayısallaştırılmasında Uzman İstihdamının Sorunların Çözümüne Katkısı

Belediye arşivlerinin sayısallaştırılmasında yukarıda bahsi geçen sorunların çözülmesinde bilgi ve belge uzmanlarının önemli bir rolü bulunmaktadır. İstanbul'daki ilçe belediyelerinde 2011-2016 yıllarında gerçekleştirilen küçük ve büyük çaplı arşiv sayısallaştırılma projelerinin teknik şartnameleri incelendiğinde, her projede proje yöneticilerinin bilgi ve belge yönetimi mezunu olması şartının aranmadığı, arandığı durumlarda ise proje yöneticisinin yanında bilgi ve belge uzmanlarından bir ekibin oluşturulmadığı görülmektedir (EKAP, 2016). Bu durum, sahada yetişmiş insan gücü eksikliğine neden olmaktadır. Fakat, bazı projelerde belediyelerin proje yöneticisinin yanında en az bir bilgi ve belge uzmanı çalıştırdığını gözlemlemekteyiz. 2011 yılında Sultanbeyli Belediyesi en az 1 adet, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) en az 6 adet, 2012 yılında Fatih Belediyesi en az 3 adet, İBB en az 2 adet, 2013 yılında ise Bahçelievler ve Tuzla Belediyesi en az 1 adet bilgi ve belge uzmanının çalıştırılmasını zorunlu kılmıştır. (EKAP, 2016). Bilgi ve belge uzmanı istihdamının fazla olduğu projelerde sonuçların başarısının arttığı hem sahadaki uygulamalardan hem de literatürdeki çalışmalardan anlaşılmaktadır (Boock, 2008; Çiçek, 2011; Wickham, 2015; Assmann ve Mearns, 2015; Bradley ve Keane, 2015; Ghamouh ve Boulahlib, 2015).

Tecrübelerimiz gereği, ihaleye çıkmadan arşivlerini düzenleyen belediyelerin de yeteri kadar bilgi ve belge uzmanı istihdam etmediği bilinmektedir. Bununla birlikte, belediyelerin ihalesini yaptıkları arşiv sayısallaştırma projelerini yüklenen firmaların teknik şartnamelerde en az sayıda çalıştırılması gereken bilgi ve belge yönetimi mezunu sayısı sağlayıp, bu sayının üzerine

pek çıkmadığı gözlenmektedir. Bu durumun tersine, Gaziosmanpaşa Belediyesinin yürüttüğü arşiv sayısallaştırılması projesinde 10 adet bilgi ve belge uzmanı istihdam edilmiştir.

Gaziosmanpaşa Belediyesindeki arşiv düzenleme faaliyeti öncesinde arşivin durumunun belirtilmesi gerekli görülmektedir. Proje öncesinde arşivin girişinde bir kapı bulunmadığı, her isteyenin girebildiği, bir yetkilendirmenin yapılmadığı belirtilmektedir. Arşive giren kişilerin herhangi bir kayıt tutulmadan dosyaları aldığı ifade edilmektedir. Şu anda arşive bir kapı yapılmış olup, sadece yetkilendirilmiş çalışanlar arşive girebilmektedir. Projeden önce arşivdeki belgelerin arandığında bulunamadığı ifade edilmektedir. Proje sonrasında nitelmesi yapılan belgelere kolayca erişildiği söylenmektedir (V. Sağlam, kişisel görüşme, Nisan 11, 2016). Bununla birlikte, belediyenin belgelere SDP kodu verirken karşılaştığı güçlükleri aşmak için Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğünden yardım aldığı fakat bir çözüme ulaşamadığı belirtilmiştir. Ayrıca belediyenin bir arşiv mevzuatı bulunmamaktadır (B. Akyol, kişisel görüşme, Nisan 11, 2016).

Projede arşiv belgelerinin dijital ortama aktarılmasında bilgi ve belge yönetimi mezunlarının tarama operatörü olarak istihdam edilmediği görülmektedir. Tarama operatörlüğü bilgi ve belge uzmanlarının istihdam edilmesini gerekli kılabacak süreçlerden olmayabilir fakat tarama operatörlerinin kapsamlı bir eğitimden geçmesi lüzumlu görülmektedir. Belirli bir süre içerisinde bitirilmesi gereken projelerde taranacak belge sayısı fazla olup, tarama operatörleri üzerinde ciddi bir yük oluşmaktadır. Bu yük nedeniyle tarama operatörlerinin hata yapması muhtemeldir. Bu hataları en aza indirmek için tarama operatörlerinin ciddi bir eğitime ihtiyacı vardır (Jones, 2005; Blanke, Bryant ve Hedges, 2011; Mescal, Farwell, Howard, Rozler ve Matthew, 2014).

Gaziosmanpaşa Belediyesindeki sayısallaştırma süreci şöyle açıklanabilir:

- Tasnif: Kurum arşivine devredilen dosyalar önce müdürlüklerine göre, sonrasında ise türlerine göre tasnife tabi tutulur. Dosyalardaki belgeler tel, zımba, iğne gibi unsurlardan ayrılarak taranmaya hazır hale getirilir.

- Tarama: Tasnif edilen dosyaların içindeki belgeler eksiksiz olarak cihazlarda taranır. Vaka ya da konu ile ilgisi görülmeyenler de taranır fakat nitelendirilmesinde ayıklama ya da imha edileceği belirtilir.
- Niteleme: Taraması yapılan belgeler ekleri birbirinden ayrılmayıp, bilgi ve belge uzmanları tarafından nitelendirilir. Niteleme sırasında belgeler, organik bağı yoksa kurularak kronolojik sıra içerisinde yeni dosyalarına yerleştirilir.
- Raflara Yerleştirme: Dosyalara QR kod verilerek kompakt raflarda konumlandırılır.

Belediyelerde ve diğer kamu kurumlarında gerçekleştirilen sayısallaştırma projelerinde belgelerin nitelemelerinin tam yapılamadığı, bazı eksikliklerin olduğu bilinmektedir. Bu eksikliklerin, nitelemenin uzman olmayan kişiler tarafından yapılması nedeniyle kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatürde de bilgi ve belge uzmanları tarafından yapılan nitelemelerin kaliteli olduğu belirtilmektedir (Blagoredov, Kitching, Livermore, Simonsen ve Smith, 2012; Elsayed, 2014; Cleircin, Eachin ve Bale, 2015). Gaziosmanpaşa Belediyesinde arşiv belgelerinin tanımlama işlemleri sadece bilgi ve belge yönetimi mezunları tarafından yapılmaktadır. Çoğu bilgi ve belge yönetimi mezunu arşiv belgelerinin tanımlanmasında hangi hususlara dikkat edileceğinin eğitimini almıştır. Dolayısıyla bilgi ve belge uzmanlarının yaptığı nitelemelerin daha başarılı olacağı açıktır. Gaziosmanpaşa Belediyesi çalışanları arşiv belgelerinin nitelemelerinden memnun olduğunu ifade etmektedir. Tarafımızca yapılan incelemeler sonucunda yapılan nitelemelerin ihtiyacı karşıladığı görülmektedir (M. Celep, kişisel görüşme, Nisan 11, 2016; B. Akyol, kişisel görüşme, Nisan 11, 2016).

Arşiv belgelerinin sayısallaştırılmasından önce tasnifinin yapılması gerektiği bilinmektedir. Bazı sayısallaştırma projelerinde tasnifin yapılmadan sayısallaştırmanın gerçekleştirildiği görülmüştür. Dosyalarda konu ya da vaka ile ilgisi olmayan ya da başka bir dosyada bulunması gereken belgelerin bulunması muhtemel bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Belediyede tasnif çalışmaları da bilgi ve belge uzmanları tarafından yapılmaktadır. Tasnif sırasında ayıklanması gereken belgeler ayrılmakta fakat imhası gerçekleştirilmemektedir.

SDP'nin yapısı gereği, SDP kodu tesis etmek bazı sorunlara sahiptir. Bu sorunlar kimi zaman SDP'den, kimi zaman da yeterli bilgi ve belge uzmanının istihdam edilmemesinden kaynaklanmaktadır (Çiçek, 2008). Mesela, ada, pafta, parsel bilgileri içeren imarla ilgili belgelerde dosyalara tekbiçim referans numarası sorunların çözümünde önemli bir işlem olarak kabul edilmektedir. Bazı projelerde farklı imar dosyalarına aynı dosya kodunun verildiği görülmüştür. Dosyalamanın belgeleri organik bağ içerisinde biraraya getirmek olarak tanımladığı düşünüldüğünde (Çiçek, 2015, s. 154) dosya kodunun belgenin kimlik numarası hüviyetinde olduğunu ifade etmek mümkündür. Farklı bilgiler içeren ve o türden binlercesi mevcut olan vaka dosyalarına SDP kodunun verilmesi bilgi ve belge uzmanlarının alanlarına girmektedir. Bununla birlikte, SDP'nin belediyelerdeki tüm faaliyetlere karşılık gelecek kodları barındırmadığı bilinmektedir (Çiçek, 2008). Gaziosmanpaşa Belediyesinde çalışan bilgi ve belge uzmanlarının bu konudaki eksiklikleri tespit ettiği görülmüştür.

Dosyalamada erişim kolaylığı amacıyla renkli dosya kodları vermek kullanılan bir yöntemdir. Fakat bir vaka dosyasında belirli bir olaya ait olup, müstakil olarak da dosya teşkil edebilecek belge bütünlüğünün bulunduğu föylere farklı renkler vermek çok görülen bir uygulama değildir. Bu yöntem her birimin dosya renginin ve dosya türünün farklı olmasını sağlamaktadır. Böylelikle fiziki ortamdaki erişim de daha hızlı olacaktır. Gaziosmanpaşa Belediyesindeki bilgi ve belge uzmanlarının benimsediği bu yaklaşımın erişimi kolaylaştırdığı söylenmektedir (B. Akyol, kişisel görüşme, Nisan 11, 2016).

Belediyelerin taşınma gibi nedenlerle arşiv binalarını değiştirdiği bilinmektedir. Bu taşınma işlemleri sırasında dosya bütünlüklerinin zaman zaman bozulduğu görülmektedir. Arşivdeki evraklar sayısallaştırma için düzenlendiğinde bir konu ya da vaka dosyasındaki belgelerin ait olduğu dosyada bulunmadığı tespit edilmektedir. Hangi belgenin hangi dosyaya ait olduğunu belirlemek bilgi ve belge uzmanının konu alanıdır. Bilgi ve belge uzmanı sayısının yeterli olduğu projelerde belge ve dosya bütünlüğünün daha iyi korunduğu bilinmektedir (Çiçek, 2011).

Arşiv programları oluşturulurken iki seçenek karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, mevcut bir yazılımı lisanslayarak uygulamak, ikincisi ise yeni bir yazılım meydana

getirmektir. Kurumların genelde birinci yöntemi tercih ettiği görülmektedir. Bu yöntem tercih edilirken programın esas kullanıcıları olan arşivciler tarafından denenmesi başarılı sonuçlar ortaya koymaktadır. Fakat, belediyelerin arşiv programlarını arşivcilere yeteri kadar denetmeden satın aldığı görülmektedir. Böyle bir durum olmasına rağmen, bilgi ve belge uzmanlarının yer aldığı projelerde sorunlar zamanında tespit edilmekte, projelerin başarısına katkıda bulunmaktadır (Çiçek, 2011).

Sonuç ve Öneriler

İstanbul'daki ilçe belediyelerinde pek çok arşiv sayısallaştırma projeleri gerçekleştirilmektedir. Bu projelerin çoğunda yeteri kadar bilgi ve belge uzmanının istihdam edilmediği görülmektedir. Daha önceki projelerde bilgi ve belge uzmanı istihdamının projelerin başarısını olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Bu çalışmada da Gaziosmanpaşa Belediyesinde gerçekleştirilen arşiv sayısallaştırma projesi incelenmiştir. Projede 10 adet bilgi ve belge uzmanı çalışmaktadır. Arşiv malzemelerinin nitelendirilmesi, dosyaların tasnif edilmesi, dosyalara SDP kodunun verilmesi bilgi ve belge uzmanları tarafından gerçekleştirilmektedir. Belediye yetkilileri yapılan görüşmelerde yapılan işlerden memnun olduklarını dile getirmektedir. Yapılan başarılı işler neticesinde aranan belgeye hızlıca erişildiği, belgelerin orijinalinin korunduğu, fotokopi gibi maliyetlerin ortadan kalkması nedeniyle kurumun kâr elde ettiği belirtilmektedir. Bu başarıların bilgi ve belge uzmanı istihdamının fazla olması nedeniyle gerçekleştiği görülmüştür. Kurumlardaki arşiv sayısallaştırma projelerinde ne kadar bilgi ve belge uzmanı istihdam edilirse başarının o kadar sürekli olacağı kanaatine varılmıştır.

Belediyelerdeki sayısallaştırma projelerinde tarama operatörlerinin istihdamında en az lise mezunu olma şartı arandığı görülmektedir. Kısa sürede bitirilmesi gereken projelerde taranacak çok sayıda belge olup, tarama operatörlerinin üzerinde ciddi bir iş yükü bulunmaktadır. Bu iş yükü nedeniyle tarama operatörlerinin hata yapması muhtemeldir. Bu hataların en aza indirgenmesi için tarama operatörlerinin kapsamlı bir eğitimden geçmesi gerekmektedir. Belediyelerde gerçekleştirilen arşiv sayısallaştırma projelerinde yeteri kadar bilgi ve belge uzmanı istihdam edilmediği için, bugüne kadar gerçekleştirilen projelerin büyük çoğunluğunun düzeltilme gereksinimi ile karşı karşıya kalınacağı düşünül-

mektedir. Bilgi ve belge uzmanı istihdamının olmaması belediyelerin zararına neden olmaktadır. Belediyelerde bu konuda bir farkındalık oluşturulması gerekmektedir. Yaptığımız bu çalışmanın alanda eksik bırakılan çalışmalara da ışık tutacağı düşünülmektedir. Muhtemel araştırmalar şöyle belirtilebilir: Belediyelerin arşiv sayısallaştırma ve elektronik belge yönetim sistemi kurma projelerinin teknik şartnamelerindeki personel nitelikleri ile projenin başarısını nasıl etkilediği incelenmesi gereken bir husus olarak görülmektedir. İkinci bir muhtemel araştırma ise, belediyelerin zararlarını görmelerine rağmen neden yeteri kadar bilgi ve belge uzmanı istihdam etmediği sorusudur. Bilgi ve belge uzmanlarının bu konuda bir farkındalık oluşturup oluşturmadığı sorgulanabilir. Ülkemizde dört yıllık bilgi ve belge yönetimi eğitimi veren Ankara, Atatürk, Çankırı Karatekin, Hacettepe, Marmara ve İstanbul Üniversitelerinden sadece Hacettepe Üniversitesinin bilgi ve belge merkezlerindeki sayısallaştırma sürecini müstakil bir derste öğrencilere açıkladığı görülmektedir. Üçüncü araştırma konusu bu durum üzerine şekillenebilir. Bilgi ve belge yönetimi bölümlerindeki müfredatın öğrencileri arşivlerdeki sayısallaştırma süreci için ne kadar yetkin kıldığı araştırılması gereken bir soru olarak kabul edilmektedir.

Kaynakça

- Afzali, M. (2008). Karma Kütüphane: Dijital ve Geleneksel Kütüphanelerin Odak Noktası, *Türk Kütüphaneciliği*, 22(3), 266-278.
- Akdoğan, Z. ve Özdemirci, F. (2015). Dijitalleştirme ve e-Arşivlemede İzlenecek Yol ve Yöntemler. Özdemirci, F., Özel, N., Çakmak, T., Akdoğan, Z. ve Yalçınkaya, B. (Ed.) içinde, *e-Beyas 2015 Sempozyumu Kurumsal Belleklerin Geleceği: Dijitalleştirme - Elektronik Arşiv - Elektronik Belge Yönetimi* (ss. 195-198). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Aldemir, A. ve O, E. S. (2006). Sayısal (Dijital) Kültürün Korunması: Web Arşivleme, *Türk Kütüphaneciliği*, 20 (3), s.283-312.
- Arısoy, Y. E. ve Durmuş, M. A. (2015). Dijital Arşivleme Çalışmaları ve Standartları Özdemirci, F., Özel, N., Çakmak, T., Akdoğan, Z. ve Yalçınkaya, B. (Ed.) içinde, *e-Beyas 2015 Sempozyumu Kurumsal Belleklerin Geleceği: Dijitalleştirme - Elektronik Arşiv - Elektronik Belge Yönetimi* (ss. 213-220). Ankara: Ankara Üniversitesi.

- Arus, O. (2016). Digital SSM: Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi'nde Yer Alan Eserlerin Dijitalleştirilmesi Projesi. Özel, N. ve Çakmak, T. (Ed.) *Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği [ÜNAK] 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi* içinde (s. 167-174). İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Assmann, I. ve Mearns, M. (2015). From Broadcasting to Archiving: The Southern African Public Service Broadcast Archives, *The Journal of the Archives and Records Association*, 36(2), 146-166.
- Atala, Z. Ö. ve Salman, Y. (2016). Documenting Our Recent Past: Digital Archive for Modern Architectural Heritage. Özel, N. ve Çakmak, T. (Ed.) *Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği [ÜNAK] 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi* içinde (s.106-112). İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Aubrecht, D. Ö., Akın, Ş. ve Coşkun, E. (2016). Nadir Eserlerin Zarar Görebilirliğini Azaltacak Bir Yaklaşım Olarak Dijital Kütüphane. Özel, N. ve Çakmak, T. (Ed.) *Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği [ÜNAK] 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi* içinde (s. 253-263). İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Aydın, C. ve Özdemirci, F. (2011). Elektronik Belgelerin Arşivlenmesinde Gerçekliğin ve Bütünlüğün Korunması, *Bilgi Dünyası*, 12(1), 105-127.
- Aydın, S. (2011). *Atatürk Kitaplığı Süreli Yayınları Sayısallaştırma Çalışmalarının Teknik ve Yönetimsel Analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Aydın, S. (2014, 17-20 Eylül). *Arap Harfli Süreli Yayınların Sayısallaştırılması*. ÜNAK 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresinde sunulan bildiri. İstanbul, Türkiye.
- Aytaç, S. (2002). Türkiye Yazmalarının Sayısallaştırılması, *Türk Kütüphaneciliği*, 16(1), 3-19.
- Baransel, A. E. ve Tabak, İ. İ. (2006). E-Dönüşüme Giden Yolda Belge Yönetim ve İş Akış Sistemleri, *Türk Kütüphaneciliği*, 20(1), 89-100.

- Belediye Kanunu, 5393, T.R. (2005). 1 Mayıs 2016 tarihinde [http:// www. mevzuat. gov. tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf](http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf) adresinden erişildi.
- Blagoredov, V., Kitching, I. J., Livermore, L., Simonsen, T. J. ve Smith, V. S. (2012). No Specimen Left Behind: Industrial Scale Digitization of Natural History Collections, *Zookeys*, 209, 133-146.
- Blanke, T., Bryant, M. ve Hedges, M. (2011). Ocropidum: Open Source OCR for Small-scale Historical Archives, *Journal of Information Science*, 38(1), 76-86.
- Boock, M. (2008). Organizing for Digitization at Oregon State University: A Case Study and Comparison with ARL Libraries, *The Journal of Academic Librarianship*, 34(5), 445-451.
- Bradley, M. ve Keane, A. (2015). The Abbey Theatre Digitization Project in NUI Galway, *New Review of Information Networking*, 20(1-2), 35-47.
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5216, T.R. (2004). 1 Mayıs 2016 tarihinde [http:// www. mevzuat. gov. tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf](http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf) adresinden erişildi.
- Cleircin, G. O., Eachin, M. C. ve Bale, A. (2015). Managing the Digitization and Online Publication of Sensitive Heritage Material in the Dúchas Project, *New Review of Information Networking*, 20(1-2), 194-199.
- Çakmak, N. ve Naneci, E. (2015, 1-3 Ekim). *Kültür ve Sanatta Türkiye'nin Sayısal Gündemi: Europeana Modeli Üzerinden Türkiye'deki Mevcut Durumun Değerlendirilmesi*. ÜNAK 2015 Elektronik Çağda İçerikten Mimariye Kütüphaneler Sempozyumunda sunulan bildiri. Ankara, Türkiye.
- Çakmak, T., ve Yılmaz, B. (2012). Türkiye'de Kültürel Bellek Kurumlarındaki Dijitalleştirme Çalışmalarının Düşünce Özgürlüğü Bağlamında Değerlendirilmesi, *Bilgi Dünyası*, 13(2), 418-436.
- Çaltı, Ö. (2014, 17-20 Eylül). *Kültürel Miras ve Kültürel Belleğinizi Dijital Ortamda SirsiDynix Portfolio ile Yönetin*. ÜNAK 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresinde sunulan bildiri. İstanbul, Türkiye.
- Çelik, K. (2014, 17-20 Eylül). *Yazma Eser Koleksiyonunu Dijitale Aktarılan İlk Kütüphane*. ÜNAK 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresinde sunulan bildiri. İstanbul, Türkiye.

- Çiçek, N. (2008). Belediyelerde Standart Dosya Planı Uygulamalarında Yaşanan Güçlükler, *Bilgi Dünyası*, 9(2), 133-153.
- Çiçek, N. (2011). Örgütlerde Elektronik Belge Yönetimi Programlarının Kurulmasında Bilgi Ve Belge Uzmanlarının Rolü: E-Belediyecilik Örneği, Parlak, Z. ve Yumuşak, G. İ. (Ed.) içinde, *International 9th Conference on Knowledge, Economy and Management Proceedings* (ss. 109-119). Saraybosna.
- Çiçek, N. (2015). *Kurumsal Bilgi ve Belge Yönetimi*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- De Martino, M., Monti, M. ve Rosati, C. (2016). A Knowledge Model for Supporting Digital Exploration of Historical Industrial Archives. Çakmak, T. ve Özel, N. (Ed.) içinde, *ÜNAK 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi* (ss. 392-400). İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Kamu İhale Kurumu. Elektronik Kamu Alımları Platformu [EKAP], [https:// ekap. kik. gov. tr/ EKAP/ YeniIhaleArama.aspx](https://ekap.kik.gov.tr/EKAP/YeniIhaleArama.aspx) adresinden erişildi.
- Elsayed, A. M. (2014). Outsourcing Digitization Projects in Saudi Arabia: An Overview of Current Practices, *Library Collections, Acquisitions, & Technical Services*, 38(1-2), 37-46.
- Eşki, H. (2014). Suna Kırac Kütüphanesi Dijital Koleksiyonları: İş akışı ve Standartlar. Çakmak, T. ve Özel, N. (Ed.) içinde, *ÜNAK 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi* (ss.183-194). İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Ghamouh, N. ve Boulahlib, M. (2015). Cultural Heritage Digitization Projects in Algeria: Case Study of the National Library, *IFLA Journal*, 41(3), 272-278.
- Güner, Ö. (2013). *Sayısal Kütüphane Koleksiyonları: Marmara Üniversitesi Yayınlarının Sayısal Ortamda Hizmete Sunulması için Gerekli Altyapının Oluşturulması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Gürleyen, S. B. (2014). Bilgi Merkezlerinde Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Kullanımı: Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Bilgi Merkezlerindeki Konumsal Verilere Erişim ve Dijital Coğrafi Arşivler Yaratma. Çakmak, T. ve Özel, N. (Ed.)

- çinde, *ÜNAK 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi* (ss. 327-338). İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Jones, R. A. (2005). Empowerment for Digitization: Lessons Learned From the Making of Modern Michigan, *Library Hi Tech*, 23(2), 205-219.
- Katuu, S. (2012). Enterprise Content Management Implementation: An Overview of Phases, Standards and Best Practice Guidelines, *Bilgi Dünyası*, 13(2), 457-476.
- Kaya, E. (2011). *Türkiye'deki Nadir Eser Kütüphanelerinde Sayısallaştırma ve Süleymaniye Kütüphanesi Uygulamaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Kurulgan, M. (2013). Bilgi Teknolojilerinin Kütüphane/Bilgi-Belge Merkezlerine Etkisi: Toplumsal, Yapısal, Yönetimsel ve İşlevsel Açılardan Bir İnceleme, *Türk Kütüphaneciliği*, 27(3), 472-495.
- Kuzucuoğlu, A., H., Kiraz, M. N., Ünsalan, O. ve Taşdemir, İ. (2015). Kütüphanelerdeki El Yazması Eserlere Yönelik Bir Belgeleme Önerisi: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Nadir Eserler Kitaplığı Örneği, *Bilgi Dünyası*, 16(1), 141-159.
- Küçük, M. E. ve Alır, G. (2003). Dijital Koruma (Arşivleme) Stratejileri ve Bazı Uygulama Örnekleri, *Türk Kütüphaneciliği*, 17(4), 340-356.
- Küçük, M. E. ve Soydal, İ. (2003). Dijital Kütüphanelerde Standartlar ve Protokoller, *Türk Kütüphaneciliği*, 17 (2), 121-146.
- Külcü, Ö. (2010a). Belge Yönetiminde Yeni Fırsatlar: Dijitalleştirme ve İçerik Yönetimi Uygulamaları, *Bilgi Dünyası*, 11(2), 408-443.
- Külcü, Ö. (2010b). Kent Bilgi Kaynaklarının Dijitalleştirilmesi ve Dijital İçerik Yönetimi Uygulamaları. *Kent Hafıza Merkezleri: Kent İhtisas Kütüphaneleri, Kent Arşivleri ve Kent Müzeleri Sempozyumu* (s. 74-96). Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Külcü, Ö. (2013). "Dijitalleştirilen Kültürel Mirasın Arşivlenmesi Korunması ve Devamlılığı. Yıldırım, M. ve Kadioğlu, S. (Ed.) içinde, *Osmanlı Coğrafyası Kültürel Arşiv Mirasının Yönetimi ve Tapu Arşivlerinin Rolü Uluslararası Kongresi* (s. 875-890). İstanbul.

- Külcü, Ö. ve Çakmak, T. (2009). Elektronik Belge Yönetimi Üzerine INTERPARES Projesi ve Türkiye Takımı Faaliyetleri, *Bilgi Dünyası*, 10(2), 287-302.
- Mescal, A. D., Farwell, M., Howard, S., Rozler, J. ve Matthew, S. (2014). A Digital File Inventory of the Queens College Special Collections and Archives, *OCLC Systems & Services: International Digital Library Perspectives*, 30(2), 78-90.
- Musnik, S. Y. (2009). From Gallica to Gallica 2 and More: A Survey of the Digitisation Projects at the BnF, *Türk Kütüphaneciliği*, 23(2), 337-350.
- Nas, Y. (2014, 17-20 Eylül). Dijital Koruma. *ÜNAK 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresinde sunulan bildiri*. İstanbul, Türkiye.
- Nazemi, Y. (2013). *Görsel ve İşitsel Arşivlerin Analogtan Digitale Çevrilmesi: İRB ve TRT Arşivlerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Nural, Ö. A. (2015). *Türkiye'deki Kamu Kuruluşlarına Ait Müzik Arşivlerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.
- Okumuş, E. (2014, 17-20 Eylül). İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi ve Şer'iyye Sicillerinin Dijital Ortama Aktarılması Projesi. *ÜNAK 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresinde sunulan bildiri*. İstanbul, Türkiye.
- Özel, N. (2016). Kültür Objelerinin Dijitalleştirilmesi Sürecinde Planlama Çalışmalarının ve Üstveri Tanımlamanın Önemi. Özel, N. ve Çakmak, T. (Ed.) *Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği [ÜNAK] 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi* içinde (ss. 160-166). İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Özel, N. (2015). *Nadir ve Yazma Eser Dermelerinin Dijitalleştirilmesinin Planlanması İçin Kılavuzlar*. Ankara.
- Özen, L. ve Demirdelen, H. (2011). AccessIT Projesi, Müzelerde Dijitalleştirme ve Europeana (Avrupa Dijital Kütüphanesi Projesi), *Türk Kütüphaneciliği*, 25(1), 132- 136.

- Sağlık, Ö. (2015a). *İstanbul'daki İlçe Belediyelerinin Stratejik Planları ile Performans Programlarında Bilgi ve Belge Odaklı Hizmetlerin Yeri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Sağlık, Ö. (2015b). İstanbul'daki İlçe Belediyelerinin Kurumsal Bilgi Kaynakları Hizmeti: Stratejik Planlar ve Performans Programları Işığında Bir İnceleme. Özdemirci, F., Özel, N., Çakmak, T., Akdoğan, Z. ve Yalçinkaya, B. (Ed.) içinde, *e-Beyas 2015 Sempozyumu Kurumsal Belleklerin Geleceği: Dijitalleştirme - Elektronik Arşiv - Elektronik Belge Yönetimi* (ss. 287-302). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sandal, N., ve Topaloğlu, A. (2015, 1-3 Ekim). *IRCICA'daki Sayısalleştirme Çalışmaları: IRCICA Farabi Sayısal Kütüphanesi ve Osmanlıca OCR*. ÜNAK 2015 Elektronik Çağda İçerikten Mimariye Kütüphaneler Sempozyumunda sunulan bildiri. Ankara, Türkiye.
- Saydam, V. (2015). Elektronik Arşivlemede Temel Prensipler. Özdemirci, F., Özel, N., Çakmak, T., Akdoğan, Z. ve Yalçinkaya, B. (Ed.) içinde, *e-Beyas 2015 Sempozyumu Kurumsal Belleklerin Geleceği: Dijitalleştirme - Elektronik Arşiv - Elektronik Belge Yönetimi* (ss. 243-250). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sezgin, Ü. B. (2015). *Halk Kütüphanelerinin Dijital Hizmetlerinin Geliştirilmesi: Ankara İli Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Şahin, İ. D. (2010). *Yerel Kültür Mirasının Dijitalleştirilmesi ve Halk Kütüphaneleri: Yalova Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Şanlı, F., Demir, C., Cavac, A. E., Rende, F., Yılboğa, H., ve Öztürk, V. (2014). Belgelerin Dijitalleştirilmesinde OCR ve ICR Teknolojileri Çözümleri. Özdemirci, F., Akdoğan, Z. Ş., ve Kızıltepe, N. (Ed.) içinde, *e-Beyas 2014: Elektronik Belge Yönetimi ve Arşiv ve Uygulamaları Sempozyumu* (ss. 93-102). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Tarhan, E. (2014, 17-20 Eylül). *Dijitalleştirme, Microfilm ve Belge Yönetim Yazılımı*. ÜNAK 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresinde sunulan bildiri. İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.

- Todorova, T., Yılmaz, B., Çakmak, T., ve Tsvetkova, E. (2016). Digital Preservation Policies in Bulgaria and Turkey. Özel, N. ve Çakmak, T. (Ed.) Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği [ÜNAK] 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi içinde (s. 175-182). İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Tonta, Y. (2009). Dijital Yerliler, Sosyal Ağlar ve Kütüphanelerin Geleceği, *Türk Kütüphaneciliği*, 23(4), 742-768.
- Topaloğlu, A. (2011). Türkiye'de İlk Sayısal Kütüphane Yönetim Sistemi: IRCICA FARABI, *Türk Kütüphaneciliği*, 25(2), 277-286.
- Turan, M. (2015). Adli Bilişim ve Dijitalleştirme : Roller, Etkileşim ve Sorunlar. Özdemirci, F., Özel, N., Çakmak, T., Akdoğan, Z. ve Yalçınkaya, B. (Ed.) içinde, *e-Beyas 2015 Sempozyumu Kurumsal Belleklerin Geleceği: Dijitalleştirme - Elektronik Arşiv - Elektronik Belge Yönetimi* (ss. 121-134). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Türkiye Cumhuriyeti [T.C.] Başbakanlık. (2006). *Bilgi Toplumu Eylem Planı 2006-2010*. 1 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060728-7.htm> adresinden erişildi.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2006). *9. Kalkınma Planı*. 1 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/KalkinmaPlanlari.aspx> adresinden erişildi.
- Uçmaz, M. (2013). *Kültürel Mirasın Dijitalleştirilmesi: Hindistan'daki Türk Kültür Varlığı Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Ünlü, H., Akdemir, A., ve Er, H. (2014, 17-20 Eylül). *Europeana Newspapers Projesi ve Milli Kütüphane Dijital Kütüphanesi*. ÜNAK 2014 Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresinde sunulan bildiri, İstanbul: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.
- Wickham, M. S. (2015). Heritage Quay: What Will You Discover? Transforming the Archives of the University of Huddersfield, Yorkshire, UK, *New Review of Academic Librarianship*, 21(2), 195-205.
- Yalçınkaya, B. (2015). E-Arşiv Uygulamalarına Teknolojik ve Altyapı Kapsamında Yaklaşımlar: Güvenilir E-Arşivleme Koşulları Yol Haritası. Özdemirci, F., Özel, N., Çakmak, T., Akdoğan, Z. ve Yalçınkaya, B. (Ed.) içinde, *e-Beyas*

2015 Sempozyumu Kurumsal Belleklerin Geleceği: Dijitalleştirme - Elektronik Arşiv - Elektronik Belge Yönetimi (ss. 221-234). Ankara: Ankara Üniversitesi.

- Yılmaz, B. (2011). Dijital Kütüphane Becerileri Konusunda Türkiye'de Durum: AccessIT Projesi Çerçevesinde Bir Değerlendirme", *Türk Kütüphaneciliği*, 25(1),117-123.
- Yılmaz, B., Külcü Ö., Çakmak, T. ve Ayaokur, A. (2015a, 1-3 Ekim). *Kültürel Mirasın Dijital Platformlarda Paylaşımı ve Bulut Uygulamalar: LoCloud Projesi-Koç Üniversitesi VEKAM Örneği*. Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği [ÜNNAK] 2015 Elektronik Çağda İçerikten Mimariye Kütüphaneler Sempozyumunda sunulan bildiri. Ankara, Türkiye.
- Yılmaz, B., Külcü, Ö. ve Çakmak, T. (2015). Küçük ve Orta Ölçekli Bilgi Merkezlerinde Dijital Kültürel Miras Ürünlerinin Yönetimi: LoCloud Projesi Örneği. Özdemirci, F., Özel, N., Çakmak, T., Akdoğan, Z. ve Yalçınkaya, B. (Ed.) içinde, *e-Beyas 2015 Sempozyumu Kurumsal Belleklerin Geleceği: Dijitalleştirme - Elektronik Arşiv - Elektronik Belge Yönetimi* (s. 205-212). Ankara: Ankara Üniversitesi.